

HITZ-ELKARKETA/1

LEF
BATZORDEAREN LANAK

EUSKALTZAINDIA

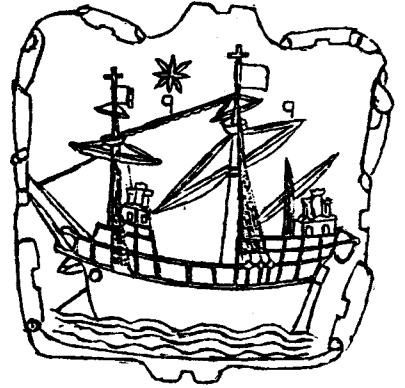
HITZ-ELKARKETA/1

LEF BATZORDEAREN LANAK

EUSKALTZAINDIA
1987

BELOKE

PLENTZIA

● EUSKALTZAINDIA
Arbieto, 3 - 48008-BILBO

Azala: Jantxu Lejarraga

Legezko gordailua: BI-953-1987

PRAKOR, Moldiztegia
Muelle de Olabeaga, 21
48013-BILBO

HITZ-ELKARKETA/1

LEF
BATZORDEAREN LANAK

EUSKALTZAINDIA
1987

AURKIBIDEA

EUSKALTZAINBURUAREN SARRERA-HITZAK	9
LEXIKOLOGI ERIZPIDEEN FINKAPENERAKO BATZORDEA	13

LEXIKOLOGI ERIZPIDEAK FINKATZEKO IV. JARDUNALDIA

HITZ-ELKARKETARI BURUZKO 1. EKINALDIAREN AURKEZPENA	17
HITZ-ELKARKETA LANTZEKO ERIZPIDEAK	19
Sarrera	21
I. Terminologia	21
II. Muga-arazoak	23
III. Definizioak	25
IV. Lan-prozedura	30
HITZ ELKARTUEN SAILKAPEN-SAIOA	31
Sarrera	33
I. Aditz-elkarteak	37
II. Hitz-elkarte sintetikoak	43
III. Asmo-elkarteak	53
IV. Izakera-elkarteak	55
V. Ezkonberri elkarteak	57
VI. Bahuvrihi elkarteak	59
VII. Lotsagabe, lo-falta elkarteak	63
VIII. Eguzki-lore : menpekotasunezko izen-elkarketa	65
IX. Atributu edo koordinaziozko elkarteak	77
X. Aposizioak	79
XI. Jarleku elkarte-mota	83
XII. Erdiase elkarte-mota	85
XIII. Bikoiztapenak	89
XIV. Dvandva	93
XV. Sinbolismo fonetikoz eta hots-uztarduraz sorturiko hitz elkartuak	97
XVI. Astaputz elkarte-mota	99
XVII. Peru Abarka elkarte-mota	101
XVIII. Hitz-andana ihartuak	103
Sailkapen-saio osatuaren laburbilduma	105

LEXIKOLOGI ERIZPIDEAK FINKATZEKO V. JARDUNALDIA

HITZ-ELKARKETARI BURUZKO 2. EKINALDIAREN AURKEZPENA	113
XIII. BIKOIZTAPENAK	115
Bikoiztapenezko eraikuntzen sailkapena	117
Erdal erabideekiko ahaidetasuna	118
XIII.1. Amredita-elkarteak	119
XIII.1.1. Sailkapena	119
XIII.1.2. Amreditak, koordinazio- ala subordinazio-elkarte?	121
XIII.1.3. Semantikazko zertzeladak	123
XIII.1.4. Gramatikazko izaera	126
XIII.1.5. Berrelkarketa edo garapena	127
XIII.1.6. Hitz-junturako hots-aldaketak	127
XIII.1.7. Emankortasuna	128
XIII.1.8. Idazkera	128
XIII.2. Indargarriak	130
XIII.2.1. Bikoiztapen indargarriak, hitz elkartu?	130
XIII.2.2. Sailkapena	132
XIII.2.3. Indargarriak, koordinazio-elkarte?	137
XIII.2.4. Semantikazko zertzeladak	138
XIII.2.5. Gramatikazko izaera	142
XIII.2.6. Berrelkarketa edo garapena	145
XIII.2.7. Emankortasuna	146
XIII.2.8. Hitz-junturako hots-aldaketak	147
XIII.2.9. Idazkera	147
XIV. DVANDVA-ELKARTEAK	149
Dvandva-hitzen sailkapena	151
Erdal erabideekiko ahaidetasuna	151
XIV.1. Izen-dvandvak	153
XIV.1.1. Ezaugarri nagusiak	156
XIV.1.2. Berrelkarketa edo garapena	163
XIV.1.3. Hitz-junturako hots-aldaketak	164
XIV.1.4. Emankortasuna	165
XIV.1.5. Idazkera	166
XIV.1.6. Osagaien hurrenkera	166
XIV.2. Adjetibo-dvandvak	167
XIV.2.1. Ezaugarri nagusiak	167
XIV.2.2. Berrelkarketa edo garapena	169
XIV.2.3. Hitz-junturako hots-aldaketak	170
XIV.2.4. Emankortasuna	170
XIV.2.5. Idazkera	171
XIV.2.6. Osagaien hurrenkera	171
XIV.3. Adizlagun- eta aditzondo-dvandvak	171
XIV.3.1. Ezaugarri nagusiak	171
XIV.4. Adizki-dvandvak	172
XIV.4.1. Ezaugarri nagusiak	173
XIV.5. Zenbatzaile-dvandvak	174
XIV.5.1. Ezaugarri nagusiak	174
XIV.6. Galdekari-dvandvak	175
XV. SINBOLISMO FONETIKOZ ETA HOTS-UZTARDURAZ SORTURIKO HITZARTEAK	177
Sarrera	179
Sailkapena	179
XV.1. Hots-errepikak	180
XV.1.1. Ezaugarri nagusiak	180
XV.1.2. Berrelkarketa	182
XV.1.3. Junturako hots-aldaketak	182

XV.1.4. Emankortasuna	183
XV.1.5. Idazkera	183
XV.2. Ablaut-taldeak	184
XV.2.1. Ezaugarri nagusiak	185
XV.2.2. Berrelkarketa edo garapena	188
XV.2.3. Junturako hots-aldaketak	188
XV.2.4. Emankortasuna	189
XV.2.5. Idazkera	189
XV.2.6. Sasi-uztardurak	190
XV.3. Errima-bikoteak	190
XV.3.1. Ezaugarri nagusiak	191
XV.3.2. Berrelkarketa edo garapena	195
XV.3.3. Junturako hots-aldaketa	196
XV.3.4. Emankortasuna	196
XV.3.5. Idazkera	197
XV.3.6. Beste zenbait ohar	197
XVI. ASTAPUTZ MODUKO HITZ-ELKARTEAK	199
XVI.1. Ezaugarri nagusiak	203
XVI.2. Berrelkarketa edo garapena	205
XVI.3. Hitz-junturako hots-aldaketak	205
XVI.4. Emankortasuna	206
XVI.5. Idazkera	206
XVII. PERU ABARKA ELKARTE-MOTA	209
XVII.1. Ezaugarri nagusiak	213
XVII.2. Berrelkarketa edo garapena	214
XVII.3. Hitz-junturako hots-aldaketak	215
XVII.4. Emankortasuna	215
XVII.5. Idazkera	215

ADIBIDETEGIA

SARRERA	219
BIKOIZTAPENAK	225
1. Amreditak	227
2. Idargarriak	251
DVANDVAK	341
1. Izen-dvandvak	341
2. Izenondoko adjetibo-dvandvak	377
3. Adizlagun- eta aditzondo-dvandvak	385
4. Adizki-dvandvak	399
5. Zenbatzaile-dvandvak	411
6. Galdekari-dvandvak	415
SINBOLISMO FONETIKO ETA HOTS-UZTARDURAK	417
ASTAPUTZ	439
PERU ABARKA	445
BIBLIOGRAFIA	451

EUSKALTZAINBURIJAREN SARRERA-HITZAK

Belokeko Jardunaldian irakurritako aurkezpen-txostenaren laburpena

Oker egiteko beldur handirik gabe esan daiteke, ene ustez, euskara, autonomiaren ondorioz, egoera edo aro berri batean sartu dela. Eta hortik supituki --eta zorionean-- gure mintzairari istilu eta katramila berriak heldu zaizkio. Ofizialtasun-maila eskuratu duen puntutik, euskarari hiztegi-arazo larriak azaldu zaizkio.

Euskaraz tradizionalki erabili izan den hitz-multzo edo ondare hori behar bezainbestekoa zen eta euskaraz adierazten ziren premia eta zereginetarako egoak. Baina orain bat-batean euskarak sarrera izan du administrazioan, irakaskuntzan, komunikabideetan; gizartea bera neurri handi batean hiritartu egin da eta mende berriko kultur giroan bizi da. Orduan ez da mirakuilu euskarak hitz-eskasia handi batekin topo egin badu.

Itsaso neurgea, ikaragarri zabala dugu hemen begien aurrean.

Zein da Euskaltzaindiaren egitekoa arazo honetan? Euskaltzaindiak ez du uste gaur behar diren hitz guztiak sortzea berari dagokionik edo hainbeste alorretako izenak euskaraz nola esan behar diren berak dekretuz eta bana-banaka erabaki dezakeenik. Akademiak badaki berak bakarrik ezin dituela inolaz ere eremu larri horiek inguratu. Gainera, horretarako behar liratekeen ezagupen eta jakitateak gure ahalbideen gainetik daude.

Lan hau guztiona da, hots, herri osoarena; eta, edozein modutan ere, bere denbora galdegiten du.

Baina hori esan eta, honako hau ere gaineratu behar dela uste dut: Euskaltzaindiak baduela hemen zeregin bat, bere-berea duena, hots, erizpideak finkatu eta nolazpait batu, obra handi hau batasun baten barnean egin dadin. Bestela, arau gidari batzuen faltaz, nahaspila ikaragarria sor daiteke, eta hori euskararentzat kaltegarri eta are hiltzaile ere gerta daiteke. Pentsatu besterik ez dago zer izango litzatekeen gauza bat bera izendatzeko zortzi-hamar hitzek kurritzen badute edo, hitzak berberak izanik ere, idazkera eta forma desberdinetan idatziko balira.

Hau da, bada, kontua: hitz berrien premian dagoela egun euskara. Eta behar dituen hitzok nondik eta nola izango ditu? Horretarako hiru bide aitortzen

dizkiote gure gramatikalariek euskarari: Lehena, hitzak mailegatu, esan nahi baita, kanpotik etxeratu. Bigarrena, hitz-elkarketa edo konposizioaren bidez hitz berriak sortu. Hirugarrena, eratorbide edo deribazioaren bidez --aurrizki eta atzizki bidez, alegia-- hitz berriak eratu. Laugarren bat ere oraindik aipa daiteke: semantikaren alorrean hitzaren adiera batetik beste adiera berri batera luzapen bat edo lerradura edo irristadura egitea. Ez dut uste euskarari ate hauetarik batño ere hertsu behar zaionik. Noiz baliatu bata eta noiz bestea kasu konkretuetan, hori ezin daiteke alde aurretik erabaki. Gure plangintzan laugarren bidea, semantikarena, oraingoz kanpoan uzten dugu, baina ez galerazten dugulako, noski.

Azken urteotan Euskaltzaindia aurrenengo bidez arduratu izan da, eta ataraberri ditu arau edo erabaki batzu mailegatuko diren hitz horien itxura, hasiera, bukaera eta ortografia esleituz. Ikus Maileguzko hitz berriei buruz Euskaltzaindiaren Erabakiak, 1986. Erabaki horiek prestakuntza-garai bat izan zuten; hots, bi Jardunaldi egin ziren, txostenak aginduz, eztabaidatuz, eta elkar hizketa eginez, gaia bera aztertzeke eta eritziak ahalaz hurbiltzeko.

1985eko martxoan Lekarotzen Barne-Jardunaldiak egin ziren, eta han, Euskaltzaindiaren eskariz, Mikel Zalbidek hiztegitzinta arloko lan-plangintza orokor bat eskaini zuen. Eta maiatzeko 30ean Bilbon egindako batzarrean lan-plangintza hura bera, baina xehekiago, azaltzen digu berriz ere Zalbidek. Donostian egindako urriko batzarrean, berriz, Miren Azkaratek, Euskaltzaindiaren eskariz, txostena ekarri zuen: "Euskal konposizioaren inguruan". Abenduko batzarrean ere, eta Euskaltzaindiaren eskariz, Miren Azkarate eta Pello Salabururen artean egindako txostena irakurri zen (berriz ere konposizioaren inguruan).

Aurre-lan guzti horiek kontutan hartuz, 1986ko urtarrilean Bilbon egindako batzarrean M. Azkarate eta M. Zalbidek urte honetarako ekintza-plana aurkezten dute, hitz-elkarketa edo konposizioaren gai hau proposatuz. Plan honi lehen-onarpena urtarrilean bertan ematen zaio. Eta otsaileko batzarrean, Donostian, birrespena eman eta lantaldea aukeratzen da.

Sail ongi mugatu eta berri-berria du lantaldeak aztergaitzat: hitz-elkarketa edo konposizioa, lehenago maileguena izan genuen bezala.

Galde daiteke agian ea hitz-elkarketa eta eratorbidea ez ote diren azpi-azpian, erro-erroan eta funtsean gauza bat bera, eta ea ez ote litzatekeen hobe biak batera aztertzea. Baina, alde batetik, hitz-elkarketa eta eratorbidearen arteko mugak aski garbi daudela uste dut, eta, bestetik, dena batera aztertu

nahiko bagenu, zabalaren zabalaz inguratzen zaila den itsasoan ibiliko ginateke. Hobe dugu, beraz, epeka eta zatika joatea. Horrela, gainera, hitz-elkarketari zor zaion bezalako garrantzia, astia eta denbora eskaintzeko parada izango dugu. Bestela, dena batera hartuz alegia, nekez izango genukeena.

Gaur, agian, euskararen bi baliakizun hauek atrofia baten mehatxupean aurkitzen dira. Askori gaur, euskara pixka bat kanpotik ezagutuarren, beronen etxebarnean bizi ez direlako edo etxearen giltzaz jabetu ez direlako, baliakizun horietara jotzeko sena edo erosotasuna falta zaie. Orduan zer gertatzen da? Ia beti maileguetara jotzen dela. Eta Euskaltzaindiak maileguen bide hau hertsigabe, noski, beste biak ere aitzinatu eta bultzatu nahi ditu. Baina horretarako bideok zer-nolakoak diren, zer-nolako legeak dituzten etab. arakatu behar da.

Eta bego hau garbi: lantalde honen helburua edo xedea ez da erabakiak hartzea, gaia bera istudiatzea eta sakontzea baizik. Beste hitzez esanik, gaia heltasunera etor dadin laguntzea eta bere egunean aurre-asmu batzu Euskaltzaindiari eskaintzea; honek ikusiko du gero zer egin. Euskaltzaindiak, alegia, bere egunean, hala baderitzo, batzarrean erabakiak hartuko ditu.

L. Villasante

LEXIKOLOGI ERIZPIDEEN FINKAPENERAKO BATZORDEA

Gaur kaleratzen dugun liburuska hau, Lexikologi Erizpideen Finkapenerako Batzordeak 1986. urtean zehar burututako lanaren ondorio eta emaitza da. Hemen-dik aurrera LEF Batzordea deituko duguna, 1986ko udaberrian sortu zen, urte ho-rretako apirilean lehen bilera eginez. Batzorde honen zergatia eta nondik nora-koa azaltzekotan, beste Batzorde zabalago baten barnean kokatzen dela esan be-har: 1981ean sortu zen Euskaltzaindiaren Hiztegegintza Batzordearen atal da, hain zuzen ere. Hiztegi-lanak berarekin dakartzan alderdi desberdinak direla eta, Batzorde nagusi horrek beste zenbait Batzorderen sorketari bide eman zion. Horrela, lehen pauso gisa, 1982an Maileguzko Hitzen Batzordea sortu zen, 1985 arte (hots, hiru urtetan zehar) mailegu edo prestamoak euskal hitzen altxorreen jaso eta irensteak sortzen dituen arazoak bideratzen saiatu dena. Maileguzko Hitzen Batzorde honen lana amaitu ondoren sortu da LEF Batzordea. Zein da bero-nen helburua? Euskara hitz berriez hornitzaerakoan, kanpotikako hitzen ondoan, euskarak berak dituen baliabideak ere aukera ditzakegu ezinbesteko zaigun termi-nologia berria eskuratzeko. Baliabide hauek (nagusiki hitz-elkarketa eta erator-pena), ordea, ez ditugu oraindik euskaraz aski aztertuak. Hauxe da, beraz, LEF Batzordearen egitekoa: hitz berriak eratzeko euskal bideak aztertu eta jorra-tzea. Eta bi baliabide nagusi aipatu ditugunez, bi pausotan burutu asmo du LEF Batzordeak bere lana, hitz-elkarketa delarik lehen aztergaia, bizpahiru landuko duena. Beronekiko azterketak amaitu ondoren ekingo zaio bigarren atalari, hots, eratorpen edo deribazioaren azterketari.

Sortu zenean proposatutako lan-proiektuari eutsiz, LEF Batzordeak bi osoko bilkura edo bi Jardunaldi egin ditu 1986. urtean zehar. Lehen Jardunaldiak Belo-ken izan ziren 1986ko Ekainaren 26 eta 27an. Aztergai nagusia, hitz-elkarketaren behin-behineko sailkapen orokorra onartzea izan zen, hau da, ondorengo bi-hiru urtetan aztertu beharko diren hitz elkartu mota desberdinen behin-behineko fin-kapena, urtero-urtero lan-programa konkretu bat ezartzea zilegi egingo duena. Mikel Zalbidek aurkezturiko "Hitz Elkartuen Sailkapena" txostena izan zen, be-raz, eztabaidagai garrantzitsuena. Talde osoaren eritzi eta oharrak jaso ondoren onartu zuen LEF Batzordeak hitz elkartuen behin-behineko sailkapen hau. Eta hari honi jarraiki, 1986ko bigarren Jardunaldietan, bost hitz elkartu mota (Bikoizta-penak, Dvandvak, Hots-uztardurak, Astaputz mota eta Peru Abarka mota) jorratzea erabaki zen. (Bidenabar esan dezagun behin-behineko lehen sailkapen honetan, terminologi auzietan gehiegi ez murgiltzearren, hitz elkartu mota asko izenda-tzeko mota horretako hitz elkartu bat aukeratu dela: horrela ditugu Astaputz mota, Peru Abarka mota, Eguzki-lore mota e.a.).

1986ko bigarren Jardunaldi hauek, zerbait atzeraturik, 1987ko Urtarrilaren 30 eta 31n egin ziren Plentzian, Bizkaian. Bertan, lehen Jardunaldietan erabaki bezala, liburuska honetan doazen hitz elkartu motez aritu zen Batzordea. Mikel Zalbidek mota bakoitzaz aurkezturiko txostenak eztabaidatu, eta han jasotako oharrez zuzendu eta horniturik prestatu dira gaur plazaratzen ditugun lanok. Amaieran, 1987ko lan-egitasmoa onartzeaz gain, liburuska honi bide eman dion erabakia ere hartu zen: Lexikologi Erizpideen Finkapenerako Batzordeak hitz-eraketaren alderdi desberdinak osorik landu orduko urteak beharko dituzenez, eta gai hauetaz dagoen bibliografiaren eskasia kontutan izanik, Batzorde honek urtero landuko dituen gaiak eta berauek, ondorioz, sorteraziko dituzten txostenak argitaratzea erabaki zen.

Hona, beraz, liburuska honen edukina: hasieran esan bezala, 1986. urtean zehar, hitz elkartuen azterketaren barnean, LEF Batzordeak burutu duen lana da gaurkoan eskaintzen dena. Txostenez gain, txosten hauek idatzi ahal izateko ezinbesteko oinarri izan diren adibideen zerrenda ere eskaintzen dugu, 100 libururitik gora partez edo osoz hustu edo biluztu direlarik eskuartean duzuen adibidetegia osatzeko. Hitzak testuinguru jakin batean erabiltzen direnez, eta beren balio osoa hor hartzen dutenez, ez dituzue hemen hitz elkartu soilak aurkituko: bakoitzak darama ondoan zein autorek zein liburu eta orrialdetan erabili duen eta zein inguramendutan ezarri duen. Adibideak Mikel Zalbidek bilduak dira, eta UZEIk mekanizatuak; dauden-daudenean argitaratzeko bideak ipini ditu, azkenik, Euskaltzaindiak.

Lan guzti hau, behin-behinekoa izan arren, LEF Batzordeak hitz-eraketa erabat arakatu arte ezingo bait da ikuspegi orokor zehatz eta erabatekorik eman, lagungarri izango zaizuelako esperantzak bultzatu gaitu geure lana jendartera zabaltzera. Era berean, hitz-eraketaren munduaz arduraturik daudenen ohar eta iritziek ere gure azterketak osatzen lagunduko digutelakoan gaude.

Azkenik, legezkoa den bezala, bere lana gauzatzen lagundu diotenei eskerrak eman nahi dizkie LEF Batzordeak: Belokeko Abat den aita Iratzederri eta Bizkaiko Diputazioari, Jardunaldiak egiteko egoitza eskaini zutelako.

Donostia, 1987ko apirilaren hamabia

LEXIKOLOGI ERIZPIDEAK FINKATZEKO IV. JARDUNALDIA
LEF2: HITZ-ERAKETAZKO BALIABIDE DESBERDINEN AZALPENA

Hitz-elkarketari buruzko 1. ekinaldia

Beloke, 1986.06.26-27

1. txostena: Hitz-elkarketa lantzeko erizpideak
2. txostena: Hitz elkartuen sailkapen-saioa

SARRERA

Belokeko jardunaldi honen bidez eman zion hasiera, Euskaltzaindiaren LEF Batzordeak, hitz-eraketazko baliabide desberdinen azalpenari. Zuzen-zuzenean elkarte-mota desberdinak arakatzen hasi aurretik, hitz-elkarketaren inguruko zenbait arazo nagusi bere luze-zabalean aztertzea hobe zela uste izan zen; eta, ondorioz, aurrelan horiek izan zituen jardunaldiko aztergai nagusi. Bi txostene-tan aurkeztu ziren, horretarako, luze-zabaleko kezka eta auzigaiak. Izenburuetatik antzeman daitekeenez, erizpide orokorren lanketaz dihardu lehenak, eta bigarrenak sailkapen-saio bat eskaintzen du. Hurrengo jardunaldietan batzordekide eta txostengileok, nahas-mahas eta nor geure erara ibiltzearen ondorioz, alferlaneko errepikan edota amaigabeko eztabaidan eror ez gintezen gutxienezko bizkarrezur bat eman nahi izan zitzaion aurrelan honen bidez hitz-elkarketaren azter-eremu osoari.

Puntuz puntuko azterketaren ondorioz espero izatekoa da (eta Plentziako jardunaldietan, jadanik, gertatu ere hala gertatu da) lehen bi txostenotako hainbat erizpide partez edo osoz aldatu edo itzulipurdikatzea. Horrek ez dio, halere, prestatzaileen ustez, aurrelan honi bere balio-indarra ezabatzen: laguntza-tresna batek betea bait du bere xedea, hainbat puntu eta puntutan hobekizun gertaturik ere, begiz jotako langintzarako bide-argitzaile eta lagungarri gertatzen bada.

HITZ-ELKARKETA LANTZEKO ERIZPIDEAK

Beloken aurkeztutako 1. txostena da, funtsean eta oinarritz, ondoren eskaintzen dena. Lan-prozeduraz diharduen atala (30. orr.) izan ezik, zeuden-zeudenean mantendu dira ahaleginean gainerako aipamen, adibide eta abarrekoak.

SARRERA

Lexikologi Erizpideak Finkatzeko taldeak hitzartua duen eginbeharra ganoraz eta probetxuz beteko bada, garrantzi bizikoa da xede-helburuak ongi go-goan izan ditzagun eta, ondorioz, tartean behin baino gehiagotan izango ditugun bidagurutzeetan gure elkarlanaren nondik norakoa galdu ez dezagun. Etekin eskasa aterako bait genuke, guztiok, amaiera gabeko estabaida antzu-elkorretan suntsituz.

Arrisku horri itzuri egiten ez da, noski, eginkizun erosoak. Zail da, alegia, begiz joa dugun helburura onez iristeko ibili beharreko bide xuxena, bere xehetasunean, alde aurretik markatzea.

Bada, halaz guztiz ere, oraindainen bideak erakutsitakoak aintzakotzat hartu nahi baditugu ahaztu edo gutxietsi behar ez genukeen oinarritzko hainbat erizpide.

Erizpide horien azalpen labur bat eskaini nahi da txosten honetan.

I. TERMINOLOGIA

Bestetan ere sarriegi behaztopa-harri gertatu ohi da, hizkuntzaren alorreko auzi-garbiketa bati ekiterakoan, terminologi kontua. Inon baino argiago ageri da agian, traba-ahuldade hori, hitz elkartuen sailean: alde handiak daude, izan ere, hitz elkartuen gertaerak oro har, eta elkarte-mota desberdinak bereziki, azaltzerakoan batzuk eta besteok (etxeko zein kanpoko, oraingo nahiz lehengo) erabilitako izendapen-modu desberdinen artean.

Ez da noski kasualitate hutsa gertaera berberari hain izendapen-molde desberdin, eta sarritan kontrajarriak, egozteak. Izan ere ez da, azken batez, terminologi auzi hutsa: axalgaineko forma-desberdintasun horien azpian mami-educinei ere zuzen-zuzenean datxezkien ikusmolde bereziak daude, ondo erreparatzen bada, erabakizun eta aztergai. Terminologiazko eztabaida eta kontu-garbitzea ez litzateke beraz, alde horretatik, jakintsu-planta egin nahiaren jolas-kontua: merezi luke alor hori gure artean oraindaino egin den baino sakonago aztertzea, eta ez litzateke hain harrigarria ere izango azterlan horren ondorioz hizkuntzaren funtzionamolde osoari dagokion hainbat zertzelada gaur egun baino artezago ulertu ahal izatea.

Ez dirudi, halaz ere, lantalde honek ezer asko aurreratuko lukeenik terminologiazko eztabaidetan sartuz: euskal hitz-elkarketari buruzko ikerlana azken hamarkadotan zein baztertua egon den kontuan izanik, beldur izatekoa da izendapen-aukera hutsa behar lukeenak eztabaida luze-antzueta amaituko lukeela, Uhlenbeck eta Azkueren idazlanen ondorioz gure artean gailendu izan diren azalpen-molde desberdinak behin eta berriro errepikatuz. Argitasun gutxi aterako genuke seguru asko ahalegin horretatik; eta, aitzitik, beldur izatekoa da Euskaltzaindiak Hiztegitigintza Batzordeari emana dion mandatua bete gabe uzteko arriskua areagotu baizik ez genukeela egingo. Hitz gutxitan esateko, mesede baino kalte gehiago ikusten zaio, elkarte-mota desberdinak direla eta, behin-betiko izendapen-sistema sendoaren bila abiatzeari.

Hobe izango dugu, guzti horregatik, axaleko eritzi-desberdintasun horiek alde batera uzten saiatu eta oinarrizko auzigaiei aurrez aurre eta estalkirik gabe heltzea.

Nolabait izendatu egin beharko dira, halaz ere, hitz-elkarte desberdinak. Taxonomia bat eskaintzen den neurri berean, alegia, bertako elementu desberdinak bataiatu ere egin beharko dira. Eta horrek, nahi eta nahi ez, nolabaiteko "terminologia" eskatzen ere du.

Oinarrizko erizpide biok ahalik era samurrenean uztartu asmoz, joan den mendeko hainbat gramatikanik sanskritoarekin egindakoaren antzeko zerbait egitea proposatzen da hemen ere, lantaldearen jardun zuzenerako: eguzki-lore, ulerterraz, bizinahi, begi-mingarri, zikin-usain, okin, ezkonberri eta jarleku izendapenez adieraziko dira maiz asko ondoko txostenean, hobe ustez, kasuan kasuko hitz-elkarte mota desberdinak. Nahi duenak jakingo du gero, gogoak hala ematen badio, elkarte-mota bakoitzaribere gustoko izen-abizenak eransten.

Izendapen zabalagoetan, gramatikari gehienek aski onartuak dituztenean, buruhauste handirik gabe emango dira dena dela, azalpen-eredu hauezag gainera, terminologia klasikoak: *dvandva*, sintetikoak, etab.

II. MUGA-ARAZOAK

Ez da inoiz gauza erraza izan hitz-elkarketa non hasten den eta non bukatzen jakitea: ez euskararen eremuan eta ez, egia esan, atzerri-hizkuntzen kasuan ere. Besteren ilunak ez digu, dena dela, gure begi-bista argitzen ezer

askorik lagunduko; eta hobe izango dugu, ondorioz, euskal hitz-elkarketaren alorreko muga-arazoak ahalik ongien garbitzen saiatu.

Euskarari dagokionez, bi dira, besteak beste, mugarri finko baino sarrriago istilu-iturri gertatu ohi diren puntuak: hitz elkartuen eta eratorrien arteko muga, alde batetik; eta, bestetik, hitz-elkarketaren eta sintaxiaren artekoa. Banan bana aztertuko dira ondoren, halako xehetasuan batez, muga-arazo biok eta, talde-lanaren on-beharrez, ustez jokamolde egokiena proposatuko.

II.1. Hitz elkartuen eta eratorrien arteko muga

Bukaeran, -dun, -gin/-gile, -zain/-zale, -bide, -aldi, -ola, -tegi, ... duten eraikuntzak hitz elkartuak dira, ala eratorriak?

Kasuan kasuko morfemaren autonomia lexikala, normalean hitz-elkarketa eratorpenetik bereizteko erabili ohi den erizpidea, ez da halakoetan nahi bezain garbi eta erabakitzaile gertatzen. Hortik dator, hain zuzen, euskal gramatikariaren arteko desadostasuna: batentzat eratorpen hutsa dena hitz-elkarketa argi-argia da, goiko erizpidearen neurri-patroia nork bere erara manejatzearen ondorioz, bestearentzat. Eta ez dira falta, azkenik, neupide horren ahulaz jabeturik edo, elementu berbera bai hitz-elkarketaren atalean eta bai eratorpenarenean ere tratatzen dutenak.

Ez dirudi, egia esan, auzi honetan ere LEF taldeak denbora gehiegi galdu behar duenik. Lehen ekitaldi honetan hitz elkartuak bezala hurrengo batean eratorriak lantzekoak dituenek, hobe izango da aldi-aldi datozkeen mugazailtasunak kasuan kasuko egokieraren arabera gainditzea. Beti izango da gero, hitz elkartuen zein eratorrien alorrak osorik landu ondoren, zein elementu zein lekutan kokatu erabakitzeko aukera.

Erizpide horretan oinarriturik, eta lantaldeak hala erabakiko balu puntu jakin bat edo beste aztergai-zerrendatik ezabatzea beti ere posible dela kontuan izanik, ahalik sailkapen zabalena aurkeztea erabaki da: era horretan, hainbatentzat eratorpenaren alorrean hobe legokeen (edota, agian, ezinbestean han egon behar lukeen) zenbait puntu hitz-elkarketaren sailkapen-zerrendan sartu da. Lantalde osoak du noski hitza, aukera hori egokia ala aldatu beharrekoa den erabakitzeko.

Bidagurutzera iritsitakoan, bide bat ala beste aukeratu beharra izaten da, eta bietako bat aukeratu du, hoberena delakoan, talde eragileak: dudazko kasuak, normalean, hitz-elkarketaren alorrean lantzekoa. Horren ondorioz, -dun, -zain, -bide edo -aldi modukoak hemen aztertzea pentsatua dago, beraien berezitasunak argi azalduz noski, eratorpenaren alorrean noiz aztertuko zain egon gabe. Mementuko komenentziaz gainera, arrazoi sendorik badagoela uste da, nolahi ere, hainbat kasutan bederen egin den aukera babesteko. Besterik uste izango balitz, garaiz gaude orain, dena dela, atzera egin eta beste bidetik jotzeko.

II.2. Hitz-elkarketaren eta sintaxiaren arteko muga

Norbaitek esana du, orain baino lehenago, hitz-elkarketa mikro-sintaxi bat dela¹: "es preciso ... considerar los compuestos no ya como especies morfológicas sino como organizaciones sintácticas". Erlazio-atzizkirik gabeko hitz-joskera, alegia, hitz barneko arazoa baino gehiago hitz artekoa ere badela: artzainaren zakurra edo oso txikia sintaxi kontua izatea eta, aitzitik, erbi-zakurra edo txiki-txikia morfologia hutsa ez da, izan ere, begien bistako egia gotorra. Badaude, jakina, batzuen eta besteen arteko bereizkuntza nabarmenak, baina ez dira parekotasun ugariak ere falta.

Urrutira, oso urrutira ausaz, ginderamazke honelako muga-eztabaida batek. Aurreko puntuan bezala, hemen ere nahiago izan da ustez hitz-elkarketaren barnean azter daitezkeen kasuak, handi zein txiki, aztergai-zerrendara biltzea. Ibiliak erakutsiko du, honetan ere, erabaki hori baliozkoa den ala, arrazoi batetatik edo bestetatik, bizkar gainean hartua dugun otarrea besteren zuhaiztiko sagar-udareez arintzea komeni den.

Sailkapen-zerrenda puntuz puntu aztertzerakoan ikusi ahal izango da kasuan kasuko hautapen-lanaren on-gaitza, eta orduan erabaki dezakegu auzigai horiek bere horretan utzi ala baztertu.

Diogun, lehen abisu moduan, sintaxiarekiko muga-arazo larrienak ondoko puntuotan gertatuko bide direla:

1: BENVENISTE, E.: **Problèmes de linguistique générale**, Ed. Gallimard, Paris, 1966. (Gaztelaniazko itzulpena, Siglo XXI editores, 1971).

- aditz-elkarketak
- ekintza-elkarte sintetikoak
- dvandva
- bikoiztapenak
- aposizioak

III. DEFINIZIOAK

Buruhauste bat baino gehiago ekarri ohi dute, maiz asko, hitz-elkarretaren alorreko definizioek. Hitz elkartu bat zer denaz beraz, urrutirago gabe, aski azalpen desberdinak eman izan dira; eta horietariko asko, ondotxo dakikezuenez, ez dira ezkontzen errazak.

Kontu honetan ere ez da, ahal zen neurrian, sakoneko eztabaida teorikoetan sartu nahi izan: ez garrantzitsuak ez direlako, Euskaltzaindiak lantalde honi egotzia dion eginbehar nagusia besterik delako baizik.

Eztabaida teorikoetan sartu nahi ez izanak ez du, ordea, esan nahi, beste puntaraino joatea komeni denik: itsu-itsuan edo iritzira, gabiltzan bidearen nondik norako nagusiaren berri izan gabe, zail da horrelako langintza batean ari izatea. Hori dela eta, oinarri-oinarrizko erizpide batzutan bederen halako batasun batez jokatu izan da, batez ere euskal hitz elkartuen taxonomi lana egiterakoan; eta horrek zenbait definizio ditu, agerian ez bada gordean, gidari. Hitzez hitz azalduak ez egoteak ez bait du esan nahi, noski, golkoan ez daramatzanik, ez eta eragin gabeak direnik ere.

Oinarri-oinarrizko erizpide horietariko batzuk, hitz gutxitan esanik, honako hauek dira:

- hedabide sintagmatiko biziak eta hitz-andana ihartuen arteko funtsezko bereizkuntza.
- sinbolismo fonetiko nahiz hots-uztarduraz eraturiko hitz-elkarteen aparteko izaera.

III.1. Hedabide sintagmatiko biziak eta hitz-andana ihartuak

Hitz-elkarketaren alorrean garbi berezi nahi izan da batetik hedabide sintagmatiko biziak eta bestetik hitz-andana ihartuen artean. Gauza bat da,

alegia, hizkuntzak bere-berea duen aukera bizia, hitz bi elkarri lotuz eraikuntza lexikal berri bat sortzekoa (turista-gidari, futbol-lehiaketa, bulego-arduradun, bikinigile, idazmakina,...); eta beste bat, oso bestea gero, hitz-andana ihartuen izakera (udaberri, ilunabar, usapal, herriko etxe, Josafateko zelaia, Aita Santu). Horrela:

a) lehenengoa etengabeko iturria da, nornahik eta noiznahi erabil deza-keena, "hitz" berri bat sortzeko. Nornahi-noiznahi horiek matizatu beharrekoak dira, noski, gaur eguneko euskaldungoaren (batez ere 30 urtetik beherakoen) hizkuntz gaitasuna noraino erasan eta zarpaildua dagoen kontuan izanik sarriegitan gertatzen baita hizkuntzak menderik mende hain bereak izan dituen hedabide sintagmatiko horiezaz hainbatek baliatzen ez jakitea. Halaz guztiz ere, ez dago ukatzerik euskarak gaur egun ere aukera bizia eskaintzen diola euskaldun trebea-ri erlazio-morfemarik (deklinabide-atzizkirik) gabeko sintagma lexikal berriak sortzeko. Ez sortzeko bakarrik, jakina, bere solaskideek hark esandakoa zuzen jasotzeko ere baizik: Kontxitarren senargaia butano-saltzailea dela kontatzen badu Urliak, edo Sandiagatik informatika-irakasle dela esaten badigute, ez dugu neke handirik izango eraikuntza sintagmatiko berri horien esanahiaz jabetzeko. Aldameneko bizilagunek okindegia itxi eta bideo-denda zabaldu dutela jakin araz-ten digutenean bezain gutxi, nolana ere. Beste hainbat gramatika-baliabide bezala, iturri agortezina eskaintzen du euskal sintagmatika lexikalak: eta, aski ezaguna denez, iturri horri darion ura, dena ez bada ere askotxo bai ordea, hitz-elkarketazko hedabidea da.

b) hitz-andana ihartuak ere hitz elkartutzat hartu ohi dira sarri. Ez beti, jakina: askok, Azkue buru dela, ez ditu hitz-andana ihartuak benetako hitz elkartutzat hartu izan, delako "elipsi"rik eza dela medio; eta, orainagoko leku-koetara bagatoz, L. Villasantek berak "sasi-elkarte" izenez darabiltza. Dena dela, ez goaz hemen, orain, mende-hasieratik hona puntu horren inguruan izan ditugun eztabaidak berritzen hastera.

Kontua da, hori bai, hitz-andana ihartuak hitz elkartu baldin badira beste zerbaitegatik direla hitz elkartu. Aurreko multzoan ez bezala, hizkuntzak ibiliaren poderioz hitzengan sortzen duen semantikazko higadura eta finkapena da, hitz-andana ihartu gehien kasuan, hitz-elkartearen muin eta eragile. Horrela, mutilzahar, katagorri, Erromako zubi, arkazte edo etxeakoandre elementu lexikalak hitz elkartu izatearen arrazoi nagusia ez dago beraien eraikuntza sin- tagmatikoan (izen + adjetibo nahiz izenlagun + izen segidak ez dira besterik gabe, gramatika aldetik, hitz elkartu iturri), beraien semantikazko izaera bere- zian baizik: mutilzahar bat ez da xuxen-xuxenean mutil zahar bat, katagorri bat

katu gorria ez den bezala; Erromako zubia, ortzadarra, ikusteko ez dago noski Tiber ibaira inguratu beharrik, eta etxe batean bizi daitezkeen andrazko guztiak ez dira, normalean, etxeakoandre; arkaztea ardi gazte bat denik ere, hartaraz gero, inor gutxik izango du gogoan.

Egia da, hitz-andana ihartuen iturri bakarra ez dela semantikazko higadura eta finkapena. Hor daude izan ere, beste gehiagoren artean, honako ihargarri hauek:

- lexikalizazioa: ongi-etorri, nonzerberri, hordago (karta-jokukoa);
- hedabide sintagmatiko zaharkitu edo ohizkanpokoak: hatzamar, Aitagu-rea, Aingeru-goardakoa;
- ebakerazko kontrakzioak edota loturik idazteko ohitura: hiruzpalau, hogeitamaika, katekorratz.

Guzti horiek kontuan izanik ere, bistan dago semantikazko higadura eta finkapena dela hitz-andana ihartu gehien-gehienen eragile eta sorburu.

Higadura edo finkapen hori, ordea, ez dago norbanakoaren esku; hiztun banakoak ezin du, bere kabuz eta gogoak eman orduko, halakorik gauzatu. Katu gorri sintagma biziaren ondoan katagorri andana ihartua egon arren, ezer gutxi balioko lioke inori gaileta hitzetik, esanahi berariazko bat egotziz, gailetagorri forma asmatzeak. Hiztun-talde osoaren (edota, gutxienez, ohizko harreman-sare finko bat osatzen duten hiztunen) etengabeko mintzajardunean oratutako fenomeno izaten da, gehienetan, hitz-andana ihartua; eta, ondorioz, denboraren arian bakarrik antzeman daiteke bere eragina; urte edo mendeetako denboraren arian, ez gauetik goizerako deliberamendu bapatekoan.

Esana bego, beraz, aurrerantzean erabiliko den azterpidean iturri bita-ko urak nahastuz landuko dela, besteak beste, hitz-elkarketa: batetik lexiko-sorkuntzarako hedabide sintagmatiko biziak aztertuko dira eta, bestetik, hitz-andana ihartuak kontuan izango.

Irudi okerra emango litzateke, dena dela, iturri biok guztiz elkarren-gandik bereiz eta bateraezintzat joko balira. Begiurdinen multzoa eta pipa-erretzaileena bi multzo desberdin dira, jakina. Pipa-erretzaile gehienak ez dira, agian, begiurdinak izango. Eta litekeena da, gainera, begiurdin askok piparik ez erretzea. Badira ordea, denok ondo dakigunez, begi urdineko pipa-erretzaileak ere.

Gure kasuan ere antzekoa gertatzen da axalari ez baina muinari bagagozkio. Horrela, esate baterako:

* hitz-elkarte batzuren iturria, soil-soilik, hedabide sintagmatikoa da: bertsolari-saio, pinu-adar, trumoi-leku, eliz-kanta, erbi-zakur, barau-egun, baratxuri-zopa, hauspo-soinu, ate-mutur edo solomo-zati moduko hitz elkartuek beren hedabide sintagmatikoari zor diote, huts-hutsik edo nagusiki, hitz elkartu izatea. Hor ez da hitz-andana ihartuetako semantikazko higadura edo finkapenik gertatu. Ez, behintzat, hitz-elkarte horien eragile izatera daramakeenik.

* beste hitz-elkarte batzuren iturria, iturri bakarra, kontrakoa da aitzitik: semantikazko higadura eta finkapenez (edo, horren ordainean, goian aipaturiko beste iharketa-iturrietariko batez) sortutako hitz-andanak dira horiek. Lehen azaldutako mutilzahar, katagorri, etxeoandre eta abarrez gainera horrelakoak ditugu, urrutirago gabe, udaberri, emagaldu, itsas-zabal, hatzamar, basa-mortu, aste santu, satitsu, zorion, bizpahiru, berrogeitamar, Gernikako Arbola edo oilagor moduko elkarteak. Zergatik udaberria hitz elkartu da, eta uda beroa ez; zergatik gizon saiatua ez eta emagaldua bai; zergatik Añorgako semaforoa ez eta Gernikako Arbola bai? Bistan dago bikote hauen kasuan hedabide sintagmatikoak ez duela eraginik, bikote bakoitzean berbera bait da. Semantikazko erasan edo finkapena da, horietan, eraikuntza batzuk hitz-andana ihartu bihurtu dituen eta, honenbestez, hitz elkartu gisa erabiltzera behartzen gaituena.

* zer esan, ordea, galeper, baserri edo astaputz moduko hitz elkartuez? Zerk bihurtzen ditu hitz elkartu, hedabide sintagmatikoak ala hitz-andana ihartu izateak? Lehenengo bi adibideei dagokienez batak eta besteak, noski, ez batak ala besteak: galeper-a, gari + eper hitz-segidatik datorrenez, mugatzaile gehi mugakizuneko izen-konposizio normal-normala da. Baina baita hitz-andana ihartua ere: hain ihartua ze galeperra ez da, jadanik, inolako eperrik; bestela esanik, garitan dabilizan eperrak ez dira, gaur egun, galeper. Era beretsuan gauza nabaria da, morfologia lexikalaren ikuspegitik, herri mugakizunari aurretik baso (basa-/-) mugatzailea erantsiz osatua dagoela baserri hitza. Semantikazko erasan nahikoa sendoa jasan du, halere, hedabide horrek; eta, ondorioz, hitz-andana ihartua ere bada bete-betean. Hirugarren adibidea, astaputz delakoa, kokatzen zailago izanik ere ez da hain bestelakoa. Esplikazio gisa, zera esan daiteke hor: jatorrizko astaputz-etik (esan dezagun, elkar ulertzeko, astaputz-1-etik) bigarren bat (astaputz-2 alegia) sortu dela, lehen aldaeratik bigarreneerako pasabidea, semantikazko bilakaera nabarmen hori, metaforizazioaren antzeko zerbait izan delarik. Zilegi da, horrenbestez, astaputz-1 forma hedabide sintagmatiko hutsa den bezala astaputz-2, horretaz gainera, hitz-andana ihartu ere badela esatea.

III.2. Sinbolismo fonetikoz nahiz hots-uztarduraz eraturiko hitz-elkarteen aparteko izaera

Hitzen esanahiari erabat zaputz egingo ez badiogu nekez onartuko dugu, besterik gabe, tirriki-tarraka, nahas-mahas, zurru-murru, edo ttapa-ttapa moduko eraikuntzak hitz elkartuak direnik: tirriki, mahas, murru edo ttapa moduko formak hitzak (hots, elementu lexikal autonomoak) ez badira, izan ere, zer hitz-elkarte sortuko da horietatik?

Hemen ere ez dira gramatikariak, euskaldun zein erdaldun, ahobateko. Euskararen alorrari dagokionez, hitz elkartutzat hartu izan ditu eraikuntza horiek, mende-hasierako iturburuetara itzuliz, Azkuek; ez, ordea, Uhlenbeck-ek².

Eraikuntza hauen motibazio-iturria sinbolismo fonetikoan zein hots-uztarduran oinarritzen denez, eta bertako forma askori benetako morfema izateko bigarren osagaia (esanahia) falta zaiolarik, arrazoi osoa legoke horrelako eraikuntzak hitz-elkarketaz kanpoko beste zerbait direla esateko: hitz-eraketazko sorkariak dirateke guzti horiek, horretan ez dago zalantzarik; baina ez hitz-elkarketa.

LEF taldearen eginbehar praktikoak begien bistatik ez galtzarren, beste bide batetik ekingo da, halere, hemen. Nahiz propio-propio hitz elkartuak izan ez, LEF2 atalaren barnean sartzekoak direnez, hitz-elkarketaren osagarri gisa aztertuko dira hauek ere, unerik egokiena delakoan, elkarte-mota desberdinen jarraian. Inork hartarako erreparatu handiegirik balu, beti legoke, hemen ere, hitz-erabide horiek berariaz landu eta aparte eztabaidatzeko aukera.

2: UHLENBECK, C.C.: "Quelques observations sur les noms composés en basque": RIEV, V (1911), 5-9. Berez, azalpen hau ez da guztiz egia: Uhlenbeck-ek euskarazko izen-konposizioaz (eta ez konposizio osoaz) jardun zuen behin eta berriro aipatu ohi den idazlan hartan. Bestelako artikuluetatik badakigu, ordea (ikus, liburu honetan bertan, hots-uztardurez diharduen atala), aintzakotzat hartu zituela beste sorkari hauek ere.

IV. LAN-PROZEDURA

Atzera-aurrera antzuetan ez galtzearren, eta langintza osoari halako batasun bat eman nahirik, ondoko lan-prozedura aurkezten zaio Osoko taldeari, onespenean eske, hitz-elkarketaren alorra lantzeko.

a) sailkapena: hitz-elkarte mota desberdinen banan banako azalpena, adibide egoki eta ugariez hornitua. Ahal bada, erdal hizkuntzetako antzeko adibideez osatua.

b) hitz-elkarte mota bakoitzaren barnean, honako alderdi hauek izango dira kontuan:

- bai osagaien eta bai eraikuntza osoaren kategoria gramatikala
- berrelkarketa
- hitz-junturako hots-aldaketak: morfofonologiako arauak
- emankortasuna
- azentuazio-kontua
- idazkera: loturik idatzi, marraz ala bereiz

Puntuz puntuko ordena honi eusten bazaio, badirudi Euskaltzaindiak lantalde honi egotzi dion eginbeharra bizpahiru urtetan burutu ezinik ez dagoela. Asmo horrekin agertzen da idazki hau, gaurkoan, guztion aurrera.

Esanak beude, honenbestez, urtarrilean emandako hitza bete nahirik esatekoak zirenek. Guztion egitekoa da, orain, okerrak zuzenduz eta hutsuneak beteaz, gaurko egunez abiatzen den langintza bide zuzenetik eramatea.

HITZ ELKARTUEN SAILKAPEN-SAIOA

Beloken aurkeztutako 2. txostena da, nagusiki, ondoren eskaintzen dena. Jardunaldi hartan partaide batzuek eta besteek agertutako erizpideak jaso eta osatzen saiatu da, oraingo idazkuntza hau prestatzerakoan, LEF batzordearen talde eragilea.

SARRERA

Hitz elkartuen alorra, bere luze-zabal osoan hartuta, 18 sail nagusiotan banatu da.

- I. ADITZ-ELKARTEAK: gaitzetsi, su hartu, hitz egin
- II. HITZ-ELKARTE SINTETIKOAK: harri-jasotzaile, diru-bilketa, gerri-makurka
- III. ASMO-ELKARTEAK: handinahi, dirugose, asko-jakin
- IV. IZAERA-ELKARTEAK: ulerterraz, minbera, ase-ezin
- V. EZKONBERRI ELKARTEAK: ezkonberri, beroarin, janzahar
- VI. BAHUVRIHI ELKARTEAK: sudurluze, eskuzabal, hankutsik
- VII. LOTSAGABE ELKARTEA: lotsagabe, hezigabe, lo-falta
- VIII. EGUZKI-LORE ELKARTEA: eguzki-lore, limoi-ur, baratxuri-zopa
- IX. ATRIBUTU EDO KOORDINAZIOZKO ELKARTEAK: giltzarri, neska-lagun, tresna-tramankulu
- X. APOSIZIOAK: Aralar mendia, Andre Madalen, Retegi pelotaria
- XI. JARLEKU ELKARTEA: jarleku, idazmakina, biltoki
- XII. ERDIASE ELKARTEA: erdiase, erdi-itsu, erdi-lotan
- XIII. BIKOIZTAPENAK: etxez-etxe, emeki emeki, zikin-zikin
- XIV. DVANDVA ELKARTEAK: anai-arrebak, frantses-euskaldun, ezker-eskuin
- XV. SINBOLISMO FONETIKO ETA HOTS-UZTARDURAK: marmar, duda-muda, tirriki-tarraka
- XVI. ASTAPUTZ ELKARTEA: astaputz, artabero, oilobusti
- XVII. PERU ABARKA ELKARTEA: Peru Abarka, Marizikin, Arta Manuel
- XVIII. HITZ-ANDANA IHARTUAK: katagorri, Aste Santu, Gernikako Arbola

Ez dira sail guztiok, ez adibide-kopuruz eta ez emankortasunez, maila berekoak. Egokiago gerta daitekeela uste izan da ordea, kasu den-denak bospasei atal nagusitara bildu edo murriztu ordez sail berri gehiago ematea eta, handi zein txiki izan, sail bakoitzaren gora-behera guztiak berariaz aztertzea.

Lanerako, honen ondoren datorren lanerako, tresna izan nahi du sailkapen-saio honek, eta ez behin-betiko adierazpen finkoa. Eztabaidarako erreferentzi markoa eskaintzen du halere, bere flakezia guztiekin, eta ez da gutxi: ondoren etorriko diren lanek (eta liburu honetan bertan, Plentziako Jardunaldien atalean, lehen bostak eskaintzen dira) nondik abiatu eta zertara mugatu izan dezaten pentsatua dago sailkapen hau.

Irakurleak ikusi ahal izango duenez behin baino gehiagotan apurtu dira, xehetasunei dagokienez, sailkapen nagusi honen barne-atalkatzeak. Arrasto nagusiez denaz bezainbatean dagoen-dagoenean mantendu da orain artekoan, halere, sailkapen hamazortzikoitza.

Sailkapen-saio honen ulerpen zuzenerako zenbait argibide xume eman nahi da sarrera-moduko honetan. Horrela:

a) hitz-elkarketaren eremu osoa 18 sail edo ataletan banatzeaz gain, atal horietariko gehienak azpiataletan banatu dira. Azpiatalketa hori egiteko, ahal zen guztietan, semantikaz besteko erizpideak hartu dira gidari: esanahiaren aldetikako irristakortasuna ahal zen neurrian itzuri nahia izan da, funtsean, horrela jokatu izanaren arrazoia. Atal batzutan, halaz ere, ezinbestekoa izan da banaketak halako neurri batean semantikazko erizpidez gitea.

b) Atal eta azpiatal bakoitza adibide ugariz hornitu da. M. Zalbidek ehun eta gehiago jakiniturritatik (ikus 219-224 orrialdeetako zerrenda) jaso eta partez sailkaturiko adibideak (hirurogei bat mila), UZEIk mekanizatu eta Euskaltzaindiak argitaratzeko bidean jarri dituenak, hartu dira azalpen horiek emateko lehengai. XVI. mendetik honako adibide-zerrenda oso horretatik hamahiru bat milako azpizerrenda bat hartu zen zuzen-zuzeneko iturburu gisa: azpizerrenda horretako zenbakiak dira, hain zuzen, ondoko adibideek, beharrean gertatuz gero beren testuinguru zehatzean aztertu ahal izateko, erantsita daramatzatenak.

c) Elkarte-mota desberdinen azalpena argitu eta laburtzeko, eta bereziki osagaien kategoria gramatikala adierazteko, zenbait letra erabili dira ondoko sailkapenean. Hauek dira letra horien balio nagusiak:

- Letra maiuskula (A, B, C...): izena. Horrela, erbi-zakur eta mandobide "A-B" modukoak dira.
- Letra minuskulua (a, b, c,...): izenondoko adjetiboa. Horrela, zikin-zikina edo txurri-gorria "a-b" modukoak dira.
- x letrarekin, aditz-erroa adierazten da. Horrela, "x-A" modukoak dira jarleku edo egonarri elkarteak.
- xtu formulaz, bestalde, partizipiozko adizkiak aditzera ematen dira.
- n letrarekin, azkenik, zenbakia adierazten da: hamalauzanko eta lau(h)ortz, horrela, "n A" moduan emanak daude.

d) Arrazoi bategatik edo bestegatik bereziak direla uste izan den adibideak aurretik "!" zeinuaz hornitu dira. Duda-mudazkoak direla uste izan direnak, bestalde, "?" ikurraz.

* * * * *

Bukatzeko, sailkapen-saio osatu horren laburbilduma eskaintzen da txosten honen amaieran (105-109. orr.)

I. ADITZ-ELKARTEAK

Ondoko taulan adierazten da, labur bilduz, aditz-elkartek azaltzeko erabileriko den multzoketa:

Aditz-elkarte ARRUNTAK (I.1.)	}	A-etsi (I.1.1.): gaitzetsi a-eritzi (I.1.2.): oneritzi A-egin (I.1.3.): lan egin A-eragin (I.1.4.): gogait eragin x-erazi (I.1.5.): galerazi A-eman (I.1.6.): amor(e) eman A-hartu (I.1.7.): su hartu Bestelakoak (I.1.8.): odolustu, gaizkiesan
----------------------------------	---	---

ERGATIBOZKO aditz-elkartek (I.2.)	}	A (ergatiboaz) + aditza (I.2.1.): lo(a)kartu A (isilpeko ergatiboaz) (I.2.2.): harjo
--------------------------------------	---	---

Aditz-elkarte bereziak (I.3.)	}	<table style="border: none;"> <tr> <td style="vertical-align: middle;">- + behar (I.3.1.)</td> <td style="font-size: 4em; vertical-align: middle;">}</td> <td> A-behar: goganbehar x(tu)-behar: luza(tu)behar </td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="vertical-align: middle;">A-izan (I.3.2.): beldur izan</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="vertical-align: middle;">Sintetikoak (I.3.3.)</td> <td></td> </tr> </table>	- + behar (I.3.1.)	}	A-behar: goganbehar x(tu)-behar: luza(tu)behar	A-izan (I.3.2.): beldur izan			Sintetikoak (I.3.3.)		
- + behar (I.3.1.)	}	A-behar: goganbehar x(tu)-behar: luza(tu)behar									
A-izan (I.3.2.): beldur izan											
Sintetikoak (I.3.3.)											

Leku-denborazko mugatzailedunak (I.4.)	}	gora + xtu (I.4.1.): goraipatu gain + xtu (I.4.2.): gainbegiratu azpi + xtu (I.4.3.): azpimarkatu aurre + xtu (I.4.4.): aurreikusi
---	---	---

Garapena edo berrelkarketa (I.5.)	}	a-a egin (I.5.1.): zapal-zapal egin aditz-bikoteak (I.5.2.): goazemak Arruntak (I.5.3.)
--------------------------------------	---	---

I.1. aditz-elkarte arruntakI.1.1. A-etsi (a-etsi, adb.-etsi): **gaitzetsi**

miretsi 7200, 7320, 7323, 7360, 7465, ederretsia 7216, 7341, 7425, 7482, berantetsi 7212, 7530, 7461, goretsi 7403, 7548, 7558, gaitzetsi 7412, 7468, erdietsi 7250, 7421, betetsi 7199, 7205, 7217, luzetsi 7266, 7593, hautetsi 7329, 7396, asketsi 7102, 7437, ebatsi 7171, sinetsi 7306, 7456, zilegietsi 7269, gupidetsi 7402, gutiagoetsi 7400, ihardetsi 7455, onetsi 7478, galetsi 7497, ezetsi 7531, handietsi 7550.

I.1.2. a-eritzi: **oneritzi**

oneritzi 7112, 7144, 7350, gaitzeritzi 7115

I.1.3. A-egin: **lan egin**

lo egin 7104, 7153, 7210, 7365, hitzegin 7106, 7163, 7218, 7391, otoi egin 7296, otoitz egin 7108, 7294, alde egin, aldegin 7113, 7231, 7300, 7441, oker egin 7114, berba egin 7140, 7571, negar egin 7117, 7229, leher egin 7119, 7203, 7276, 7307, 7367, eztanda egin 7120, usin egin 7121, hauts egin 7129, bekatu egin 7137, 7431, 7463, zintz egin 7138, 7513, gaitz egin 7139, 7143, 7413, farre egin 7142, 7228, 7235, 7416, behar egin 7145, lan egin 7146, 7369, atsegin 7147, 7206, 7227, 7436, mu(i)n egin 7148, 7145, gogait egin 7158, irribarre egin 7162, agur egin, 7164, 7442, salto egin 7166, aha-egin 7167, 7444, su egin 7170, poto egin 7180, oihu egin 7186, 7196, 7215, 7288, porrot egin 7187, galdegin 7202, 7325, 7409, 7476, zin egin 7204, huts-egin, huts egin 7219, 7233, 7308, 7386, 7500, txistu egin 7161, 7224, 7388, on egin 7225, so egin 7301, 7473, ihes egin 7226, 7337, 7417, kaso egin 7243, proba egin 7245, huelga egin 7246, konpaini egin 7247, koru egin 7258, zotz egin 7277, txixa egin 7208, argi egin 7284, 7438, bategin 7289, igeri (uger) egin 7290, 7576, bultza egin 7293, uzkur egin 7334, entzungor egin 7345, amor(e) egin 7346, makur egin 7369, gerra egin 7406, erregalo egin 7420, bide egin 7429, atsedeen egin 7435, zurrut egin 7446, jaregin 7448, gogoeta egin, kontu egin 7459, min egin 7464, begitarte egin 7469, etxedun egin 7477, ernegu egin, juramentu egin 7483, dei egin 7501, karitate egin 7514, topo egin 7524, goardia egin 7535, tupust egin 7540, akar egin 7546.

I.1.4. A-eragin, x-eragin: **gogait eragin, eman eragin**

amets eragin 7214, atsedeen eragin 7433, dardar eragin 7498, farreragin 7415, gogait eragin 7151, ihes eragin 7220, leher eragin 7103, negar eragin 7356, 7357, eman eragin 7116.

I.1.5. x-erazi: **galerazi**

abiarazi 7207, adierazi 7136, asaldarazi 7316, atzera(ra)zi 7347, bilaka arazi 7426, bazka erazi 7527, damu erazi 7111, ezagutarazi 7552, ezaguterazi 7182, ezar arazi 7417, esnarazi 7418, entzun erazi 7423, egin erazi 7428, esan arazi 7499, ezkon erazi 7518, etzan erazi 7519, ekarrarazi 7149, galerazi 7105, 7279, 7330, 7408, 7445, 7480, gogora (e)(ra)zi 7118, 7179, gogaiterazi 7404, ganbiarazi 7407, hedarazi 7319, 7395, hel arazi 7394, helarazi 7299, hilerazi 7393, iraunerazi 7177, 7255, ibilerazi 7188, isur(i)-erazi 7213, itzal erazi 7302, izu(tu) arazi 7310, isilarazi 7376, irudi arazi 7377, irijo arazi 7378, ireki arazi 7379, irakin arazi 7380, 7511, ipin arazi 7381, 7481, inprimierazi 7382, ikusarazi 7383, ihes egin erazi 7384, iganarazi 7385, jaso-erazi 7195, jakin erazi 7515, jakinerazi 7198, jauzarazi 7373, jaiki arazi 7374, ken(du) arazi 7174, 7291, kenerazi 7209, korreji erazi 7370, luzarazi , lotsarazi 7364, limurrarazi 7496, mugiarazi 7221, mugi(d)arazi 7359, mintzarazi 7361, min arazi 7510, mugierazi 7516, nekarazi 7355, oroitarazi 7176, sinestarazi 7457, sinesterazi 7181, 7232, 7253, sentiarazi 7208, 7230, sortarazi, sorrarazi 7254, 7292, 7331, 7336, samur(tu) arazi 7265, sumin erazi 7517, trabaila arazi 7479, ukierazi, 7338, utz erazi 7529, xahuarazi 7312, zorarazi 7149, zutiarazi 7315.

I.1.6. A-eman: **amor(e) eman**

amor(e) eman 7326, 7400, 7528, animu eman 7537, antzeman 7439, aurpegi eman 7599, amorru eman 7201, 7539, buru eman, 7189, bihotz eman 7257, 7427, 7472, begi eman 7432, gibel eman 7405, hatzeman 7169, hauteman 7309, 7327, hitz eman 7390, hats eman 7399, kontu eman 7152, konforme eman 7534, leku eman 7366, laztan eman 7449, musu eman 7248.

I.1.7. A-hartu: **su hartu**

atsegin hartu 7487, fin hartu 7414, gogo hartu 7454, hats hartu 7398, 7485, hitzartu 7392, lur hartu 7261, 7305, min hartu 7362, onartu 7349, 7530, parte harte 7184, 7191, 7260, preso hartu 7569, su hartu 7256, 7275, 7285.

I.1.8. Bestelakoak: **odolustu, gaizkiesan...**

esku-etendu 7159, odolustu, 7172, 7354, 7502, 7533, (oso) pelma jarri 7236, gatzoztu 7297, eremu galdu 7304, antzaldatu 7339, itxuraldatu 7340, bihotz aldatu 7428, nahaspil(du) 7358, larru-ireki 7368, on eduki 7351, itzeuki 7375, gurutziltzatu 7401, gaizkiesan 7410, 7474, gaitz sofritu 7411, esku eduki 7419, atsedeen 7434, barkamendu eskatu 7453, lo etzan 7460, alfer egin 7466, on-aipatu 7490, ur joan 7491, gizazi 7507, indar-behartsu 7508, erreka-jo 7564, orfeoi bihurtu 7574, kaletar bihurtu 7575, soldadu ibili 7598, odol-hoztu 7547, odolbero(tu): azken bi hauek ez ote datoz bahuvrñhi-etatik?.

I.2. Ergatibozko aditz-elkarteakI.2.1. A (ergatiboaz) + aditza: **lo(a)kartu**

lokartu 7249, loakartu 7484.

I.2.2. A (isilpeko ergatiboaz) + aditza: **harjo**

harjo, uranditu, kegorritu 7372, erdalkutsatu 7422.

I.3. Aditz-elkarte bereziakI.3.1. A-behar, x-behar, xtu-behar: **goganbehar, betebehar**

antolatu behar 7318, bete behar 7324, eginbehar 7332, etsibehar 7335, goganbehar(tu) 7475, luza(tu) behar 7322.

I.3.2. A-izan: **beldur izan**

beldur izan 7168, 7447, burupe izan 7470, egin gogo izan 7450.

I.3.3. Sintetikoak: **haurgin**

haurgin 7397.

I.4. Leku-denborazko mugatzailedunak

aurreikusi 7523, azpimarkatu (azpimarratu) 7178, gainbegiratu 7178, gainbihurritu 7495, goraiatu 7175, 7193, 7268, ? goraintzi 7506, goretsi.

I.5. Garapena (edo berrelkarketa)

I.5.1. a-a egin: **zapal-zapal egin**

zapal-zapal egin 7128, apur-apur egin 7123, zati-zati egin 7134, garbi-garbi egin 7106, oker-okar egin 7287, !kili-kili egin 7150, !trimin-trimin egin 7156, !triska-triska egin 7157; argi-argi ikusi 7124, lohi-lohi utzi 7132.

I.5.2. aditz-bikoteak: **goazemak**

goazemak 7234.

I.5.3. arruntak: **harri-lur egin**

harri-lur egin 7173, bizi eta su eman 7259, arnas bizi eta berotasun eman 7262, dei eztitsu egin 7264, hauteman-erazi 7314, egin gogo izan 7450, sal-erosi egin 7451, hats-beherapen egin 7486, fin gaitz egin 7488, negar eta negar egin 7532, !deiadar egin 7586, A-ko errege hartu 7602.

II. HITZ-ELKARTE SINTETIKOAK

Ondoko era honetan banatuko dira, bere sailkapenerako, hitz-elkarte sintetikoak:

Egile-elkarte sintetikoa (II.1.)	errokariak (II.1.1.)	<ul style="list-style-type: none"> A-gin, A-gile (II.1.1.a): okin, langile A-zain, A-zale (II.1.1.b): mugazain, esnezale A-dun (II.1.1.c): euskaldun x-dun (II.1.1.d): erostun A-din (II.1.1.e): txitxardin
	soilak (II.1.2.)	oilo-lapur, lur-jabe, etxe-maite
	osatuak (II.1.3.)	<ul style="list-style-type: none"> A-x(tzai)le (II.1.3.a): kale-garbitzaile A-x-garri (II.1.3.b): begi-mingarri A-x-ari (II.1.3.c): behor-gidari A-x-ki (II.1.3.d): gorputz-estalki Bestelakoak (II.1.3.e): oro-jakintsu
Ekintza-elkarte sintetikoak (II.2.)	errokariak (II.2.1.)	<ul style="list-style-type: none"> A-gin (II.2.1.a): txixagin(en...) A-gintza, gile (II.2.1.b): langintza, talogite A-zantza (II.2.1.c): artzantza
	soilak (II.2.2.)	<ul style="list-style-type: none"> A-egin, A-egite (II.2.2.a): hutsegin (II.2.2.b): arta-jorra (II.2.2.c): lurrikara (II.2.2.d): behaztopa (II.2.2.e): eskuerakutsi
	osatuak (II.2.3.)	<ul style="list-style-type: none"> A-x-t(z)e (II.2.3.a): adar-jotze A-x-keta (II.2.3.b): diru-bilketa A-x-pen ... (II.2.3.c): hats-beherapen
Jardun-elkarte sintetikoak (II.3.)	soilak (II.3.1.)	<ul style="list-style-type: none"> A-bila (II.3.1.a): ostatu bila A-eske (II.3.1.b): ur eske A-pasa (II.3.1.c): denbora-pasa
	osatuak (II.3.2.)	<ul style="list-style-type: none"> A-x-ka (II.3.2.a): gerri-makurka A-x-ari (II.3.2.b): kontu-kontari Bestelakoak (II.3.2.c):
Exosintetikoak (II.4.)	teleikusle, jainkofago	
Berrelkarketa edo garapena (II.5.)		

II.1. Egile-elkarte sintetikoak

II.1.1. Errokariak

II.1.1.a) A-gin, A-gile: **okin, langile**

A-gin: adulteriogin 6398, burugin 6772, bekatugin 6396, bitxigin 6822, bizargin 6871, behargin 6854, barkugin 6961, desafiogin 6394, emagin 6392, 6606, eraberrigin 6623, gerragin 6387, gaiztagin 6388, 6501, 6607, 6778, 7024, gaizkin 6390, 6834, gazta(n)gin 6888, harakin 6386, heriotzagin 6775, hargin 6818, ikazkin 6385, 6812, 6851, legegin 6383, luebagin 6883, langin 6926, okin 6381, 6823, 6875, papergin 6379, sugin 6376, ? sendagin 6378, ? sorgin 6377, 6835, 6887, 6721, uztargin 6545, 6896, zurgin 6373, 7040, zamargin 6374, 6853.

A-gile: amugile 6940, ardogile 6397, biraogile 6395, bizargile 6824, egurgile 6393, etxagile 6692, gaizkile 6391, 6759, gaizkigile 6391, herrigile 6802, iltzegile 6942, kaltegile 6837, liburugile 6382, langile 6384, 6719, labangile 6780, morroilogile 6941, nobelagile 7013, ongile 6380, 6628, osagile 6833, ontzigile 6966, 6975, saskigile 6585, !sendagile 6378, 6771, 6917, talogile 6375.

x-gin, x-gile?: ik. sendagin, sendagile

II.1.1.b) A-zain, A-zale: **mugazain, esnezale**

A-zain: atezain 6472, artzain (+ aditza) 6564, artzain eta behi-zain (ibili) 7068, atalzain 6554, arimazain 6793, astazain 6803, artxibozain 6918, bidezain 6470, basurde-zain 6471, betzain 6644, diruzain 6913, ermitazain 6915, erizain 6634, gizazain 6469, hobizain 6467, haurtzain 6468, itzain (idizain) 6466, 6819, lemazain 6693, labezain 6877, lorazain 6635, mugazain 6463, mandazain 6464, mahaizain 6465, sabelzain 6903, "txadon"-zain 6462, zerrizain 6461.

A-zale: abertzale 6491, arrantzale 6553, automobilzale 6490, anekdotazale 6675, arimazale 6810, ardozale 6817, belarziale 6890, dantzazale 6488, diruzale 6487, 6836, esnezale, euskaltzale 6370, 6484, 6670, erdaltzale 6372, 6485, 6764, erromazale 6482, elizazale 6486, euskozale 6483, 6625, erdarazale 6789, ehizazale 6801, errepublikazale 6933, egizale 6983, festazale 6481, garbizale 6671, 6749, 6934, gimnasizale 6696, gizartezale 6955, gozozale

7088, historizale 6959, isekazale 6691, idoloazale 6746, jakintzazale 6478, jainkozale 6479, jeltzale 6751, 6790, kondairazale 6972, lehenapustu-zale 6477, latinzale 6682, lazedemonizale 6695, liburuzale 6845, literaturzale 6909, muxarziale 6594, mendizale 6601, mutilzale 6848, neskazale 6969, olerzale 6475, oilozale 6476, ospezale 6693, ostrazale 6708, okelazale 6712, sutondo-zale 6474, txukunzale 6906, zerbezazale 7006; ? arbuiazale 6958, ? aurrerazale 6937, ? inausi-zale 6480, ? isilzale 6949, ? jakintzale 6974, ? kalkulazale 6957, ? menderazale 6956.

x-zale: inausi-zale 6480, jakintzale 6974, etc.

II.1.1.c) A-dun: **euskaldun**

a(ha)ldun 6460, amonadun 6650, 6655, abarkadun 6840, adardun 6857, arduradun 6960, antiojudun 6996, bizardun 6458, betozkodun 6459, bizidun 6745, 6979, bakaldun 6753, beribildun 6796, bitxidun 6815, begidun 6981, barrotedun 6997, dirudun 6363, 6457, 6755, diskolodun 6656, euskaldun 6453, 6681, 7030, euridun 6454, eskerdun 6455, erdaldun 6456, 6763, 6791, etxedun 6560, errudun 6649, 6709, famadun 6965, 6971, fededun 6680, gabardinadun 6368, gonadun 6371, guz(t)iahaldun 6450, gurdidun 6451, 6792, galtzadun 6631, garrantzidun 6920, hogendun 6445, 6701, hiztun 6447, 6555, 6731, haurdun 6448, 6991, 7003, harpidedun 6449, hartze(ko)dun 6629, harmadun 6738, 6776, harkoskordun 6755, hats-dun 6889, irabazpidedun 6444, ilargidun 6632, koskordun 6441, kabiadun 6442, karreradun 6640, mokodun 6361, muturdun 6899, prakadun 6440, potrodun 6638, pistoletadun 6813, raiadun 6995, sokadun 6608, sermoidun 6757, seindun 6847, sinesmendun 6950 (adberbiala), segadun 6978, txapeldun 6367, taloidun 6798, tituludun 6916, umedun 6438, zaldun 6437, zordun 6561, 6882, zintzardun 6590, zurdadun 6841, zetakadun 6850; solasturi 6556.

II.1.1.d) x-dun: **erostun**

erostun 6443, erakustun 7321, galdun 6452, irabaztun 6443, ikastun 6954, jatun 6713, jakitun 6816, 6964.

II.1.1.e) A-din: **lotin**

lotin, (txitxardin?), neurdin 6784.

II.1.2. Soilak

II.1.2.a) A-lapur: **oilo-lapur**

oilo-lapur, zerga-lapur 6654, azeri-lapur 6799, atzipe-lapur 6797.

II.1.2.b) A-jabe: **lur-jabe**

lur-jabe, etxe-jabe, idi-jabe 6809, ontzi-jabe 6967.

II.1.2.c) A-jario: **gezur-jario**

gezur-jario 9705, 10598, hitz-jario 10565, 10599, poz-jario 10568, larde-jario 10635, erdal-jario 10636.

II.1.2.d) Bestelakoak: **etxe-maite**

II.1.3. Osatuak

II.1.3.a) A-x-(tzai)le: **kale-garbitzaile**

kale-garbitzaile, gorputz-maitale 6369, txalo-jotzaile 6399, talde-zaintzaile 6400, soinu-jo(tzai)le 6401, neke-emaile 6404, nahi-eragile 6407, meza-laguntzaile 6408, meza-emaile 6409, lege-ezarle 6410, jainko-ukatzzaile 6412, heriotz emaile 6414, haur-jasotzaile 6415, gizon-hiltzaile 6416, giza-era(i)le 6417, gatz-emaile 6418, gaizkiesale 6419, frutu emaile 6420, euskaltzaletasun-eragile 6421, etxe-galtzaile 6423, berri-ekarle 6426, bekatu-eragile 6426, bazter-nahastaile 6427, argi-emaile 6428, algebra-irakasle 6427, akerburu-jale 6430, !txori-zaintzaile 6547, ezkila-jotzaile 6582, mami-jale 6583, sardina-jale 6584, babatxigor-jale 6586, arto-jale 6588, jan-ontzaile 6593, txakolin-saltzaile 6614, justizi egile 6653, zerga-kobratzaile, neurtitz(-e)gile 6676, hitzegile 6677, murgil-egile 6690, bertso-egile 6999, tiro-emaile 6702, adar-jotzaile 6717, farre-eragile 6720, kontu-hartzaile 6726, 6735, gizon-ezagutzaile 6754, aterki-saltzaile 6760, erdara-zabaltzaile 6766, luma-epaile 6770, gaujaola 6777, ardi-jaole 6703, ardo-saltzaile 6814, odol-ateratzaile 6826, zauri-osatzaile 6827, hezur-ipintzaile 6829, hil-epaile 6830, katu-begirale 6846, gatzemaile 6855, lina-jole 6867, gaiso-osatzaile 6872, ota-epaile 6879, azeri-hartzaile 6881, euskal-esnale 6892, pipa-hartzaile 6907, hizkera-irakasle 6907, maisu-irakasle 6914.

II.1.3.b) A-x-garri: **begi-mingarri**

begi-mingarri, plazer egingarri 6431, neke-aringarri 6432, lehor-gordegarri 6433, bihotz-sendagarri 6434, bihotz-erdiragarri 6435, 7029, ? arratz-apaingarri 6436, buru-eragozkarri 6559, denbora-pasagarri 6694, ? abel-ongarri 6699, etxe-galgarri 6703, irri-eragingarri 6706, herri-kaltegarri 6779, ? abarka-lokarri 7062.

II.1.3.c) A-x-ari: **behor-gidari**

behor-gidari 6492, eguraldi-asmakari 6579, basurde-ehiztari 6604, zerri-azterlari 6838, ardi-zaindari 7063.

II.1.3.d) A-x-ki: **gorputz-estalki**

gorputz-estalki 6769, buru-estalki 6768, topin-estalki 6861.

II.1.3.e) Bestelakoak

oro-jakintsu 6633.

II.2. Ekintza-elkarte sintetikoak

II.2.1. Errokariak

II.2.1.a) A-gin **txixagin(en)**

txixagin(en) 7131, kakagin(en), txorixo-gin(e)(a)n 7130.

II.2.1.b) A-gintza, A-gite: **langintza, talogite**

A-gintza: barkugintza 6685, burdingintza 6686, behargintza 6856, ezkontzagintza 6502, ehungintza 6863, gaizkintza 6761, haurgintza 6990, ? hilgintza 6724, itsasgintza 6924, 6962, ikazkintza 6571, langintza 6364, 6821, 6852, liburu-gintza 6667, literaturgintza 6684, nobelagintza 7009, 7101, olagintza 6496, ontzigintza 6927, 6943, okintza 7055, poemagintza 6683, saskigintza 6939, teatrogintza 6669, zurgintza 7053.

A-gite: bizargite 6929, egurgite 6503, haurgite 6747, ? itaite 6734, ongigite 6515, plazergite 6495, talogite 6494, txanpongite 6602.

II.2.1.c) A-zantza: **artzantza**

artzantza 6732.

II.2.2. Soilak

II.2.2.a) A-egin, A-egite: **hutsegin**

hutsegin, 6499; arrau(1)tze-egite 6625, biko-egite 6504, egur-egite 6562, gaitzi egite 6737, hutsegite 6498, ihes egite 6497.

II.2.2.b) **Artajorra**

artajorra 6543, landare-jorra 6832; arbi-jorra 6287; belar-sega 6539; muxar-ehize 6573; hitz-alda 6592.

II.2.2.c) **Lurrikara**

lurrikara 6744, 5745; egunsenti 6612, 6727; ? denbora-pasa 5788.

II.2.2.d) **Behaztopa**

behaztopa 6679, 7012; hotz-ikara 6525; ahari-talka; ? txerri-jan.

II.2.2.e) **Eskuerakutsi**

eskuerakutsi 6970, eskuikusi 6980, harri-erauntsi 5763, odol-isuri 6518, luebaki 6758, begi-itxi-ireki 6540, artajorrai 6870, galjorrai 6869, saggar-jan; bildots-afari 6538; ? gezur-jaurti 6574.

II.2.3. Osatuak

II.2.3.a) A-x-t(z)e: **adar-jotze**

zikiro-jate ,larru-kentze 6365, idazle-ugaltze 6413, zur-lantze 6508, liho-jotze 6519, kristau-batze 6520, kontu-hartze , jaun(a) hartze 6522, ile-ebakitze 6523, hutsegite 6523, 6736, harbi-ereite 6527, ehize-astintze 6528, gogo-galtze 6527, gizon-hiltze 6530, giro-berotze 6531, esku-ukitze

6533, elkar-hartze 6534, eliz-(e)gite 6535, diru-xahutze 6536, arta-zuritze 6541, auzo-gobernatze 6544, diru-kontatze 6546, ogi-txikitze 6551, atsegin-hartze 6557, min-hartze 6563, pozoin-jate 6565, ostatu-hartze 6567, bar-kamendu-erdieste 6569, hats-hartze 6570, soinu-jotze 6587, etxe-bilatze 6595, baxaran-biltze 6597, arta-zuritze 6599, arta-jalkitze 6603, ipurdi-be-rritze 6609, giro-berotze 6621, olerkari-susperrarazte 6622, denbora-galtze 6630, ipuin-kontatze 6636, ganadu-ateratze 6639, ordena-aldatze 6641, adar-jotze 6647, 6664, 6718, zerrikume-eroste 6657, konformitate-emate 6659, esne-jezte 6662, patata-zuritze 6665, ? frogabide-bilakatze 6672, lur-saltze 6704, lur-trukatze 6705, kale-garbitze 6707, haratuste 6711, odol-isurtze 6722, garagar-haizetze 6733, buru-hauste 6743, 6811, 6865, 6963, 7008, bu-ru-makurtze 6762, jai-kentze 6765, lur-lantze 6767, gerra-irabazte 6774, soineko-aldatze 6808, ira-batze 6831, odol-ateratze 6839, argi-zabaltze 6858, hazi-ereite 6866, galjote 6874, esku-eragite 6876, ate-jotze 6878, azeri-hartze 6886, lasto-kentze 6891, zerri-hiltze 6898, heste-betetze 6900, zerri-zimeltze 6901, eske-biltze 6904, behi-umatze 6905, barku-betetze 6923, barku-hustutze 6922, izen-trukatze 6925, toki-aldatze 6938, esker-erakuste 6944, arto-urkultze 6951, ur-botatze 6989, mutilzahar-geratze 7004, jaunar-tze 7005, huts-egite 7007, argi-haste 7022, 7023, gizon-galtze 7025, ardi-jezte 7064, odol-galtze 7096; ? zer-bildurtze 6982.

II.2.3.b) A-x-(k)eta: **diru-bilketa**

olerki-sariketa 6516, froga-berriketa 6532, arta-zuriketa 6541, arta-korda-keta 6542, gaztain-bilketa 6572, oihal-joketa 6578, gaztain-mozketa 6600, ganadu-konparaketa 6626, odol-isurketa 6648, mutur-astinketa 6842, liho-ez-pateta 6864, gizon-bilketa 6912, jantzi-erosketa 7044, jantzi-garbiketa 7045, ordu-aurreraketa 7060, gazta-erosketa 7066, ardi-erosketa 7067, etxe-aldaketa 7086; langile-aldaketa 7036, !etxe-aldaketa.

II.2.3.c) A-x-pen (-kuntza, -era, -aldi, -go...): **hats-beherapen**

hats-beherapen 6566, berri-laburpen 6615.
erlijio-irakaskuntza 6678.
? prediku-hasiera 6506, ? ur-sarrera 6987.
harri-ukaldi 6507.
!hitz-elkargo 6526.
? bertso-bilduma 6932.

II.3. Jardun-elkarte sintetikoak

II.3.1. Soilak

II.3.1.a) A-bila: **ostatu bila**

ostatu bila 7014, bekatu bila 6363, ardi bila 6581, ataka bila 6596, argigune bila 6598, arto bila 6610, asto bila 6741, janari bila 7015, ondasun bila 7016, pausu bila 7017, sagu bila 5751.

II.3.1.b) A-eske: **ur eske**

ur eske 6613, olio eske 6552, jaramon eske 6616, gupida eske 6651, seme-eske 6730, bai-eske 6897, gozo-eske 7089, ardo-eske 5733.

II.3.1.c) A-pasa: **denbora-pasa**

denbora-pasa 6548, gau-pasa.

II.3.2. Osatuak

II.3.2.a) A-x-ka: **gerri-makurka**

gerri-makurka , ate-joka 5786, esku-zartaka 6617, beso-gainka , (Jainkoari) esker emanka 6637, barkaeskaka 6710, hitz-ernarika 6748, beso-urtika 6787, mokil-urtika 6794.

II.3.2.b) A-x-ari: **kontu-kontari**

kontu-kontari 5739, 6493, 6580, 7099, kantu-kantari.

II.3.2.c) Bestelakoak

II.4. Exosintetikoak

II.4.1. erdal mugatzaileaz: **teleikusle**

II.4.2. erdal mugakizunaz: **jainkofago**

II.5. Berrelkarketa edo garapenak

II.5.1. Arruntak

sagardo-, ardo- eta kafe-saltzaile 6402, paper-langile-ugaltze 6404, xxx kontu-hartzaile 6411, xxx biltze-zale 6489, xxx belar-sega-lan 6539, begi-itxi-ireki 6540, sare-, saski- eta otarre-egite 6558, olerkari-susperrarazte 6627, polemika-gai bihurtze 6673, guztiak galdu zale 6723, diruzaletu 6742, zar-on(t)zale 6752, zahar-on zale 6795, alkondara eder, samur edo bigun zale 6862, euskara garbi zale 6884, pipa-hartzaile-zale 6893, barku-betetze eta -hustutze 6921, zurgin-ikasletza 7035, zurgin-lantegi garbiketa 7047, ahari-talka zale 7058, ahari-apustu zale 7059, jaki on eta edari on zale 7069, txistu- eta danbolin-jotzaile 7084, ile- eta bizar-moztaile 7091, abere-salerosle 7087.

II.5.2. (A b)-dun, (A B)-dun, (n A)-dun, (n A b)-dun, (Bko A c)-dun

(A b)-dun

bruxa beztun 6362, prakazahardun 6439, estalki zuridun 6550, azkazal garbi gorritadun 6620, polo desberdindun 6658, bihotz gogordun 6785, eguzki berodun 6788, azal ederdun 6800, zoru sendodun 6843, hegal biribil eta luzedun 6844, zentzu(n) apartekodun 6946, bihotz zabaldun 6947, begi urdin ederdun , ilezuridun 6943; ? ahal guztidun 6666.

(A B)-dun

bitxi-azaldun 6619, harkoskordun 6756, artabizardun 7019, moto-buztandun 7020.

(n A)-dun

hogeietxedun 6446, lau langadun 6660; ? ahal guztidun 6666; ? on-uste osodun 6782.

(n A b)-dun

lau zango luzedun, 6652.

(Bko A c)-dun

buruko ile luzedun 7048.

II.5.3. A-b-x-(tzai)le: **babatxigor-jale**

babatxigor-jale 6586.

II.5.4. (Ab)-gintza: **hizneurgintza**

hizneurgintza 6500.

II.5.5. Bestelakoak

II.5.5.a) (A-zale)-keria: **garbizalekeria**

garbizalekeria, herrizalekeria 6968.

II.5.5.b) (A-zale)-tasun, (x-zale)-tasun: **euskaltzaletasun**

euskaltzaletasun 6674, jakinzaletasun 6697, abertzaletasun.

III. ASMO-ELKARTEAK

Hitz-elkarte hauek ere sintetikoak dirateke, askoren ustez. Aparte ematen dira hemen, halere, hainbat puntutan ageri duten berezitasuna kontuan izanik. Asmo-elkarteen banaketa nagusia ondoko zerrendan ematen da:

-nahi (III.1.):	handinahi, joan-nahi
-gura (III.2.):	logura, jakingura
-gale (III.3.):	goragale, logale
-gose (III.4.):	dirugose, jakin-gose
-uste (III.5.):	on-uste
-min (III.6.):	jakin-min, etxemin
-behar (III.7.):	herio-behar, eginbehar, gogoanbehar
-beldur (III.8.):	andre-beldur
-jakin (III.9.):	askojakin

Bestelakoak

III.1. A-nahi, x-nahi: handinahi elkartea

batasun-nahi 10661, burruka-nahi 10626, gora-nahi 10619, handinahi 10582, 10583, 10593, 10600, 10658, ihes-nahi 10596, lo-nahi 10632, onginahi 10589, 10609, 10649, 10663, zorion-nahi 10590; atera-nahi 10626, bizi nahi 10662, elkarnahi 10630, bizi-nahi 10614, 10657, jakin-nahi 10558, 10650, 10651, 10652, jalgi-nahi 10614, joan-nahi 10558, laburnahi 10612; nagusi-izan-nahi 10588; oro jakin nahi 10651.

III.2. A-gura, x-gura: logura elkartea

farregura 10646, handikigura 10552, 10555, hazkura 10616, jolasgura 10584, 10957, logura 10550, 10557, 10586, 10633, 10645, txixagura 10585; bizigura 10576, edangura 10548, ezkongura 10623, idazgura 10575, ikusgura 10542, jakingura 10545, 10554, 10556, 10587.

III.3. A-gale, x-gale: goragale elkartea

goragale 10577, 10620, 10648; atsegale 10588, logale 10574, 10578; lana egingale 10638, jangale 10613, jogale 10572.

III.4. A-gose, x-gose: dirugose elkartea

barneikara-gose 10655, diru-gose 10547, espantu-gose 10659, zuzen-gose 10581; jakin-gose 10660, jan-gose 10549.

III.5. a-uste: on-uste elkartea

eder-uste 10625, handi-uste 10618, 10656, hantuste 10573, 10617, on-uste 10544, 10564, 10608, zintzo-uste(ko) 10654.

III.6. x(tu)-min, A-min: jakin-min elkartea

apurtu-min 10602, jakin-min 10559, maitemin(du) 10561, 10591, 10601; afari-min 10631, etxemin 10647, gose-min(du) 10629, haundimin 10640, hozmin 10543, larrimin 10592, 10595, listumin 10639, ohemin 10611.

III.7. A-behar, x(tu)-behar: herio-behar elkartea

herio-behar , on-behar 10610, 10628; gogoanbehar 10621, gorabehar 10622; eginbehar 10605.

III.8. A-beldur: andre-beldur elkartea

andre-bildur 6567, egi-beldur 10624, negu-bildurti 6589.

III.9. Askojakin elkartea

askojakin 10551, 10553, 10563, 10594.

III.10. Bestelakoak

oro-ahal 10642, 10643, lukainka-antoju 10579, hats-bahi , on-damu 10634, gose-egarri 10560 (dvandva ez ote?), egi egarri 10580, berriketa-gogo 10571, jazar-gogo 10653, etxe-kalte , jakinlarri 10615, dirumaite 10570, etxe-maite , heriosuar 10603, suhar 10604, ama-zulo , etxe-zulo , ohe-zulo 10644.

IV. IZAKERA-ELKARTEAK

Hitz-elkarte hauek ere sintetikoaren sailean sartzen dira, bete-betean, zenbaiten ustez. Aurreko kasuan bezala oraingoan ere arrazoi sendorik badagoela uste izan da, halaz ere, berariazko trataera emateko. Ondoko banaketa egin da, elkarte-multzo hau zerrendatzeko:

-erraz(ki) (IV.1.):	ulerterraz, menerrazki
-bera(tasun) (IV.2.):	bihozpera(tasun), sinespera
-gaitz (IV.3.):	kontentagaitz, landugaitz
-ezin (IV.4.):	ase-ezin
Bestelakoak	

Elkarte-motaren banan banako azalpena ematen da ondoren:

IV.1. x-erraz: ulerterraz elkartea

beharrerraz 10480, etenerraz 10480, 10469, 10473, 10476, igaroerraz 10475, ikaserraz 10491, menerraz(ki) 10515, mintzaerraz 10528, molderraz 10493, sinesterraz 10520, ulerterraz 10492, 10539; ? arin-erraz 10522.

IV.2. A-bera, x-bera: minbera elkartea

berabera 10508, bihozpera 10488, 10497, !bihotz-beratasun 10496, bigunbera 10507, bildurbera 10506, !eder-minbera 10511, errebera 10499, errukibera 10512, farrebera 10513, gupera 10467, 10469, 10471, hozpera 10470, irribera 10485, 10486, lizunbera 10489, makurbera 10505, minbera 10466, 10472, 10474, 10484, 10487, 10498, 10500, 10504, 10509, 10514, samurbera 10503, sinespera 10483.

IV.3. x(tu)-gaitz: kontentagaitz elkartea

ezagugaitz 10541, jasangaitz 10527, konformagaitz 10437, 10532, 10540, kontentagaitz 8187, pairagaitz 10519, uxagaitz 10538; landugaitz 10518; zurkaitz 10531.

IV.4. x-ezin: ase-ezin elkartea

ase-ezin 10524, egonezin 10516, kontaezin 10517.

IV.5. Bestelakoak

galbehar 10501, errabero 10479, laztasun-biloiz 10478, arin-eskas 10530, leun-eskas 10529, usteez 10526, sinesgogor 10490, entzungor 10534, sargori 10477, begi-neke 10495, edansarri 10546.

V. EZKONBERRI ELKARTEA

Elkarte-sail honetan ondoko multzo bereziak ageri dira:

- berri (V.1.):   **ezkonberri, sortuberri**
- zahar (V.2.):   **janzahar, bukatu-zahar**
- hurren (V.3.):   **hilurren**
- arin (V.4.):   **beroarin**

Bestelakoak

V.1. x(tu)-berri: ezkonberri elkarte

aberastu-berri 10463, abiatuberri 10439, amaituberri 10494, askatuberri 10494, aurkituberri 10416, 10449, botaberri 10422, buka(tu)berri 10447, eginberri 10405, 10437, 10444, ekarriberri 10434, eraikiberri 10413, errebelatu-berri 10436, erreberri 10452, esanberri 10465, etorriberri 10459, etsitu-berri 10433, galduberri 10455, hasiberri 10414, 10424, hilberri 10404, 10423, 10453, 10644, iraganberri 10450, iraungiberri 10435, irtenberri 10419, 10443, jaikiberri 10430, 10441, jaioberri 10409, 10418, 10421, 10429, janberri 10403, jantz(i)-berri 10402, 10411, jausiberri 10407, maiteberri 10428, mintzatuberri 10415, sartuberri 10406, solta(tu)-berri 10445, sortuberri 10412, 10427, 10460, 10461, zehartu-berri 10426, zimentatuberri 10458; aldaberri 10488, ezagunberri 10432, ezkonberri 10408, 10410, 10420, 10456, lehenberri 10440; sarberri 10446, 10457, !ume-eginberri 10454.

V.2. x(tu)-zahar: janzahar elkarte

janzahar.

V.3. x-hurren: hilurren elkarte

hilurren 10417, 10431, egin-hurren 10438.

V.4. x-arin: beroarin elkarte

beroarin 10442, errearin 10482.

V.5. Bestelakoak

urratu-agin 10401, atxilotu-ohi 10462, ? galzori 10425.

VI. BAHUVRĪHI ELKARTEAK

Erizpideei buruzko txostenean (III.1. atala) esan denaren ildotik, **astaputz** moduko elkarteak ez dira sail honetan sartuko: aparteko lekua aitortzen zaie horiei aurrerago. Hori kontuan izanik, ondoko eran banaturik azalduko dira bahu-
vrĭhi elkarteak.

a) Ab (VI.1.):	sudurluze
b) Ab-(r)ik (VI.2.1.):	hankutsik
Ab-ki (VI.2.2.):	eskuzabalki
Ab-(e)an (VI.2.3.):	larrugorrian
Ab-ka (VI.2.4.):	esku-huska
Ab-0 (VI.2.5.):	eskuzabal (+ aditza)
c) Ab-ago (VI.3.):	burumakurtuago
d) nA (VI.4.):	hiruhortz
e) A-x(tu) (VI.5.):	zinegotzi
f) Ab-ko (VI.6.1.):	hots-urriko
nA-ko (VI.6.2.):	milaurteko
g) bahuvrĭhitiko berrelkarketa edo garapena (VI.7.1.):	gogozabaltasun
bahuvrĭhiranzko berrelkarketa edo garapena (VI.7.2.):	beso pipa-kirten

Banan bana adieraziko dira, ondoren, elkarte-mota guztiok.

VI.1. Ab: sudurluze elkartea

abarkazahar 8343, adar motz 8248, adarroker 8169, ahakalde-zabal , aho-
gozo 8323, ahomehar 8322, albozabal 8321, alderdigutxi 8320, arnas-estu
8339, aurpegiluze 8318, aurpegilarri 8219, aurpegi-zimel 8317, begialai
8316, begibeltz 8314, begi-bizi 8313, begigorri 8179, begihandi 8312,
begi-ilun, betilun 8338, begiluze 8189, 8207, bekaitz 8328, belar(ri)luz
8161, belarrimotz 8311, betaurreko beltz 8309, betaurreko handi 8308, beti-
lun 8338, betizu 8307, bihotz zabal 8197, 8199, bihozkogor 8332, bihozpera
8331, 8334, bizarbeltz 8306, bizargorri 8193, bizarluz 8233, bizarzuri
8305, bizkarmakur 8304, bizkarruzkur 8183, buruargi 8239, buruargitsu 8217,
buru-arlote 8303, burubeltz 8182, burubero 8222, 8246, burugogor 8238, 8302,
buruhandi 8181, buruloka 8300, buru soil 8218, burusoil 8299, buruzuri 8159,

8170, 8298, buruzut(i) 8297, buztanmotz 8296, eleeder 8295, !!eltze-mehe 8294, esku-atsegin 8293, eskumotz 8291, eskuoker 8168, eskuzabal 8172, 8180, 8194, ezpain-hautsi 8290, galtzagorri 8349, gerrieder 8289, gerrimako 8288, gibelandi 8240, gibelurdin 8202, 8205, goibel 8213, gonagorri 8345, grauzkiomotz 8249, hankarin 8353, hankamakur 8287, hankamehe 8286, hankamotz 8234, 8285, ? haserre 8333, ? hortz-zuri 8187, ilargizabal 8342, ilegorri 8206, ileharro 8284, ileluze 8283, ilemotz 8282, ilezuri 8281, ipurbeltz 8164, ipurdilatx 8280, ipurlodi 8351, ipurtalato 8279, ipurterre 8192, izternagi 8277, jantzi-arin 8176, kapelagorri 8245, kapelumakur 8276, kaskabeltz 8203, kaskazuri 8231, kaskuts 8245, ? keinu-debeku 8335, kirtenandi 8330, kirtenmotz 8171, kopetilun 8227, larruurdin 8275, lepa-kupi 8274, lepozikin 8341, magal-harro 8272, mantangorri 8212, mingainluze 8173, mingainmotel 8336, mingaintxar 8186, mingain-zabal 8271, minlaban 8158, minzakar 8270, mokobipil 8363, mokoluze 8269, musugorri 8230, 8268, musuoker 8167, muturbeltz 8163, 8267, muturgaizto 8352, muturzikin 8268, mutxurdin 8362, odolbero 8253, 8264, oinzuri 8178, oskilatente 8340, papargorri 8263, prakagorri 8244, sudurluze 8208, sudurmotz 8210, titihandi 8350, tontorgarai 8262, tripaerre 8174, tripahandi 8223, txantxangorri 8261, txapelgorri 8235, zankomehe 8259, zisku-estu 8162.

VI.2. hankuts-ik, eskuzabal-ki, larrugorri-an, esku-hus-ka, eskuzabal

VI.2.1. Ab-(r)ik: **hankutsik** elkartea

ahozabalik 8216, 8355, beso zabalik 8196, esku hutsik 8250, 8470, esku-zabalik 8252, 8255, hanka gorririk 8204, hankutsik 8440, larru hutsik 8195, makutsik 8440, 8445, ortutsik 8160, 8382.

VI.2.2. Ab-ki: **eskuzabalki** elkartea

eskuzabalki 8188.

VI.2.3. Ab-(e)an: **larrugorrian** elkartea

aho betean 8247, galtza motzetan 8460, larrugorrian 8175, 8235, 8326.

VI.2.4. Ab-ka: **esku-huska** elkartea

begi-itsu(ka) 8371, esku-beteka 8224, esku-huska 8292, ? beso-gainka 8471, ? ipurgainka 8337.

VI.2.5. Ab-Ø: **eskuzabal** (+ aditza) elkartea

begiramen zur 8228, burumakur 8383, eskuzabal , goibel , oskarbi
8214, zaltuts 8472.

VI.3. Ab-ago: burumakurtuago elkartea

burumakurtuago 8209, boruhobe 8165.

VI.4. nA: hiruhortz elkartea

hiruhortz 8166, hiruardar 8385, hiruhil(e) , lauorri 8211, lauhortz 8452,
hamalauzanko 8243; !begibakar 8229, 8315.

VI.5. A-xtu: zinegotzi elkartea

bekokizimurtu 8191, bihotz-zimurtu 8456, bilofrijatu 8419, burujantzi 8301,
eskuazaldu 8190, gogolandu 8237, herio-suhar 8434, lotsagaldu 8273, 8384,
ustegaldu 8260, zainil 8427, zinegotzi 8184, 8185, 8258.

VI.6. "extended bahuvrîhi"

VI.6.1. Ab-ko: **hots-urriko** elkartea

hots-urriko 8254.

VI.6.2. nA-ko: **milaurteko** elkartea

milaurteko 8221.

VI.7. Berrelkarketa

VI.7.1. bahuvrîhitiko berrelkarketa

VI.7.1.a) Ab-tasun: **gogozabaltasun**

ahobatasun 8387, buruarintasun 8411, gogozabaltasun 8200.

VI.7.1.b) Ab-keria: **buruberokeria**

buruberokeria 8415, ? bihozperakeria 8378.

VI.7.1.c) Ab-aldi: **buruzoroaldi**

buruzoroaldi 8402, gogo-beroaldi 8201.

VI.7.1.d) Ab-tu: **itxuratxartu**

arranberritu 8329, bekaiztu 8328, bihotz-gogortu 8414, itxuratxartu 8226.

VI.7.2. bahu^rhiranzko berrelkarketa

beso pipa-kirten 8310, beso asto-kako 8319, zapata-orpo makur 8347, gazu-rontzizikin 8348.

VII. LOTSAGABE, LO-FALTA ELKARTE-MOTA

Ondoko era honetan multzoka daitezke, banan banako azalpen xehekatu baterako, hitz elkartu hauek:

"Lotsagabe" modukoak (VII.1.)

A-gabe (VII.1.1.):

adargabe

x-gabe (VII.1.2.):

ezkongabe

xtu-gabe (VII.1.3.):

jorratugabe

Forma deklinatuak (VII.1.4.):

ohargabean, bidegabez

Garapena edo berrelkarketa

(VII.1.5.):

lotsagabekeria, kultur gabezia

"Lo-falta" modukoak (VII.2.)

VII.1. lotsagabe multzoak

VII.1.1. **A-gabe** modukoak. Hauek dira ugarietak: gehienetan izen moduan ageri badira ere, adjetibo (eta, hainbatetan, adberdio) moduan ere erabiltzen dira. Adibideak:

VII.1.1.a) Izen-balioz

atsekabe 10329, 10332, 10359, 10375, 10379, 10382, bidegabe 10355, burugabe 10371, dohakabe 10339, eskolagabe 10330, nahigabe 10346, 10390.

VII.1.1.b) Adjetibo-balioz

adargabe 10340, amagabe 10361, atsekabe 10334, ditxagabe 10354, dohakabe 10353, 10358, errugabe 10345, eskolagabe 10343, grauzkio-gabe 10344, paregabe 10350, zorikabe 10341.

VII.1.1.c) Adberbio-balioz

axolagabe 10394, beldurgabe 10370, bidegabe 10348, kordegabe 10385, zuzengabe 10373.

VII.1.2. **x-gabe** modukoak

ezkongabe 10333, ohargabe , osagabe 10400.

VII.1.3. **xtu-gabe** modukoak

hezigabe 10358, ikasigabe 10372, jorratugabe 10357

VII.1.4. Forma deklinatuak

- a) jakin gabetan 10386, jakingabean 10337, ohargabean 10399.
- b) akats gabeko 10335, bihotz-gabeko 10388, funts gabeko 10338, ohargabeko 10395
- c) bidegabez 10336

VII.1.5. Garapena

- a) antsikabetasun 10347
- b) bidegabekeria 10374, lotsagabekeria 10362
- c) kultur gabezia 10368
- d) atsekabetu 10383, 10384

VII.2. **lo-falta** modukoak

batasun-falta 10351, borobiltasun-falta 10367, estilo-falta 10352, harreman-falta 10366, lo-falta 10349, modu-falta 2692, praktika-falta 10363.

VIII. EGUZKI-LORE: MENPEKOTASUNEZKO IZEN-ELKARKETA

Hau da, seguruenik, elkarte-modu zabal eta korapilatuena. Bere barneko azpi-sailkapena egiteko, osagaien arteko harremanak (oinarriko perpaus-eskemakoak) har daitezke batetik; baina esanahiaren aldetikakoak ere maiz erabiltzen dira hemen. Erizpide bi horiek kontuan izanik, ondoko era honetan atalkatu dira, lehen hurbilketa gisa, menpekotasunezko izen-elkarketak:

A-B modukoak (VIII.1.):	eguzki-lore
Multzo-elkarteak (VIII.2.):	patata-multzo
Zati-elkarteak (VIII.3.):	ogi-puska
"Sumpsumtive compounds" (VIII.4):	porru-landare
Leku-denborazko mugakizunezkoak (VIII.5.):	hitzaurre
Leku-denborazko mugakizuna + ko dutenak (VIII.6.):	belarrondoko
Leku-denborazko mugatzailedunak (VIII.7.):	azpilan
Sasi-A (VIII.8):	sasi-maisu
A-mota (VIII.9):	olerki-mota
A-usain (VIII.10):	erre-usain
A-gizon (VIII.11):	plazagizon
A-erdi (VIII.12):	ordu-erdi
A-bide (VIII.13):	amets-bide
Bestelakoak (VIII.14):	hanka-joko
Garapenak edo berrelkarketak (VIII. 15):	ur bero botila

Atal bakoitzaren azalpena eskaintzen da ondoren, beti ere azpi- eta barne-sailkapen xehekatuagoentzat atea zabalik utziaz.

VIII.1. eguzki-lore moduko A-B arruntak

eguzki-lore , eperlanda 1843, akelarre 1844, harzubi 1849, oilo-izter 1855, erbi-buztan 1876, ardo-bota 1863, zur-mailu 1921, zur-ezpata 1922, artzanor 1927, zakar-ontzi 2166, akordeoi-soinu 2167, negar-malko 2170, zigarro-ke 2176, esne-botila 2221, kafesne 2220, kaputxino-komentu 2222, pox-polo-kaja 2256, bokadilo-paper 2259, tabako-pakete 2271, kale-izen 2276, poema-liburu 2308, esku-azal 2887, ardi-haragi 1035, indar-etxe 1273, kale-borroka 2356, !mendi-lapur 2360, kalezulo 2359, kale-bazter 2361, diru-sari 2373, kata gorotz 2457, arto baba 2499, lansari 2647, poesi alor

2687, asto-manta 2690, txerri-mortzil(a) 2697, lan-ordu 2699, jai-bazkari 2702, zorion-agur 2704, artahirin 2712, liburu-denda 2717, atxur-kirten 2719, giltza-zulo 2720, !emasabel 2876, buru-hezur 996, sudur(t)zulo 997, gernu-ontzi 1000, urdail-azal 927, makailao-salda 931, bizkai-euskara 932, euskal erdara 898, karobi 861, betile 856, betazal 859, eskola-maisu 839, zakur-herri 7777, leku-izen 670, tiro-zalaparta , haur-denbora 40, Elizdorre 41, porru-salda 3071, plaza-festa 3073, pixa-oihal 3075, piper-hauts 3076, pelota-leku 3080, mugarri 3113, ziri-bertso 3121, !zintzarri 3122, urritz-makila 3134, su-leze 3151, sorgin-zulo 3155, esku-zapi 3449, ma-sail-ertz 3455, zerri-hezur 3458, !eskutitz 3474, gona-zakur 3485, arra-toi-zakur , kandela-argi 3487, lepa-buelta 3491, haragi-xerra 3496, kainoi-punta 3505, eskribu-fetxa 3506, kartutxontzi 3509, titi-punta 3582, begi-kolpe 3806, limoi-ur 3820, ur-zulo 3984, ugazaita 4032, arta-zustar 4216, gari-hazi 4217, ardi-esne 4227, gau-eskola 4230, eskolaume 4231, hanka-arrasto 4237, talo-esne 4246, zaldi-pastel 4245, pago-hosto 4281, alfabetatze-kanpaina 4290, tradizio-mundu 4291, oinarri 4303, 4306, !hilerri 4338, inguru-giro 4346, balio-maila 4353, !iratze-meta 4644, ipurtzulo 4680, esku-mami 4744, bizkarrezur 4753, bide-bazter 4793, !esku-izkribu 4794, abisu-paper 4845, txori-jai 4900, langela 4984, pauso-hots 5017, traste-leku 5016, epai-mahai 5022.

VIII.2. Multzo-elkarteak

Atal honetan sartzen dira mugakizuna -multzo, -talde, -pila, -pilo, -sail, -aldra, -errenkada, -parrastada, -mordo, -tropel, -andana edo antzekorik dutenak. Horra, banan bana emanik, horietariko zenbait:

- a) **A-multzo:** oharpen-multzo 2045, patata-multzo 4397, inurri-multzo 3555.
- b) **A-talde:** gudari-taldetxo 1870, etsai-talde 2777, ontzi-talde 325, artalde 3380, neska-talde 3558, jende-talde 4836, !neska-mutil talde 2150.
- c) **A-pila, -pilo:** diru-pila 895, harma-pila 2450, lasto-pila 2646, atso-pila 776, egur-pila 3511.
- d) **A-sail:** liburu-sail , gudari-sail , etxe-sail , gizon-sail 4243.
- e) **A-aldra:** gazte-aldra 1859, mutil-aldra 1860, uso-aldra 3488.
- f) **A-errenkada:** hitz-errenkada.

- g) **A-parrastada**: filosofo-parrastada 1867.
- h) **A-mordo(ska)**: basoerdi-mordo 2103, txistu-mordo 2749, pago-mordoska 2413, bertso-mordoska 4546.
- i) **A-tropel**: jende-tropel 3177, mutil-tropel 3460
- j) **A-andana**: jende-andana 4785, hitz-andana , zakur-andana 46 .
- k) **A-sorta**: galdera-sorta 2083, lore-sorta 2715
- l) **Bestelakoak**: lagunarte 2691, 3319, gizarte 2696, senitarte 3296, sasiarte 3297, jende-saldo 4783, gazte-tanda 4832.

VIII.3. Zati-elkarteak

Ondoko azpiatal hauetan banaturik emango da elkarte-mota hau:

- a) **A-zati**: gibel-zati 2745, denbora-zati 2709, solomo-zati 1001.
- b) **A-puska**: hosto-puska 2136, birika-puska 2163, ezpal-puska 2726, berde-puska 2443, barazki-puska 3193, ogi-puska 3445, oihal-puska 3469, harri-puska 4497.
- c) **A-apur**: ogi-apur , lo-apur 1918, intelijentzi apur 2183, gaiztotasun-apur 1869, sentipen-apur 2369, esne-apur 4229.
- d) **A-tanta, A-tanto**: izerdi-tanta 1888, malko-tanta 2090, negar-tanto 3448.
- e) **A-izpi**: belar-izpi 2093, beldur-izpi 3192, lekukotasun-izpi 4024.
- f) **A-koskor**: harri-koskor 2121
- g) **A-mutur**: lukainka-mutur 1969, 3174, harri-mutur 3453, esku-mutur 5053.
- h) **A-tontor**: mendi-tontor 2146.
- i) **A-piska**: arreta-piska 2186, errespetu-piska 2224.
- j) **Bestelakoak**: elur-hondar 2875, ? ezpal-txiprizta , ur-xorta .

VIII.4. "Sumpsumtive compounds"

Mugakizuna "genus proximum" eta mugatzailea "differentia specifica" izan ohi denekoa, H. Marchand-en hitzetan esanik. Hona zenbait adibide:

sagarlandare 4235, porru-landare 4983, gaztaina-zuhaitz 1837.

VIII.5. Leku-denborazko mugakizunezkoak: hitzaurre

Posposizioarekin izan dezakeen harreman zuzena gora-behera aski multzo berezia osatzen dute honelako hitz elkartuek. Beraien sailkapen xehetu batek ondoko atalok hartu behar ditu, gutxienez, kontuan:

- a) **A-aurre:** herri-aurre 835, hitzaurre 3331, festaurre 3344, atalaurre 3378.
- b) **A-ondo, A-oste:** bihotzondo 2632, sutondo 2645, su-ondo 2698, at(e)oste 2708, bazkalondo 928, mezondo 3312, lepondo 3316, lapikondo 3318, bide-ondo 3360, belarrondo 3367, afalondo 3387, belarrote 3478, beso-ondo 5026, begi-ondo 5025.
- c) **A-gain:** mingain 3311, !!bikain 3358, bekain 3370, astogain 337 , bulargain 4751.
- d) **A-atze**
- e) **A-pe:** magalpe 2342, me(h)ape 3313, hauspe 3334, !!hankape 3335, aterpe 3377, teilape 3494.
- f) **A-azpi:** betazpi 858, oinazpi 3306, !lerro-azpi 3315.
- g) **A-alde:** matrailalde 930, atze-alde 3376, lepalde 5027, eskuin-alde 1866, arratsalde 2134.
- h) **A-orde:** izenorde 100
- i) **A-barne:** etxe-barne 3347.
- j) **A-tarte:** begitarte 3372

VIII.6. Leku-denborazko mugakizuna + -ko dutenak: **betaurreko**

- a) **A-aurreko**: etxe-aurreko 3348, betaurreko(ak) 3364
- b) **A-ondoko**: garondoko 860, belarrondoko 3503.
- c) **A-gaineko**
- d) **A-atzeko**
- e) **A-peko**: sudurpeko 3293, gonapeko 3338, eskupekoak 3456, oinpeko 5050, zanka-peko 5059.
- f) **A-azpiko**: urdaiazpiko 3291
- g) **A-arteko**: senitarteko 3295, ararteko 3382.
- h) **A-ordeko**: etx(e-)ordeko.

VIII.7. Leku-denborazko mugatzailedunak: **azpilan**

- a) **barne-A**: barne-izerdi , barne-ikara 5009, barne-muin 370, barne-min 2638, barne-pake 373, barren-hazkura 3403, barne-zirrara 3404, barne-ostots 3405, barne-bihotz 3406.
- b) **goi-A**: goi-arnas(a) 2380, 2677, goi-maila 2381, goi-kale 1864, goierri, !goi(t)izen 679, goialde 374, goi-argi-jario 3395, goi-argi 4220, goi-ameriketa 5019.
- c) **azpi-A**: azpi-jan 1933, azpilan 2344, azpilapur 2629, azpi-harri 3407.
- d) **kanpo-A**: kanpo-herri 2704.
- e) **gain-A**: gain-zurikin 3397, !gain-begiratu .
- f) **aurre-A**: aurregun 1883, aurre-gidari , aurre-solas 3408, !aurreesan 3409, aurreiritzi 3879, aur(re)karga, auresku.
- g) **aitzin-A**: aitzin-solas 4736, atzinalde .

- h) **zehir-A**: zeharzulo 1902, !zehir-begiratu
- i) **atze-A**: atzealde 2227, atzerri 2655, azkarga, atzekarga, azkalde.
- j) **behe-A**: behe-pirinioak 2312, behe-nafarroa , beterri
- k) **gora-A**: !goraipamen 2669, (cf. goraipatu).
- l) Bestelakoak: alderri 3410, aldiri(ak).

VIII.8. Sasi-A, basa-, asta-, gezur-,...

- a) **sasi-A**: sasi-pake 2113, sasi-maisu , !sasi-moral 2265, sasi-osagile 3611, sasipolitika 3884, sasiezkontza 3885, !sasimarxista 4849.
- b) **basa-A**: basajaun 1851, basapiztia 1871, basurde 1928, basakatu 2706, basahuntz 3508.
- c) **asta-A**: astaginga.
- d) **gezur-A**: gezur-aska 1904.
- e) Bestelakoak: larra-, suge-, zapo-

VIII.9. A-mota, -molde, -modu...

- a) **A-mota**: eleberri-mota 2672, olerki-mota 2683, ipuin-mota 2713, lotura-mota 4289, langile-mota 4490.
- b) **A-molde**: bentura-molde 3461, mintzatze-molde 3436, 3640, gogoeta-molde 3465.
- c) **A-modu**
- d) **A-suerte**: bentura-suerte 3462, bestimenta-suerte 3642, abantaila-suerte 3643, gaiztakeri suerte 3645, sepultura suerte 3646.
- e) **A-tailu**: jende-tailu 3490.
- f) **A-klase**: burruka-klase 3901.

VIII.10. zikin-usain modukoak

Mugatzailea adjetiboa izan ohi da, horrelako hainbat kasutan, izena izan ordez. Sailkapen xehetu batek ondoko atalok hartu behar ditu, gutxienez, kon-tuan:

VIII.10.1. **a-usain, A-usain** modukoak

a) **a-usain**: erre-usain 2168, zahar usain , aberkoi usain 3283.

b) **A-usain**: osto-usain 2143, tabako-usain 2151, prestutasun-usain , odol-usain 3282.

VIII.10.2. **a-fama, A-fama** modukoak

a) **a-fama**: liberal-fama 2194.

b) **A-fama**: zerri-fama 2152.

VIII.10.3. **a-kutsu, A-kutsu** modukoak

a) **a-kutsu**: erromantiko-kutsu 1935.

b) **A-kutsu**: baserri-kutsu 2303, erdal kutsu 2880.

VIII.10.4. Bestelakoak

a) mugatzailea adjetiboa izanik (**a-B**): santu-hots 2085, dotore-antza , fla-menko-itxura 2216, haserre-itxura 2248, santu-aurpegi 2718.

b) mugatzailea izen izanik (**A-B**): negar-itxura 2126, giza itxura 2756, erreuma-haize , garaje-itxura 2198, kabila-itxura , olerki-tankera 2649, lur-kolore 150, jainko-itxura 4348, fraile aire 4980.

VIII.10.5. Berrelkartea edo garapena

sendagile on fama 2201, liberalen biltoki fama 1931, artabero-usain 3282, goma erre usain 2142, izerdi eta jantzi busti usain 2141, arineskas eta leu-neskas-aire 4791, harro-haize 4914, (cf. harroputz), markesa-aire 4922, haur lerdin itxura 2217.

VIII.11. plazagizon modukoak

Hitz elkartuen sail honetan ondoko atal nagusiok dira, gutxienez, azpimarraitu beharrekoak:

VIII.11.1. **A-gizon** mota

plazagizon 2721, meagizon 2478, gudugizon 2030, olagizon 2060, mundu-gizon 2272, guda-gizon 2482, batzar-gizon 2030, elizagizon 2652, 3230, gerra-gizon 3232, kultur gizon 2640, itsasgizon 3815, legegizon 4023.

VIII.11.2. **A-lagun** mota

mahai-lagun 2273, neskalgun 2049, auzo-lagun 2037, baso-lagun 3227, bizilagun 2375, dantza-lagun 3229, (h)urkolagun 2679.

VIII.11.3. **A-mutil** mota

astomutil 2754, txalupa-mutil , itsu mutil , argi-mutil

VIII.12. egunerdi modukoak

a) **A-erdi**: ordu-erdi 3302, 4062, mende-erdi 2043, !eguerdi 1884, basoerdi 2032, egierdi 2039, gauerdi 2458, 2474, 3341, kana-erdi 2725, tronko-erdi 2730, pitxerdi 2744, hitz erdi 4990, urte erdi 3289, uste-erdi 3288, !ordeka-erdi 3303, galtzerdi 3342, !gaitz erdi 3343, bide-erdi 3362, !bekoki-erdi 3369, alderdi 3385, hitzerdi 3457.

b) **A-laurden**: ordu-laurden.

VIII.13. Izen-elkarte bereziak

Zenbait mugakizunek (bai eta, hain sarri izan gabe ere, zenbait mugatzailek) duten erabilera zabal eta, neurri batean, esanahi aldetik "lotua" kontuan izanirik, berariazko trataera eman nahi zaie guzti horiei izen elkartuen sail honetan. Horra, lehen hurbilketa gisa, kontuan hartu beharreko atal nagusiak:

VIII.13.1. **A-bide**

bekatu-bide 3263, amets-bide 3264, !zabar-bide 3287, solas-bide 3294, !onbide 3247, !mintzabide 3248, !makurbide 3249, !lasabide 3250, lanbide 3251, kebid 3252, jakintza-bide 3253, ihesbide 3254, hizpide 3255, gizabide 3256,

gaitzbide 3257, eskubide 3258, errepide 3259, elkarbide 3260, bizibide 3261, damubide 3262.

VIII.13.2. A-gai

zepagai 1897, burdingai 1913, andregai 2180, otoitz-gai 3235, kontsumo-gai 3559, eztabaidagai 3239, elerti-gai 3240, jabegai 3243, bizigai 2707, apaiz-gai 3246, bikogai 3245, gonagai 3244, senargai 2495, jakintza-gai 2656.

VIII.13.3. A-aldi

borrokaldi 2355, erbestaldi 2362, hortzaldi 1841, unealdi 2056, aginte-aldi 2067, gerra-aldi 2070, eguraldi 2129, haserre-aldi 2487, umealdi 2492, erregealdi 2642, beltzaldi 2667, gizaldi 669.

VIII.13.4. A-(k)ume

antxume 1925, idazlekume 2986, sugekume 4781, markeskume 4904, !kalekume 4957, zozokume 3286.

VIII.13.5. A-jende

baserritar-jende 1857, ofizial jende 3216, andre-jende 3226, gazte jende 3231, ontzi-jende , plater-jende , ile-kente (Azk. hizt.).

VIII.13.6. A-lan

zerrari-lan 1868, kondaira-lan 2026, arte-lan 2087, !alfer-lan 2747, olerki-lan 2648, harotz-lan 676, soro-lan 3154, !esku-lan 3799, nekazari-lan 4164, kultur-lan 4481, 44.

VIII.13.7. Euskal-A

euskal diputazio 2372, euskal jario 2383, euskal sena 2383, euskal-agerbide 2893, euskal baratza 2894, euskal bazkun 2895, euskal belarri-arau 2896, euskal egun 2897, euskal egunkari 2898, Euskal herri 2900, euskal hiztegi 2902, euskal ikasketa 2903, euskal idazle 2905, euskal olerki 2909, euskal ume 671.

VIII.13.8. ipar-A

Ipar-Afrika (96), Ipar-Amerika , Ipar-amerikar 4347, Ipar-Nafarroa 4544; Hego-Amerika 2289, hego-haize 674; !Ertamerika.

VIII.13.9. **A-egun**

ezkontza-egun 2238, !mehe-egun 3267, aste-egun 2693, ihauteri egun 4545, jai-egun 2700, gerra-egun 836, astelegun 3470.

VIII.13.10. **elkar-A**

elkar-hizketa 2872, elkar-hari 2871, elkar-idazki 2873, elkar-onginahi 2874.

VIII.13.11. **giza-A**

giza alderdi 2942, giza ardatz 2944, giza asmo 2946, gizalege 2949, gizaseme 2950, giza talde 2951, gizazoro 2952, gizapentsaera 4365, 4366.

VIII.13.12. **A-kontu**

afari-kontu 3481.

VIII.13.13. Berrelkarketa

ostegun gizen egun , ostegun santu egun , ostiral santu egun , urteberri egun 3265, Santa Ana egun 3266, festaurre egun 3268, !Amabirjin bezpera 2483.

VIII.14. Bestelakoak

- a) on-puska
- b) hanka-joko 1873.
- c) erdal-euskal konbinazioak: astokrazia 1856, antioina , supergizon , minigona .
- d) bakar gela (cf. elkar-A) 896.
- e) urrutizkin 371, irratitz 372.
- f) **A + (k)ide**: haurride 3238, adiskide 3241, partaide 3301, bizikide 3357.
- g) larru arras 3471.
- h) preso-denbora 4025.
- i) erdi-bedaio 4244.
- j) etxe-bizitza 4977.
- k) **A-hots**: atabal-hots 1862, ur-hots 2244, sirena-hots 2246, danbateko-hots 2724.

VIII.15. Berrelkarteka edo garapena

- a) **(Ab)-C**: ur bero botila 3899.
- b) **(A eta B)-C**: baso eta botila-hots .
- c) **A-(B edo C)**: "bere aolan edo txapelpean elorri-arantza edo adarri bat eramaten dute".

IX. ATRIBUTU EDO KOORDINAZIOZKO ELKARTEAK

Beste elkarte-multzo batzuk baino definitzen zailagoa da honako hau. Bi arrazoiengatik gertatzen da, itxuraz, zailtasun hori:

- Horrelako sorkari asko eta asko, auzo-hizkuntzetan bezala, berri samarrak-edo direlako.
- Menpekotasunezko (izen-)elkarteen eta aposizio arrunten arteko erdibidean daudelako, alde bietatik mugak aski lausoak direlarik.

Ondoren, lehen hurbilketa gisa, hitz elkartu hauen sailkapen bat eskainiko da, atal bakoitza adibide ustez egokienez hornituz. Sailkapena, hitz gutxitan, honela eratuko da:

. Atributuzko AB izen-elkarteak

- A den B
- B den A
- A nolako B da

. Koordinaziozko elkarteak

- izenak: gauza bat A da eta B da
- adjetiboak: gauza bat a eta b da

. Bestelakoak

Ikus ditzagun, banan bana, elkarte-mota desberdinok.

IX.1. Atributuzko AB izen-elkarteak

IX.1.1. A den B

hegazkin-tramankulu 8478, Ama Lur 8510, poema olerki 8511, aurpegi-orri 8517, bertso-kanta 8521, makina-tresna 8522, traktore-makina 8523, giltzarri 8525, giltz-hitz 8526, taberna-etxe 8528, dorre-etxe , Aita Jaungoiko 8490, eskola-etxe 8534, Seme Jainko 8544, Jainko haur 8552, Jainko aita 8553, harri-estalki 8579, Aita Jaun 8578, apaiz jaun 8575, atso andre 8592, ? patruila kotxe 8594, !trapu-zatar 8612, Pobreza Dama 8620, ? otso-zakur 8624, larrugorri-indio 8629.

IX.1.2. **B den A**

Ama Neskuts 8479, ? Amandre 8481, Neskatila zerbitzari 8488, Ama 8492, 8496, armario-biblioteca 8495, Ama Birjina 8502, paraje-bazter 8518, Artzipreste pintore 8519, ? mutil koxkor 8501, harri zilindro 8504, pago lizar 8505, zakur galgo 8529, udatiar-turista 8513, kanon-eredu 8524, Alkate-asto 8482, Ume Jaun , Ilargi Amandre 8533, Kapitan pilotu 8535, zerrama 8540, zeinu seinale 8541, usatortola 8542, oilo kolka 8545, ? iturburu 8554, hiriburuza-gi 8557, makila borra 8579, neska-lagun , ardilagun 8577, bitarte-inguru 8588, gizon ale 8590, okilama 8593, diru-urre 8596, ? etxe bizitza 8598.

Hemen sartzeko ote dira, orobat, honelako hauek ere?: Irun-Urantzu 8516, Vitoria-Gasteiz, Mondragon-Arrasate, Pamplona-Iruñea, EHU/UPV, EAJ/PNV, PSE/PSOE, Lea-artibai,...

IX.1.3. **A nolako B da**

gaizkin deabru 8486, izen arrano 8527, andre kultura 8568, andre jakintza 8569, begi gaztainak 8582, diru-piriri 8581, etxe-orratz 8599, apetitu-
-arraio 8626.

IX.2. Koordinaziozko elkarteakIX.2.1. Izenak: **gauza bat A da eta B da**

afari-merienda , irrifarre 8483, gailur-punta 8498, dunbada-zarata(k) 8514, !erraldoi-tantai 8515, farre-algara 8600, euri-langar 8608.

IX.2.2. Adjetiboak: **gauza bat a eta b da**

nafar-euskaldun 8506, frantses-euskaldun 8508, nafar-erdaldun 8509.

IX.3. Bestelakoak

zaku-patata 8538.

X. APOSIZIOAK

Oso eremu nahasia da hau ere: aurrekoa baino are nahasiagoa, apika. Eta ez muga-arazoengatik bakarrik, Euskal Herrian itxuraz aposizioetan kontrako ohitura bi edo gehiago aspalditxodanik elkarren lehian ari direlako baizik. "Mediku jaunaren" ondoan "jaun medikua" hor dago, alegia, eta gaur-gaurkoz zaila dirudi oinarri ziurreko baieztapenik egitea. Hoberik ezean, guzti horregatik, usuenik agertu ohi diren erabil-eremuak azalduko dira hemen. Gero posible izango da, agian, azalpen sistematizatuago bati heltzea.

X.1. Leku-izenak

X.1.1. **Aralar mendia** modukoak

Aralar mendia , Irati mendia 11993, Irati soroa 1199, Bezarain mendia 12133, Santa Madalen mendia 12134.

X.1.2. **Lauaxeta kalea** modukoak

Lauaxeta kalea 12006, hastagero kalea 12052, Bourgneuf karrika 12080, Port-Neuf karrika 12082, Santa Klara kalea 12118.

X.1.3. — **plaza** modukoak

a)

b) plaza Castillo 11992

X.1.4. **Garazi(ko) herria** modukoak

Los Arcos uria 12060, Tara hiriburua 12078, Riemmes hiria 12105, Orereta herrixka 12121, Durango hiria 12130.

X.1.5. **San Bizente(ko) eliza** modukoak

X.1.6. **Bestelakoak**

a) **auzo**: Arantzazu auzoa 12028.

b) **baserri**: Mendiburu baserria 12067.

- c) **etxe**: Zumelaga etxea 12068, Leizartza-torre 12069.
- d) **itsaso**: Mediterraneo itsasoa 12085.
- e) **ibai**: Garona ibaia 12089.
- f) nolana hikoak: San Vicente lur-muturra 12087, Santa Isabel gaztelua 12127.
- g) Donibane Garazi, Pasai San Juan, Pasai Donibane 12124, Pasai San Pedro.

X.2. Erakunde, enpresa, produktu eta elkarte-izenak

- a) On egin jantokia 12055.
- b) Bizkargi argitaletxea 12001, Itxaropena etxea 12029, Auspoa liburutegia 12030.
- c) **produktuak**: "syn ager" kaja 12012, 12014.
- d) **dendak**: agurital liburu-denda 12052.
- e) : "Herria" astekaria 12062, "Historia de Roncesvalles" liburua 12063, Jesusen Biotzaren Deya aldizkaria 12073, "Le Jour" egunkaria 12107.

X.3. Pertsona-izenak

X.3.1. Izen-deitura soilak

- a) **Isaac Lopez Mendizabal** modukoak: Juan Uriarte 12002, Mikel Zarate 12004.
- b) **Lopez-mendizabal'dar Ixaka** modukoak:

X.3.2. jaun-andreen izendapenak

- a) **Altube jauna** modukoak: Altube jauna 12040, Urkixo jauna 12041, Ormaetxea jauna 12042, Lafitte jauna 12043, Labaien jauna 12044, Gavel jauna 12045, Zinkunegi jauna 12047, Krutwig jauna 12048, Graziano jauna 12036, Kesada eta Kanalejas jaunak 12027, Aberasturi jauna 12057, Karmelo Etxegaray jauna 12083, Idiakez jauna 12094.

b) **Andre Madalen, andereño Pili**, modukoak: andra Pantxika 12000, Andra Josepa 12017, 12018.

c) **Zulaika andere(ño)a** modukoak: Hallert anderea 12009.

X.3.3. Bizibidezko izendapenak

a) **Retegi pelotaria** modukoak: Eusebio Azkue euskal idazlea 12051, Pedeluk nagusia 11994, Miller doktorea 12010, Rueger doktorea 12011, Preskott kondairatzailea 12025, Arkadio enperadorea 12054, Heli apaiz-nagusia 12058, Polit Kanonikuburua 12061, Bordele bertsolaria 12064, Satrustegi abadea 12065, Andima euskal idazlea 12074, Celestinus Aitasaindua 12077, Zubiaur Almirantea 12084, Bizargorri pirata 12086, Zubiair Jenerala 12091, Ojeda kapitana 12092, Chaho deputatu-gaia 12115.

b) **Olerkari Zubikarai** modukoak: Olerkari Zubikarai 12056, Kapitan Abendaño 12024, Comandante Trozo 11990, Errege Naas 12059.

c) **Aita Zavala** modukoak: aita Zabala 12031, anai Berriotxo.

X.3.4. Jaun-andreen titulu- eta kargu-azalpenak

a) **mediku jauna** modukoak: mediku jauna, guardian jauna 12037, praile jauna 12033, euskaltzale jauna 12035, abade jauna 12066, juez jauna 12101.

b) **jaun mediku** modukoak: jaun mediku 12081.

c) **Bestelakoak**: Basile alarguna 12071.

X.3.5. begirunezko adierazpenak

a) **Don**: Don Inazio 12020.

b) **Musde**:

c) **Jondone**:

d) **San(to), Santa**: Paulo santua 12053.

e) **Deun**:

f) **Done**:

g) **Birjina**: Birjina Maria 12036.

h) **osatuak**: Don Juan jauna 12021, Don Pedro maisua 11996, Aingeru San Gabriel 12019.

X.3.6. Ahaidego loturen azalpena

- a) **aita:**
- b) **ama:**
- c) **osaba:**
- d) **izeba, izeko:**
- e) **aitona, aitaita, aitatxi:** Juan Manuel aitaita 11998.
- f) **amona, amama, amatxi:**
- g) **seme:** (bere) seme Leturia 12136.
- h) **alaba:**
- i) **iloba:** iloba Anjel 12026.
- j) **anaia/neba:** anaia Martin 12096.
- k) **arreba/ahizpa:** arreba Frantziska 12097.
- l) **auzo:** Jean Hegiaphal auzoa 12110.

X.4. Bestelako izendapenak

- a) "Gazte naiz" esperientzia 12050.
- b) sensorio hitza 12100, sofista izengoitia 12108.

X.5. Berrelkarketa edo garapena

Miller sendagile jauna 12015, Julius Pokorny irakasle jauna 12076, Saint-Blancard frantses baroia 12088, Pierre familiako azken haurra 12111.

XI. JARLEKU ELKARTE-MOTA

Hitz elkartu hauek, osagaien kategoria gramatikalari dagokionez (aditz-erro) + (izen) modukoak dira. Era honetan banaturik emango dira hitz elkartu hauek.

- mugakizun arruntekoak
- mugakizuna **aldi**
- mugakizuna **bide**
- mugakizuna **leku, toki, gune**

Erizpide horren arabera, multzo bakoitza horrela eraturik dago.

XI.1. Mugakizun arruntekoak

aterrune 5126, biltorri 5148, bizigiro 5162, bizimodu 5171, 5183, bizi-poz 5184, bizkorbelar 5189, borragoma 5190, edatetxe 5193, !edontzi 5194, egonarrri 5222, egongiro 5223, ehomakina 5228, idazmakina 5228, errauts 5243, errebelar 5248, idazlan 5347, 5353, idazmolde 5354, idaztankera 5357, 5361, ikastaro 5384, ikasturte , ikastetxe 5385, 5392, ikastola 5393, 5394, sorterrri 5613, ? jatordu 5719, !jostorratz 5722.

XI.2. Mugakizuna **aldi** dutenak

agerraldi 5101, argitaraldi 5113, astinaldi 5118, 5119, 5120, 5121, ateraldi 5122, 5123, 5124, 5125, azterraldi 5133, bilaldi 5146, bizialdi 5151, edanaldi 5192, egonaldi 5215, 5221, erakusaldi 5234, esaldi 5250, 5252, ihesaldi 5365, 5367, ikustaldi 5404, 5406, ikastaldi 5580, 5581, ateraldi 5615, gertaldi 5730.

XI.3. Mugakizuna **bide** dutenak

aribide 5115, asmapide 5117, bilabide 5144, bizibide 5155, 5160, eginbide 5204, 5212, erakuspide 5235, aberaspide 5090, igarobide 5089, pasabide 5088, adibide 5093, 5094, agerbide 5095, 5096, 5097, aginpide 5106, aurkibide 5129, aurrerapide 5130, 5131, azalpide 5132, eskabide 5262, 5266, ikasbide 5371, 5379, jokabide 5710.

XI.4. Mugakizuna leku, toki edo gune dutenak

abialeku 5091, agerleku 5099, 5100, agertoki 5104, 5105, amil-leku 5110, antzeztoki 5111, atsedentoki 5127, bazkaltoki 5136, beharleku 5137, bihurtune 5142, 5143, biltoki 5149, bizileku 5164, 5169, bizitoki 5186, 5188, egonleku 5225, egotoki 5226, eserleku 5258, 5259, esertoki 5260, jarleku 5705, 5708, ibil-leku 5718.

XII. ERDIASE ELKARTE-MOTA

Hitz elkartu hauen sailean ondoko atal hauek bereiz daitezke:

erdi + adjetiboa (XII.1.)	{	erdi-itsu modukoak (XII.1.a)
		erdi-etorkin modukoak (XII.1.b)
		? erdi-logale modukoak (XII.1.c)
erdi + adizkia (XII.2.)	{	aditz-forma bizietan (XII.2.a): erdi-entzun
		partizipiozkoak (XII.2.b): erdi-egin
		partitibozkoak (XII.2.c): erdi-itxirik
		erdi-galduta modukoak (XII.2.d)
		erdi-jantziz, erdi-galduan modukoak (XII.2.e)
		erdi-ase modukoak (XII.2.f)
erdi + adizlaguna (XII.3.)	{	erdi-lotan modukoak (XII.3.a)
		erdi-negarrez modukoak (XII.3.b)
		erdi-irrintzika modukoak (XII.3.c)
		erdi-makinalki modukoak (XII.3.d)
		erdi-goseak modukoak (XII.3.e)
		? erdi-logale modukoak (XII.3.f)
? erdi + izena (XII.4.):		erdi-kaskoin
Bestelakoak (XII.5.)	{	erdi(z)purdi modukoak (XII.5.a)
		erdibitu modukoak (XII.5.b)
		? erdi-inguruko modukoak (XII.5.c)
		!egin erdi modukoak (XII.5.d)

XII.1. erdi + adjetiboa

- a) erdi-itsu 10665, erdi-zuri 10668, erdi-murritu 10669, erdi-elbarri 10677, erdi-heze 10679, erdi-gaiso 10689, !erdi-hil 10706, erdi-zabal 10713.
- b) erdi-etorkin 10675, erdi-intelijente 10683, erdi-jokalari 10733, erdi-bertso-lari 10734, erdi-basati 10711, erdi-eskale 10714.
- c) ? erdi-logale 10719.

XII.2. erdi + adizkia

- a) erdi-entzun 10678, erdi-lagundu 10667, , erdi-ikasi 10695, erdi-iratzarri 10703.
- b) partizipiozkoak: erdi-egin 10666, erdi-gorritu 10671, erdi-beztu 10672, erdi-itxi 10684, erdi-sendatu 10692, erdi-ezagun 10698, !erdi-hil 10706, erdi-erantzi 10723, erdi-desjabetu 10731, erdi-edan 10732, erdi-izutu 10736, erdi-etsitu 10738.
- c) erdi-itxirik 10628, 10685, erdi-biluzik 10688, 10715, erdi-zapuzturik 10694, erdi-beztiturik 10718, erdi-edanik 10721.
- d) erdi-galduta 10690, erdi-hustuta 10696, erdi-ezkutatuta 10701, erdi-itxita 10720.
- e) erdi-jantziz 10693, erdi-galduan 10730.
- f) erdi-ase 10699.

XII.3. erdi + adizlaguna

- a) erdilo(tan) 10664, 10700, 10702, erdi-larrugorrian 10673, erdi-ilunean 10681, erdi-miserian 10686, erdi-negarrean 10705, erdi-pakean 10707.
- b) erdi-negarrez 10691, erdi-damuz 10674, erdi-tatarraz 10687, erdi-haserrez 10697, erdi-farrez 10724:
- c) erdi-irrintzika 10704, erdi-errenka 10709.

d) erdi-makinalki 10712.

e) erdi-goseak 10729.

f) ? erdi-logale 10719.

XII.4. ? erdi + izena (bikoizturik)

erdi-kaskoin, erdi-euskara 10716, erdi-emakume 1847, erdi-~~arrain~~ 1848, erdi-itza 2112.

XII.5. Bestelakoak

a) erdizpudi (adberbiala) 10680, 10722.

b) ? erdibitu 10670.

c) ? erdi-inguruko 676.

d) !eginerdi.

XIII. BIKOIZTAPENAK (AMREDITA)

Ondoko azpiatalak hartuko dira hemen kontutan¹:

adjetibo-bikoiztapenak (XIII.1.) {
 arruntak (XIII.1.a): **zikin-zikin**
 gehienezkoak (XIII.1.b): **onen-onen**

adberbio-bikoiztapenak (XIII.2.): **lasai-lasai**

adizlagun-bikoiztapenak (XIII.3.): **huts-hutsean, barru-barrutik, bihotz-bihotzez**

emeki-emeki modukoak (XIII.4.): **emeki-emeki, astero-astero, ezarian-ezarian**

etxez-etxe modukoak (XIII.5.): **etxez, etxe, etxerik etxe, dendariz denda**

? adizki-bikoiztapenak (XIII.6.): **zaude, zaude; egiten-egiten**

? Bestelakoak (XIII.7): **jauna-jauna, tira-tira, ia-ia, berber(a)**

Ikus ditzagun azpiatalok, banan bana.

1: Sail honen formulazio birmoldatua ikus 115-147. or.

XIII.1. adjetibo-bikoiztapenak, arruntak eta gehienezkoaka) **zikin-zikin**

zikin-zikin, lohi-lohi 9149, gazte-gazte 9462, bero-bero 9467, isil-isil 9468, bete-bete 9485, gorri-gorri 9513, 9516, zuri-zuri 9515, zahar-zahar 9545, oso-osoa 9619.

b) **onen-onen**

onen-onen 9576, gehien-gehien 9579.

XIII.2. adberbio-bikoiztapenak: lasai-lasai

doi-doi(a) 9464, 9471, 9588, 9601, 9595, ? lerro-lerro 9470, ? bildu-bilduak 9474, lasai-lasai 9475, serio-serio 9476, !bezala-bezala 9484, zuzen-zuzen 9486, harro-harro 9497, bizi-bizi 9500, 9510, 9514, 9543, itsu-itsu 9501, bero-bero 9518, 9552, 9570, azkar-azkar 9534, luze-luze 9542, guri-guri 9538, lauso-lauso 9540, zapal-zapal 9545, 9548, beti-beti 9553, motz-motz 9563, zalu-zalu 9567, berdin-berdin(a) 9584, beltz-beltz(a) 9589, zalu-zalu(a) 9598, isil-isil(a) 9596, zabal-zabal(a) 9598, xehe-xehe(a) 9608, garbi-garbi 9625, bipil-bipil(a) 9626, erne-erne(a) 9627, !tinti-tinkia 9629.

XIII.3. adizlagun-bikoiztapenak: huts-hutsean, barru-barrutik, bihotz-bihotzeza) **huts-hutsean**

huts-hutsean 9473, haserre-haserrean 9480, bapatean, bat-batean, bet-betan 9600, 9482, 9521, 9535, 9560, 9564, 9573, 9602, 9604, bete-betean 9496, 9498, 9502, 9615, bost-bostetan 9504, pare-parean 9505, (h)ari-(h)arian 9530, aurre-aurrean 9554, mendi-mendian 9562.

b) **zut-zutik**

zut-zutik 9496, 9556, 9559, bakar-bakarrik 9472, 9479, 9583, isil-isilik 9477, 9483, 9536, 9586, 9587, oso-osorik 9508, 9526, zabal-zabalik 9531, soil-soilik 9557, 9611, 9612.

c) **barru-barrutik**

barru-barrutik 9512, 9574, barren-barrendik 9575, gain-gainetik 9605, hasiera-hasieratik 9606, huts-hutsetik 9613, 9614, aurren-aurrenetik 9616.

d) **moda-modako**

moda-modako 9509, aspaldi-aspaldiko 9609, gertu-gertuko 9610, barru-barruko 9621.

e) **bihotz-bihotzez:** bihotz-bihotzez 9578f) **maite-maiteka:** maite-maiteka 9568g) **zalu-zalukara,** 9581h) **bat-batera** 9577, **gain-gainera** 9597.XIII.4. **emeki-emeki** mota

a) emeki-emeki 9465, 9549, 9561, 9572, 9580, 9592, 9621, 9628, poliki-poliki 9490, 9520.

b) astero-astero 9623.

c) ezarian-ezarian 9617.

d) tarteka-tarteka 9582.

e) banan-banan 9537.

f) hala-hala 9461, 9603.

XIII.5. **etxez etxe** mota

a) etxez etxe, gainez gain 9463, mendiz mendi, aurrez aurre, herriz herri, egunez egun.

XIV. DVANDVA

Hitz elkartu hauen saila ondoko atalotan banatuko da¹.

- izen-dvandvak
- adjetibo-dvandvak
- adberbio-dvandvak
- **harat-honatak** mota
- ? aditz-dvandvak
- zenbaki-dvandvak
- berrelkarketa

Hauk dira, banan bana, atal bakoitzaren xehetasunak.

XIV.1. izen-dvandvak

XIV.1.1. izen arruntekoak

aita-amak 9635, 9636, 9637, 9638, 9639, 9640, 9641, 9642, 9643, 9644, 9645, 9646, 9647, 9648, 9649, 9650, 9651, 9652, 9653, 9654, 9655, aho-sabelak 9634, aita-semeak 9656, 9657, 9658, 9659, 9660, 9661, aiton(a)-amonak 9662, 9663, 9664, !aitzin-gibel (oro) 9665, 9666, aitzin-gibelak 9667, aldundi-udaletxeak 9668, ama-alabak 9670, 9671, 9672, ama-semeak 9673, 9674, !ama-semea 9675, amets-gogoetak 9677, !amets-irudipen 9678, amona-ilobak 9679, amore-nekeak 9680, !anai-arrebak 9681, 9682, 9683, 9684, 9685, 9686, ardi-bildotsak 9690, ate-leihoak 9696, ate-sarrailak 9697, !atsegin-kontentu 9699, atso-agureak 9700, aurpegi-gogoak 9702, !barru-sakon (bila) 9706, begi-bekokiak 9707, begi-belarriak 9708, belar-landareak 9710, beso-mihiak 9714, beso-zankoak 9715, bihotz-adimenak 9719, bihotz-begiak 9720, bihotz-erraiak 9721, 9722, !bihurrikeri-gaiztakeria 9724, bildots-ardiak 9725, buru-begiak 9727, buru-belarriak 9729, buru-besoak 9730, ? dote-arriok

---

1: Sail honen formulazio birmoldatua ikus 149-175. or.

9773, eltze-platerak 9738, emazte-alabak 9739, erraztasun-atseginak 9741, errege-erreginak 9742.

XIV.1.2. izen propiozkoak

a) leku-izenak:

Erronkari-Zaraitzuetako 9743, Gipuzko-Bizkaiak , Afrika-Asiak 9631, Anboto-Urkiolak 9687, Eguberri-Gabonak 9737.

b) pertsona-izenak: Axular-Etxepareak 9704.

XIV.2. adjetibo-dvandvak

beltz-nabar 9711, bero-kartsu 9712, berri-on 9713, abertzale-sozialista 9630, ager-gorde 9603, alfer-nagi 9669, arin-alai 9691, arlote-pobre 9693, arre-azkar 9694, bihurri-hezigaitz 9723, bizi-pitzatu 9726, busti-urdintsu 9732, eder-oso 9734, eder-ugari 9735, ezti-mingots 9751, galdu-galgarri 9756, erdi-ezker "centro-izquierda" 9740, frantses-euskaldun 9753.

XIV.3. adberbio-dvandvak

- a) lehen-orainak , bihar-etzi(etako) 9717, !bihar-etzitako 9718.
- b) luze-zabal 9947, 9948.
- c) buru-belarri 9728.
- d) ezker-eskuin 9748, 9749.
- e) atzera-aurrera 9701.
- f) buruz-buztanka 9731.
- g) behin-betiko 9709.

XIV.4. harat-honat(ak) mota

harat-honat(ak) 9481.

XIV.5. ? aditz-dvandvak

- a) ? esan-eginak 9744, 9745.
- b) eztabaida 9750.

XIV.6. Zenbaki-dvandvak

bi-hiru 9716, hamar-hamabost.

XIV.7. Berrelkarketa

a) adjetibozkoa: egoki-erraz-labur 9736, eskerdun-urrikalti-maitari 9746, gaiz-to-gogor-nekagarri 9755.

b) farre-ikaragarri 9752, nazka-izugarrikeriak.

c) aurre-atzelariak 9703.

XV. SINBOLISMO FONETIKOZ ETA HOTS-UZTARDURAZ SORTURIKO HITZ ELKARTUAK

Hitz-elkarketa multzo hau hiru ataletan banatuko da¹.

- hots-errepikak
- errima-bikoteak
- Ablaut-taldeak

Banan banako azalpena ematen da ondoren.

XV.1. Hots-errepikak: marmar

(t)tapa-(t)tapa 10197, 10248, kuku 10198, gal-gal 10208, 10269, bris-bris 10213, kili-kili 10210, 10223, 10236, 10265, pir-pir 10218, fiut-fiut 10215, xirri-xirri 10224, dar-dar 10228, 10231, 10270, 10291, pil-pil 10229, 10266, 10279, 9492, traka-traka 10230, !bol-bol-bol 10233, tanka-tanka 10239, arra-arra 10242, mara-mara 10243, bala-bala 10244, raka-raka 10246, taka-taka 10247, 9495, 9541, marmar 10257, 10258, 10281, 10306, 10307, 9489, !tan-tan-tan 10260, 10296, ttunttun 10276, parra-parra 10280, klik-klik 10283, kaxk-kaxk 10284, 10294, dran-dran 10290, bar-bar 10293, kux-kux 10299, barra-barra 9478, 9622, purra-purra 9565, tafla-tafla 9569, dirdir 9598, dirdira 9607.

XV.2. Errima-bikoteak: duda-muda

a) duda-muda 10199, 10268, 10309, 10289, !aiko-maiko 10202, 10249, !silka-misilka 10203, 10253, 10283, !esames(ak) 10204, 10264, 10287, 10316, !txutxu-mutxu 10209, !zurru-murru 10214, 10274, 10297, 10315, 10317, 10318, puska-muska 10217, zoko-moko 10220, 10241, zehatz-mehatz 10221, zeharka-meharka 10226, aitzaki-maitzaki(a) 10245, !txurrute-murrute 10250, txirri-mirri 10251, harroska-marroska 10252, iritzi-miritzi 10254, !kiskili-maskili

---

1: Sail honen formulazio birmoldatua ikus 177-197. or.:

10255, inguru-minguru 10271, auzi-mauzi 10272, nahas-mahas 10273, 10327, uka-muka 10275, tot(t)el-motel 10277, izkutu-mizkutuka 10285, elur-melur 10288, bildur-mildur 10292, erran-merran 10298, kux-mux 10299, !eie eta mele 10300, zizka-mizka 10301, hizka-mizka 10304, surmur 10313.

b) txitean-pitean 10205, txutxu-putxu 10206.

c) jira-bira 10207, 10219, 10227, 10235, 10314.

d) saski-naski 10278.

e) nahaste-borraste.

XV.3. Ablaut-taldeak: tirriki-tarraka

a) binbi-banba 10200, briu-brau 10237, zipirti-zaparta 10238, !tinki-tinka 10240, tilika-talaka 10256, zipli-zapla 10261, zis-zas 10262, kiliki-makala 10267, flix-flax 10302, krisk-krask 10303, zirt-zart 10305, ziri-zara 10308, binbilin-banbala 10320, zisti-zasta 10321, tinpiti-tanpa 10322, !hinka-hanka 10323, 10324, 10325, !tipust-tapast 10328, plisti-plasta.

b) kili-kolo , bilin-bolaun 10234.

XVI. ASTAPUTZ ELKARTE-MOTA

Atal honetan ematen diren hitz elkartuak bahuvrîhién sailean sartu ohi ditu hainbat gramatikarik. Erizpide-txostenean esandakoaren ildotik, halaz ere, aparteko multzoan eskaintzen dira sailkapen honetan¹. Hona adibideak:

XVI.1. AB modukoak

astaputz 11543, 11544, 11548, 11559, astapistola 11540, astakirten 11541, babalore, kakananru 11542, !gezur-hitz 11549, txoriburu, zerri-buru 11550, pitxi-lore 11552, olio-ontzi 11553, hitzontzi 11555, haizeputz 11557, golde-mutur 11558, astapotro, astazakil, astaperra 11560, tipulaburu 11562, ogi-gazta 11563, artaburu 11564.

XVI.2. Ab modukoak

oilo busti 11554, artabero 11565, 11568, astolerdo 11539.

XVI.3. aB modukoak

harro putz 11545, 11547, handiputz 11556, eder-ispilu 11567.

XVI.4. Berrelkarketa

a) **(aB)tu** modukoak: harropuztu 11546.

b) **Ab-C** modukoak: artabero-usain 11561.

1: Sail honen formulazio birmoldatua ikus 199-207. or.

XVII. PERU ABARKA ELKARTE-MOTA

Ondoko atal hauek berezi behar dira, gutxienez, Peru Abarka moduko hitz elkartuen sailean:

XVII.1. Peru Abarka modukoak

Peru Abarka 11602, Patxi Bakailo 11575, Patxiko Txerren 11577, Manu Txurrut 11582, Martin Kaiku 11583, Martin Txilibitu 11584, Mateo Txistu 11586, Praixka Mutur 11588, Pepa Negar 11590, Mari Urrika 11593, Mari-Puntta 11597, Pello Errota 11598, Joxe Errota 11599, ? Tomas Katxo 11570.

XVII.2. Marizikin modukoak

Marizikin, Joxe Mari Haundi 11569, Joan Martin Motz 11571, Joanagorri 11572, Joan Manuel Haundi 11573, Pepakin Mozkor 11574, Manuel Za(ha)r 11578, Inazio Motz 11579, Joanito Zapparro 11580, Katalingorri 11581, Matxingorri, Marigorri 11585, Txomin Zatar 11589, Harry Azkar 11595, Mari-tente 11596, !Estoan Txikien 11603.

XVII.3. Lazkao Txiki modukoak

Lazkao Txiki 11600, 11601.

XVII.4. Mari-begibakar modukoak

Mari-begibakar 11592, Mikel eleder 11591.

XVII.5. Arta Manuel modukoak

Arta Manuel 11587.

XVII.6. Amantoni Toberako modukoak

Amantoni Toberako 11594.

XVIII. HITZ-ANDANA IHARTUAK

Ondoko era honetan azal daitezke, lehen hurbilpenezko sailkapen batean, hitz-andana ihartuen atal-alor nagusiak:

- . **Ab:** izen + adjetibo segidazkoak: Aste Santu, urregorri.
- . **BA:** menpekotasunezko izen-konposizio ihartuak: galeper, akelarre.
- . **Bko A:** izenlagun + izen segidazkoak: Gernikako Arbola, Erromako Zubia.

Atal nagusioz aparte aipagarriak dira, hain maiz agertzen ez diren arren, ondoko beste multzo hauek ere:

- . **A Bko:** behinolako eskuin-hedapenak: amaponteko, aingeru goardako.
- . **nA:** hatzamar.
- . zenbaki-elkarteak: hamabi, hamabost, hogeitamaika, hiruroigetamabost.
- . bestelako lexikalizazioak: ongi etorri.

Atal nagusiei dagozkien adibide-sailak eskaintzen dira, ondoren, ezta-baidarako lehengai moduan:

XVIII.1. Ab: izen + adjetibo segidazko hitz-andana ihartuak

Aranburu-Berri, Aurizperri, Aste Santu, Bentatxuri, betizu, Eguberri, Ekialde Hurbil, eleberri, elezahar, emagaldu, Errege Katolikoak, Errekabeltz, gizaixo (gizajo), gizatzar, Herbehere, herribildu, ilbeltz, hiriberri, Ibaibaltz, Ibaizabal, Ibizaza(ha)r, itsasestu, Jaun Zuria, kanposantu, katagorri, katamotz, lurzuri "porcelana", Mendizorro(t)z(a), mutilzahar, oilagor, opil, ortusantu, ostegun gizen, senar, txakurtxiki, udaberri, udagoien, udalehen, udazken, urregorri, urteberri, zapelatz, Ziaran-Za(ha)r, zilarzuri.

SAILKAPEN-SAIO OSATUAREN LABURBILDUMA

I. ADITZ-ELKARTEAK

I.1. Aditz-elkarte arruntak

I.1.1. A-etsi: **gaitzetsi**I.1.2. a-eritzi: **oneritzi**I.1.3. A-egin: **lan egin**I.1.4. A-eragin, x-eragin: **gogait eragin, eman eragin**I.1.5. x-erazi: **galerazi**I.1.6. A-eman: **amor(e)eman**I.1.7. A-hartu: **su hartu**

I.1.8. Bestelakoak

I.2. Ergatibozko aditz-elkarteak

I.2.1. A (ergatiboaz) + aditza: **lo(a)kartu**I.2.2. A (isilpeko ergatiboaz) + aditza: **harjo**

I.3. Aditz-elkarte bereziak

I.3.1. A-behar, x-behar, xtu-behar: **goganbehar, betebehar**I.3.2. A -izan: **beldur izan**I.3.3. Sintetikoak: **haurgin**

I.4. Leku-denborazko mugatzailedunak

I.5. Garapena (eta berrelkarketa)

I.5.1. a-a egin: **zapal-zapal egin**I.5.2. Aditz-bikoteak: **goazemak**I.5.3. Arruntak: **harri-lur egin**

II. HITZ-ELKARTE SINTETIKOAK

II.1. Egile-elkarte sintetikoak

II.1.1. Errokariak

II.1.2. Soilak

II.1.3. Osatuak

II.2. Ekintza-elkarte sintetikoak

II.2.1. Errokariak

II.2.2. Soilak

II.2.3. Osatuak

II.3. Jardun-elkarte sintetikoak

II.3.1. Soilak

II.3.2. Osatuak

II.4. Exosintetikoak

II.4.1. Erdal mugatzaileaz: **teleikusle**II.4.2. Erdal-mugakizunaz: **jainkofago**

II.5. Berrelkarketa

II.5.1. Arruntak

II.5.2. (Ab)-dun, (AB)-dun, (nA)-dun, (nAb)-dun, (Bko Ac)-dun

II.5.3. A-b-x-(tzai)le: **babatxigor-jale**II.5.4. (Ab)gintza: **hizneurgintza**

II.5.5. Bestelakoak

III. ASMO-ELKARTEAK

III.1. **Handinahi** elkarteaIII.2. **Logura** elkarteaIII.3. **Goragale** elkarteaIII.4. **Dirugose** elkarteaIII.5. **On-uste** elkarteaIII.6. **Jakin-min** elkarteaIII.7. **Herio-behar** elkarteaIII.8. **Andre-beldur** elkarteaIII.9. **Asko-jakin** elkartea

III.10. Bestelakoak

IV. IZAKERA-ELKARTEAK

- IV.1. **Ulerterraz** elkarteak
- IV.2. **Minbera** elkarteak
- IV.3. **Kontentagaitz** elkarteak
- IV.4. **Ase-ezin** elkarteak
- IV.5. Bestelakoak

V. EZKONBERRI ELKARTEA

- V.1. **Ezkonberri** elkarteak
- V.2. **Janzahar** elkarteak
- V.3. **Hilurren** elkarteak
- V.4. **Beroarin** elkarteak
- V.5. Bestelakoak

VI. BAHUVRIHI ELKARTEAK

- VI.1. Ab: **Sudurluze** elkarteak
- VI.2. **Hankutsik, eskuzabalki, larrugorrian, esku-huska, eskuzabal**
  - VI.2.1. Ab-(r)ik: **hankutsik** elkarteak
  - VI.2.2. Ab-ki: **eskuzabalki** elkarteak
  - VI.2.3. Ab(e)an: **larrugorrian** elkarteak
  - VI.2.4. Ab-ka: **esku-huska** elkarteak
  - VI.2.5. Ab-O: **eskuzabal** (+ aditza) elkarteak
- VI.3. Ab-ago: **burumakurtuago** elkarteak
- VI.4. nA: **hiruhortz** elkarteak
- VI.5. A + partizipioa: **zinegotzi** elkarteak
- VI.6. "extended bahuvrihi"
  - VI.6.1. Ab-ko: **hots-urriko** elkarteak
  - VI.6.2. nA-ko: **milaurteko** elkarteak
- VI.7. Berrelkarketa
  - VI.7.1. bahuvrihi-tiko berrelkarketa
    - VI.7.1.a. Ab-tasun: **gogozabaltasun**
    - VI.7.1.b. Ab-keria: **buruberokeria**
    - VI.7.1.c. Ab-aldi: **buruzoroaldi**
    - VI.7.1.d. Ab-tu: **itxuratxartu**
  - VI.7.2. bahuvrihi-ranzko berrelkarketa

VII. LOTSAGABE ELKARTEA

- VII.1. **Lotsagabe** multzoak
  - VII.1.1. A-gabe
  - VII.1.2. x-gabe: **ezkongabe**
  - VII.1.3. xtu-gabe: **hezigabe**
  - VII.1.4. forma deklinatuak: **ohargabea, ohargabea**
  - VII.1.5. Garapena
- VII.2. **Lo-falta** modukoak

VIII. EGUZKI-LORE: MENPEKOTASUNEZKO IZEN-ELKARKETA

- VIII.1. **Eguzki-lore** moduko A-B arruntak
- VIII.2. Multzo-elkarteak
  - VIII.2.a. A-multzo
  - VIII.2.b. A-talde
  - VIII.2.c. A-pila
  - VIII.2.d. A-sail
  - VIII.2.e. A-aldra
  - VIII.2.f. A-errenkada
  - VIII.2.g. A-parrastada
  - VIII.2.h. A-mordo(ska)
  - VIII.2.i. A-tropel
  - VIII.2.j. A-andana
  - VIII.2.k. A-sorta
  - VIII.2.l. Bestelakoak (A + -arte, -saldo, -tanda)

- VIII.3. Zati-elkarteak
- VIII.3.a. A-zati
- VIII.3.b. A-puska
- VIII.3.c. A-apur
- VIII.3.d. A-tanta, A-tanto
- VIII.3.e. A-izpi
- VIII.3.f. A-koskor
- VIII.3.g. A-mutur
- VIII.3.h. A-tontor
- VIII.3.i. A-piska
- VIII.3.j. Bestelakoak (A + -hondar, -xorta, etab.)
- VIII.4. "Sumpsumtive compounds"
- VIII.5. Leku-denborazko mugakizunezkoak: **hitzaurre**
- VIII.5.a. A-aurre
- VIII.5.b. A-ondo, A-oste
- VIII.5.c. A-gain
- VIII.5.d. A-atze
- VIII.5.e. -pe
- VIII.5.f. A-azpi
- VIII.5.g. A-alde
- VIII.5.h. A-orde
- VIII.5.i. A-barne
- VIII.5.j. A-tarte
- VIII.6. Leku-denborazko mugakizuna + -ko: **betaurreko**
- VIII.6.a. A-aurreko
- VIII.6.b. A-ondoko
- VIII.6.c. A-gaineko
- VIII.6.d. A-atzeko
- VIII.6.e. A-peko
- VIII.6.f. A-azpiko
- VIII.6.g. A-arteko
- VIII.6.h. A-ordeko
- VIII.7. Leku-denborazko mugatzailedunak: **azpilan**
- VIII.7.a. barne-A
- VIII.7.b. goi-A
- VIII.7.c. azpi-A
- VIII.7.d. kanpo-A
- VIII.7.e. gain-A
- VIII.7.f. aurre-A
- VIII.7.g. aitzin-A
- VIII.7.h. zehar-A
- VIII.7.i. atze-A
- VIII.7.j. behe-A
- VIII.7.k. gora-A
- VIII.7.l. Bestelakoak (alde-, albo- + A)
- VIII.8. sasi-, basa-, asta-, gezur-, . + A: **sasi-maisu**
- VIII.8.a. sasi-A
- VIII.8.b. basa-A
- VIII.8.c. asta-A
- VIII.8.d. gezur-A
- VIII.8.e. Bestelakoak (larra-, suge-, zapo-, . + A)
- VIII.9. A-mota, -molde, -modu,
- VIII.9.a. A-mota
- VIII.9.b. A-molde
- VIII.9.c. A-modu
- VIII.9.d. A-suerte
- VIII.9.e. A-tailu
- VIII.9.f. A-klase
- VIII.10. **Zikin-usain** modukoak
- VIII.10.1. a-usain, A-usain modukoak: **erre-usain**
- VIII.10.2. a-fama, A-fama: **liberal-fama**

VIII.10.3. a-kutsu, A-kutsu: **erdal kutsu**

VIII.10.4. Bestelakoak

VIII.10.5. Berrelkarketa

VIII.11. **Plazagizon** modukoak

VIII.11.1. A-gizon mota

VIII.11.2. A-lagun mota

VIII.11.3. A-mutil mota

VIII.12. **Egunerdi** modukoak

VIII.12.a. A-erdi

VIII.12.b. A-laurden

VIII.13. Izen-elkarte bereziak

VIII.13.1. A-bide

VIII.13.2. A-gai

VIII.13.3. A-aldi

VIII.13.4. A-(k)ume

VIII.13.5. A-jende

VIII.13.6. A-lan

VIII.13.7. euskal-A

VIII.13.8. ipar-A

VIII.13.9. A-egun

VIII.13.10. elkar-A

VIII.13.11. giza-A

VIII.13.12. A-kontu

VIII.13.13. Berrelkarketa

VIII.14. Bestelakoak

VIII.15. Berrelkarketa

IX. ATRIBUTU EDO KOORDINAZIOZKO ELKARTEAK

IX.1. Atributuzko AB izen-elkarteak

IX.1.1. A den B

IX.1.2. B den A

IX.1.3. A nolako B da

IX.2. Koordinaziozko elkarteak

IX.2.1. Izenak: gauza bat A da eta B da

IX.2.2. Adjetiboak: gauza bat a eta b da

IX.3. Bestelakoak

X. APOSIZIOAK

X.1. Leku-izenak

X.1.1. **Aralar mendia** modukoak

X.1.2. **Lauaxeta kalea** modukoak

X.1.3. **X plaza** modukoak

X.1.4. **Garazi(ko) herria** modukoak

X.1.5. **San Bizente(ko) eliza** modukoak

X.1.6. Bestelakoak (X auzo, baserri, itsaso, ibai, etab.)

X.2. Erakunde, enpresa, produktu eta elkarte-izenak

X.3. Pertsona-izenak

X.3.1. Izen-deitura soilak

X.3.2. Jaun-andreen izendapenak

X.3.3. Bizibidezko izendapenak

X.3.4. Jaun-andreen titulu- eta kargu-azalpenak

X.3.5. Begirunezko adierazpenak

X.3.6. Ahaidego-loturen azalpena

X.4. Bestelako izendapenak

X.5. Berrelkarketa

XI. **JARLEKU** ELKARTEA

XI.1. Mugakizun arruntekoak

XI.2. Mugakizuna **aldi** dutenak

XI.3. Mugakizuna **bide** dutenak

XI.4. Mugakizuna **leku, toki** edo **gune** dutenak

XII. ERDIASE ELKARTE-MOTA

- XII.1. erdi + adjetiboa
- XII.2. erdi + adizkia
- XII.3. erdi + adizlaguna
- XII.4. erdi + izena (bikoizturik)
- XII.5. Bestelakoak

XIII. BIKOIZTAPENAK

- XIII.1. adjetibo-bikoiztapenak
  - XIII.1.a. **zikin-zikin**
  - XIII.1.b. **onen-onen**
- XIII.2. adberbio-bikoiztapenak: **lasai-lasai**
- XIII.3. adizlagun-bikoiztapenak: **huts-hutsean, barru-barrutik, bihotz-bihotzez**
- XIII.4. **emeki-emeki** mota
- XIII.5. **etxez etxe** mota
- XIII.6. adizki-bikoiztapenak (?)
- XIII.7. Bestelakoak (?)

XIV. DVANDVA

- XIV.1. izen-dvandvak
  - XIV.1.1. izen arruntekoak
  - XIV.1.2. izen propiozkoak
- XIV.2. adjetibo-dvandvak
- XIV.3. adberbio-dvandvak
- XIV.4. **harat-honat(ak)** mota
- XIV.5. aditz-dvandvak (?)
- XIV.6. zenbaki-dvandvak
- XIV.7. Berrelkarketa

XV. SINBOLISMO FONETIKO ETA HOTS-UZTARDURAK

- XV.1. Onomatopeiazkoak: **marmar**
- XV.2. Errima-bikoteak: **duda-muda**
- XV.3. Ablaut-taldeak: **tirriki-tarraka**

XVI. ASTAPUTZ ELKARTEA

- XVI.1. AB modukoak
- XVI.2. Ab modukoak
- XVI.3. aB modukoak
- XVI.4. Berrelkarketa
  - XVI.4.a. (aB)-tu modukoak: **harropuztu**
  - XVI.4.b. Ab-C modukoak: **artobero-usain**

XVII. PERU ABARKA ELKARTEA

- XVII.1. Peru Abarka modukoak
- XVII.2. Marizikin modukoak
- XVII.3. Lazkao Txiki modukoak
- XVII.4. Mari-begibakar modukoak
- XVII.5. Arta Manuel modukoak
- XVII.6. Amantoni Toberako modukoak

XVIII. HITZ-ANDANA IHARTUAK

- XVIII.1. Ab segidazkoak: **Aste Santu**
- XVIII.2. BA menpeketasunezko izen-konposizioak: **baserri**
- XVIII.3. Bko A segidazkoak: **etxeoandre**

LEXIKOLOGI ERIZPIDEAK FINKATZEKO V. JARDUNALDIA

Hitz-elkarketari buruzko 2. ekinaldia

Plentzia, 1987.01.30-31

Bikoiztapenak

Dvandva-elkarteak

Sinbolismo fonetiko eta hots-uztarduraz sorturiko hitzarteak

Astaputz moduko hitz-elkarteak

Peru Abarka elkarte-mota

SARRERA

Gorago esan denez ondoko ekinaldietarako aurrelana izan zen, nagusiki, Belōkeko jardunaldian aurkeztu eta landuriko materiala. Elkartemota bakoitzaren zer-nolakoez ez zen ekinaldi hartan, asmoa ere besterik zenez, aipamen zehatz handirik egin.

Alde horretatik Plentziako jardunaldietan eman dio LEF Batzordeak, ondoko bizpahiru urtetan egin gogo duenaren erakuskari, hitz elkartuen banan banako azterketari hasiera. Belokeko erizpide-sortan eta sailkapen-saioan oinarrituz, eta adibidetegiak eskaintzen duen informazioa kontuan izanik, 18 elkarte-motetarik bost landu dira bertan: Beloken erabaki bezala ustez erosoena gerta zitezkeen bostak, hain zuzen; hots, sailkapen-zerrendako XIII, XIV, XV, XVI eta XVII.ak.

Elkartemota horietariko bakoitzaz atal bana eskaintzen da ondoren. Plentziako jardunaldietara talde eragileak gai horietaz aurkezturiko txostenak dira, funtsean, hemengo material hauek¹: bertan jasotako beste hainbat ohar, ahozko zein idatzizko², kontuan hartu da noski azken idazkuntza hau prestatzera-koan. Talde eragileak osorik bere gain hartzen du halere, kargak arintzearren inoren lepotik jardun gabe, ohar-onarpen eta birmoldaketa horretan legokioken erantzukizun-ardura.

1: Salbuespen bakarra XIII. elkarte-motaren (bikoiztapenen) bigarren zatia da: Plentzian ezin aurkeztu izan zen material hori; eta ondoren, bertako hainbat erizpide Talde eragilean galbahetu ondoren, prestatu da bikoiztapenaren atala osorik eman ahal izateko.

2: idatzizkoetan bereziki aipatzea merezi dute, alde horretatik, ondoko txosten hauek:

- . A. Irigoienek "hitz elkarketaz" izenburukoa: geminatu semantikoak (hemengo terminologian tautologiazko dvandvak) eta Peru Abarka elkartemota lantzen dira, batez ere, txosten horretan. Bigarren idazkuntza osatu eta egina ere du, Plentziaz geroztik, egileak.
- . T. Uribe-etxebarriaren idazkia, sinbolismo fonetiko eta hots-uztarduraz.
- . L. Otaegik Astaputz moduko hitz-elkarteez aurkeztutakoa.

XIII. BIKOIZTAPENAK

Bikoiztapen hitzarekin alemanezko **Doppelung**, **Reduplikation**¹, frantsezko **redoublement**², edota zenbaiten³ **repeated words** eraikuntza-mota adierazi nahi da hemen.

Ez dira gramatikari guztiak eritzi bereko, bikoiztapenak hitz elkartu diren ala ez direneko auzian. Adibide-pare bat baizik ez aipatzearren, horrela, Whitney-k konposatu (kopulatibo)tzat hartzen dituen artean konposizioaz kanpoko erabide moduan lantzen ditu Brugmann-ek. Aurrerago ikusiko da, bikoiztapen-mota desberdinak aztertzerakoan, kanpokoan artean ezezik etxeko gramatikarien artean ere noraino dirauen auzigai horrek erabakizun. Eztabaida hori alde batera utziaz, bikoiztapenezko hitz-eraikuntzak aztertu nahi dira, atal honetan, halako xehetasun batez.

BIKOIZTAPENEZKO ERAIKUNTZEN SAILKAPENA

Belokeko jardunaldian bestelako azpisailkapena proposatu bazen ere, bidezkoago dirudi, ondoren eskainiko diren ezaugarri-markak kontuan izanik, euskal bikoiztapenak atal nagusi bitan banatzea:

- **Ānredita-elkartek:** **etxez etxe, herririk herri, menderen mende, emeki-emeki, astiro-astiro, bazterka-bazterka.**
- **Indargarriak:** **zikin-zikin, gazte-gazte, lasai-lasai; huts-hutsean, barru-barrutik, oso-osorik, bihotz-bihotzez, doi-doi(a); den-dena; berbera.**

Ondoren ikusiko denez, badira atal nagusi biotan ozta-ozta sar daitezkeen kasu berezi batzuk; eta atal bakoitzak azpiatal ugariak ditu, gainera.

Guztiarekin ere, arrazoi sendoak daudela uste izan da atalbiketa hori hasieratik beretik egiteko.

1: FLEISCHER, W.: **Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, Niemeyer, Tübingen, 1975, 250. or.

2: BRUGMANN, K.: **Abrégé de Grammaire Comparée des Langues Indo-européennes**, 1905, 303. or.

3: WHITNEY, W. D.: **Sanskrit Grammar**, 488. or.

ERDAL ERABIDEEKIKO AHAIDETASUNA

Esan berri dena kontuan izanik, banan bana aztertuko da euskal bikoiztapen-mota bakoitzaren erdal erabideekiko ahaidetasuna.

a) Euskal amredita-elkartek badute indiera zaharrea ahaiderik⁴: **kulam-kula**, **dāme-dame** "etxez etxe"; **divé-dive**, **dyávi-dyavi** "egunez egun"; **ékayāi-kayā** "banan bana"; **úttarām-uttarām** "urtez urte" **paraḥ-paraḥ** "hurrenez hurren"?

Baita, hain ugariak ez izan arren, gaur eguneko alemanean⁵ ere: **tagtäglich** "egunero-egunero", **wortwörtlich** "hitzez hitz".

Pentsatzekoa litzateke orobat, normalean hitz-elkartearen eremutik kanpora aztertzen badira ere, gaztelaniazko **día a día**, **semana a semana**, **año a año**, **casa por casa**, **ojo por ojo**, **diente por dientes**,... moduko eraikuntzak amredita-elkar-teotatik aski hurbil daudekeela.

b) Indargarrizko elkarteak ere erdal ahaideez aski horniturik daude. Bai lehengo adibideetara joanaz⁴ (cf. indiera zaharreko **mahā-mahā** "handi-handi(a)", **eṣaiṣī-**, **eṣaiṣā-** "arin-arin", **alpālpa** "txiki-txiki(a)", **acchāccha** "argi-argi(a)", **dina-dina** "oso zorigaitzez", **nava-nava** "berri-berri(a)", goi-aleman zaharreko **sēlpsēlpo**, **selbselbo** "lat. **ipsipse**" "berbera",...), eta bai hainbat hizkuntza handiren gaur eguneko jokamoldea aztertuz (alemanezko⁵ **tief-tief** "sakon-sakon", **grau-grau** "gris-gris", **golden-golden** "urrezko-urrezko",...), ikusten da hori. **Bero-bero** moduko hitz elkartuen arabera euskarak eta Kaukasoko hizkuntzek izan dezaketen ahaidetasunaz ikus, besteren artean, RIEV, III, 522. or.

4: Ikus, erreferentzi gisa, ondoko iturriok:

- WACKERNAGEL, J.: **Altindische Grammatik**, 1905, 140-148. orr.
- WHITNEY, W.D.: **Sanskrit Grammar**, 488. or.
- BRUGMANN, K.: **Abrégé de Grammaire Comparée des Langues Indo-européennes**, 1905, 303. or.
- UHLENBECK, C.C.: RIEV XIII, 489-490 orr.

5: Ikus FLEISCHER, W.: **Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, 250. or.

XIII.1. ĀMREDITA-ELKARTEAK

Hitz bera, lehenengo aldian bederen hitzarteko morfema batez horniturik, errepikatzen delarik eraturiko hitz-bikoteek osatzen dute, oinarriz, āmredita-elkarteen multzoa: **etxez etxe, tantoka-tantoka.**

XIII.1.1. SAILKAPENA

Beren osagaiak nola bikoizten diren kontuan izanik, hiru atal nagusitan bana daitezke āmredita-elkartek:

- āmredita arruntak: **etxez etxe, aurrez aurre, hitzez hitz; behinik behin, kalerik kale; lehenbait lehen; esan(ak) esan;**
- sasi-āmreditak: **apurka-apurka, txandaka-txandaka; emeki-emeki, poliki-poliki; egunean-egunean;**
- āmredita nahasiak: **onez onean; pozaren pozez; egunetik egunera.**

Hiru atal nagusien ondoan aipagarriak dira orobat, itxura osoz bikoiztapen-elkarteetatik kanpora gelditzen badira ere, beste esanbide hauek:

- **zer edo zer, non edo non, noiz edo noiz, behin edo behin; arren eta arren, baietz eta baietz, haize eta haize, keinu eta keinu; zein baino zein, hobeto baino hobeto, ondo baino hobeto.**

Goiko hiru atal nagusien azalpenari ekingo zaio ondoren.

ADIBIDEAK:

Ondoren A bidez emango dira hitz-enbor guztiak. Gehienak izenak diren arren, badaude tartean beste kategoria gramatikaletako elementuak ere. Zehaztasunean irabaz zitekeena adinbat gal zitekeela uste izan da bestelako notazioak (**a, n, c,...**) ere sartuz, eta dagoen-dagoenean uztea erabaki da, horregatik, āmrediten atal hau.

- a) āmredita arruntak: **AURREZ AURRE, HITZEZ HITZ, ETXEZ ETXE, MENDEZ MENDE, BEHINIPEHIN, BATIPAT, HERRIRIK HERRI, KALERIK KALE, GOIZEAN GOIZ, LEHENBAIT LEHEN.**

A(e)z A modukoak:

- adarrez adar, ahoz aho, airez aire, aldaskaz aldaska, arriskuz arrisku, atez ate, aurpegiz aurpegi, aurrez aurre, auzoz auzo,
- basoz baso, begiz begi, bekoz beko, bidez bide, buruz buru,
- erdiz erdi, erreka erreka, eskuz esku, etxez etxe,
- gainez gain, gauez gau, gizaldiz gizaldi, Gobernuz Gobernu,
- harriz harri, herriz herri, hitzez hitz, hurrenez hurren,
- kalez kale, kaskoz kasko, komertzioz komertzio; landaz landa, larrez larre, lekuz leku,
- mailaz maila, mendez mende, mendiz mendi, momentuz momentu, munduz mundu,
- orpoz orpo, orriz orri; parez pare, pagotegiz pagotegi, puntuz puntu, parez pare, pausoz pauso,
- soroz soro, sukaldez sukalde; tartez tarte, topez tope; zokoz zoko

A(r)ik A modukoak:

- adarrik adar; bailerik baile, batik bat (batipat), bazterrik bazter, behinik behin (behinipehin), belaunik belaun, besorik beso
- eskurik esku, etxerik etxe; famarik fama; gizaldirik gizaldi, gizonik gizon; herririk herri, historik hosto; kalerik kale, ordurik ordu; sasirik sasi

Aren A modukoak: alderen alde(ra), baten bat?, bienbi(tartean)?, bururen buru, menderen mende, punturen puntu

Atik A modukoak: oraindik orain

A(e)an A modukoak: goizean goiz, bisean bis

Abait A modukoak: lehenbait lehen?

Aak A modukoak: arinak arin, besteak beste, eritziak eritzi, joanak joan, entzuna entzun, esanak esan, galduak galdu

b) sasi-āmreditak: APURKA-APURKA, ARRASTAKA-ARRASTAKA, BAZTERKA-BAZTERKA, TARTEKA-TARTEKA, EMEKI-EMEKI, POLIKI-POLIKI, BANAN-BANAN

Aka-Aka modukoak: apurka-apurka, arrastaka-arrastaka; barrezka-barrezka, bazterka-bazterka; bueltaka-bueltaka; eiraka-eiraka; geldika-geldika, gutxika-gutxika; lauzurika-lauzurika; saiheska-saiheska; tantoka-tantoka, tarteka-tarteka; txandaka-txandaka; zirika-zirika

Aki-Aki modukoak: ederki-ederki, emeki-emeki; poliki-poliki; tinki-tinki

Ato-Ato modukoak: polito-polito, ondo-ondo

A(e)an-A(e)an modukoak: arian-arian, berban-berban, egunean-egunean, ekinean-ekinean, ezarian-ezarian; herrian-herrian; hilean-hilean; ikusian-ikusian, jaian-jaian; lekuan-lekuan; olgetan-olgetan; tartean-tartean; txandan-txandan; unean-unean, urtean-urtean

A(e)ra-A(e)ra modukoak: aurrera-aurrera, (urrutira-urrutira)

Aero-Aero modukoak: egunero-egunero, gauero-gauero, jaiero-jaiero, urte(o)ro-urte(o)ro

A(e)z-A(e)z modukoak: aldiz-aldiz, berez-berez, egonez-egonez, luzaz-luzaz

Ana(n)-Ana(n) modukoak: banan-banan, binan-binan, piskana-piskana

Anaka-Anaka modukoak: launaka-launaka, piskanaka-piskanaka, puskanaka-puskanaka

Aro - Aro modukoak: astiro-astiro, eztiro-eztiro, emaro-emaro

c) āmredita nahasiak: EKINAREN EKINAZ, ONEZ ONEAN

A(ar)en A(az) modukoak: barrearen barreaz, ekinaren ekinaz, esana(re)n esanaz, ibiliaren ibiliz, pozaren pozez (pozagaz), ustelduaren ustelduz

A(e)z A(e)an modukoak: onez onean

Bestelakoak: **doian doika**

XIII.1.2. ĀMREDITAK, KOORDINAZIO- ALA SUBORDINAZIO-ELKARTE?

a) subordinazio edo menpekotasunezko hedapena duen sintagma ororen ezaugarria muinaren burujabetasuna dela esan ohi da. Hori dela eta:

- "Orioko alkateak ongi-etorria eman digu", edo
- "erbi-zakur honekin ez dugu gauza onik"

esaldietan, **Orioko alkateak** sintagmaren muina **alkate** delarik eta **erbi-zakur** elkartearena **zakur**, batean nahiz bestean menpeko elementuak ezabatzen badira (batean **Orioko** eta bestean **erbi-**), esaldia ez da elbarritzen: informazioz urritu egiten da, jakina, Orioko alkatea gauza zehatzagoa bait da edozein alkate baino, eta erbi-zakurra zakur-mota berezi bat; baina informazio zuzena ematen jarraitzen da. Informazio gutxiago, baina zuzena. Sintagma horietako muinaren burujabetasunari esker gertatzen da hori.

b) koordinazio-sintagma batean, aitzitik, muin burujabe bi (edo gehiago), eta ez bat, daudela esan ohi da. Eta, beraz, muin horietako edozein ezabatu arren, besteak, berdin-berdin eusten diola sintagma osoaren izaerari. Horrela:

- "**trenak eta hegazkinak** geldirik daude gaur", edo
- "**neska-mutilen** zalaparta hemendik ere entzuten da"

esaldietan, koordinaziozko sintagma horien osagai bietariko bat (lehenengoa zein bigarrena, berdin du) ezabatu arren, esaldiak zutik dirau: lehen baino informazio gutxiago emango du; baina zuzena. Parez pare daude, kasu honetan, osagai biak: biak dira izen-sintagmaren muin; edota, bestela esanik, muinbiko sintagma osatzen dute.

c) Erizpide horietan oinartuz, **āmredita** elkarteak ere menpekotasunezkoak direla esan al daiteke? Edota koordinaziozkoak? Egin dezagun proba.

āmredita arruntak:

- "Sinagogetan judu irakasleek **ahoz aho** irakasten zituzten dotrinak"
- "horrelako gauzak **atez ate** erabiltzearekin hirutatik bat galtzen du"
- "etimologiaren eta erabileraren erizpideak **aurrez aurre** gertatzen direnean"
- "han egiten zen mutilen axeri-dantza, **etxez etxe** arraultze-ebaska eguna bota ondoan"
- "**herririk herri** egia sendoak esanez, puskarik ezin kendu horiei bertsolariz eta gizonez"
- "Holaxe ibili ziren **kalerik kale**, eguerdiarte guztian"

Esaldiotako **āmredita**-elkarteei lehen (edota bigarren) osagaia ezabatzen bazaie, esaldia apurtu egiten da: azken adibideari helduz, adibidez, zer zentzu dauka "Holaxe ibili ziren **kale**, eguerdiarte guztian" perpausak? Bistan dago,

beraz, āmredita arruntak ez direla menpekotasunezko elkarteak. Koordinaziozkoak ote dira, hortaz? Ezta hori ere.

Goian koordinazioaz eta subordinazioaz emandako definizioen arabera, muingabeko eraikuntzak lirатеke hauek. Elkarte osoak, buru-buztan, batasun trinko bat osatzen du, sintagma barneko subordinazio- edo koordinazio-loturaz nekez esplika daitekeena.

sasi-āmreditak

- . "gero, **apurka-apurka** den-denak zer eta nola ziren gogoratu nintzen"
- . "hor hasi gara biok **txandaka-txandaka** botila horretatik edaten"
- . "han ikusi nuen Txirrita hori, tabernatik **poliki-poliki** ateratzen"
- . "bai, bai; nik **egunero-egunero** errezatzen dut"
- . "bihotzera sartzen zait **eztiro-eztiro**"

Āmredita-elkarteok koordinaziozkoak dira: osagai bat ezabatzearekin, esanahi aldetiko modifikazioa jasaten du esaldiak, hori bistan dago; baina esaldiak zutik dirau, oinarritz eta funtsean. Goiko bost adibideotan hirugarrenak du, itxuraz, esanahiaren aldetiko aldaketa gogorrena: horrek ere funtsean bere bi-deari eusten dio, ordea.

āmredita nahasiak

- "bat baino gehiago zeuden saihetsari oratuta, **barrearen barreaz** arnasa hartu ezinik"
- "**pozaren pozez** bidea arina egiten zitzaien gizonari"
- "**onez onean** konponduko ote ziren alegia"

Itxuraz āmredita arrunten pare-parekoak dira, koordinazio-subordinazio auziari dagokionez, nahasizko elkarteok: muingabeko batasuna osatzen dute, sintagma barneko elkar-harremanak nekez defini daitezkeelarik.

XIII.1.3. SEMANTIKAZKO ZERTZELADAK

Erdal āmrediten azalpena egiterakoan, nahikoa bat datoz gramatikari gehienak elkarte-moduok berekin omen daramaten esanahi-arrasto nagusiaz: gauza bat behin eta berriro gertatzen (ari) dela adierazteko erabiltzen omen dira

āmreditak, J. Wackernagel-ek dioenez⁶. W.D. Whitney-ren esanetan, indar-ematea eta banakatzea omen da, behin eta berriro-ko giro-agertzeaz gainera, āmrediten semantikazko ardatz nagusia. Brugmann-en eritzia, bestalde, aurrekoenekin zeharo aldendu gabe ere, aski berariazkoa da: gauza edo ekintza baten aniztasuna, jarraipena eta etengabeko aurrerabidea adierazteko erabiltzen omen dira bikoiztapenak.

Zertzelada horiek eta gehiago posible da euskal āmrediten artean aurkitzea: baita horiez gainerako beste batzuk ere, itxuraz. Hiru āmredita-sail nagusiak banan bana aztertuko dira, ondoren, ahal den neurrian bakoitzaren berezitasunak azpimarratuz.

A. Āmredita arrunten semantikazko zertzeladak

a) banan bana, batetik bestera dabilen zerbait dakarkigute āmredita arruntek gogora: **adarrez adar** dabilen txoria adar batetik bestera dabil, banan bana, beraz. Berdin **atez ate** diru-eskean datozen neska-mutilak, **bidez bide** doan txorroskileroa, **herriz herri** dabiltzan antzerkilariak, **orpoz orpo** darraion azeria, **pagotegiz-pagotegi** ipinitako langak, **bazterrik bazter** lagunei aurrerabidea ematen dabilena.

b) etengabeko edo, hobe, mugagabeko jarduna adierazten dute esamolde hauek: **larrez larre** dabilen ganadu-jendeak ez du, hartan dabilen artean, jomuga eta pausagune finkorik. Berdin **kalez kale** dabilen turista-taldeak edo **ordurik ordu** zintzarria jotzen duen erloju zaharrak.

c) bada āmredita hauetan, ezaugarri bi horiez gainera, hirugarren marka-seinale nabarmen bat ere: leku-denborazko adierazgaietan mamitzen dira nagusiki, horietan bakarrik ez bada ere, āmredita-elkarteok. Leku batetik besterako jarduna da, itxuraz, ugariena agertzen dena: **herriz herri, etxez etxe, kalez kale, mendiz mendi, adarrez adar, auzoz auzo, erreka erreka, lekuz leku, bazterrik bazter, sasirik sasi, hostorik hosto, sukaldez sukalde,...** Denboraren harian luzatuz doan jarduna ere, bakantxoago agertu arren, maiz isladatzen da,

---

6: Ikus *Altindische Grammatik*, 143. or.

ordea, era honetan: **gau**ez **gau**, **gizaldiz** **gizaldi**, **mendez** **mende**, **ordurik** **ordu**, **urtez** **urte**,...

d) ibili, joan, (-ra) jo, etorri, jarraiki, heldu, igo, eraman, jarri, aurkitu, ikusi aditzen lagungarri gisa agertu ohi dira, beti ez bada ere askotan behintzat, āmredita arrunt horiek.

e) aurreko lau pasarteetan adierazitako ezaugarriak ez dituzte, ordea, āmredita arrunt guztiek betetzen, goiko sailkapeneko lehen bi multzoek baizik. Hots, **A(e)z A** eta **A(r)ik A** modukoek. Badirudi **Aren A** modukoetan ere halako joera antzeko bat edo badagoela. Bestelakoak arras desberdinak dira, ordea, semantikazko zertzelada horien aldetik. Gero ikusiko denez, ez da hori itxuraz inolako kasualitate. Beste āmredita-modu horiek, izan ere, askoz gutxiago izateaz gainera gramatikazko hainbat zertzeladaz (osagaien kategoria, mugatu singularreko lotura-morfema,...) aski bestelakoak dira. Eta āmredita arrunten oinarria eta muina, ondorioz, goiko hiru ezaugarriez adieraziriko elkarte-moduek osatzen dute.

B. Sasi-āmrediten semantikazko zertzeladak

a) etengabeko jarduna adierazten dute āmredita-elkarteok ere, aski era nabarmenean: **apurka-apurka** ari denak, **bueltaka-bueltaka** diharduenak ez du zirt edo zarteko ekintza behindabetikorik burutzen, behin eta berrizko saioan aurrera jarraitzen baizik.

b) alde horretatik badute sasi-āmreditok arruntek ez bezalako marka berekin: progresio edo aurrerabide lazo-sotil bat nabaritzen da elkarte hauetariko askotan, pausoz pauso xede bat betetzen ari bailira: **apurka-apurka, gutxika-gutxika, tantoka-tantoka, emeki-emeki, poliki-poliki, arian-arian, astiro-astiro**. Litekeena da, ordea, marka-seinale hau, ondo erreparatzen bada, elkarte-mota honen egiturazko ezaugarriari ez baina kasu jakin horietako hitzen berezko esanahiari zor izatea.

c) edozein kasutan ere, sasi-āmreditok ez dute arruntek bezala, edota ez haien neurrian bederen, banan banako, batetik besterako izaera azpimarratzen. Distribuzio-kutsua haietan baino dezentez gesalduagoa edo ageri da hauetan.

d) leku-denborazko seinale-markak ez dira āmredita hauetan aurrekoetan bezain sendoak. Ez halakorik ez dagoelako, dena dela; aitzitik,

- denbora-kutsu ezin garbiagokoak dira **-ero (-oro)** bukaeradun guztiak: **egunero-egunero, jaiero-jaiero, gauero-gauero.**
- bada **-(e)an** bukaeradunetan ere hartarako joera: **txandan-txandan, egu-
nean-egunean, hilean-hilean,...**

Egia da ordea, halaz guztiz ere, askoz eremu zabalagoa estaltzen dutela sasi-āmreditek leku-denborazko erreferentzi alorra baino.

XIII.1.4. GRAMATIKAZKO IZAERA

Beste hitz elkartuen azalpen-txostenetan bezala, alde bitatik ikuskatu nahi dira, kategoria gramatikalari dagokionez, āmredita-elkartek: osagaien azterketa, batetik, eta elkarte osoarena, bestetik.

A. āmredita-elkarteen gramatikazko izaera

a) Terminologiazko nahaspiletan sartzeko arriskua begien bistatik ezin galdurik gabiltzalarik ere, adizlagunak edo adberbio-moduko eraikuntzak direla esan daiteke, oro har eta salbuespen gutxirekin, āmredita-elkartek: bai arruntak eta bai besteak ere.

b) Salbuespenak aipatzerakoan, aski era sendoan idiomatizaturik dauden eraikuntzak dira nagusi: **behinik behin, batik bat.**

B. Osagaien gramatikazko izaera

a) Osagaien kategoria gramatikalari dagokionez honako ohar hauek egin daitezke, besteak beste:

- osagai biek hitz-enbor berbera duten kasu guztietan, osagai bien kategoria gramatikala ere beti batekoa izaten da.

- osagai gehienak izenak dira: horrelakoak dira, besteak beste, bai āmredita arrunten oinarria osatzen duten **A(e)z A** eta **A(r)ik A** elkarte-modu guztiak eta bai beste asko ere; āmredita errepikatuetako **A(e)an -A(e)an** moduko guztiak eta **Aka Aka** moduko gehienak, bereziki.

- badira ordea, halaz guztiz ere, adjetiboz (**emeki-emeki** modukoak,...) edo adizkiz (**esanak esan, entzunak entzun**,...) eraturakoak; bai eta --askoz bakanagoak izan arren-- hiru kategoria horietatik kanpora gelditzen direnak ere.

b) Osagaien arteko lotura-bideari dagokionez, badirudi mugagabeko formak direla askogatik nagusi. Horrela:

- **etxez etxe, herriz herri** beti, ez **etxeaz etxe, herriez herri**
- partitibozkoena nahitanahiezkoa da: **kalerik kale**
- orobat deklinabideaz kanpoko atzizkiaz hornituriko guztiak: **apurka-apurka, eztiro-etztiro, binan-binan**,...

Badira, halere, mugatu singular eta pluraleko morfema-marka berekin duten eraikuntzak ere (ikus hasierako adibide-zerrenda).

XIII.1.5. BERRELKARKETA EDO GARAPENA

Izenburuak berak aditzera ematen duenez, atal biko hitzak dira, nagusiki, bikoiztapenak. Eta salbuespen nabariak izan ohi dira normalean, horrexegatik, amrediten arteko berrelkarketak.

Berrelkarketa- eta garapen-kasu bakan horietariko adibide batzuk ematen dira ondoren:

- "ura beti **erreka-zuloz zulo** sasi eta hosto tartean zebilek"
- "**etxez-gibelez etxe-gibel**, gatu zehatu bat bezala sartu ninduan etxera"
- "**txilar-tartez tarte** hor beheko zabal horretara joan behar diagu"
- "**ustez ustegabean**, Pottajek sekulako ukabilkada eman zion aurpegian"
- "**kalerik kalerik kale** Tolosa gurean zoraturikan pozez gabiltza lanean"

XIII.1.6. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

Menpekotasunezko beste hainbat hitz-elkartetan ez bezala, ia inolako hots-aldaketarik gabeko hitz-junturak dituzte euskal amredita-elkarteeak. Arau zabal eta zehatza da hau, alor honetako hitz elkartuentzat.

Salbuespenak aipatzekotan, honako hauek aipa daitezke: **behinipehin (behinik behin)**, **batipat (batik bat)** eta, agian (ez bait dago seguru amrediten artekoak direnik), **bizkitartean (biz-bi-tartean)** eta **bi(e)nbitartean**.

XIII.1.7. EMANKORTASUNA

a) Elkarte-modu emankorra da, oro har, amreditena. Inork ezin debekurik sumatuko du bere baitan, euskararen sena itxuratxarki galdua ez badu behintzat, **kiroldegiz kiroldegi** edo **semafororik semaforo** modukoak sortzeko. Sortu ere sortzen direla esan daiteke, hanka sartzeko arriskurik gabe, han-hemenka entzuten (bakanago, ordea, irakurtzen) denaren arabera.

b) Sortzen diren guztiak edo ia guztiak multzo jakin-jakinetakoak dira, ordea: **A(e)z A** eta, bakanago, **A(r)ik A** modukoak. Hortik gainerakoetan oso zaila da adibide sorberri bakarrik aurkitzea, eta askotan (**goizean goiz, oraindik orain, onez onean,...**) itxuraz ezinezkoa: ez hizkuntzak hartarako egiturazko debekua jartzen duelako, gaur egungo euskaldunen gogo-muinetan erabide horrek eredu- eta erna-indarrik ez duelako baizik.

XIII.1.8. IDAZKERA

Beste hainbat hitz elkartutan bezala, ez dago, hauetan ere, idaztohitura bateraturik. Euskaltzaindiak ez zuen, gainera, 1971ko bere idaztarauak finkatzerakoan, elkarre-mota honi buruz azalpen espresurik eskaini.

Ohar bi egitea komeni da, halaz ere, arestian esandakoak zuzen jasotzeko:

a) amredita-elkarreak erabiltzerakoan ez da esan nahi idazleen joerak erabat zorizkoak direnik: eskueran erabili den adibideteak lekukotasun sendorik eman dezakeen neurrian, badirudi hainbat puntutan joera jakin batzuk nagusi direla. Ondoren aipatuko da puntu hau xeheago.

b) amredita-elkarreen mantupean eraikuntza-mota aski desberdinak daude, gainera: ez da harritzekoa, ondorioz, sail edo azpisail batean idazkera-mota bat eta bestean beste bat gailen agertzea.

Adibideetan⁷ eta, bigarren hau neurtzen askoz zailagoa bada ere, egungo idazlanetan ustez nagusi agertzen diren joerak kontuan hartuz, ondoko proposamen-zerrenda eskaintzen da hemen:

XIII.1.8.1. Ānredita arruntak

- a) A(e)z A modukoak bereiz idatzi: **etxez etxe, ahoz aho, herriz herri, hitzez hitz, orpoz orpo, parez pare, erdiz erdi, kalez kale.**
- b) A(r)ik A modukoak bereiz idatzi: **bazterrik bazter, sasirik sasi, etxerik etxe.** Salbuespen gisa, **behinipehin** eta **batipat** ere ontzat eman.
- c) A(r)en A bereiz idatzi: **menderen mende, punturen puntu.**
- d) Gainerako ānredita arruntak ere bereiz idatzi: **oraindik orain, goizean goiz, esanak esan; lehenbait lehen** (?) loturik ematea hobe ote?

Arau erraz eta zabala eman daitekeela dirudi, beraz, elkarte-moduontzat.

XIII.1.8.2. Sasi-ānreditak

Joera nagusia⁸ dela dirudi, anredita errepikatuen artean, osagai biak marraz loturik ematea. Hau da, beraz, proposamena:

7: Egia esan, ez da adibideetatik argitasun handiegirik atera. Zoriz egindako laginketa batetik, honako emaitza hauek jaso dira:

- bereiz idatzitako formak: % 54
- marraz idatzitako formak: % 42
- bat eginik idatzitako formak: % 4

Bereiz idatzitako formak nagusi agertu badira ere tarte ez da, berez, handiegia.

8: Sasiānrediten adibideekin egindako laginketan, honako emaitza hauek jaso dira:

- marraz idatziak: % 66
- bereiz idatziak: % 32
- komaz tartekatuak: % 2

- **apurka-apurka, arrastaka-arrastaka, bazterka-bazterka, tarteka-tarteka, emeki-emeki, poliki-poliki, astiro-astiro, banan-banan.**

XIII.1.8.3. Āmredita nahasiak

Bereiz idazten dira normalean: **ekinaren ekinaz, ibiliaren ibiliz, poza-ren pozez; onez onean; doian doika.**

XIII.2. INDARGARRIAK

Hitz bat behin edo gehiagotan errepika daiteke, tartean inolako kasu-marka edo hitzarteko beste morfemarik izan gabe: alkondara **zikin-zikina**, ogi **berri-berria**; **zuzen-zuzen** etorri, **lasai-lasai** ibili; **bat-batean** agertu, **isil-isilik** egon, **bakar-bakarrik** jardun, **doi-doi(a)** iritsi, **den-denak** etorri,...

Tarteko morfemarik gabe eraturiko hitz-bikote hauei (berdin hitz-eneko-teei) bikoiztapen indargarriak esaten zaie.

Azaleko erabideari dagokionez, hain elkarren antzekoak izanik ere alde bat dago āmreditetatik indargarrietara: āmreditetan, hitzarteko morfema batez edo bestez jantzia ageri ohi da beti lehen osagaia (**etxeZ etxe, herriRIK herri, menderEN mende; goizEAN goiz, orainDIK orain**); indargarrietan, aldiz, biluzik ageri ohi da beti, lehenengo aldian, hitz bikoiztua (**zuzen-zuzen, oso-osorik; bihotz-bihotzetik, aspaldi-aspaldiko, txiki-txiki** egin).

Indargarritzko bikoiztapen osoa, gainera, kasu-marka edo hitzarteko morfemarik gabe (hots, biluzik) txertatu ohi da batzutan perpausean (**gorri-gorri** jarri zen, **ia-ia** ahaztuta nengoen, Jose ere **hortxe-hortxe** ibiliko da); beste batzutan, aldiz, ohizko kasu-markez edo beste edozein hitzarteko morfemez horniturik (hots, jantzirik) txertatzen dira bikoiztapenok perpausean (**bihotz-bihotzEZ** eskertzen dizut, **mendi-mendiAN** bizi da, **oso-osorIK** nahi luke).

XIII.2.1. BIKOIZTAPEN INDARGARRIAK, HITZ ELKARTU?

Bikoiztapenei buruzko atal honen hasieran adierazi denez (ikus 117. or.), kontrako eritziak agertu izan dira, hizkuntzalarien artean, eraikuntza-

-moldeok hitz-elkarketaren alorrean sartzekoak diren ala ez erabakitzerakoan. Bikoiztapen indargarriei dagokienez, hitz elkartuez luze-zabaleko azalpenak emanak dituzten kanpoko gramatikarien artean honako erizpideok plazaratu izan dira, besteak beste, goian aipaturikoez gainera:

- J. Wackernagel-ek (op. cit., 147-148. orr., § 61.) hitz-elkarketaren barnean sartzen ditu, "Adjektivstamm gedoppelt"en atalean.
- W. Fleischer-ek ere (op. cit., 250. or.) hitz elkartutzat hartzen ditu, gaur egungo alemanaren zenbait adibide eskainiz.
- H. Marchand-ek, aldiz, ez die eraikuntza-moldeoi, bere azalpen ugarietan, elkarketa-izaerarik aitortu izan.

Kanpokoetatik etxeoetara aldatuz, bestetik, honako erizpide kontra-jarririk aipa daitezke beste gehiagoren artean:

- R.M. Azkuek ez die eraikuntza hauei, hitz-elkarketaz Morfología Vasca-n emandako azalpenetan bereziki, konposizio-eiterik aurkitu.
- P. Lafittek, aldiz, bai: ikus, besteak beste, bere Grammaire Basque-ko 39. eta 142. orr. Egia da, halere, beste hainbat pasartetan ez duela elkarte-izaera hori espreski adierazten (ikus 86, 91, 154, 417 eta 465. orr.).
- L. Villasantek ez ditu bikoiztapen indargarriak hitz-elkarketaren sailkapen-zerrendan sartzten. Baina ondoren, (PVCD, 43. or.) "orientaciones ortográficas sobre las voces compuestas" izeneko atalean, gainerako hitz elkartuen ondoan ematen ditu bai bikoiztapen indargarriak eta bai amreditak.
- L.M. Mujikak, azkenik, bete-betean hitz-elkarketaren alorrean sartzen ditu bikoiztapen indargarriak: ikus bere Hitz Konposatuak eta Eratorrien Morfofonetika, 42, 43 eta 68. orr.

Kontrako eritzi eta duda-mudazko jarrera horiek ez dira, gehienetan, axalgaineko zertzelada hutsak: hitz-elkarketak sintaxiaren aurrez aurre duen edo behar lukeen status-az hizkuntzalariek dituzten oinarritzko eritzi-desberdintasunak izan ohi dira aitzitik, maiz asko, jokamolde horien iturburu.

Hemen ez goaz ordea, hasieran adierazi zenez, neurri horretako auzi-garbiketara sartzera. Hitz elkartuen alorrean aztertuko dira bikoiztapen indargarriak, nonbait behar eta. Zabalik uzten da halere atea, aztergune egokiagorik aurkituko balitzaie, beste alor batean txertatzeko.

XIII.2.2. SAILKAPENA

Erdara askoren ondoan badu euskarak, aspaldidanik antzeman izan denez, ezaugarri nabarmena: euskal bikoiztapen indargarriak ez dira, haietan bezala, adjetibo (eta, neurri apalagoan, adverbio eta izenordain)etara soilik hedatzen, beste kategoria gramatikal askotara ere baizik. Altzo⁹ zenaren hitzetan esateko, "el superlativo absoluto euskérico (de palabra repetida) (...) es propio no sólo del adjetivo o adverbio, sino de todas las partes de la oración y hasta de las mismas oraciones".

Indargarritzko bikoiztapenak perpausaren barnean zer-nolako klase gramatikaletan mamitzen diren kontuan izanik, sei atal nagusitan eman daiteke beraien sailkapena:

- izenondoko adjetiboen eta aditzondo biluzien bikoiztapen indargarriak
- adizlagun, izenlagun eta aditzondo jantzien bikoiztapen indargarriak
- izen-bikoiztapen indargarriak
- adizki-bikoiztapen indargarriak
- zenbatzaile- eta graduatzaile-bikoiztapen indargarriak
- erakusle- eta izenordain-bikoiztapen indargarriak

Sail nagusion ondoan aipagarriak dira orobat, itxura osoz bikoiztapen indargarrien alorretik kanpora gelditzen badira ere, beste esamoldeak:

- perpaus-hasierako bokatibo bikoitzak¹⁰: **motel, motel; gizona, gizona; ama, ama; A Txomin, Txomin.**

Goiko sei atal nagusien, eta beraien azpiatalen, azalpenari ekingo zaio ondoren.

9: ALZO, Fr. Diego J. de: **Estudio sobre el Euskera Hablado**, Graf. Izarra, Donostia, 1961.

10: Ikus WACKERNAGEL, J.: op. cit., 144. or.

ADIBIDEAK

XIII.2.2.1. Izenondoko adjetiboen eta aditzondo biluzien bikoiztapen indargarriak: BEHAR-BEHAR, BEL(TZ)-BELTZ (BEZ-BELTZ), BERRI-BERRI, BIZI-BIZI, ON-ON; BERDIN-BERDIN, DOI-DOI, GARBI-GARBI, LASAI-LASAI, ZUZEN-ZUZEN.

a) **Izenondoko adjetiboen bikoiztapena:** agiri-agiri, alfer-alfer, apal-apal, argi-argi, arin-arin, barren-barren, behar-behar, bel(tz)-beltz, berde-berde, berdin-berdin, berezi-berezi, bero-bero, berri-berri, bete-bete, bigun-bigun, bizi-bizi, doi-doi, eder-eder, egoki-egoki?, erne-erne, erraz-erraz, estu-estu, ezti-ezti, fin-fin, flako-flako, garbi-garbi, gazte-gazte, gehien-gehien, gordin-gordin, gori-gori, gorri-gorri, gozo-gozo, handi-handi, harro-harro, heldu-heldu, hil-hil, hilkor-hilkor, hori-hori, huts-huts, ilun-ilun, isil-isil, itsusi-itsusi, itxi-itxi, jator-jator, kamuts-kamuts, kaskar-kaskar, kiskur-kiskur, lagun-lagun, larri-larri, lehor-lehor, leun-leun, lodi-lodi, luze-luze, maite-maite, mami-mami, mantso-mantso, medar-medar, mehe-mehe, mikatz-mikatz, motz-motz, oker-oker, on-on, ondu-ondu, oso-oso, pisu-pisu, polit-polit, puru-puru, sakon-sakon, santu-santu, soil-soil, sutsu-sutsu, triste-triste, txiki-txiki, urdin-urdin, ugari-ugari, zabal-zabal, zahar-zahar, zail-zail, zintzo-zintzo, zoli-zoli, zuri-zuri, zuzen-zuzen.

b) **aditzondo biluzien bikoiztapena:** adi-adi, alai-alai, alde-alde, antzina-antzina(n), apain-apain, apal-apal, arin-arin, artez-artez?, aurki-aurki?, baju-baju, baratxe-baratxe, bare-bare, berde-berde, berdin-berdin, bero-bero, bete-bete, beti-beti, bigun-bigun, bizi-bizi, busti-busti, doi-doi, egoki-egoki?, erne-erne, erraz-erraz, estu-estu, garbi-garbi, geldi-geldi, gora-gora?, gordin-gordin, gorri-gorri, gozo-gozo, haia-haia, harro-harro, heze-heze, hola-hola, hortxe-hortxe, hotz-hotz, hurbil-hurbil, ia-ia, jator-jator, justu-justu, kartsu-kartsu, kontra-kontra, labur-labur, larri-larri, lasai-lasai, lehenen-lehenen, lerdin-lerdin, lerro-lerro, luze-luze, makur-makur, maltzur-maltzur, mantso-mantso, naro-naro, oker-oker, ozta-ozta, piko-piko?, samur-samur, seguru-seguru, triste-triste, txukun-txukun, urdin-urdin, xehe-xehe, zabal-zabal, zain-zain, zehar-zehar?, zelai-zelai, zintzo-zintzo, ziur-ziur, zomorro-zomorro?, zoro-zoro, zuzen-zuzen, zuri-zuri.

XIII.2.2.2. adizlagun, izenlagun eta aditzondo jantzien bikoiztapen indargarriak: ALDE-ALDEAN, BAT-BATEAN (BAPATEAN), BETE-BETEAN, ERDI-ERDIAN, BI-

HOTZ-BIHOTZEZ, HASIERA-HASIERATIK; BETI-BETIKO, EDADE-EDADEKO, BARRU-BARRUKO; BAKAR-BAKARRIK, HUTS-HUTSIK, ISIL-ISILIK, OSO-OSORIK, DOI-DOIA, BANA(N)-BANAKA.

Azalpenari ekin aurretik, terminologiazko ohar txiki bat egin nahi da. Azken urteotan gorpuztuz doazen erizpideak¹¹ kontuan hartuz, eta eskuartean ditugun aztergai konkretuak gogoan izanik, ondoko era honetan bereizten dira adizlagunak aditzondoetatik, eta azken biok izenlagunetatik:

- **adizlaguna:** kasu-marka hauetariko batez hornituriko izen-sintagma:
(e)(t)AN, (e)(ta)TIK, (e)(ta)Z, (e)(ta)RA(ino);
- **aditzondo jantzia:** kasu-marka edo hitzarteko morfema hauetariko batez hornituriko izen-sintagma: **(r)IK, (e)TA, A, AK, KA, KARA, KI, RO;**
- **izenlaguna:** adizlaguna edo aditzondoa, **KO** morfemaz osatua.

a) adizlagun-bikoiztapenak

a.1. **bikoiztapena + (e)(t)AN:** ageri-agerian (agiri-agirian), aho-ahoan, albo-alboan, aldapa-aldapan, alde-aldean, aldratxo-aldratxoetan, amezkil-amezkiletan, atari-atarian, aukera-aukeran, aurre-aurrean, aurren-aurrenean, axal-axalean, azal-azalean, azken-azkenean, azpi-azpian, bake-bakean (pake-pakean), bat-batean (bapatean), bet-betan, barren-barrenean, barru-barruan, bazter-bazterrean, behar-beharrean, behe-behean, behingo-behingoan?, belarri-belarrietan, bene-benetan (cf. ben-benaz), berrri-berritan, bete-betea, bihotz-bihotzean, bista-bistan, buru-buruan, erdi-erdian, epel-epeletan, ero-eroan, erre-errean, estu-estuan, ete-etea?, etsi-etsian, gain-gainea, galda-galdan, garbi-garbian, garerdi-garerdian, gau-gauean, gihar-giharrean, goi-goian, goiz-goizean, goren-gorenean, gutxi-gutxitan, haserre-haserrean, haur-haurrean, hein-heinean, hotz-hotzean, hur(re)-hurrean, huts-hutsean, isil-isilean, ito-itoan, itsu-itsuan, izkina-izkinan, justu-justuan, kantoi-kantoiari, kasko-kaskoan, larre-larrean, lehen-lehenean?, lore-lorean, men-menean, mendi-mendian, min-minean, multzo-multzoan, ondo-ondoan, oso-osoan, pake-pakean (cf. bake-bakean), pare-parean, patxada-patxadan, punta-pun-

---

11: Ikus EUSKALTZAINDIA (Gramatika Batzordea): **Euskal gramatika: Lehen urratsak**, Euskaltzaindia, Bilbo, 1985.

tan, sakon-sakonean, senti-sentian, txoko-txokoan, ume-umetan, une-
-unean, urrun-urrunean, zori-zorian, zuzen-zuzenean.

a.2. **bikoiztapena + (e)(ta)TIK**: alde-aldetik, altzo-altzotik, antzina-antzina-
tik, arima-arimatik, aurre-aurretik, aurren-aurrenetik, azal-azaletik,
barne-barnetik, barren-barrenetik (barren-barrendik), barru-barrutik,
bero-berotik, berta-bertatik, beso-besotik, bihotz-bihotzetik, erdi-er-
ditik, erro-errotik, gain-gainetik, gazte-gaztetatik (gazte-gaztetan-
dik), goi-goitik, goiz-goizetik, hasiera-hasieratik, haste-hastetik,
hurbil-hurbiletik, hurbil-hurbildik, huts-hutsetik, inguru-ingurutik,
kerizpe-kerizpetatik, lehen-lehenetik, lepo-lepotik, orpo-orpotik, txi-
ki-txikitatik (txiki-txikitandik).

a.3. **bikoiztapena + (e)(ta)Z**: amorru-amorruz, bat-batez (bapatez), ben-benaz
(cf. bene-benetan), bihotz-bihotzez, poz-pozez, zin-zinez.

a.4. **bikoiztapena + (e)(ta)RA(ino)**: alde-aldera, bat-batera (bapatera), etxe-
-etxeraino, gain-gainera, goi-go(i)ra, goi-goietara, goren-gorenera,
itsu-itsura, men-menera, moda-modara, ondo-ondoraino, zoko-zokoetarai-
no.

b) aditzondo jantzien bikoiztapenak

b.1. **bikoiztapena + (r)IK**: alfer-alferrik, apal-apalik, aurren-aurrenik, bakar-
-bakarrik, barau-baraurik, batu-baturik, bete-beterik, bigun-bigunik,
bildu-bildurik, bizi-bizirik, etsi-etsirik, estu-esturik, garbi-garbi-
rik, gazte-gazterik, geldi-geldirik, goiz-goizik, gozo-gozorik, hotz-ho-
tzik, huts-hutsik, ilun-ilunik, isil-isilik, itsu-itsurik, lehen-lehe-
nik, leun-leunik, motz-motzik, oso-osorik, poz-pozik, puztu-puzturik,
soil-soilik, umil-umilik, zabal-zabalik, zimel-zimelik, zoro-zororik,
zorrotz-zorrotzik, zut-zutik (zutin-zutinik), zuzen-zuzenik.

b.2. **bikoiztapena + (e)TA**: bete-beteta (cf. bete-beterik).

b.3. **bikoiztapena + A**: aurren-aurrena, bero-beroa, bizi-bizia, busti-bustia??,
doi-doia, ezti-eztia, mehe-mehea, gehien-gehiena, geldi-geldia, gori-go-
ria, gorri-gorria??, isil-isila, kexu-kexua, luze-luzea, oso-oso, pres-
t(u)-prest(u)a, trankil-trankila, umil-umila, usu-usua, zabal-zabala,
zalu-zalua, zuri-zuria, zut-zuta.

- b.4. **bikoiztapena + AK:** beldur-beldurrak (nago).
- b.5. **bikoiztapena + KA:** arin-arinka, bana(n)-banaka, bat-banaka, bilo-biloka¹², bira-biraka, geldi-geldika, gora-goraka, laster-lasterka, magal-magalka, maite-maiteka, tiro-tiroka, txalo-txaloka, txingo-txingoka, zaunk-zaunka.
- b.6. **bikoiztapena + KARA:** zalu-zalukara.
- b.7. **bikoiztapena + KI:** leun-leunki, malgu-malguki, mehe-meheki, soil-soilki, umil-umilki, xehe-xeheki, zin-zinki.
- b.8. **bikoiztapena + RO:** geldi-geldiro.
- c) **izenlagun-bikoiztapenak:** albo-alboko, agiri-agiriko, alfer-alferriko, antz-antzeko, antzina-antzinako, aspaldi-aspaldiko, aurre-aurreko, auzo-auzoko, azken-azkeneko, bat-bateko (bapateko), barru-barruko, begi-begiko, behar-beharreko, behar-beharreneko, behar-beharrezko, bene-benetako, berdin-berdineko, bete-beteko, beti-betiko, bihotz-bihotzeko, erdi-erdiko, edade-edadeko, egi-egitazko, gain-gaineko, gau-gaueko, gaur-gaurko, gertu-gertuko, gogo-gogoko, mami-mamiko, mendi-mendiko, moda-modako, neurri-neurriko, orain-oraingo (orai-oraiko).

XIII.2.2.3. Izen-bikoiztapen indargarriak: EGI-EGIA, AITON-AITONA.

egi-egia, herri-herri, aiton-aitona, ale-ale (batzuk), erdi-erdi, flore-flore, gezur-gezur, marinel-marinel.

XIII.2.2.4. Adizki-bikoiztapen indargarriak

ASPER-ASPER EGIN, ASTIN-ASTIN EGIN, ZAIN-ZAIN EGON, BEGIRA-BEGIRA JARRI; DAGOEN-DAGOENEAN.

12: Euskal bikoiztapen-molde honek sanskritoko **keçākeçi**, **kacākaci**, **dantādanti** eta antzeko formekin omen duen antzekotasun psikologikoaz ikus UHLENBECK, C.C.: RIEV XIII, 489-490 orr.

asper-asper egin, astin-astin egin, neka-neka egin, basa-basa egin, apur-
apur egin, txiki-txiki egin, txalo-txalo? egin, lo-lo? egin, zapal-zapal
egin, zati-zati egin, zuri-zuri egin, garbi-garbi egin, harro-harro egin;
zain-zain egon, zirin-zirin egon, giro-giro dago; adi-adi jarri, begira-be-
gira jarri, begira-begira gelditu, maite-maite izan, bildur-bildur izan,
lohi-lohi utzi.

XIII.2.2.5. Zenbatzaile- eta graduatzaile-bikoiztapen indargarriak:

DEN-DEN(A)(K), BATZU-BATZU(EK), BI-BIAK, ASKI-ASKI.

a) Zenbatzaileen artean orokorrak, zehaztugabeak eta zehaztuak banan
bana aztertuz, ondoko multzo hauek dira, batez ere, aipatu beharrekoak:

zenbatzaile orokorren bikoiztapenak: den-den(a)(k), guzti-guzti(a)(k), gehien-
-gehien(ak).

zenbatzaile zehaztugabeen bikoiztapenak: asko (eta) asko, asko-askotan, batzu-
-batzu(ek), gutxi-gutxi.

zenbatzaile zehaztuen bikoiztapenak: bat-bat, bi-biak (bi-biok), bost-bost(e-
tan), hamar-hamar(retan), hamabi-hamabi(e)(tan).

b) Graduatzaleei dagokienez, azkenik, adibideak are urriago izanik
ere, ondokoak gogora ekar daitezke:

graduatzale-bikoiztapenak: arras-arras, aski-aski, oso-oso.

XIII.2.2.6. Erakusle- eta izenordain-bikoiztapen indargarriak

BERBER(A), GEURE-GEURE.

bere-bere, geure-geure, gure-gure, berber(a).

XIII.2.3. INDARGARRIAK, KOORDINAZIO-ELKARTE?

Goian (ikus XIII.1.2. puntua) adierazitakoaren arabera, nekez esan li-
teke indargarrizko bikoiztapenek subordinazio-elkartek sortzen dituztenik: are

gehiago, ezker-hedapenezko eraikuntzak direnik ere arras zalantzazkoa da, gutxienez.

Duda-muda gehiago sortzen da aldiz, koordinazio-elkarteei emandako definioaren arabera, indargarrizko bikoiztapenak koordinaziozko eraikuntzak diren ala ez argitzerakoan. Bistan dago, alde batetik, osagai nagusi eta menpeko hedapenik apenas dagoela indargarrizko elkarteotan: koordinazio-elkarte baten eitea dute beraz, alde horretatik, bikoiztapen hauek.

Badirudi ordea, halaz guztiz ere, "koordinazio" kontzeptuak bere baitan daramala, barren-barreneko bere gibel-erraietan itsatsirik eraman ere, indargarrizko bikoiztapenetan inondik ageri ez den marka-arrastoa: koordinazio-bideak unitate (gehienetan hitz) desberdin bi uztartzen ditu. Ez du, alegia, unitate (hitz) bera bikoizten.

Hortik datorke, beraz, eraikuntza-molde honi ere, sasi-āmreditei bezala, hedapen-osaera aldetiko status berezia aitortu beharra: koordinazio-elkarteen antza dute bikoiztapen indargarriek, ezer baino gehiago; baina ohi ez bezalako koordinazio-bidea da, halere, eraikuntza hauena.

XIII.2.4. SEMANTIKAZKO ZERTZELADAK

Indargarrizko bikoiztapena hitz baten forma superlatiboa adierazteko modu bat dela esan ohi da. I. Lopez Mendizabalen¹³ hitzetan esateko, 'muy se forma también repitiendo el adjetivo: **zuri-zuria** da, es muy blanco. (...). El castellano **-ísimo** se traduce por esa repetición: **garbi-garbia**, limpiísimo". Are gehiago ere dio Azkuek¹⁴, bikoiztapen hauezaz ari delarik: "por **buenísimo** o **muy bueno** decimos **txit ona, txito ona, latz ona, agitz ona, ezinago huna, guztiz ona, oso ona, on-ona...** De estos superlativos, el más en boga es, por lo general, el último, habiendo muchas personas que repiten varias veces la palabra".

13: LOPEZ MENDIZABAL, I.: **La Lengua Vasca**, Ekin, Buenos Aires, 1943. Hemen erabili den argitalpena Auñamendiren 1977koa da. Ikus 80. or.

14: AZKUE, R.M. de: "Morfoloía Vasca", in: **Euskera**, 1923-25, 219. or.

Behin eta berriro adierazia digute euskal gramatikariek superlatibo-sorkuntzarako baliabide honen nondik norakoa: XIX. mendeko L. Gèze¹⁵ eta Ithurry-ren¹⁶ argibideez gainera funtsezkoak dira, alde horretatik, P. Lafitte¹⁷ eta, batez ere, D. Alzoren¹⁸ idazlanak.

Azken hiruron definizioaz baliatuz, superlatibo absolutuak sortzen dira euskarazko bikoiztapenez. Erabateko superlatibook hiru maila edo gradu izan omen ditzakete, gainera, Alzok¹⁹ dioenaren arabera: **muy elevado, elevadísimo** eta **extraordinariamente elevado**. Horrela, bikoiztapenei dagokienez:

muy elevado: on-ona, bizi-bizia

elevadísimo: on-on-ona, bizi-bizi-bizia

extraord. elevado: on-on-on-ona, bizi-bizi-bizi-bizia

Mailaketa hirukoitz horren punttuz punttuko balio-indarra norainokoa den alde batera utziaz badirudi aski egokia dela, hainbat kasutan behintzat, indargarrizko bikoiztapenei egotzi ohi zaien superlatibo-tasun hori. Demagun, horrela, honako adibide-sail hau:

- aurpegia, paparra eta eskuak bel-beltzak zeuzkan
- arto-jorrara noa lur berri-berrira
- batzuk bagenituen fin-finak, eskatutakoa txintxo egiten zutenak
- badira guraso batzuek alfer huts-hutsak
- ezpainak durdo-durdo, haginak zuri-zuri eta kiskur-kiskur ilea
- jan sendo neure maite-maiteak, errukia da galtzea
- geroztik probatu dut eta mikatz-mikatz da
- on-onak, esan nahi nuke, ale-ale batzuk daude orain ere...

15: GÈZE, L.: **Eléments de Grammaire Basque**, Baiona, 1873, 41. or.

16: ITHURRY: **Grammaire Basque**, Baiona, 1895, 36 eta 424. orr.

17: LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, Donostia, 1979²: ikus 39, 86, 91, 142, 154, 417 eta 465. orr.

18: ALZO, D.: "El superlativo absoluto en el Euskera Hablado", in: **BRSVAP**, 8, 239-257. orr.

-- **Estudio sobre el euskera hablado**, Donostia, Izarra, 1961, 181-194 orr.

19: ALZO, D.: **Estudio sobre el euskera hablado**, Donostia, Izarra, 1961, 181. orr.

- papera bastante haundia. Letra txiki-txikia
- gure bide-zanja hura, mendi-hegalean, zuzen-zuzena zen
- bitartean, egia esan, ni adi-adi egoten nintzaion
- guardia egiten geunden, erne-erne noski, punta-puntan bait ginen
- nik erbiarena jator-jator esan nion
- Ermitaren barruan bazeuden hamar bat lagun, lasai-lasai etzanda
- Ez dakit seguru-seguru Arranbide edo Añarbe esan zidan
- Etxean zain-zain zeuden
- Zuzen-zuzen bere jomugara doa eta amore eman baino hautsi nahiago du
- Pake-pakean bere bidean utzi genuen
- Ez jolasean, baizik bene-benetan diot
- Ezari-ezarian, halere, Orixeren maitasuna epeldu egin zen gudan
- Itsasoaren ondo-ondoan Artzu errota da
- Gosari hori egin ondoren, bakar-bakarrik igo nintzen
- Nahi duzuen egin nerekin, gaur behinpehin sabela bete-beterik zeukat eta
- Isil-isilik dago, kaia bazterrean
- Sarigan mendia oso-osorik gure eskuetan geratu zen
- Gehien-gehiena egiten zutena hori zen
- Etxeberriak erdi-erditik asmatu zuen
- Zoazte isil-isilik ondo-ondoraino
- Menu hauetako bazkari-afariak ez dira, batzuek behinpehin, gain-gainekoak
- Den-denak airean lehertzen ziren; rompedoras izena zuten
- Guk, guzti-guztia ikusten genuen
- Liburu honek ere bilduma horri zor dio gehien-gehiena
- Hango euskaltzaleengandik oso-oso urruti zegoen.

Zaila gertatzen da, ordea, kasu guztietan halako superlatibo-zentzurik aurkitzea. Ondoko adibideotan, horrela, badirudi zehaztasuna edo benetakotasuna dela, superlatibo-kutsua baino areago, indargarrizko bikoiztapenek pizten duten esanahia:

- nere amona Xenpelarren edade-edadekoa zen eta auzo-auzokoa gainera
- gauaren mendean bat bihurtzen dira ezin bakanduaz: orduan naiz bat-bat ni
- esan beharrik ez pozez gainezka irakurri ditudala bi-biok
- gure-gureak ditugu, Euskal herriko baserrietatik mundura jalgiak
- horixe berbera gertatu zitzaigun egun hartan
- hobe izango dugu dagoen-dagoenean uztea
- dauden-daudenean ematerik ez dago

H. Urtel-ek²⁰ egin zuen bere aldetik, euskal bikoiztapenez ari zelarik, superlatibozko eta zehaztasun-benetazko formen arteko mugarriztapen-saioa. Ez dirudi, ordea, C.C. Uhlenbeck-en erantzuna²¹ lekuko harturik, saio horrek garai-ko espezialisten artean onarpen zabalik jaso zuenik. Bien artean muga zehatzak jartzeko zailtasuna da, itxuraz, jarrera ezezkorraren eragile nagusia. Uhlenbeck-en beraren hitzetan²² esateko, "sobre la distinción de reduplicación superlativa y "Doppelsetzung zur Bezeichnung der Genauigkeit, der Gründlichkeit, der Güte einer Sache oder eines Tuens" podemos observar que es imposible trazar entre ellas una línea divisoria decisiva". Egokiago dirudi, guzti horregatik, superlatiboaren edo zehaztasunaren arteko auzi-garbiketarak alde batera utziaz, erdal bikoiztapen-moduoz jarduterakoan kanpoko hainbat gramatikan erabiltzen duen Verstärkung²³ edo indargintza-z hitz egitea. Horregatik esan ere zaie indargarriak, Echaidek adierazitako supra-intensivo²⁴ hartara hurbilduz, atal honetako bikoiztapenei.

Badago, azkenik, bikoiztapen hauen semantikazko zertzeladak azaltzerakoan aipatzea komeni den beste muga-arazo bat ere: bikoiztapen indargarrien eta sasi-ämrediten artekoa. Gorago esan denez, ämrediten eta indargarrien artean, erdibidean edo, daude hainbat kontutan sasi-ämreditak. Esanahiaren aldetik ere

---

20: URTEL, H.: "Zur baskischen Onomatopoesis", in: **Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften**, 1919, XIII.

21: UHLENBECK, C.C.: **RIEV**, XIII. 489-490. orr.

22: id., *ibid.*

23: Ikus honetaz, besteren artean, ondoko jakiniturriok:

a) GRIMM, J., **Deutsche Grammatik**. 2.t. Neuer Vermehrter Abdruck, 1878, 657. or.

b) WACKERNAGEL, J.: **Altindische Grammatik. II. 1. Einleitung zur Wortlehre**, Göttingen, 1905, 147. or., § 61, a). Hona zer dioten pasarte horretan: "Unabhängig vom Ämreditatypus und in Bedeutung und Akzent davon abweichend ist die Verdopplung eines Adjektivstamms um dessen Begriff zu **verstärken**".

c) FLEISCHER, W.: **Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, Niemeyer, Tübingen, 1975, 250. or. Honela dio berak: "Doppelsetzung des gleichen Adjektivs zum Zwecke der expressiven **Verstärkung**".

24: ECHAIDE, I.M. de: **Tratado de sufijación, prefijación y composición en el idioma euskaro**, 1931². "Pronombre personal supra-intensivo" deitzen dio bertan (23. or.), Echaidek, "berbera"ri.

bada elkarren pegante egote horren oihartzunik; non eta nola jarri, izan ere, balio semantikoari dagokionean, ondoko elkarte-bikoteon arteko mugarriak?:

- "~~dauden-daudenean~~ utzi gauzak eta goazen", baina "~~dabiltzala-dabiltzala~~ ordubata hor jo die"
- ~~txalo-txaloka~~, baina txaloka-txaloka
- ~~eme-eme~~, baina emeki-emekiki.

Zailtasunak zailtasun, bidezkoa dirudi oro har indargarrien semantikazko giltzarria intentsitatean, eta *ām*reditena behin eta berriro-tasunean, dagoela esatea. Eta ondorioz, segun esanahi bat ala beste gailendu, horrela sailkatu ere daitezke elkarte-moduok, hutsegite larririk gabe gehienetan, bikoiztapenen atal batean edo bestean.

XIII.2.5. GRAMATIKAZKO IZAERA

Hemen ere berez bere aztertuko dira bikoiztapenaren osagai-atalen kategoria gramatikalak, batetik, eta, bestetik, bikoiztapenok bere osotasunean izan ohi dutena.

XIII.2.5.1. Osagaien gramatikazko izaera

Erdarazko bikoiztapen indargarriez jarduterakoan, osagai bikoiztua adjetibo dela esan ohi dute, gehien-gehienetan, haien berri demaiguten gramatikariek: "Verdopplung eines Adjektivstamms" dio Wackernagel-ek, eta Fleischer-ek "Doppelsetzung des gleichen Adjektivs". Adberbio-bikoiztapenez aipamen gutxiago egin ohi da, eta gainerakorik ez da ia aipatu ere egiten.

Euskaraz ez dago halako muga esturik: kategoria gramatikal askotara zabaltzen da gure artean indargarritzko bikoiztapena, eta ez adjetiboetara bakarrik. Altzoren²⁵ esanean, "el superlativo euskérico (de palabra repetida) es propio no sólo del adjetivo o adverbio, (...) sino de todas las partes de la oración y hasta de las mismas oraciones".

25: "El superlativo absoluto...", 239. or.

Erizpide hori burutik burura onartzeak eragozpen bat baino gehiago sor badezake ere, arrazoi du funtsean Altzok, indargarrizko bikoiztapenak aski kategoria gramatikal desberdineko osagaiez egiten direla esatean. Txosten honen XIII.2.2. puntuan, indargarrien sailkapena egiterakoan, emandako zerrenda bera aski argigarria da, kategoria gramatikal horien ugaritasunaz jabetzeko: izenak, izendoko adjetiboak, aditzondoak ("biluzi" zein "jantziak"), adizlagunak, izenlagunak²⁶, zenbatzaileak, graduatzaileak, erakusleak eta izenordainak.

Ohar batzuk egin beharrekoak dira, dena dela, ugaritasun-kontu horri bere goi-beheak hartzeko.

a) hitz-enbor (edo, gutxiagotan, hitz-erro) berbera da, normalean, errepikatzen dena: **zuri-zuri(a), arin-arin, ia-ia, astin-astin (egin), gehien-gehien(ak)**. Lehenengo osagaia adjetiboa bada, adjetiboa (eta adjetibo berbera) da beraz bigarrena ere, lehenengoa zenbatzailea bada zenbatzailea (eta zenbatzaile berbera) bigarrena, eta abar. Delako hitz-enbor bikoiztu hori biluzik ageri ohi da batzutan, bukaeran kasu-markarik gabe, alegia: **on-on(a), egi-egia, adi-adi (jarri), den-den(ak)**. Beste batzutan jantzirik agertu ohi da aldiz; hots, kasu-marka edo hitz-osatzaile batez horniturik bukaeran: **pake-pakeAN, barru-barruTIK, alfer-alferrIK, aspaldi-aspaldIKO**.

Bada, dena dela, arau nagusi horietara ere nekez biltzen den formarik: **dauden-daudenean, banan-banaka, bat-banaka,...**

b) Euskarari dagokionez hainbat aldiz aipatu izan den zailtasuna²⁷, adjetiboen eta substantiboen artean bereizketa garbia egiteko, aski nabarmeha da

---

26: Oso zentzu zabalean erabiltzen da hemen, bistan denez, kategoria gramatikalararen esanahia. Bestela nekez sartu ahal izango bait lirateke, beste gehien pare-parean bederen, berez bestelako unitate gramatikalak diren izenlagun-adizlagunak "kategorien" zakuan.

27: Substantibotik adjetibora eta adjetibotik substantiborako euskal transfer bereziaz ikus, besteak beste, L. Mitxelena in *FLV*, 2. zkia, 68. or., eta P. Lafitte, *Grammaire Basque*, 41. or., "derivation impropre"az diharduelarik: "beaucoup de mots sont difficiles à classer: ainsi gose (...), egarri (...), nahi (...), argi (...), ezti (...), behar (...)". Askia adierazgarria da, bestalde, erdal ereduena bila abiatzekotan, Wackernagel-ek (*AG*, 1. or.)

bikoiztapen-kasuotan ere. Zenbait kasutan ez da erraza bikoizturiko hitza izena ala adjetiboa den esatea. Hori baino gehiagotan gertatzen da, halere, bikoizturiko hitzak, izen-izena izanik ere, halako adjetibo-kutsu bat jasotzea. Horrela, goiko sailkapenean izen-bikoiztapen moduan eman diren adibide bakanak²⁸ beren testuinguru zehatzean kokatuz,

- bera aiton-aitona ezagutu nuen nik
- Hasieratik honainokoa, guztia da egi-egia
- Marinel-marinela ez ziren, hortik bizi zirenak
- OLERKI herri-herriarentzat ez delako
- legez eta bidez nereak dira horien erdi-erdiak
- aldrebeskeria edo gezurra ez, baina egi-egia esan zuen

bikoiztapen horietariko gehienak atributu- (bakanago predikatibo-) lanean ari direla ikusten da. Eta horrek demaioke, ezerk ematekotan, delako kutsu hori.

c) Adjetiboen eta substantiboen muga-arazo horiek baino zabal-ugaria-
goak dira, halere, adjetiboen eta adverbioen artekoak. Zehatzago esanez, adjeti-
boen eta aditzondo biluzien artekoak. Lexema berbera da, gehienetan, atal batean
eta bestean ageri dena. Horrela, batetik "berde-berdea izaten zuen kolorea" eta
bestetik "gari-soro galantak badaude berde-berde, lurra justu-justu tapatzen
dutela" perpausak aurrez aurre ditugula, edota batetik "bere beso luze-luzeak
honaino iristen ziren" eta bestetik "korrika joan eta bere ondoan luze-luze
etzanda jarri nintzen" konparatzean, erraz antzematen da bien arteko aldearen
lausoia. Perpausean funtzio-lan desberdinean ari direlako gehiago da zatibiketa
hori, beraien funtsezko ezein berezitasunengatik baino.

---

indiera zaharraz dioena: "Die Kategorien Substantiv und Adjektiv stehen ei-
nander nicht so scharf gegenüber wie im Deutschen, sondern das Verhältnis
ist ähnlich wie in den klassischen Sprachen".

28: Inoiz bestelakorik iradoki bada ere, aitaita eta amama ez dira bikoiztapen
indargarritzat hartu. Badirudi halakoetan aleman zaharreko Sunssun, Tochter-
tochter edo orainagoko Helfershelfer, Kindeskind, Zinseszins modukoetatik
hurbilago gaudekeela. Eta, kasu honetan (Fleischer, 236. or.), zuzenago li-
rudike eraikuntzok **Eguzki-lore** sailean sartzea.

d) Ia edozein kategoria gramatikal eta perpaus-zatitan indargarrizko bikoiztapenak eratzen badira ere, ez dira denetan ugaritasun berdinez sortzen. Ugarienak, askogatik ere, ondoko bi multzo nagusiotakoak dira:

- izenondoko adjetiboak eta aditzondo biluziak
- adizlagun eta aditzondo jantziak.

XIII.2.5.2. Eraikuntza osoaren gramatikazko izaera

Osagaien pare-pareko kategoria gramatikala izan ohi dute, askotan, indargarrizko bikoiztapenek. Horrela:

a) izenez osaturikoak izen dira, XIII.2.5.1.eko b) atalean esandako muga-baldintzen barnean

b) izenondoko adjetiboz osaturikoak adjetibo izaten dira, bestalde, hainbat kasutan: alkondara **zikin-zikina**, tximini zulo **bel-beltza**, mutiko **zintzo-zintzoa**,... Ez beti, ordea. Izen bihurturikoak (**arin-arin?**) alde batera utziaz, izan ere, asko dira aditzondo biluzi moduan dihardutenak (cf. XIII.2.51. puntuko c) pasartean esan berri dena), eta ez gutxi adizlagun, izenlagun edo aditzondo jantzi gisa ari direnak.

c) zenbatzailez, graduatzailez, erakusleez eta izenordainez osaturikoe-tan aski ondo errespetatzen da goian adierazitako arau hori.

Adizkietan ezin esan liteke, ordea, beste horrenbestekorik.

XIII.2.6. BERRELKARKETA ETA GARAPENA

Bere-berea du indargarrizko bikoiztapenak, inork gutxik bezainbateko neurrian, berrelkartzeko ahalmena. Esan ere egin da gorago, semantikazko zertzeladak ematerakoan, berariazko eginkizuna dutela hitz beraren hirukoiztapen (**bizi-bizi-bizia**,...) zein lauukoiztapenek (**on-on-on-ona**,...): kasuan kasuko elementuari perpausaren barnean are indar gehiago ematea.

Ohar batzuk egitea komeni da, dena dela, berrelkarketa-kontu honi bere goi-beheak hartzeko.

a) hitz bera da normalean, gainerako elkarte-mota gehienetan ez bezala, berrelkartzen dena.

b) Ezinbesteko mugarik ez badago ere, nekez aurki daiteke laukoiztapenetik gorako eraikuntzarik.

c) Berezko ezintasunik ez egon arren, badirudi izenondo-aditzondoetan agertzen direla era horretako berrelkartze ugarienak.

XIII.2.7. EMANKORTASUNA

Hitz-enbor "berri"ekin bikoiztaperen indargarririk sortzen den, edota ohizko hitz-enborrekin indargarrizko bikoiztaperen "berri"rik egiten, aztertu nahi da atal honetan. Horri ekin aurretik ohar-pare bat egingo da, halere, ohizko bikoiztaperen indargarrien erabileraz.

Ahoz jarduterakoan maiz erabiltzen dituzte egungo egunean ere, euskaldun petoek, bikoiztaperen indargarriak. Badirudi, literatur lanek mintzajardunaren oihartzun zuzena eskain dezaketen neurrian, bikoiztaperen-molde hau Bizkai-Gipuzkoetan erabiliagoa dela ipar-ekialdeko euskalkietan baino: denetan erabiltzen da ordea, gutxi edo asko, eta herriko hizkeratik hurbilago mantentzen diren idazleen lanetan inoiz baino joriago apika.

Hori bezain egia da, ordea, euskaldunberrien eta, oro har, azken 10-20 urteotan euskaraz eskolaturiko gazte-jendearen artean lehen baino bizi-indar eskasagoa ageri duela indargarrizko bikoiztaperen-formulak: "txiki-txikitatik" edota "asper-asper eginda gaude" ordez errazagoa dela, alegia, horien ezpain-lumetatik "oso txikia nintzenetik" edo "asko aspertu gara" modukoak jasotzea. Euskarak lau saihetsetatik pairatzen duen auzo-erdaren erasanak honetan ere duen eraginaz gainera, litekeena da indar-galtze horrek emendiozko (eta konponbidea gure eskuanago dagokeen) arrazoirik izatea: horietako bat, itxuraz, ikasliburu eta irakasleek baliabide honi berez izan duen (eta aurrerantzean ere izan dezakeen) garrantzia eta "lekua" aitortu ez izana.

Ez da harritzekoa, horregatik, oso + adjetibo, oso + adberbio eraikuntzek sorkari berrietan bikoiztaperen indargarriak geroz eta zokoratuago uztea.

Emankorrek dira halere, traba-ahuldade guzti horiek gorabehera, bikoiztaperen indargarriak. Ez agian kategoria gramatikal guzti-guztietan, eta ez edozein testuingurutan ere, baina adjetiboetan bederen bai: "postura neutro-neutroa hartu du", "musika rokerorokeroa egiten dute", "ikastaro praktikopraktiko bat nahi luke",...

XIII.2.8. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

Adibideetan eman diren noizean behingo salbuespenak (**bel-beltz, bez-beltz, bapatean,...**) alde batera utziaz indargarrizko bikoiztapenek ez dute hitz-junturako hots-aldaketa handirik ageri. Horrela, esate baterako, **aho-ahoan, albo-alboan, erdi-erdian, lepo-lepotik, luze-luze (etzan), zabal-zabalik, soil-soilik, ziur-ziur, argi-argi,...** formak erabiltzen dira bikoiztapenotan, eta ez **aha-ahoan (aha(h)oan), alba-alboan, erterdian, lepa-lepotik, luza-luze (etzan), zabaltzabalik, soiltsoilik, ziurtziur, artargi,...** modukoak.

Joera nagusia hori izanik ere balegoke seguruenik, muga-kasuetara jo orduko, zalantza bat baino gehiago: nola ebakitzen dira, izan ere, idatziz **bi-hotz-bihotzez, mikatz-mikatz** edo **kamuts-kamuts** ematen diren bikoiztapenak?

XIII.2.9. IDAZKERA

Euskaltzaindiaren 1971ko erabakietan ez da indargarrizko bikoiztapenez arau zehatzik ageri. L. Villasantek (PVCD, 43. or.), puntu horretaz ari delarik eta "explanaciones nuestras, que no se hallan en las normas académicas" direla abisatuz, marra erabiltzea gomendatzen du "en las perífrasis o locuciones que se forman repitiendo dos veces la misma palabra, ya sea que en las dos veces la palabra figure en el mismo caso o ya en caso distinto: zuri-zuri, mokoz-moko, mendirik-mendi".

Gomendioetatik egunoroko praktikara pasatuz, bestalde, bikoiztapen indargarriak marraz idazteko joera nagusi dela ikus daiteke. Adibidetegitik zoriz jasotako lagin batetik, horrela, emaitza hau atera da

- . marraz idatzirik, % 71,2
- . bereiz idatzirik, % 26,3
- . bat eginik, % 2,5

Badirudi, beraz, bide bat aukeratzekotan marrarena dela, hemen, arrazoizkoena. Beraz **sakon-sakona, isil-isilik, bene-benetan, astin-astin egin, den-denak, gure-gurea, dagoen-dagoenean,**

Salbuespenak egin beharko dira, jakina, zenbait kasu konkretutan: **berbera** nahi eta nahiez, eta aukeran **bapatean, bapateko,...**

XIV. DVANDVA-ELKARTEAK

Sanskrit-gramatikariak **dvandva** "bikote" izendaturiko hitz-elkarketa konposizio-bide zabalduenatarikoa da euskararen alorrean. Uhlenbeck-ek dvandva-elkarteon izaera azaldu zuenetik, eta batez ere Azkuek (**kopulatibo** izenez baitaiaturik) berauen zertzelada nagusiak definituz geroztik, leku nagusia aitortzen zaie eraikuntza hauei euskal hitz-elkarketaren alorrean: lau elkarte-mota nagusietariko bat dvandva konposatuek osatzen dutela esan ohi da eskuarki.

DVANDVA-HITZEN SAILKAPENA

Honako sei sailotan bana daitezke, nagusiki, euskal dvandva-hitzak:

- izen-dvandvak: **aita-amak, senar-emazteak, zeru-lurrak, Gipuzko-Bizkaiak.**
- izenondoko adjetibo-dvandvak¹: **zuri-gorri, txuri-urdin, gazi-geza, latz-gogor, ahur-ganbil, nafar-euskaldun.**
- adizlagun- eta aditzondo-dvandvak: **ezker-eskuin, laztan-musuka, han-hemen, gaur-biharretan.**
- adizki-dvandvak: **esan-egin(ak), harreman(ak), itaun-erantzunak, jan-edan, sal-erosketa.**
- zenbatzaile-dvandvak: **gutxi-asko, zortzi-hamar, hirurehun-laurehun, bizpa-hiru.**
- galdekari-dvandvak: **noiz-nongo, zer-nolako.**

Bost sailotan nekez sar daitezkeen lehendikako kasu bakanak lekuan-lekuan aipatuko dira. Gaur eguneko sorkari berriak ere, neurri batean sailkapen horrekin bat ez etorri arren, zein bere hurbileneko atalean landuko dira.

ERDAL ERABIDEEKIKO AHAIDETASUNA

Adjetibo-dvandven kasua alde batera utzirik, ez da gauza erraza espainolez, frantsesez, ingelesez edo alemanez euskal dvandven hurbileko kideak aur-

---

1: Adjetibo-elkarteok ere dvandva direnaz ez da, halaz ere, ahobatezko adostasunik. Hindu-gramatikariak beraiek ez zuten, itxuraz, adjetibo-dvandvarik konputuan hartzen (Ikus WHITNEY, W.D.: **Sanskrit Grammar**, Harvard University Press, Cambridge, 1964, 485. or.).

kitzea. Zailtasun hori izen-dvandvetan da, itxuraz, nabarmenena: euskal **ardo-ogiak, gogo-bihotzak, buru-buztanak, errege-erreginak, gose-egarriak, on-gaitzak** edo **Sakana-Burundak** nekez pareka litezke, ugaritasunez nahiz morfologiako eramoldeaz, erdal hizkuntza horietako adibideekin. Gainerako elkarte-moldeetan gugandik gertuago ageri den alemanak berak ere ozta-ozta ageri ditu², mende joanetan iltzaturik, izen-dvandven arrasto bakan batzuk (Hildebrand-en kantuko **sunufatarungo** edota pareko **gisunfader** "aita- semeak"). Ingelesezko **King-emperor** modukoak, bestalde, dvandvetan baino zuzenago sailka daitezke gure **afari-merienda** batura-elkartearen multzoan.

Gaur egungo auzo-hizkuntza nagusietatik urrunsko egoteak ez du esan nahi, ordea, kiderik gabeko eramolde isolatua denik euskal dvandva. Izan ere³:

- a) errusiera zaharreko **otec-mat'** "aita-amak", **zlato-serebro** "urre-zilarrak", **medū-vino** "Meth"-ardoak", edo eslabo zaharreko **bratu-sestra** "anai-arrebak";
- b) grekozkò **ἀρό-κρεας** "ogi-haragiak", **νυχθ-ήμερον** "gau (e)ta egun",... eta, batez ere,
- c) indiera zaharreko **matārā-pitāra** "aita-amak", **pitā-putrāh**, **pitā-putrāu** "aita-semeak", **kanyā-kumārau** "neska-mutilak", **dyāvā-prthivī(h)** "zeru-lurrak", **diva-nāktam** "gau (e)ta egun", **cittā-kūtām** "uste-aburuak", **bhadrapāpa**, **bhadrapāpām** "on-gaitz(ak)", **dakṣiṇa-sayvā** "ezker-eskuin", **triṅcad-viṅca** "hogei-hogeitamar" (azken biak izen-dvandvez haranzkoak)

adibideak aski eta sobera dira euskal hitz-elkarbide hau erdal ahaide (zahar) gabea ez dela konturatzeko.

2: Ikus PAUL, H.: **Deutsche Grammatik**, Niemeyer, Tübingen, 1920, 5. liburukia, 7. or.

3: Ikus BRUGMANN, K.: **Abrégé de Grammaire Comparée des Langues Indo-européennes**, Libr. Klincksieck, Paris, 1905, 318 or.

DELBRÜCK, **Vergl. Synt.** 3, 188 hurr.

WHITNEY, W.D.: **Sanskrit Grammar**, Harvard University Press, Cambridge, 1964, 485. or.

WACKERNAGEL, J.: **Altindische Grammatik. II.1. Einleitung zur Wortlehre. Nominalkomposition**, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1905, 149. or.

Ahaidetasun hori areagotu egiten da, izen-dvandvetan (gaur egun) antzu den hainbat erdara bestelako dvandva-moduetan, adjetibozkoetan bereziki, aski emankorra dela gogoan izanik.

Banan bana aztertuko dira ondoren, halako xehetasun batez, euskal dvandva-mota desberdinak: mota bakoitzeko adibide-sorta bana eskaini ondoren beraien zertzelada nagusiak azalduko dira segidan, Belokeko jardunaldian adierazitako ihardupideari eutsiz ahal den neurrian.

XIV.1. IZEN-DVANDVAK

Osagai biak izenak direneko dvandva-elkarteak biltzen ditu, logikoa denez, multzo honek.

Bere azpisailkapenari dagokionez, lau atal nagusitan bana daitezke euskal-izen dvandvak, ondoren aditzera emango diren ezaugarrien arabera.

- izen-dvandva arruntak: **aita-amak, senar-emazteak, zeru-lurrak, ogi-ardoak**
- tautologiazko izen-dvandvak: **atsegin-kontentu, agur-honra, bildots-(h)umerri, sermoi-prediku**
- leku-izen dvandvak: **Bilbo-Iruñeak, Sakana-Burundak**
- pertsona-izen dvandvak: **Axular-Etxepareak**

Lau atal nagusiotatik kanpora gelditzen direnak ere berariaz aztertuko dira.

ADIBIDEAK:

a) Izen-dvandva arruntak: AITA-AMAK, SEME-ALABAK, ZERU-LURRAK, OGI-ARDOAK

- aita-amak, aiton-amonak, aita-semeak, ama-alabak, ama-semeak, anai-arrebak (neba-arrebak), atso-agureak, andre-gizonak, ama-umeak, andre-neskatilak, atso-neskak, amona-ilobak, ate-leihoak, ate-sarrailak, ardo-ogiak, aza-porruak, arto-babarrunak, aran-muxikak, atabal-danbolinak, aurpegitzar-aurpegitxoak, aitzin-gibel(ak), aldundi-udaletxeak, amets-gogoetak, amore-nekeak, ardi-bildotsak, aurpegi-gogoak;
- bazter-inguruak, begi-bekokiak, begi-belarriak, begi-bihotzak, bihotz-adi-menak, bihotz-erraiak, bihotz-gogoak, bihotz-muinak, beso-mihiak, beso-

- zankoak, buru-ahoak, buru-buztanak, buru-begiak, buru-belarriak, buru-besoak, buru-oinak, bildots-ardiak, belar-landareak;
- dama-galaiak, danbolin-txistuak, dantza-jauziak, doinu-hotsak, duke-dukesak;
- elisio-sinalefak, emazte-alabak, enara-kirkirrak, erantzun-galderak, errege-erreginak, eltze-platerak, esker-mesedeak, esku-oinak, esku-mihiak, ezpain-masailak;
- frantses-alemanak;
- gatz-ozpin(ak), Gabon-Eguerriak, galde-erantzunak, galtza-jakak, gibel-erraiak, gizon-emakumeak, gogo-bihotzak, goi-beheak, goi-gailurrak, goiz-arratsak, goiz-arratsaldeak, gorotz-pixak, gose-egarriak, guraso-umeak;
- hamarren-primiziak, hanka-besoak, hanka-lepoak, haragi-hezurak, hoben-kulpak, hotz-beroak;
- ibar-mendiak, idi-behiak, ikasle-irakasleak, ipuin-kontuak, irribarre?, itsas-lehorrak, itsas-mendiak, izeba-osabak, izen-abizenak, izen-deiturak;
- jaun-andreak, janari-edariak;
- kanta-soinuak, kafe-edariak, kapa-sonbreroak, kezka-nekeak;
- lan-neke(ak), lan-beharrak?, landa-baratzak, lepo-belarriak;
- maisu-maistrak, mingain-begiak, marinela-merkatariak, markes-dukeak, mendi-zelaiak;
- nagusi-etxeakoandreak, nagusi-morroiak, nahi-gurak, nekapen-tormentuak, neke-gurutzeak, neke-kezkak, neke-oinazeak, neska-mutilak, neska-mutikoak;
- on-gaitzak, ogi-ardoak, oin-eskuak, orro-soinuak, osaba-ilobak, paper-agi-riak, patata-ilarrak, porru-patatak, praka-jakak, poz-atsegin(ak);
- seme-alabak, senar-emazteak;

- Uztail-Abuztuak;

- zeru-lurrak, zoko-bazterrak, zain-haragiak, zelai-alorrak, zozo-birigarrak.

b) Tautologiazko izen-dvandvak: ABERE-ANIMALIAK, ATSEGIN-KONTENTU(AK), SERMOI-PREDIKU

abere-animaliak, agiri-paperak, agur-honra, atsegin-kontentuak, atsegin-poz, alor-zelai, bildots-(h)umerri, katadera-sila, gogorantz-oroitza, estanpa-koadro, antzirudi (edo) imajina, sasoi-edade, lan-neke, irrifarre (irribarre)?, sermoi-prediku, zurluze-mastak, santutasun-santantza, gorro-txapela.

Bestelako izenez ere ezaguna da elkarte-modu hau. Alfonso Irigoienek berrikitan adierazia⁴ duenez, A. Tovar-ek⁵ **geminatu semantikoak** esaten zien honelako hitz-bikoteei, eta Yu. Vl. Zytsar-ek⁶ ere badu, hain aspaldi ez dela, geminatu direlakoon auzia gogora ekarria. Ohar bi dira hemen, dena dela, gerora gabe egin beharrekoak:

a) Tautologiazko elkarte edo geminatu semantikook ez dira, noraezean, izenezkoak: hor bait daude, beste gehiagoren artean, A. Irigoienek bere txostenean aipaturiko **Galbarriartu (galbar 'calvo' gehi i(h)artu), ikusmira(tu), salmenta,...**

b) Sailkapen-saioko IX. atalarekin, atributu edo koordinaziozko elkarrekin alegia, ahaidetasun nabarmenegia dute eraikuntzok antz-itxura horren ez-ikusia egiteko.

Arrazoi bi hauegatik jadanik aski dudazkoa da tautologiazko elkarreko dvandva-elkartean sarturik eman daitezkeenik. Aurrerago (cf. XIV. 1.1.4.) iku-

4: IRIGOIEN, A.: **Hitz elkarketaz**, 1987, 2-4. orr.

5: TOVAR, A.: **Geminados semánticos en vascuence**, Università degli studi di Napoli, Istituto di glottologia, Napoli, 1959, 365-371. orr.

6: ZYTSAR, Yu Vl.: "Sobre los geminados semánticos de A. Tovar", in: **Euskera**, XXX (1985-1), 439-444. orr.

siko denez badaude, gainera, elkarte-moduok dvandva-elkarteetatik kanpora tratatzeko emendiozko arrazoiak.

c) Leku-izen dvandvak: BILBO-IRUÑEAK, SAKANA-BURUNDAK

Bilbo-Iruñeak, Sakana-Burundak, Gipuzko-Bizkaiak, Azpeiti-Azkoitiak, Munda-Bermio(etan), Alzola-Mendaro(etan), Erronkari-Zaraitzu(etako).

d) Pertsona-izen dvandvak: AXULAR-ETXEPAREAK

Axular-Etxepareak, Unamuno-Barojak.

XIV.1.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

XIV.1.1.1. Dvandvak, koordinazio-elkarte

a) Koordinazio mailako harremana⁷ dute izen-dvandvetako osagaiek, ez menpekotasunezkoa. Eraikuntza hauen izaera koordinatuak osagaiek mugatzaile/mugakizun harremanik ez izatea dakar berekin. Horrela:

- menpekotasunezko hitz-elkarteetan mugatzaile/mugakizun harreman argia izan ohi da osagai bien artean. Eta, ondorioz, osagai bietariko bat (mugakizuna) eraikuntza osoaren semantikazko ordezkari izan ohi da: gurdi-bidea da, txori-kaiola kaiola eta goarda-etxea etxea. Horrekin batera, beste osagaia (mugatzailea) ezin da, normalean, eraikuntza osoaren semantikazko ordezkari izan. Guzti horregatik, erbi-zakurra zakurra da eta ez erbia, zaldi-lapurra lapurra da eta ez zaldia, behi-esnea esnea da eta ez behia edota, alderantziz, esne-behia behia da eta ez esnea⁸.
- izen-dvandva elkarteetan, aitzitik, ez da halakorik gertatzen. Ondorioz, ezin esan daiteke seme-alabak alaba direnik eta ez seme (edota seme dire-

7: Itxuraz Azkue izan da, gure artean, marka-ezaugarri honetaz jabetzen lehena. Ikus "Morfología Vasca", in: *Euskera*, 1923-25, 397-398. orr. (LGEV, Bilbo, 1969.

8: Ikus FLEISCHER, W.: *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Niemeyer, Tübingen, 1975⁴, 109. orr.

nik eta ez alaba); orobat, ezin esan **begi-belarriak** belarri direnik eta ez begi, **Gipuzko-Bizkaiak** Bizkaia direnik eta ez Gipuzkoa, etab. Aurrerago ikusiko denez, dvandva guztien ezaugarria da hau, eta ez izen-dvandvena bakarrik.

b) Koordinazio-bide hori kopulatiboa izaten da gehienetan. Hortik etorri ere dator, noski, gramatikariek dvandva-elkarteei konposatu kopulatiboak deitzeko ohitura: euskal alorrean behin eta berriz errepikaturiko definizio eza-gun batez⁹ esateko, "la composición copulativa consiste en unir dos o más nombres substantivos o adjetivos, suprimiendo la conjunción copulativa **eta**".

Aurrerago azalduko denez, ez da juntagailu-"galera" izen-dvandvetan ageri den gertaera bakarra. Eta ez dirudi, gainera, "galdu" beharreko juntagailua **eta** denik beti: askotan hurbilago sentitzen da, oinarriko perpaus-eskeman, **edo** (agian **ala**) juntagailua. Egia da ordea, guztiarekin ere, euskal dvandva-elkarte gehienetako osagaiak era kopulatiboan koordinaturik ageri direla. Salbuespenak (tautologiazko elkarbideari datxezkionak batez ere) gutxi izateaz gainera, aski sorkari berankor eta idatzizko zereginetara mugatuak dira itxura osoz. Aurrerago hitzegingo da horietaz. **eta** juntagailuaren bidezko koordinazio-bide horren nagusitasuna ere ez da soil-soilik izen-dvandven alorrekoa, dvandva-elkarte guztien batezbesteko joera nagusia baizik. Horrela, eta adibide banaka batzuk baizik ez aipatzearren, ondoko esaldietan agertuko diren dvandva-elkar-teak posible da hurrenez hurren **senarra eta emaztea**, **bihotzean eta muinetan**, **anai(ok) eta arreba(-ok)**, **leuna eta arina**, **ezkerrera eta eskuinera**, **harantz eta honantz** eraikuntzez ordezkatzea:

- nola San Martinak baitziren, Mattinek **senar-emazteak** gonbidatu zituen bazkaltzera.
- betidanik neraman erdaldun izanaren ezpata **bihotz-muinetan** sarturik.
- poztu, alaitu, **anai-arrebok**, ordu hau heldu delako.
- hartzen dutenentzat guztiz **leun-arina** da, eta guztiz ondragarria.
- Manex jalgi zen zut-zuta **ezker-eskuin** deusi behatu gabe.
- goxo-kozko bat erakutsi besterik gabe **harantz-honantz** erabil zitekeen.

9: Ikus ZATARAIN, A.: "Zubittoa noiz?" in: **Euskera**, XXIII (1978-2), 667-670. orr.

XIV.1.1.2. Izen-dvandven pluraltasun-auzia

Behin eta berriro esan izan da¹⁰ euskarazko izen-dvandvak (eta are euskal dvandva guztiak) pluralean bakarrik jokatzen direla. Kasuan kasuko eskakizunen arabera bere dvandvak singular neutroan, dualean edo pluralean joka omen ditzakeen sanskritoaren aldean araua zorrotz mugatua dagoke, beraz, gure elkarte-moduontzat.

Esana ere dago¹¹, ordea, euskal dvandven bigarren osagaiak "muchas veces adopta el número plural, pero no siempre". Plural-marka hori noiz ezinbestean hartzen duen eta noiz ez argitzea izango da, izen-dvandvei dagokienez, atal honen asmoa. Honako ohar hauek egin daitezke horretarako:

- a) tautologiazko izen-dvandvek ez dute arau hori betetzen: singularrean zein pluralean ager daitezke, txertaturik dauden izen-sintagmak perpaus barnean dituen betekizunen arabera.
- b) leku-izen eta pertsona-izen dvandvek bete-betean errespetatzen dute, itxuraz, nahitanahiezko pluraltasun-araua.
- c) izen-dvandva arruntei dagokienez, puntu bat baino gehiago hartu behar da kontuan.

- egia da kasu gehien-gehienak, eskuartean erabilitako adibideak oinarri, pluralean ematen direla eta, gainera, ezin singularrean emango genituzkeela: "**aita-ama** ikusi dugu", "**zeru-lurra** lehertuko da oraingoan" edo "**ate leihoa** zabalik utzi du" moduko esanbideak ezin irentsizkoak ditu euskaldunak (edota, irestekotan, beste esanahiren batez golkoratuko lituzke apika).

10: Ikus VILLASANTE, L.: **Palabras Vascas Compuestas y Derivadas**, EFA, Oñati, 1974, 17. or..

11: Mende honetako adibide ezagun batzuk baizik ez aipatzearren ikus:

- UHLENBECK, C.C.: "Caractère de la Grammaire Basque", **RIEV**, II (1908), 517. or.

- LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, Elkar, Donostia, 1979², 70. or.

- Badirudi, halere, debeku-arau hori deklinabide-kasu batzutan zorrotzagoa dela bestetan baino. Beste era batera esanaz, dvandva-elkartea bere baitan daraman izen-sintagmak segun perpausean zein funtzio bete, halakoa ere da, itxuraz, arauzko mugapen horren indar-balioa. Era grafiko batez esanik NOR, NORK eta NORI kasuetan da, itxuraz, plural-marka beharrezkoen. Ez beste zenbaitetan, ordea: instrumentalean, esate baterako; azken honetan badirudi mugagabea dela formarik erabiliena. Horrela:

"benetazko pertsona bat, **hezur-haragizko** gizon bat"

"Jesus hori **hezur-haragizko** gizon bat zen"

- Inesiboan ere sarritan ageri da mugagabeko izen-dvandva arruntik:

"barbantzuak **aza-oliotan**, bakoitzarentzat lukainka-puxka banarekin"

"Jaingo bakar, gorena, **aho-mihitan** hartu ezin zitekeena"

"ez **hezur-mamitan** oratua"

- Eta mugagabeen ematen ere dira, ezinbestean noski, partitibozkoak:

"nekez aurkituko duzu haiek bezalako **senar-emazterik**"

"**seme-alabarik** izan ote zuten ez dakigu"

"inork ez dit haren **izen-deiturarik** eman"

"ez **aita-amarik**, ez nagusirik"

- Beste hainbat esan daiteke, azkenik, sintagma barneko erabideak ezinbesteko araua ezartzen duen kasuistikaz:

"**atso-agure** banakaren batzuk ere noizean-noizean bai"

"hor dauzkazu ugari **atso-agure artean**"

"ezkon-berriak eta zenbait **dama-galai**"

"**atso-agureren** batek baino ez daki zuzia zer zen"

XIV.1.1.3. Osagaien arteko harreman-lotura

a) Tautologiazko izen-dvandvak alde batera utziaz, harreman-loturaren aldetik beti-bateko balioa antzematen edo zaie gainerako izen-dvandva guztiei: izaera propio eta elkarrengandik berezia duten izaki (banako edo taldekako) bi uztarri berera lotzen dituzte. Izaki bi dira, berriro esan, uztarturik ageri direnak: **aita-amak** pertsona bi dira, **zozo-birigarroak** txori (edo txori-mota) bi,

eta **porru-patatak** barazki-mota bi. Zer esanik ez **Bilbo-Iruñeak** edo **Oxalde-Etchaun aipatuak** modukoak. Era berean, ondoko adibidean: "1870. garren urtean, **frantses-alemanen** arteko gerratean ibili zen", batetik frantsesak ageri dira, eta alemanak bestetik. Gizajende-sail berezi bi beraz: ez, alegia, **frantses-euskaldun** edo **nafar-euskaldun** moduko elkarteetan bezala, aldi berean ezaugarri desberdin bi dituen izaki-multzo bakarra. Desberdintasun hori funtsezkoa da, aurre-rago ikusiko denez, izen-dvandvak adjetibo-dvandvetatik bereizteko.

b) Besterik da, dena dela, goian esan denez, tautologiazko¹² izen-dvandven kasua. Elkarte-modutan ez dira izaki desberdin bi uztarri berera biltzen, gainerako izen-dvandvetan bezala, baizik eta izaki bakar bat sinonimo biz izendatzen da. Esanahi beretsuko hitz bi elkarri josiz eratzen dira tautologiazko elkarteok. Ez dirudi euskal tautologiazko izen-dvandvak oso zaharrak direnik¹³. Jasotako adibideen arabera, XVIII. mendetik honanzkoak dira gehienak. Idazle banakoen eskua inon baino nabarmenago ageri da elkarte-modutan. Mendiburu ezin izango da, nolana ere, horren lekukorik hutsalena: bere idazkien edozein zoko-bazterretan agertzen diren **gogorantz-oroitza**, **sermoi-prediku**, **poz-atsegin(tza)**, **neke-tormentu**, **atsegin-kontentu**, **neke-oinazeak**, **katader(a)-sila** (berdin adjetibozko **oso-prestu**, **lohi-desonesto**,... modukoak) eta abarrekoak begi-mingarri izatera ere iristen dira, ugariaren ugariaz, behin baino gehiagotan.

Elkarte hauen jatorriaren bila abiatuz gero honako hau izan daiteke, agian, hurbileneko maratila: esanahi beretsuko hitz bietarik bat, bestea baino hagitz ezagunagoa izan arren, maileguzkoa izateagatik edo beste zenbait arrazoi-rengatik, sinonimo "jatorrago" edo "egokiago" batez plazaratu nahi izaten da maiz. Euskalki arteko osin-estalgarritarako ere erabil daiteke elkarte-modu hori, eta inoiz baino gehiagotan hartarako erabili ere dela dirudi. Inolako juntagailu-"galera"z hitzegitekotan, **edo** juntagailua galtzen dela hemen esan behar-ko litzateke, ez **eta**.

12: VILLASANTE, L.: **Palabras Vascas Compuestas y Derivadas**, EFA, Oñati, 1974, 17. or..

13: Tautologiazko izendapena, hitz "sinonimoen" elkarte adierazteko, honako iturri honetatik jaso da azal eta mami: KOZIOL, H.: **Handbuch der englischen Wortbildungslehre**, Carl Winter, Heidelberg, 1972², 53. or. (82. pasarte).

XIV.1.1.4. Semantikazko zertzeladak

Marka-ezaugarri nabarmena dute semantikaren aldetik, tautologiazko formak alde batera utziaz, dvandva-elkarteek: osagai biek bateragarriak izan behar dute, esanahiaren aldetik, elkartu ahal izateko¹⁴. Hori dela eta, ez da posible, ohiz kanpoko baldintzaren bat tartean suertatzen ez bada behintzat, **seme-patat**, **gizon-porruak**, **itxi-erosi**, **joan-ezkondu**, **gaur-han**, **hark-nik**, edo **jantzi-etorri** moduko dvandvak sortzea. Are gutxiago, jakina, lege-debeku horrezaz gain kategori kidetasuna ere apurtuz **hau-atzo** modukoak eratzea.

Dvandva guztientzat, eta ez izen-dvandventzat bakarrik, da arau hori baliozkoa. Zailagoa da, halaz ere, semantikazko bateragarritasun horren funtsa puntuz puntu azaltzen. Badirudi, Azkuek esandakoaren haritik, erizpideok direla puntu honi dagozkionetan balio-indarrrik bizieneoak:

- a) Izenetan esanahi-kidetasuna da, sarrienik, dvandva-iturriari hitz-jarioa indartzen diona;
- b) bestelakoetan antonimiazko harremana indartsuago da, itxuraz. Hurrengo ataletan, kategoria desberdinetako dvandvak aztertzerakoan, ematen da nolana ere horri buruzko argibide zabalagoa.

Izen-dvandvei dagokienez, berriz, emendiozko ohar hauek egin behar dira:

a) Izen-dvandva arrunten multzo ohargarria osatzen dute pertsona arteko (eta, bereziki, famili barneko) bikote-azalpenek: **aita-amak**, **aiton-amonak**, **aita-semeak**, **ama-alabak**, **seme-alabak**, **senar-emazteak**, **osaba-ilobak**, **izeba-osabak**,...; **jaun-andreak**, **neska-mutilak**,...

b) Gorputz-atalen adierazgarri dira, bestalde, izen-dvandva asko: **begi-belarriak**, **buru-buztanak**, **beso-zangoak**, **buru-oinak**, **begi-bekokiak**,...

14: Ingeles zaharreko **wuduholt** "oihan", **beornwiga** "gudari" apenas gure adibideen oso parekoak direnik; bai, ordea, **campwig** "gudu" eta beranduagoko **cite-toun** "hiri" modukoak.

c) Animali bikoteen azalpenak ere ugari samarrak dira: **bildots-ardiak, zakur-katuak, behi-idiak,...**

Hiru multzo hauen arabera badirudi, berriro ere, erdal erduekiko ahai-detasunik¹⁵ ez zaiela euskal izen-dvandvei falta.

Atal horietatik aparte esanahi-eremu dezentez zabalagoa eratzen dute, dena dela, tautologiazko elkarteak alde batera utziaz, euskal izen-dvandvek.

Honetan ere bereziak dira tautologiazko formak. Eta, beraz, osagaien arteko harreman-loturaz gain beraien semantikazko balioa gainerako izen-dvandvetatik hain desberdina izanik, eta sintagma barneko joko-arauak ere aski bestelakoak dituztenez, balegoke arrazoi sendorik tautologiazko elkarteok izen-dvandven (eta are dvandven) sailetik kanpora ateratzeko.

XIV.1.1.5. Kategoria gramatikala

Alde horretatik, aski multzo bateratua osatzen dute izen-dvandva guztiek. Izan ere:

a) osagaien kategoria gramatikalari dagokionez, izen + izen segidaz osatzen dira guztiak: izen arruntez osatuak izaten dira lehenengo bi elkarte-motak (**aita-amak, gogorantz-oroitza**), eta beste biak izen propioz (**Sakana-Burundak, Axular-Etxepareak**),

b) dvandva-elkarteak ere izen-balioa du, kasu guztietan.

15: Sanskritoarekin alderatzeko ikus WACKERNAGEL, J.: op.cit., 162-164. or. Leku- eta pertsona-izen dvandven alorrean daudekeen parekotasun eta desberdintasunez, ikus:

- WACKERNAGEL, J.: op. cit., 149. or. (c pasartea), 150. or. (63a pasartea), 162. or.

- BRUGMANN, K., 318. or.

XIV.1.2. BERRELKARKETA EDO GARAPENA

Bestek¹⁶ adinbateko oparotasunez ez bada ere, izaten da berrelkarketa eta, oro har, garapenik euskal izen-dvanden alorrean. Hauek dira, itxura osoz, garapen-molde usuenak:

a) berrelkarketa, izen-dvandva hitz-elkarte berriaren mugatzaile delarik. Horrela:

"orduko erdi zorituak aurkitzen ziren **garagar-gari sortak**, balak edo multzoak"

"Nafarroako **Sakana-Burunda haranetan** gorde da ondoen uraren sineskera honen aztarna"

b) berrelkarketa, izen-dvandva hitz-elkarte berriaren mugakizun delarik. Horrela:

"bere hegalez ibiltzeko on direneraino, **eper aita-amak** ez dituk umeatarik urruntzen"

"Bixintxo-haizeak bere **marrajo hortz-haginez** ziztatzen gaituenean ez dugu izaten giro, arraiotan"

c) dvandva hutseko berrelkarketa:

"**neke-trabaju-penaz** beterik alabak munduan hazi, gurasoei esker gaiztoa horra nik adierazi"

"geldi bitez nere **hezur-haragi-muinak** materia eta usteltasuna dariela"

"honenbestez joan ziren gora **ama-seme-alabak**: Kosepa Koipe, ume biei beso banatatik oratuta"

d) bestelako garapen-bideei dagokienez, sarritan ikusten dira, orobat, dvandva-izenak eratorpen-oinarri bihurtuak. Horrela, Prai Bartolomeren **gatz-ozpindu**-aren bide beretsutik, hor daude:

16: Indiera zaharrerako ikus WACKERNAGEL, J. op. cit., 159. or.: "Die Zahl der Glieder ist unbeschränkt"

"eta beste gabe **senar-emaztetzen** al dira?

"aita-amek, **aitamatu** direnetik, ez dakite gehiago zer den amodioa"

"entzuten dituztenak entzunda, **izu-ikaraturik**, anitz lagun gelditu dira atzerrian"

"hango eta hemengo eskilak ditugu elkarren **poz-negarraldi** adierazle"

e) atzizki bakar batez biren lana egitea ere ikusten da inoiz edo behin. Horrela:

"**senar-emaztegaiak** zineten"

"pozarren goaz, Ama aintzaturik, **seme-alabatxo** maiteok"

XIV.1.3. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

a) Izen-dvandvek ez dute normalean, osagai bien junturan, berariazko hots-aldaketarik ageri. Ez dute, alegia, menpekotasunezko izen-elkarte zaharrek eta hainbat hitz-andana ihartuk hain berea duten hots-aldaketarik izaten. Horrela:

. bokal-aldaketari dagokionez:

- **arto** hitzetik **arta-** mugatzailea, baina **arto-babarrunak**; berdin **beso-zankoak, atso-neskak,...**
- **katu** hitzetik **kata-** mugatzailea, baina **katu-saguak**; berdin **buru-buztanak, doinu-hotsak,...**
- **arte** hitzetik **arta-**, baina **arte-pagoak**; berdin **ate-leihoak, neke-oinazeak,...**

. bokal-galerari dagokionez, bestalde:

- **idi, ardi, ogi**, hitzetatik **it-, art-, ot-** mugatzaileak (**iteuli, artile, otordu,...**), baina **idi-behiak, ardi-bildotsak, ogi-ardoak**; berdin **haragi-hezurak, begi-belarriak,...**
- orobat **abere-animaliak, amore-nekeak; enara-kirkirrak; janari-edarriak,...**

. kontsonante-aldaketez denaz bezainbatean, azkenik:

- **jaun** hitzetik **jaur-**, baina **jaun-andreak,...**
- **-ts + g- → -sk-**, baina **amets-gogoetak,...**
- **-tz + g- → -zk-**, baina **bihotz-gogoak,...**
- **-tz + p- → -zp-**, baina **gorotz-pixak,...**

b) zenbait kasutan badirudi, halere, aldaketa-moduren bat gertatzen dela. Ezagunenak, jasotako adibideen arabera, honako hauek dirateke:

- aita-amak   → aitamak
- aitona-amonak → aitona-amonak
- anaia-arrebak → anai-arrebak¹⁷

Kasu bakanak dira ordea adibideok, arau nagusia ezer gutxi ahultzen dutenak.

XIV.1.4. EMANKORTASUNA

a) Elkarre-modu emankorra da izen-dvandvena. Gaztelaniazko **daños y perjuicios** esateko azkenaldi honetan erabilitako **kalte-galerak** edota **oferta y demanda**-ren ordaineko **eskari-eskaintzak**, komunikabideetan behin baino gehiagotan entzundako **udal-aldundiak** edota eskola-giroko **Oria-Bidasoak**, **elisio-sinalefak** nahiz **maximo-minimoetako termometroa**, gorago aipaturiko **Filosofi-Letren Fakultatea** bezala, erabide hau aski bizirik dagoelako seinale argiak dira.

b) Ez hori bakarrik: itxuraz orain arte erabili gabeko lotura-modurik ere hasi da, erdal ereduaren eraginez agertzen:

- **gas-likido** kromatografia, **izar-triangulu** konexioa,... Badirudi honelakoetan behialako **leon-kastillo** (egin) esaldiaren antzeko bidea erabiltzen dela.

c) Azkenik, **Vitoria-Gasteiz**, **Donostia-San Sebastián**, **Arrasate-Mondragon**,... moduko eraikuntzek badirudi tautologiazko izen-dvandvetan luketela, inon izatekotan, hurbileneko ereduak. Beraien emankortasuna hizkuntzaz kanpoko baldintza estuek mugatua dago, halere.

17: Badirudi orain sortzen ari diren **Filosofi-Letren Fakultatea** modukoak bide beretsutik doazela.

XIV.1.5. IDAZKERA

Euskaltzaindiak arau zehatza emana dauka izen-dvandvak nola idatzi behar direnaz: marratxoa erabili behar da, 1971ko arauak¹⁸ diotenez, "bikotea osatzen duten esaldietan. Adibidez: senar-emazteak, seme-alabak, nagusi-langileak".

XIV.1.6. OSAGAIEN HURRENKERA

Dvandva-elkartee mugatzaile/mugakizun harremanik bere baitan ez dutenez (ikus XIV.1.1.1. puntuko a) pasartea) ez dago hain garbi mugatua zein osagaik aurrean eta zeinek atzean joan behar duen. Ez eta ezinbestean batak aurrean eta besteak atzean joan behar duenik ere: **ogi-ardoak** zein **ardo-ogiak**, biak entzuten edo irakurtzen dira. Badirudi, oro har, honako arauok kontuan hartzekoak direla¹⁹:

a) osagaien luzerari dagokionez, badirudi silaba gutxienekoa aurrean joan ohi dela maizenik.

b) jenero kontuan, har/emeen ordena erabiliago bide da (**jaun-andreak**, **senar-emazteak**, **errege-erreginak**, **seme-alabak**, **aitona-amonak**, **aita-amak**,...), salbuespenik falta ez bada ere: **neska-mutilak**, **ama-semeak**, **izeba-osabak**.

c) ez dirudi bokal-hasierako osagaiak aurrean joatearen araua euskararen kasuan balio-indar handikoa denik. Hautabideko erdietan baino gehiagotan hala gertatzen dela dirudi, halere, eskueran erabilitako adibideen arabera.

18: Ikus **Euskera** 1971, 150-153 orr.

19: Sanskritoari dagokionez ikus WACKERNAGEL, J. op.cit., 166. or.; WITHNEY, W.D.: **Sanskrit Grammar** 1254 c pasartea (486. or.)

Alemanari dagokionez ikus FLEISCHER, W.: op.cit., 109. or.

Euskarari dagokionez ikus batetik AZKUE, R.M.: "Composición Vasca", eta bestetik MUJICA, L.M.: **Hitz konposatu eta eratorrien morfo-fonetika**, Ed. Vascas, Donostia, 1982, 44-45. or.

XIV.2. ADJETIBO-DVANDVAK

Osagai biak adjetiboak direneko dvandva-elkartek biltzen ditu multzo honek.

Adibideak: ZURI-GORRI, TXURI-URDIN; GAZI-GEZA, AHUR-GANBIL, NAFAR-EUSKALDUN

argi-ilun, beltz-urdin, bero-indartsu, busti-palatal, estu-mehar, elkor-aspergarri, eder-garbi, eder-galant, galdu-gaizto, garratz-min, gozo-mindun, gor-mutu, gorri-beltz, gazi-geza, geza-min, gazte-eder, gorde-estali, gozo-mikatz, galdu-galgarri, hotz-gogor, huts-garbi, isil-izkutu, luze-zabal, leun-arin, latz-gogor, latz-min, minkor-minbera, nagiepel, oso-bete, samur-bigun, txiki-mehar, txuri-urdin, zehatz-garbi, zuri-beltz, zuri-gorri.

Oso erraza litzateke atal honetan, izen-dvandvanean baino agitz errazagoa nolana ere, erdarazko pareko eraikuntzak eskaintzea: auzo-uzoko erdaretatik hasita, gainera, urutiagoko adibideetara jo beharrik gabe.

XIV.2.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

XIV.2.1.1. Koordinazio-izaera

a) Izen-dvandvez hitzegiterakoan (ikus XIV.1.1.1. a) pasartea) esanenez, koordinazio mailako harremana dute adjetibo-dvandvetako osagaiak ere.

b) Koordinazio-bide hori kopulatiboa da askotan: **zuri-gorri, txiki-mehar** edo **zehatz-garbi** elkarteen ordez **zuri eta gorri, txiki eta mehar, zehatz eta garbi** esan daiteke, horrela, joskera sintaktiko librean. Halakoetan **eta** juntagailua "galdu" dela esan ohi da. Osagarritzko edo aldibereko adjetibo-dvandvak dira, nolabait esan, era honetako eraikuntzak. Bada bestelakorik ere, ordea. Horrela,

c) Batzutan alternantziatzko, buruz buruko eraikuntzak erabiltzen dira izan ere, eta ez osagarritzkoak: **gazi-geza, gozo-mikatz, argi-ilun,...** Halakoetan badirudi **edo** (agian **ala**) juntagailua dela oinarriko perpaus-eskeman sumatzen edo dena. Edota hobe litzateke, agian, juntagailu-kontua alde batera utziaz, antonimiazko adjetibo-dvandvez hitzegitea.

d) Badirudi, azkenik, hirugarren talde bat ere bereiz daitekeela adjetibo-dvandven artean: tautologiazkoa, izen-dvandvetakoen pare: kontsonante **bus-ti-palatalak**, edota Mendibururen **lohi-desonesto**. Sinonimia dateke hauetan, itxuraz, koordinazio-lokarria.

XIV.2.1.2. Adjetibo-dvanduen numeroa

Hainbat izen-dvandvatan gertatzen den nahitanahiezko plural-beharrik ez dute adjetibo-dvandvek: mugagabeen, mugatu singularrean edo pluralean ager daitezke berezko muga-baldintzarik gabe, beraiek biltzen dituen izen-sintagmak duen eramoldearen eta perpausean betetzen duen eginkizunaren arabera.

XIV.2.1.3. Osagaien arteko lotura

Gorago adierazi denez (ikus XIV.1.1.3. a) pasartea), alde handia dago, honetan, batetik izen-dvandven eta bestetik adjetibo-dvandven artean. Haiek ez bezala, eta tautologiazko formak berriro alde batera utziaz, izaki bakar baten osagarrizko edo buruz buruko nortasun-ezaugarri bi (edo gehiago) adierazten dituzte adjetibo-dvandvek. Argazki **zuri-beltz** bat argazki bat da, izaki bakarra hortaz, "kolorez" zuria eta beltza bada ere. Jaun-andreek, zakur-katuek edo ezpain-lumek izaki (banakako edo taldekako) bi adierazten dituzte, aldiz, ezinbestean. Beste era batera esanik, muinbiko izen-sintagmak osatzen dira izen-dvandvekin. Adjetibo-dvandvek, aldiz, hartarako debeku-iturri ez diren arren²⁰, ez dute berez muin-bikoiztapenik sortzen.

XIV.2.1.4. Semantikazko zertzeladak

a) Badirudi euskararen alorrean ere²¹ atal berezia osatzen dutela kolore-dvandvek (txuri-urdin, gorri-beltz, zuri-gorri,...). Osagai biek bereiz adie-

20: Gauzak azken burura eramanez posible bait litzateke, izan ere, **neska-mutil eder-galantak** moduko izen-sintagmak eratzea.

21: Sanskritoaren kasurako ikus: WACKERNAGEL, J. op.cit., 171. or.

Alemanaren kasurako, ikus: FLEISCHER, W. op.cit., 249. or.; PAUL, H.: op.cit., 8. or.

raziko lituzketen koloreen elkarren ondoko segida edo/eta erdi-bideko nahas-for-
mak edo izendatzen dira horrela.

b) Antonimiazkoetan multzo kunplitu osatzen dute, orobat, zapore-das-
tamenari buruzkoek: gazi-geza, gozo-mikatz, garratz-min, gozo-mindun,

c) Esanahi-eremu ondotoz zabalagoa estaltzen dute, halere, aspaldida-
nik, euskal adjetibo-dvandvek: azpimarratzekoak dira horrela, beste gehiagoren
artean, neurri-, prezio- edo pisu-esanahiaz horniturikoak.

XIV.2.1.5. Kategoria gramatikala

Beti-bateko arauak errespetatzen dira, oro har eta puntu honi dagokio-
nez, adjetibo-dvandven artean. Horrela:

a) izenondoko adjetiboak izan ohi dira, normalean, osagai biak; eta
adjetibo-balioa izan ohi dute, berebat, dvandva-elkarte horiek. Badaude, halaz
ere, gutxi edo asko arau nagusi honetatik aldentzen diren eraikuntzak ere.
Horrela,

b) multzo berezia osatzen dute, neurri batean, **nafar-euskaldun, fran-
tses-euskaldun** moduko elkarteek. Pentsatu ere egin daiteke dvandva-elkarteak
baino areago menpekotasunezko elkarte-modu (bereziren) bat ez ote diren.

c) multzorik esanguratsuena, dena dela, mailegu bidez geroz eta etxeko-
tuago dauzkagun adjetibo erreferentziazko bikoteek osatzen dute: egoera **poli-
tiko-soziala**, alderdi **sozialdemokrata**, adierazpide **teoriko-praktikoa**,...

XIV.2.2. BERRELKARKETA EDO GARAPENA

a) Adjetibo-dvandven artean posible da osagai hiruko berrelkarketak egitea. Ho-
rrela:

"aita, zinta **txuri-berde-gorri** horiek zer dute, goardazibilek kargu
hartzeko?"

"kontu **gogor-estu-ziurra** hartuko didate nere egite guztiena"

b) Bestelako garapen-biderik ere ez da falta. Horrela:

"hogeitabi orrialde utzi ditu **zuri-beztu** gabe"

"gerta liteke gure **jale-edale ospe** gaizto honek irozgarriren batzuk
izatea"

c) Adjetibo-dvandvek morfologiazko batasun-maila eskuratua dutenaren beste adibide on bat graduazio-morfemen erabileran dago. Horrela:

"Portugalgo urrerik **garbi-ederrena** baino ere garbiago eta ederragoa"

XIV.2.3. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

Era honetako dvandva-elkartek ez dute hitz-junturako hots-aldaketarik ageri: osagai biak bere hartan ematen dira, inolako aldaerarik gabe.

XIV.2.4. EMANKORTASUNA

a) Elkarte-modu emankorra da euskal adjetibo-dvandvena. Adibide apur batzuk baizik ez aipatzearren, horrela, orain gutxi eraturiko hauek har ditzagun:

- **ahur-ganbil**, gaztelaniazko "cóncavo-convexo" formaren ordaina. Orobat,
- **laun-ahur, laun-ganbil** ("plano-cóncavo", "plano-convexo").
- medikuntza alorrean, "**ambidextro**" esateko **ezker-eskuin** erabili da.
- politikaren alorrean, **kristau-demokrata, abertzale-sozialista** eta antzekoak ere maiz ageri dira.

b) Gorago esanenez geroz eta sarbide zabalagoa ageri dute, gainera, egungo euskal idaztietan (orobat ahozko zein ikus-entzunezko komunikabideetan), erdal adjetibo erreferentziazko bikoteek: arazo **politiko-erlijiosoak**, oinarri **etno-kulturala**, prozedura **fisiko-kimikoak**, etab.

Adjetibo-dvandven sailean ematen badira ere, bekoki-bekokian daramate maileguzko elkartek, euskal izen-dvandva arruntekiko lotura. Izaki desberdin bi adierazten dituzte maiz-sarri, gure **zeru-lurrek** bezala; eta euskal izen-dvandven bidez eman ezinik ere ez legoke, berez, hainbat kasutan: **fisika-kimikazko** prozedura, **erlijio-politiken** alorreko arazoak,... Beti ez dirudi, halere, horrelakorik egin daitekeenik (nola itzuli, euskal izen-dvandvez, gaztelaniazko "**base etno-cultural**"?); eta, gainera, egin daitekeen kasuetan ere, apenas askok egiten duen.

XIV.2.5. IDAZKERA

Adibide konkretuak izen-dvandvazkoak ematen baditu ere nagusiki (erdi-bidean gelditzen edo bait da **nagusi-langileak** delakoa), badirudi Euskaltzaindiaren 1971ko arauak, bikote-elkarteak marraz lotzea gomendatzen dutenak, balio-indar zuzenekoak direla adjetibo-dvandven alorrean ere. Araua ondo jaso bada, **zuri-gorri, nafar-euskaldun, oso-bete, argi-ilun, nagi-epel** idazkera da, hortaz, zuzena.

XIV.2.6. OSAGAIEN HURRENKERA

Badirudi **gorri-beltz**, edo **argi-ilun**, bezain onargarria litzatekeela, gramatikaren aldetik, **beltz-gorri**, edo **ilun-argi** moduko joskera. Ohiturak makurtuko luke halakoetan, erabilera, alde batera edo bestera.

XIV.3. ADIZLAGUN- ETA ADITZONDO-DVANDVAK

Aurreko dvandva-motak bezain mugatzen errazak ez badira ere, diogun, izen-sintagmaren arauzko ihardupideetatik kanpora jokatzu aditzaren jira-biran dabiltzan bikote-eraikuntzek osatzen dutela, sailkapen honetan, adizlagun- eta aditzondo-dvandven multzoa.

Adibideak: HAN-HEMEN, GAUR-EGUN, EZKER-ESKUIN, HARAT-HONAT.

- han-hemen, han-hor, hor-hemen; han-hemenka; hala-ho(ne)la;
- gaur-egun, gaur-gero, gau-egun, gau (e)ta egun; gaur-biharretan, bihar-etzietan;
- uda eta negu, su eta gar, jo eta ke (cf. Sturm und Drang); buru-belarri, ezur eta mami;
- luze-laburrean, sarri-askotan; goien-behean, goien-barren;
- ezker-eskuin(era), gora-behera (gutxi gora-behera), goiti-beheiti, gainbehera, harat-honat;
- (laztan-musuka, irri-barreka, negar-zotinka);

XIV.3.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

a) Koordinazio-harremana dute osagai bien artean, ez menpekotasunezkoa.

- b) Leku-denborazko adierazpideak nagusi badira ere, ez dira horregatik esana-hi-eremu lazoagoko adibideak falta (**buru-belarri, hala-hola**).
- c) Katēgoria gramatikalaren aldetik zail da taxonomia zehatzik ematea: bai osagaien kategoriaz denaz bezainbatean eta bai, batez ere, elkarte osoarenari buruz.
- d) Berrelkarketa- eta garapen-bide murrizak dituzte, adibideen arabera: **han-hor-hemen** izango da, agian, horrelako berrelkarketarik ezagunena.
- e) Hitz-junturan ez dute berariazko hots-aldaketarik ageri.
- f) Emankortasunari dagokionez, ez dirudi elkarte-mota honek bizi-indar handirik daukanik.
- g) Idazkera dela-eta, adjetibo-dvandvetan erabilitako erizpidea argi-iturri gerta daitekeen neurrian, marra bidezko lotura dateke, hemen ere, jokamolde zuzenena.
- h) Osagaien hurrenkera, forma ihartuak direlako agian, estu mugatua dago itxuraz: apenas **hemen-hanka, gar eta su, egun-gaur, honat-harat** edo **behera-gora** inongo euskaldun petok ontzat emango lukeen.
- i) Semantikaren aldetik antonimiazko harremanak dira, hemen ere, nagusi: **han-hemen, ezker-eskuin,...**

XIV.4. ADIZKI-DVANDVAK

Aditz-izenkiz osaturiko dvandva-elkarteak dira, nagusiki, sail honetan biltzen direnak. Horrexegatik sortzen da zenbait zalantza, beraien eta izen-dvandven arteko zatibiketa egiterakoan. Ezaugarri bat baino gehiago dvandva-mota biek berdina badute ere, badago funtsik, ustez, bereizketa honi eusteko.

Adibideak: HARREMAN, SAL-EROSI, JOAN-ETORRI; ESAN-EGIN(AK), GALDE-ERANTZUNAK; IKUS-ENTZUN(EZKO)

aurki-idorontza, bildur-ikaraturik, esan-egin(ak), esan-egiteak, eskari-eskainak, eraman-ekarki, galde-erantzunak, galdu-gorde(ko), harreman(ak), hartu-eman(ak), ikus-entzun(ezko), itaun-erantzunak, itxi-ireki, jan-edan, jan-

tzi-erantzi, joan-etorri, joan-jin, kendu-ipini(ak), larri-izutu(rik), neka-tu-tristatu, onetsi-maitatu, ordain-kitatu, sal-erosi, sal-erosketa, sar-jalgi, sartu-atera.

XIV.4.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

a) gainerako dvandva-elkarteek bezala koordinazio-harremana dute osagaiak, eta ez menpekotasunezkoa.

b) badirudi koordinazio-mota zenbait bereiz daitekeela. Horrela:

- osagarritzakoak: **jan-edan, galdu-gorde(ko), esan-egin(ak), ikus-entzun(ezko)**
- antonimiazkoak: **harreman, sal-erosi, sartu-atera, joan-etorri, galde-erantzunak, eraman-ekarki, eskari-eskainak, kendu-ipini(ak), jantzi-erantzi, itxi-ireki,...**
- tautologiazkoak: **aurki-idorontza, bildur-ikaraturik, larri-izuturik, onetsi-maitatu, ordain-kitatu**

Antonimiazko adizki-dvandvak dira beraz, itxuraz, ugarietak.

c) osagaien kategoria gramatikalaz, goian esan bezala, zalantza-bide ugari sortzen da. Badirudi, guztiarekin ere, izen-kategoria dela adizki-dvandvetan gailen. Ez ezinbestekoa, baina bai maizenik agertzen dena. Inguramendu sintagmatikoa kontuan hartzen bada, izan ere, zera ikusten da: normalean "oraingaino-ko esan-eginak" moduko inguramenduak agertzen direla, edota "atzo-ko joan-etorria oso nekosoia izan zen", eta ez "oraingaino esan-eginak" (hori ere posible da, beste esanahi batez, baina bakanago agertzen da) edota "atzo joan-etorria oso nekosoia izan zen".

d) berrelkarketa- eta garapen-biderik apenas, aditz-dvandven sailean, gaur egun erabiltzen den: **joan-jinka, har-emanka** modukoa dateke, itxuraz, garabide bizienera²².

22: Ikus LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, 156. or.

- e) hitz-junturako aldaera nabarmenena batetik **harreman, salerosi,...** eta bestetik **hartu-eman, saldu-erosi,...** formen artekoa da²³.
- f) emankortasun-maila apalekoa da, itxura osoz, elkarte-modu hau. **Ikus-entzun(ezko)** da, dirudienez, azken urteotako sorkari ezagunena; eta, hori ere, arauzko erabidetik ondotxo aldentzen da.
- g) idazkeraz badirudi adjetibo-dvandven eta adizlagun- zein adberbio-dvandven alorrean esandakoak berdintsu balio izan dezakeela hemen ere: **sartu-irten, itxi-ireki, esan-egin(ak), joan-etorri, eraman-ekarki**.
- Salbuespen ageriena **harreman**-ek osatuko luke, itxuraz.
- h) osagaien hurrenkera arras lotua ageri da hemen ere, forma ihartuak direlako seguru asko.

XIV.5. ZENBATZAILE-DVANDVAK

Aurreko atalekoak bezain ugariak ez badira ere, euskal zenbatzaileek badute beren dvandva-elkarkera propioa.

Adibideak: SEI-ZAZPI, BIZPAHIRU, GUTXI-ASKO.

- bat-bi, bi-hiru, hiru-lau, lau-bost, bost-sei, sei-zazpi, zazpi-zortzi, zortzi-bederatzi, bederatzi-hamar, hamar-hamaika, hamahiru-hamalau; zortzi-hamar, zortzi-hamabi, hamar-hogei, hamabi-hamalau; hirurehun-laurehun
- bizpahiru, hiruzpalau, lauzpabost, bospasei
- gutxi-asko

XIV.5.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

- a) koordinazio-harremanezkoak dira osagai bien arteko lokarriak, ez menpekotasunezkoak.

23: Ikus KAMIÑAZPI (Etxaburu'tar Jose Mari), in: **Euskera** 1979-2, 737 hurr. Ikus, orobat, Azkueren hiztegiko bereizkuntza.

- b) koordinazio-mota erabiliena (n, n+1) erakoa da: hots, bata bestearen ondoko zenbakiak osatzen dute normalean bikotea, txikitik handirako ordena logikoari eutsiz.
- c) osagaien kategoria gramatikalaz, ohar bi egin daitezke:
- **gutxi-asko** dvandva-mota besteetatik aski berezia da
  - **bizpahiru, hiruzpalau,...** motaren jatorria ere apartekoa da itxuraz²⁴
- d) berrelkarketa askorik agertzen ez bada ere sail honetan, ez dirudi (lehen atalean behintzat) ezinezkoa denik: "**sei-zazpi-zortzi** ardi galdu zaizkio artzainari" esaldiak onargarria dirudi, behintzat. Bestelako garapen-moldeak ere ageri dira, noizean-noizean: **hamabost-hogeitsu,...**
- e) hitz-junturako hots-aldaketarik ez da, **bizpahiru** gisako formek adierazitakoa salbu, gertatzen.
- f) lehen atala emankorra da, gaur egun ere: "hemendik **seiehun-zazpiehun** kilometrorra dago Orléans" esan dezakegu, zenbatzaile-dvandva kolpean sortuz, beharrean sentitu orduko.
- g) idazkerari dagokionez,
- **bizpahiru** modukoak loturik idazten dira.
  - gainerakoetan baliozkoa izan liteke, kontrakorik esaten ez bada, Euskaltzaindiaren izen-dvandvei buruzko 1971ko erabakia: **sei-zazpi, hamar-hogei, berrehun-hirurehun.**

XVI.6. GALDEKARI-DVANDVAK

Adibide-kopuruari dagokionez arras murrizak izanik ere, kontuan hartzekoak dira, azkenik, dvandva-mota hauek.

Aspaldidanik erabiltzen diren noiz-nongo, zer-nola(ko),... modukoetan ohargarria da gehienak **-ko** morfemaz horniturik agertu ohi direla.

Aski iturri desberdinetik, eta mende honetan bertan seguruenik, sorturiko **non-zer, nor-nori, zer-nori-nork** modukoak ere hemen sartzekoak direla dirudi, azkenik.

24: Ikus LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, 79. or.

XV. SINBOLISMO FONETIKOZ ETA HOTS-UZTARDURAZ SORTURIKO HITZARTEAK

SARRERA

Hitzarte hauek ez dira, berez, erabateko hitz-elkarteak. Horren arrazoi nagusia, bakarra ez bada ere, sorkari horien iturburuko motibazio berezian da-tza. Hitzak eta hitz-atalak edo hizkiak, edukin eta formaz osaturiko aurpegibiko txanponak diren neurrian, era desberdinetan elkarrengana ere litezke hitzarte zabalagoak sortzerakoan. Edukina izan ohi da, hitz-elkartearen kasuan, motibazio-oinarri nagusia; eta, horrela, mugatzaile/mugakizun harremanean sustraitzen dira **eguzki-lore**, **sudurluze** eta antzeko beste hainbat sintagma gramatikal.

Sinbolismo fonetiko eta hots-uztarduraz sorturiko hitzarteak bestelakorik dira, ordea: forma da horrelakoetan, eta ez edukina, sorkari berriaren motibazio-oinarria: **mara-mara**, **dinbi-danba** edo **duda-muda** moduko hitzarteetan nekez aurkituko da edukinez, esanahiz, ongi isolaturiko hitz-bikoterik, mugatzaile/mugakizun harreman-bidez sintagma gramatikal ohizkorik sortzen duenik.

Belokeko jardunaldietan esan bezala¹, hitzarte hauen status linguistiko berezia aurrez aurre aipatu eta azpimarratzea komeni da lehenik. Eta, ondoren, hitz-elkarte moduan baino areago erabide horren osagarri gisa aztertuko da² hitzarte-mota hau.

SAILKAPENA

Hiru atal nagusi bereiz litezke hitzarte hauen alorrean:

- hots-errepikak: **pil-pil**, **dar-dar**, **ttun-ttun**, **dirdir**.
- ablaut-taldeak: **zipli-zapla**, **dinbi-danba**, **plisti-plasta**, **kili-kolo**.
- errima-bikoteak: **duda-muda**, **zehatz-mehatz**, **nahas-mahas**, **txitean-pitean...**

Lehenengo atal biek badute, alde batera, elkarren arteko lokarri esturik: hotsaren eragina sendoagoa da bi horietan, hirugarrenean baino. Posible

---

1: Ikus bertan aurkezturiko "Hitz-elkarketa lantzeko erizpideak" izeneko txostena, bereziki III.2. puntua (29. or.).

2: Hala egin izan ere du, bidenabar esan, hainbat euskal gramatikarrik: L. Villasanté, J.M. Irazola, etab.ek.

litzateke, alde horretatik, elkarte-moduon sailkapena lehen-lehenik atal bitan egitea (batetik hots-errepikak gehi ablaut-taldeak, eta bestetik errima-biko-teak). Sailkapen-modu biak dira itxuraz posible, bakoitzak bere on-gaitzak dituelarik. Hasierako aukerari eutsi zaio hemen, alde bateko eta besteko erizpi-deak kontuan izan ondian.

Goiko hiru atal horietariko bakoitza berez bere landuz adieraziko dira beraz, ondoren, hitzarte berauen zertzelada nagusiak.

XV.1. HOTS-ERREPIKAK

Adibideak: PIL-PIL, DAR-DAR, TTUN-TTUN, DIRDIR, MARMAR.

arra-arra, bala-bala, bar-bar, barra-barra, bor-bor, bris-bris, dan-dan, dar-dar, (dandar(a), -tu, -ti, -ka,...), dilin-dilin, dir-dir, diz-diz(-ka, -ari, -ara), dran-dran, dun-dun, durdo-durdo, fiut-fiut, gal-gal, kask-kask (kaxk-kaxk), kili-kili, kirkir, klik-klik, kuku, kulu-kulun(ka), marmar, mara-mara, mur-mur, ñir-ñir, pafa-pafa, parra-parra, pil-pil, pir-pir, raka-raka, taka-taka, tal-tal, talan-talan, tanka-tanka, tapa-tapa, tarra-tarra(ta), tarraka-tarraka, taup-taup, tenga-tenga, ttun-ttun, txan-txan, txin-txin, txio-txio(ka), txor-txor, xirri-xirri, xurru-xurru, zafla-zafla, zarra-zarra.

XV.1.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

Beste hainbat hizkuntzatan bezala ez da erraza izaten, euskararen kasuan ere, hots-errepika hauek **bai, bai...; tira, tira...; ea, ea...; arre, arre...; xapi, xapi...** moduko bikoiztapen libreetatik bereizten. Zailtasuna, batez ere, honetatik dator: hots-errepika hauek ez dutela, gehienetan, morfologiazko batasun-mailarik eskuratzen. Eta, ondorioz, nekez esan daitekeela hots-errepika horiek honenbestez hots-hitzak ere direnik. Badira, ordea, eta **dar-dara, dizdiza, kirkirra, kukua, marmarra** edo **ttunttuna** ezin izango dira horren lekukorik ahulenak, hots-errepika hutsetik hots-hitzerako ibilera azken bururaino eraman izanaren adibide sendoak ere. Hitzarte hauen status morfologikoaz eztabaida luzeagoetan sartu gabe, dauden-daudenean hartuko dira beraz, hemen, hots-errepika hauek. Beren ezaugarri nagusiak, hitz gutxitan esanik, honako hauek dirateke:

a) Semantikaren aldetik, hots baten errepika etengabe eta monotonoa dateke, euskararen kasuan ere³, maizenik jasotzen den balioa: **marmar**-rean ari den jendeak, atean **kax-kax** jotzen deneko sentipena, behialako tren-bagoien **traka-traka-k**, **kuku**-aren kantu ezaguna, eta **kirkir**-raren ilunabarreko jardunak, supazterrean **gal-gal**, **pil-pil** edo **bor-bor** ari den eltze-jendeak, mendi-malda urrunetatik iristen den artaldearen **talan-talan-ak**, edo **ttun-ttun**-aren dan-tza-deiak berekin dakarren hots-doinua nabarmenegia da, jakina, horretaz ez jabetzeko. Uste okerra litzateke, ordea, errepikapen guztiotan hots-zantzua bertatik bertara antzeman daitekeela uste duenarena: **pil-pil** bera ez dago beti, xuxen erreparatzen badugu, hots-seinaleei lotua ("betileak **dar-dar** eta bulartea **pil-pil**", "brehala jartzen dituk **pil-pil**-ean", "pozez **pil-pil**-ka natorkizu",...). Eta are adierazgarriago dena, errepika askok apenas inoiz ere inolako hots-zantzurik buru-muina dakarkigunik: zein hots dagokie, izan ere, **mara-mara** ari den elurrari, ustegabeko **kili-kili**-ari, galtzarpetik behera **arra-arra** datorkizun izerdiari, larritasunak eragindako **dardar**-rari edo gau oskarbietan **dizdiz** egiten diguten urrutiko izarrei?

Gauza batean kideko dira, ordea, errepikapen guztiok, hots-iturri izan ala ez: adierazkorrak dira, sentipen-pizgarriak, alegia. Hortik datorke, agian, hurrekiko hizkeran honelako hitzarteak hain ugariak izatea: **ttaka-ttaka**, **po-po**, **ttu-ttua**, **tto-ttoa**,...

b) Kategoria gramatikalaren aldetik adberbio-balioa da, itxura osoz, maizenik ageri dena: "elurra **bala-bala** erori", "begiek **bris-bris** egiten zioten", "orain **barra-barra** kantatzen diren zenbait doinu", "alde batetik bestera ikaraz **dar-dar** zebiltzan", "Bidasoak **kulun-kulunka** daragio Hondarribiari", "mendietatik **mur-mur** dator ur ederra", "kea **pafa-pafa** egotziz", "**bazetozen** txalupak **parra-parra**, patxada onean", "orduendi batean **pil-pil** irakiten eduki", "hasi nintzen eta **raka-raka** ederki igeri", "**tapa-tapa**, geldi-geldi, **jarraitu** zion bere bideari", "gelaria lur-sagar **xuritzen** ari zen **zarra-zarra**".

Badira, ordea, bestelakoak ere. Izenak bereziki: **dardarra**, **marmarra**, **dizdiza**, **kukua**, **kirkirra** edo **ttunttuna**, esate baterako. Kasu hauetan, orobat

---

3: Ingelesaren kasurako, ikus MARCHAND, H.: *The categories and types of present-day english word-formation. A synchronic-diachronic approach*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1960, 46. or.

bakanago ageri ohi diren aditzetan, badirudi konbertsiozko edo eratorpenezko sorkariak ditugula eskuartean. Eratorpenari dagokionez **-ka** atzizkia da, itxuraz, ugariena: **dir-dirka, kulun-kulunka, pil-pilka, txio-txioka, dardarka.**

XV.1.2. BERRELKARKETA

Hitz-elkarketa nagusiki ondoko bi ezaugarriok definitzen dute:

- mugatzaile/mugakizun lanean edota koordinaziozko lokarriaz ari da hitz-bikotea, erlazio-atzizkirik gabeko harreman sintagmatiko bera-riazkoa osatuz; eta
- bikoteak halako batasun-maila bat eskuratzen du, bai esanahiaren aldetik eta bai, neurri ahulago batean, morfologiaren alorrean ere.

Baldin batasun-maila hori eskuratua duen eraikuntza sintagmatikoa harantzagoko eraikuntza sintagmatiko berri batean txertatzen bada, mugatzaile nahiz mugakizun moduan, berrelkarketaz hitzegiten da.

Hitzarte honen aurkezpena egiterakoan eman diren arrazoiak kontuan izanik, zentzugabea da, neurri on batean, hots-errepikapenen kasuan berrelkarketaz hitzegitea. Azalpide sistematikoari bere hartan eutsi nahirik haizu bedi, halore, izendapen-molde honetaz baliatzea.

Hots-zeinu bat hiru edo gehiago aldiz errepikatzeari esango zaio hemen, hortaz, berrelkarketa.

Esanahi berezi horri eutsiz, hots-errepikapenetan berrelkarketa nahikoa sarri egiten dela esan daiteke. Hona adibide bakar batzuk: **bir-bir-bir, dal-dal-dal, dar-dar-dar, dir-dir-dir, gol-gol-gol, kar-kar-kar, kask-kask-kask, klun-klun-klun, po-po-po(t), zar-zar-zar, zarta-zarta-zarta.**

Berrelkarketa hauen eginkizun bakarra, adierazi nahi den ekintzaren izaera etengabe eta errepikakorra are modu sendoagoan azpimarratzea dela dirudi.

XV.1.3. JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

Hots-errepikapenetan, zeinu bakoitzak duen status morfologiko berezia kontuan izanik, nekez hitzegin daiteke hitz-junturaz, elementu bata nahiz bestea

ez bait da gehienetan hitza. Ohar hori kontuan izanik bidezkoa da esatea, dena dela, nola-halako juntura hauetan ez dela normalean hots-aldaketarik gertatzen. Aski jokabide desberdina ageri dute hitzarte hauek, honetan ere, hitz-elkarte gehienen ondoan.

XV.1.4. EMANKORTASUNA

Ez dirudi era honetako hitzarte berri asko sortzen denik eguneroko mintza-jardunean. Ezintasuna ez litzaioke hemen, halaz ere, erabide horren mekanismo sintagmatikoak ez ezagutzeari sor; errepikapena, soila nahiz anitza, aski baliabide erraz eta argia da. Eragozpena hitzarte hauen motibazio-iturri berezian datza: hots-zeinu biluzia, morfema oso baten mamirik gabea, denez hitzarte hauen lehengaia, zaila gertatzen da, bertatik bertarako imitazioz ez bada, horrelako errepikapen berriak sortzea. Badirudi, bestalde, imitazio-bide horiek errazago lantzen direla idazlanean: eder-asmozko idazlanean, ez edozeinetan; eta poesian, agian, inon baino areago.

XV.1.5. IDAZKERA

Honako lau ohar hauek dira, nagusiki, hots-errepikapenei dagokienez, kontuan hartu beharrekoak:

a) Treadizioak ez du, mende eta eskualde desberdinetan zehar, puntu honi dagokionez, ildo bakarrik urratu: batzutan bereiz idazten dira hots-zeinu errepikatuok ("begiek **bris bris** egiten zioten"), beste batzutan zeharo bat egini ("kukuak **kuku** pago gainetik") eta batzutan marratxoaz loturik ("Frantzia **dar-dar** zegoen")

b) Euskal gramatikan ez da puntu honetaz aipamen handirik egiten.

c) Euskal hiztegietan ere, oro har, idazlanetako aniztasuna bere horretan ageri da.

d) Euskaltzaindiak hitz elkartuen idazkeraz eta marratxoaren erabileraz eskainiak dituen arauetan ez da, orobat, puntu honetan aurrez aurreko adierazpenik egiten.

Lau ohar hauen ondoan badaude, ordea, kontuan hartu beharreko beste hirurok ere:

e) Testuetan hiru eratako idazkerak (bereiz, bat eginik, marratxoaz loturik) ageri badira ere, ez dira hirurak neurri-hedadura berean ageri: erabilmaiztasun handieneko idazkera, txosten honen iturburu gisa erabili den adibide-tegiaren arabera, marraz loturikoa da. Neurketa zehatza egiteke badago ere, bitatik behin edo erabiltzen da marra.

f) Idazkera bat ala beste erabiltzea ez da, gainera, zori hutsezkoa. Hots-errepikak hitz-maila osatuagoa eskuratzen duenean (konbertsioz edo eratorpenez ohiz kanpoko balio gramatikala eskuratuz, bide batez), askoz normalagoa da hitzarte hori bat eginik idaztea: **mamarra, dardara, dirdira, dizdiza, kukua, ttunttuna, kirkirra; dardarka, pilpilka** (baina txio-txioka).

g) Hots-errepikapenez Euskaltzaindiak aurrez aurreko arau zehatzik eman ez badu ere, hitzarte hauen hurbileko eraikuntzak diren ablaut-taldeez eta erri-ma-bikoteez (ikus txosten honen XV.2. eta XV.3. atalak) badu azalpenik emana: Horrela 1971ko Euskera-n, "puntuazio marka batzuk non, noiz eta nola jarri" ize-neko agirian, marratxoa erabiltzea gomendatzen da "hitz elkartearen bigarren zatia lehenbizikoaren oiartzuna denean. Adibidez 'tarteka-marteka', 'nahas-mahas', 'duda-mudatan'".

Badirudi, guzti horregatik, hots-errepiken idazkeraz inolako araurik ematekotan ondoko hau izan litekeela biderik egokiena.

a) normalean, marratxoaz: **mara-mara, pil-pil, ttaka-ttaka, txio-txio, bor-bor, parra-parra, kili-kili, bala-bala,...**

b) hitzartea aspaldidanik izen bihurtua badago (konbertsioz) edo eratorpenezko sintagma batean txertaturik badago, zeharo bat eginik idaztea hobe: **mamarra, kukua, kirkirra, dardarka, dizdizari,...**

XV.2. ABLAUT-TALDEAK

Adibideak: ZIPLI-ZAPLA, DINBI-DANBA, TIRRIKI-TARRAKA, PLISTI-PLASTA, KILI-KOLO

bilin-bolaun, binbi-banba, binbilin-banbala, binbili(n)-bonbolo(n), briu-brau, dilin-dalan, dilin-dolon, dinbili-danbala, dringilin-dron, dsist (eta) dsaut, firi-fara, flix-flax, fristi-frasta, hinki-hanka, hirrimili-harramala, inji-anju, ipi-apa, kikili-makal(a), kili-kolo, kinkiri-kunkuru, kirri (eta) karra, kirriki (eta) karraka, k(ir)ris(k)-k(ar)ras(k), kiski-kaska, klin-klan, pinpi-

-panpa, pinpipi-panpapa, piri-para, plin-plan, plisti-plasta, tiki-taka, tiki-li-takala, tiliki-talaka, tinki-tinka, tinkiti-tanka, tinpiti-tanpa, tipi-tapa, tipili-tapa, tipus(t)-tapas(t), tititi-tata, txipli-txapla, unju-anja, unju-anju(-anju), zingulu-zangulu, zingun-zangun, zipirti-zaparta, zipli-zapla, ziri-zara, zirripi-zarrapa, zirruntz-zarruntz, zirt-zart, zirt edo zart, zirti-zarta, zis(ti)-zas(ta), zizt (eta) zazt, zirriki zarraka.

Inoiz esan izan da euskarak ez duela jatorriz ablaut-fenomenorik ageri eta esaldi horri aurpegi ematen edo dio, oso neurri apalean bada ere⁴, hitzar-te-molde honek. Adierazpen batak eta besteak ez dute, halere, nahi eta nahi ez, elkarren ukatzaile eta bateraezinak izan beharrik. Ablaut-taldeok aski isolaturik ageri bait dira, nolnahi ere, hizkuntza osoaren baitan. Bokal-aldaera edo apofonia, beste hainbat hizkuntzatan ageri dena⁵, ablaut-taldeon zeregin-esparrutik agitz harantzago hedatzen da gainerako hizkuntza horietan: bai horrela-koetan duen morfologiazko baliabide sendoaren izaeragatik eta bai, bide batez, hots-zeinu adierazkorren eremutik kanpora hitz-erro arruntetara ere iristen delako.

XV.2.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

Sinbolismo fonetiko eta hots-uztardurei buruzko atal honen hasieran esan denez, arrazoi asko daude hitzarteok elkarketa baino areago sasi-elkartetzat hartzeko. Hartarako arrazoi nagusia, bakarra izan gabe ere, bere motibazio-bide berezian datza. Ondoko ezaugarriok definitzen dute, alde horretatik, ablaut-taldeon berariazko izaera:

a) Osagaien izaera gramatikala: ablaut-taldeetako osagai bat, bigarrena normalean, morfema edo sasi-morfema da. Bestea ez, ordea: oinarri gisa diharduen morfema edo sasi-morfema horren bokal-hots desberdineko osagaia izaten da gehienetan bigarren hori. Horrela, **zirt(i)-zart(a)** moduko ablaut-talde baten bigarren osagaia morfematzat har daiteke, **esku-zarta**, **zartatu** eta antzeko kasuetan morfe-

---

4: Ikus HOLMER, N.: "A historic-comparative analysis of the structure of the basque language", in: **Fontes Linguae Vasconum**, II (1970), 8. or.

5: Hizkuntza indoeuroparren azalpen ezagun bat aipatzearen, ikus PALMER: **Introducción al Latín**, 235. or.

ma eta are hitz-izaera eskuratua ere duenez. Bide horretan barrena jarraituz posible genuke beste hainbat lokarri ere aurkitzea. Adibidez,

zist(i)-zast(a) → **zastada** (baita **zistada** ere, agian)
dinbi-danba → **danbada, danbatekoa**
zipli-zapla → **zaplada, zaplatekoa** (cf. orobat **zafla-zafla, zafla-ko, ...**)

Bigarren osagaia da normalean, esan bezala, ablaut-taldeon morfema-oinarri gisa diharduena.

Zaila da, ordea, adibide guztietan horrelako lokarririk aurkitzea: non dago morfemarik, izan ere, **tiki-taka, dilin-dalan, dsist-dsaust, pinpi-panpa, ipi-apa** edo **inji-anju** moduko ablaut-taldeetan?

b) Hots aldetiko ezaugarriak: Goian emandako adibideetatik ikus daitekeenez [i-a] geminazioa da, askotxogatik, ablaut-talde gehienetako hots-uztardura: **zipli-zapla, dinbi-danba, tirriki-tarraka, plisti-plasta**. Indoeuropar hizkuntzetan hain ezaguna den apofoni forma dugu hau: gaztelaniazko **tic-tac, zig-zag, triqui-traque**, ingelesezko **dingle-dangle, mishmash, fiddle-faddle** edo alemanezko **Hickhack, Tingeltangel, Wirrwarr** moduko hots-uztarduren pare-parekoa.

Badira, ordea, bakanago izan arren, bestelakoak ere. Horrela, [i-o] moduko hots-uztardurak ageri dira batetik: **kili-kolo, binbilin-bonbolon, dilin-dolon**. Badira [u-a] modukoak, bestalde: **unju-anja, unju-anju**. Eta ez da, azkenik, tarte-bitarteko nahas-formarik ere falta: **bilin-bolaun, dsist-dsaust, inji-anju, tipus(t)-tapas(t), ...**

Arau nagusi bat ematekotan, ondoko hau esan daiteke: bokal altueneko osagaia doa aurrean, eta apalenekoa atzean⁶. Bokal-hots altua gehienetan **i** dela kontuan izanik, honela adierazia du P. Larzabalek⁷ delako arau hori: "i, musika-ren aldetik, da geienetan gora doinukoa. Bi zatitako ots-izenetan, i aurkitzen

6: Ingelesaren kasurako, ikus MARCHAND, H.: op. cit., 347 or. (8.2.5. puntua).

7: Ikus LARZABAL, P.: "Ots-izenez oharren zenbait", in: **Euskera**, XX (1975), 293-300 or.

da usuenik lehen zatian. Bigarren zatian, i ordaindua da bertze bokala batez eta bertze hori ahozkatzen da, zenbait nota i baino apalagotik".

c) Semantikazko balioa: ablaut-taldeek burubiko izaera dutela esan izan da, esanahiari dagokionez⁸: bai soinu-zaraten adierazgarri direnean, bai harat-honateko mugimendua azaltzerakoan eta bai, azkenik, baliobiko beste zenbait gertakizunen seinale diren kasuetan. Bipolaritate hori nabarmenagoa da itxuraz, euskararen alorrean, soinu-zaraten adierazgarri diren ablaut-uztarduretan: besteena ez da, lehen azterraldi batean behintzat, hain gauza argia.

d) Kategoria gramatikala-ren aldetik adberbio-balioa edo dute, gehiengotan, era honetako hots-uztardurek. Adibide batzuk aski izango dira horren frogagarri:

- Bazekien **zirt-zart plantatu** ezik ez zegoela harekin zer eginik
- **zipli-zapla** zubia **purrukatu** genien
- Balak nonahi **zis-zas zebiltzan**
- Euskaraz irakurtzen **kili-kolo dabiltzan** batzuk izan litezke
- **Krisk-krask** hogeitabost berdeak **mila zati egin** zituen
- **Hinki-hanka** **ibiltzeaz** ez da ahalge
- Tximist etengabeen distirek **flix-flax argitzen** zuten gela
- **Dinbi-danba** **aditu** ziren tiro bi
- **Plisti-plasta sartu** zen lokatza mugituz
- **zirt edo zart egin** beza geroak

Adberbio nolabaitekoak lirateke, halere, direlako ablaut-taldeok. Aditz inguruko adierazgarri bereziak direla esatea zuzenago litzateke, apika.

Badira, gainera, izen-moduko uztardurak ere. Horrela, esate baterako:

- Han ziren **anju-unju** eta **unju-anjak**
- Sanjoan suaren **zirti-zartek** eta kantuen oihartzunek
- **Kirris-karras** handiaz joan ziren aldare ondoraino
- Beren **inji-anju** guztiekin harrotu egingo ziren
- Mirakuiluak eta abar, oso xeheki, **ipi-apa** xume eta aintzin-gibel askorekin kontaktzen ditu.

8: Ikus MARCHAND, H.: op. cit., 352 orr. (8.5.3. puntua).

Badirudi, halakoetan, konbertsiozko fenomenoa gertatu dela. Hots, lehen ataleko adberbio edo aditz-inguruko adierazgarrietatik sortutako formak direla azken hauek.

Kasu bakan batzutan -ka atzizkiaz perpauseraturik dauden hots-uztardurek ere guztien iturburua lehen atalean dagokeela pentsatzera bultzatzen dute. Horrela:

- Hormetako harriak **kris-kras-ka** puskatzen
- Harri handi batzuk etorri ziren **bilin-bolaunka** goitik behera.

XV.2.2. BERRELKARKETA

Esan dezagun, hasteko, XV.1.2. puntuan egindako sarrera-oharrak berdin-berdin balio duela hemen ere: osagai bitik gorako uztardurei esango zaie hemen, nolabait behar eta, berrelkarketa.

Ikuspegi horretatik, ablaut-taldeen berrelkarketa gertaera bakan eta ohiz kanpoko delako esan daiteke zalantza handirik gabe: adibide gutxi aurkitzen dira era horretakoak; eta, gutxi horietan ere, oso dudazkoa da hots-uztardura hauen mekanismoa (bokal-aldaeraz polaritate-sentipena ernarazten duena) bigarrenez aplikatzen den. Oinarritzko ablaut-taldearen behindaberrizko errepika edo indarbizitzea izan daitekeela dirudi, ezer izatekotan, berrelkarketa hauen egin-behar bakarra:

- Han ez zegoen urari ihes egiterik. **Plisti-plasta plisti-plasta** hortikan San Markon barrena.
- Harkaitz tartetik hor hasi zaizkigu **unju-anju-anju** eta tiroka moroak.

XV.2.3. JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

a) Osagai biek tarte-bitarteko junturan ageri dituzten bi fenomenoetarik bat ez da berez junturari dagokiona, osagai bien bukaerakoa baizik. Horrela, egonezin nabarmena ageri da osagai-bukaerako hainbat kontsonante-(inoiz bokal-) hotsetan: **binbili(n)-bonbolo(n)**, **kili(n)-kolo(n)**, **tipus(t)-tapas(t)**, **zingun-zangun** vs. **zingulu-zangulu**, **zirt(i)-zarta(a)**, **zist(i)-zast(a)**

b) Bada halaz ere, horretaz gainera, junturako hots-gertaera bereziagorik. "Fugenelement" moduko hots eta are hots-multzoa da, alegia, kolokan edo antzematen dena. Horrela, **tipi-tapa** formaren ondoan, **tipili-tapa** dago, eta **tili-tala**-ren ondoan, **tititi-tata**.

Ez dirudi, halere, aldaera-moduok aurreko puntuan adierazitakotik hain bestelakoak direnik. Bietariko nahas-formak edo ez dira, behintzat, falta:

pinpi-panpa, baina **pinpipi-panpapa**
tipi-tapa, baina **tipiti-tapata**
binbi-banba, baina **binbilin-banbala**

XV.2.4. EMANKORTASUNA

Ablaut-taldeen bidezko hots-uztarketa ez da gaur egun, itxuraz, emankorra. Edota zuzenago litzateke, agian, gaur egun apofoniazko hots-uztardura berri gutxi sortzen dela esatea. Bereizketa hori egitea ez da agian alferlana izango, berezko ezintasunik ez bait dirudi legokeenik sorkari berriak prestatzeko. Eta, berezko ezintasunik ez egonik, zergatik sorkari berririk sortzen ez den inork galdetuko balu, ez litzateke agian erantzunik aldrebesena P. Larzabalek goian aipaturiko artikuluaaren amaieran, "ondar-solas" gisa, dioena: "gaur, asko euskal ots-izen aldatzen ari dira... Alabainan, ingurumena aldatu delakotz, gaurko hotsak ez dira lehengoak... Bertzalde, erdarak itotzen ari gaituelakotz, gure belarriak, mingainak bezala, ari zauzkigu erdaldun bilakatzen".

XV.2.5. IDAZKERA

Badirudi ablaut-taldeen idazkeraz, errima-bikoteenaz bezala, arau zehatza emana duela Euskaltzaindiak. Honela dio izan ere (ikus Euskera, 1971, 153. orr.), hitz-elkarteetan marratxoa noiz erabili eta noiz ez finkatzerakoan: marra jarri behar da "hitz elkartearen bigarren zatia lehenbizikoaren oiartzuna denean". Ondoren eskaintzen dituen hiru adibideak errima-bikoteak badira ere, ebazpenak ablaut-taldeentzat ere berdin-berdin balio duela dirudi.

Lehendikako joera nagusia, autore eta garai desberdinetan, ablaut-taldeak marraz idaztea izan dela esan daiteke, gainera, eraskin gisa eskaintzen diren adibideen arabera. Eta ez dirudi, beraz, puntu honetaz eztabaidagai handiagorik legokeenik.

XV.2.6. SASI-UZTARDURAK

Ablaut-taldeen azken ohar bat egitekotan, zenbait esamolderen izaera berezia aipa daiteke.

a) Osagai bien artean **eta** zein **edo** konjuntzioa izaten da, nagusiki, sasi-uztardura batzuren berezitasuna. Horra zenbait adibide:

- **zirt edo zart** egin beza geroak
- berehalaxe hasi zitzaidan sabela, filarmonika bezala **kirriki eta karrika**
- sagu eta arratoi ikaragarriak **kirri eta karra** zurari aginka
- kaioak goitik behera **dsist eta dsaut** sartzen dira arrain-piloaren erdian.

Bada are urrunagokorik ere. Horrela:

- belarri-zulotik **zizt eta izterretik zazt**.

b) Ablaut-taldeen eta errima-bikoteen tarte-bitarteko nahas-formarik ere ez da, azkenik, falta:

- ez bait da **kiliki-makal(a)** ibiltzen diren horietakoa
- iritziei dagokienez, gezurrezko iritzien **nahaste-borraste** bat
- hitzaurre, sarrera ~~edo~~ dena delako **zirriborro**-pilo hau

XV.3. ERRIMA-BIKOTEAK

Adibideak: DUDA-MUDA, ZEHATZ-MEHATZ, ZURRU-MURRU, NAHAS-MAHAS, JIRA-BIRA, TXI-TEAN-PILEAN

aiko-maiko, aitzaki-maitzaki, aldo-maldo(ka), angula-mangula, autu-mautu, auzi-mauzi, bildur-mildur, duda-muda, ele (eta) mele, elur-melur, erran-merran, esamesa, fits-mits, handi-mandi, harroska-marroska, hasi-masi, hautsi-mautsi, hazur-mazur(rak), herrixka-merrixka, hitz eta pitz, hizka-mizka, hondar-mondar(rak), ika-mika(ka), iker-miker(ka), ikusi-makusi, ilu-milun(ka), inguru-min-guru, iritzi-miritzi, irri-mirri, isil(ka)-misil(ka) (ixilka-mixilka), iskil-miskil, itzuli-mitzuli, ixtorio-mixterio?, izkiri-miri, izkutu-mizkutu(ka), jira-bira, jira (e)ta bira, kako-mako, keinu-meinu, kokolo-mokolo, kuku-mikuka,

kux-mux, nahas-mahas, saltsa-maltsa, saski-naski, sino-mino, surmur, tarteka-marteka, tira-bira, tira-biraka, to(t)tel-motel, tteke-meke, tximist, txinta-minta, txiri-biri, txirula-mirula, txirri-birri, txirri-mirri, txitean-fitean, txitean-pitean, txoko-moko, txurrute-murrute, txutxu-mutxu(ka), txutxu-putxu(ka), uka-muka, zaldiko-maldiko, zarra-marra, zarra-parra, zeharka-meharka, zehatz-mehatz, zinak eta minak, zinkulin-minkulin, ziri-miri, zitzi-mitzi, zizka-mizka, zoko-moko, zurru-burru, zurru-murru, zurru (e)ta purru.

XV.3.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

a) Erdara batzuekiko ahaidetasun nabarmena dute euskal errima-bikoteok. Nils M. Holmer-ek⁹ aspaldisko aipatu zuenez georgierazko **uzar-mazar** "izugarri handia, -tzar", armenierazko **alxamalxa** "trasteak", turkierazko **paša-maša** "hainbat eta hainbat 'baja' edo 'paso' modukoez gainera, hor daude gaztelaniazko **tiquis miquis, ni oste ni moste, chirlo mirlo, zangamanga** hitzarteak ere. Eta, era beretsuan, hor daude ingelesezko **boogie-woogie, hodge-podge, hugger-mugger, poke-moke, willy-nilly, mumbo-jumbo, lovey-dovey,...** edota alemanezko **Hokuspokus, Kuddelmuddel, Techtelmechtel, Heckmec, Larifari,....**

b) Errima da, izendapenak berak aditzera eman nahi duenez, hots-uztardura hauen ezaugarriarik nabarmenena. Bigarren osagaia lehenengoaren oihartzuna da eta, ablaut-taldean kasuan ez bezala, erabateko errima bideratzen dute uztardura hauek.

c) Semantikazko balioaz denaz bezainbatean, beste hots-uztarduretan bezain agerian dago hauetan ere helburu nagusia ez dela burujardunaren ondoriozko mezu serioak adieraztea, gizakiok hain geure-geureak ditugun emozio-sentipenak ernatzea baizik.

Zenbait bikoteri darion izkutu-kutsua nabarmena bada ere (**isilka-misilka, esamesa, zurru-murru, ixtorio-mixterio, txoko-moko,...**), nekez esan daiteke ezaugarri hori hots-uztardurari berari darionik: oinarri gisa diharduten hitz edo elementuak dira halakoan, beti edo gehienetan, izkutu-kutsu horren iturri.

9: HOLMEL, N.M.: **El Idioma Vasco hablado**, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia, 1964, 56-57. orr.

Honek ez du halere esan nahi euskal errima-bikoteak, hizkuntza indoeuroparretariko beste zenbait bezala, sorginkeria, azti-kontu eta antzeko jardunetarako apropos-aproposak gertatu izan bide ez direnik. Haur-jolasen alorrean ere erabilmaiztasun handikoak izanak dira, itxura osoz, errima bidezko hots-uztardurok.

Guzti hori hala izanik ere askozaz eremu zabalagoa estaltzen dute, semantikaren aldetik, errima-bikoteek: desordena, zalaparta eta zurrumbiloa adieraz dezaketenak baztertu gabe ere (**nahas-mahas**, **saski-naski**, **jira-bira**,...), bistan dago gehienei nekez egotzi ahal izango zaiela hain esanahi-kutsu zehatzik.

Ez dago garbi, orobat, errima-bikoteek halako gutxiespen-kutsurik dutenik, deblauki, berekin: Marchand-ek¹⁰ ingelesarentzat, Fleischer-ek alemanarentzat¹¹ eta Lafittek¹² euskararentzat aurkitzen duten "depreciative" balio hori apenas hain noraezeko den.

d) Osagaien izaera gramatikala dela eta, alde nabarmena dago errima-bikoteetatik gainerako hots-uztarduretara. Errima-bikote gehien-gehienetan hitz osoa da osagaietariko bat: lehen osagaia, hain zuzen. Horrela, **duda-muda**, **inguru-minguru**, **hasi-masi**, **aitzaki-maitzaki** edo **tira-bira** moduko bikoteetan, lehen osagaia hitza da: mintzajardun arruntean morfema lexikal libre gisa erabil daitezkeen elementua. Eta beste zenbaitetan, **zeharka-meharka** edo **isilka-misilka** modukoetan bezala, erlazio-morfema bera da oinarriko morfemak berez duen autonomia lexikalaren adierazlerik sendoena.

Badira ordea, halaz guztiz ere, autonomia lexikalik ezeze morfema-mailarik ere apenas eskuratzen duten lehen osagaiak. **Zarra-marra**, **zinkulin-minkulin**, **txutxu-mutxu** edo **kux-mux** moduko bikoteen lehen osagaietan (are gutxiago bigarrenetan), horrela, zail da inolako morfema bete-osaturik aurkitzea. Hori dela eta esan izan bide da, Marchand-ek¹³ ingelesarenean adibidez, sasimorfemez

10: MARCHAND, H.: op. cit., 353 or. (8.5.5. puntua).

11: FLEISCHER, W.: **Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, Niemeyer, Tübingen, 1975⁴, 236 or. (2.6.(1). puntua).

12: LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, Elkar, Donostia, 1979², 149. or. (339 puntua).

13: MARCHAND, H.: op. cit., 345. or.

osaturiko errima-bikoteak direla morfemadun ez direnak. Izendapen-egokitasuna gora-behera ilun gelditzen da, nolana ere, azken elementu horien status gramatikala. Zer da, izan ere, sasimorfema bat?

Kontuan hartzekoa da, azkenik, **ixtorio-mixterio**, **totel-motel** edo **zinak eta minak** modukoetan hots-uztarduretatik bezain hurbil egon gaitzkeela, gutxienez, nahas-bikoteetatik.

e) hots aldetiko ezaugarriak. Gramatikari gehienek behin eta berriro adierazi izan dutenez, errima-bikoteen bigarren osagaia, lehenengoaren oihartzun izanik ere, ez da nolana ere oihartzun. Arau estuek gobernatzen dute, aitzitik, oihartzungintza hori. Adibideetatik erraz antzeman daitekeenez,

- bigarren osagaia [m] hotsaz hasten da maizenik: **aitzaki-maitzaki**, **hautsi-mautsi**, **kako-mako**,...
- bakanago bada ere, [p] zein [b] hotsak ere tartean-tartean ageri dira: **hitz eta pitz**, **txutxu-putxu**, **zarra-parra**, **jira-bira**, **txitean-pitean**. Horien ahaide hurbila da, itxura osoz, **txitean-fitean** adibidea ere.
- kasu hauetatik kanpora, salbuespenezko adibide banaka batzuk baizik ez dira ageri: **saski-naski** da, dirudienez, ezagun eta erabiliena.

Ez da bigarren osagaia, ordea, hots-hasierari dagokionez, araupeturiko bakarra. Lehen osagaitarako ere ez du, adibideek garbi samar adierazten dutenez, edozein hots-hasieratako hitzek balio. Bokalez (edo >h<-z) hasten diren lehen osagaien ugaritasunaz aparte, kontuan hartzekoak dira beste bi ezaugarriok ere:

- ez dago [m], [p] eta, ia, [b] hotsez hasten den lehen osagairik;
- kontsonanteen artean [k], [s], [s] eta, batez ere, [č] dira agertzen diren ia bakarrak.

Ondorio bi atera daitezke, beraz, errima-bikoteen hots-eramoldea dela eta, orain arte esandakotik:

- ez dirudi bigarren osagaiaren hasierako kontsonanteak ([m], [p], [b],...) aurrizki (izan) direnik¹⁴;
- euskal eredu aski berezia da, lehen osagaiaren autonomia lexikala dela eta, inguruko hizkuntza gehienetatik.

Hots-eraketa ez baina silaba-luzerari bagagozkio, azkenik, badirudi silaba bakarreko elementuek nekez lortzen dutela errima-bikoterik osatzea: bes-tela ere aski bereziak diren **tximist**, **kuxmux** eta **fits-mits** direlakoez aparte, **hitz eta pitz** bakarrik ageri da, eta hura ere konjuntzio-makuluz hornituta. Silaba biko morfemak dira, biluzik edo erlazio-morfemaz (**isilka-misilka**, **tar-teka-marteka**, **zehar-meharka**) jantziak, maizenik agertzen direnak.

f) Kategoria gramatikala-ren aldetik ere, aski desberdinak dira erri-ma-bikoteak gainerako hots-uztarduretatik. Oinarriko osagai-morfema normalean izen-kategoriakoa delarik, orobat izenak dira errima-bikote gehienak:

- Ohitura dut, jauna, nere **duda-muda** guztietan zugana jotzea
- Parapetotzat hartu dituen **kako-mako** ilun horiek
- Ez zen **tximistik** ikusten
- Plaza hartako **txoko-moko** eta zimardika guztiak.

Zenbait kasutan ohiz kanpoko adberbio-balioa hartzen dute, halaz ere, izen-oinarriko errima-bikoteek:

- Aita **aitzaki-maitzaki**, ez zen etorri bazkaltzera
- **Iritzi-miritzi** aritu dira
- Beronen **inguru-minguru** abarkaren lokarri luzeak biltzen ziren
- Jaioterriaz **hitz eta pitz** ari zitzaizun gudari-taldea.

14: Ikus, horretaz, batetik URTEL, H.: "Zur baskischen Onomatopoesis", in: **Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften**, 1919, XIII; eta, bestetik, bai SCHUCHARDT, H.: **Litbl. für germ. und rom. Philologie**, 1919, 397 or. eta hurr.) eta bai UHLENBECK, C.C.: (RIEV, XIII (1922), 489-490) erantzunak.

Badira ordea, kontrara ere, adjetibo edo aditz-oinarritik abiatuz, izen-balioko errima-bikoteak¹⁵:

- Agintari eta **handi-mandi** asko joan zitzaizkion agurtzera
- Gure **hasi-masi** hauek zeuek burutuko dituzue
- Inolaz ere aho-berokeriak dira **esamesa** hauek.

Badirudi azken hauetan dvandva-ataleko **joan-etorri**, **jan-edan**, **sal-erosi**,... eta antzekoen fenomeno beretsua gertatzen dela¹⁶.

Adberbio-markaz hornituriko errima-bikoteak bere hartan txertatzen ere dira perpausean. Horrela,

- **isilka-misilka** zebiltzan
- **zeharka-meharka** entzun nahi izan du
- **tarteka-marteka** jardun du gehienetan
- **jira-biraka** ihes egiten zion
- **txitean-pitean** daude emakumeak.

Adberbio-balioz ageri ohi dira maizenik, orobat, ondoko bikote-moduok:

- hona **zehatz-mehatz** nola gertatu zen guztia
- gazteok **kux-mux** ditugu
- **txutxu-mutxu** elkarri belarrira hitzeginaz ari ziren.

XV.3.2. BERRELKARKETA

Errepikaldirik bakarreko oihartzuna osatzen dute errima-bikoteek. Ez da, alegia, **duda-muda-muda**, **handi-mandi-mandi**, **jira-bira-bira**, **aitzaki-maitzaki-maitzaki** edo **zurru-murru-murru** moduko errima-hirukoterik ezagutzen. Laukoterik are gutxiago.

15: Alde horretatik bereiz hartzekoa da, nolana ere, **ikusi-makusi** adibidea.

16: Salbuespena dirudi, alde horretatik, **nahas-mahas** uztardurak, aditz-erroa adberbio-iturri bait da hor: "paperak **nahas-mahas**, liburuak betaren zain".

XV.3.3. JUNTURAKO HOTS-ALDAKETA

Bigarren osagaiaren hasiera-hotsaz gorago (ikus XV.3.1.d) esandakoaz aparte, ondoko oharrok egin daitezke errima-bikoteen junturako hots-aldaketaz:

a) protesizkoa dirudien [m] (berdin [p], [b] ...) hotsa (**aiko-maiko, auzi-mauzi, izkutu-mizkutu, ele-mele,...**) aldaerazkoa da beste askotan (**jira-bi-ra, kako-mako, nahas-mahas, txirri-mirri, zurru-murru**).

b) Lehen osagaiak ez du inoiz benetako hitz-elkarteetako mugatzaileek bukaeran izaten duten hots-aldaketarik ageri. Horrela,

- **ele-tik elaberriti, elapide,...** baina **ele (eta) mele**
- **handi-tik hantuste,** baina **handi-mandi**
- **iritzi-tik irizpide,** baina **iritzi-miritzi**

XV.3.4. EMANKORTASUNA

Ablaut-taldean emankortasunaz esandakoak berdintsu balio du errima-bikoteetan ere: ez dirudi bikote berri askorik sortzen denik, nahiz eta hizkuntzak hartarako trabarik jartzen ez duen. Ez da alferrikakoa izango, agian, Belokeko jardunaldian hots-uztardura hau dela eta izandako eritzi-trukea gogoan izatea. Biltzarkide batek bere zalantzak agertu zituen hitzarte hauezaz jarduteak lukeen probetxuaz, bere ustez iharturiko formak bait dira hauek: iturri agortua zen, beretzat, errima-oihartzunezko bikote-uztardura; eta ez zuen, beraz, sorkari berriak prestatzeko balio. Bertatik bertara erantzun zion aldiz, beste kide batek, beretzat iturri hori ez zela inondik inora agorra: "**bulego-mulego** nabil egun osoan" moduko perpausa eratu zion, kolpean, horren frogagarri.

Bistan dago, beraz, emankortasun-auzia ez dela era honetako hitzartee-tan erabakitzen hain erraza: hizkuntzaren beraren prestasuna baino askozaz area-go hiztunaren beraren sormena dago, hor, auzigai.

Batzarkide biek zuten arrazoi, nork bere ikuspegitik:

- a) Sorbide honen berri dakienak solaskideek ulertuko dioten erako erri-ma-bikote berriak sortu ezinik ez du.
- b) Hori bezain egia da, ordea, egin litekeenetik egiten denera aldatuz hots-bikote berririk ez dela gaur egungo idazlanetan kasik ageri.

Errima-oihartzunezko euskal hots-uztardurak erdi-emankorrek direla esatea izango da, beraz, ihesbide antzua ez bada, oraingoz atera daitekeen ondorio posible bakarra.

XV.3.5. IDAZKERA

Dagoeneko birritan adierazi denez, erabakirik dauka Euskaltzaindiak errima-bikoteak nola idaztekoak diren: marraz loturik idatz "tarteka-marteka", "nahas-mahas", "duda-muda" eta, oro har, bigarren zatia lehenbizikoaren oihartzuna deneko hitz-elkarte guztiak.

Araua zehatza da, eta aplikatzen erraza. Emendiozko mesedea du, gainera, berekin: lehendik ere euskal idazleen artean gailendurik zegoen joera zuzenetsi eta bermatu egiten duenez, errazbide ere gertatuko da idazle zahar eta gazteentzat. Salbuespen batzuk kontuan hartzea komeniko da, halere: **tximist, esamesa, hitz eta pitz,...**

XV.3.6. BESTE ZENBAIT OHAR

a) Ablaut-taldez hitzegiterakoan esan bezala, uztardura-mota bion arteko muga ez da erabatekoa. Badaude, alegia, multzo batetik edo bestetik hurbi-lago gertatu arren tarte-bitartean suertatzen diren hitzarteak: horrelakoak dirateke, errima-bikoteen alorretik so eginik, **ikusi-makusi** moduko uztardura bakarrak.

b) Ablaut-taldeekin ezezik, **āmredita** eta bikoiztapen indargarriekin ere badute errima-bikoteek zenbait kidetasun. Ez dirudi, alegia, batetik **tarteka-tarteka** edo **isil-isilik** moduko erabideak eta, bestetik, **tarteka-marteka** edo **isil(ka)-misilka** erakoak zeharo elkarren arrotz direnik.

XVI. **ASTAPUTZ** MODUKO HITZ-ELKARTEAK

Belokeko jardunaldian esan bezala, ez da hau oinarritzko arazo teorikoe-tan sartzeko leku aproposa. Eta, ondorioz, ahalik eta gogoeta gutxien egin nahi ere da era horretako auzi-mauziez.

Bada hemen, ordea, aurrerago jo gabe ere, argitasun-beharrean dagoen puntu bat: **astaputz** moduko hitz elkartuak aparteko multzo gisa zergatik hartzen diren. Are zehatzago esanik: izena eta izana sanskriotik jaso eta, Uhlenbeck ararteko genuela, guganaino iritsitako **bahuvrîhi** elkarte-motak "astaputz" moduko hitz elkartuak ere bere esparruan biltzen ez ote dituen argitu beharra dago.

Adibide batzuren laguntzaz eskaini nahi da, hartarako, zenbait eriz-pide.

Demagun mugakizun/mugatzaile lanean diharduten hitz-bikoteak ditugula, bata bestearen ondoren eta tartean inolako erlazio-morfemarik gabe. Horrela, substantiboak maiuskulaz eta izenondoko adjetiboak minuskulaz emanaz, eta mugatzailea B(b) letraz eta mugakizuna A(a) letraz, azter ditzagun banan bana honako hiru eraikuntza-moduok:

A b: **sudur luze** ("sudur luzea du benetan mutil horrek"), **buru handi** ("buru handiko kasta da, inondik ere, behi-mota hori"). Eraikuntza sintagmatiko libretzat hartzen dira hauek: hitz-andana ihartuen kasua alde batera utzirik, gainerakoan ez da horrelakoetan hitz-elkarketarik ikusten.

B-a: **sudurluze** ("sudurluze horrek kendu zidak lekua"), **buruhandi** ("alferrik duk horren pareko buruhandiek hitzegiten jardutea"). Bahuvrîhi saileko hitz-elkarteak direla esan ohi da hauek. Exozentrikoak direla esan ohi da sarri eta, euskal gramatikari gehienek diotenez, -dun morfema galduz sortuak omen dira.

Azken eraikuntzaren (hots B-a delakoaren) azalpide horretaz jakina da adostasunik ez dagoela gaur-gaurkoz. Are gehiago: sarriagotan eman ohi da kontrara (edota, gutxienez, bestela) eraikuntza honen barne-moldaera.

Definizio horien gora-beherak oraingoz albo batera utziaz (hurrengo batean aztertuko da hori, bahuvrîhiak aurrez aurre lantzean), alde nabarmen batzuk bederen badaude lehenengo taldetik bigarrenera:

- **sudur luze** bat sudurra (eta luzea) den arren, **sudurluze** bat ez da sudurra, sudurrez luzea den pertsona edo animalia bat baizik.
- Azentuazio mailan oso trataera desberdinekoak dira sail bata eta bestea.

B-A: **eguzki-lore** ("Aralarren bilduak dira eguzki-lore horiek"), **behi-gorotz**, **bekorotz** ("ongarritarako jasotzen dute behi-gorotza"). Hitz-elkartearen alorrean sartzen dira, bete-betean, era honetako eraikuntzak: menpekotasunezko izen-konposizioaren eremu zabal bezain aberatsa osatzen dute. **Eguzki-lore**a lore bat da: "eguzki" mugatzailearen laguntzaz ongi definituriko lore-mota, hain zuzen.

Zer gertatzen da ordea, eta honekin heltzen diogu aztergai honen hariari, **babalore**, **astaputz** edo **oilobusti** moduko eraikuntzekin? Axaletik begiraturik, **babalore** eraikuntza **eguzki-lore** hitz-elkartearen pare-parekoa da, eta **astaputz** goiko **behi-gorotz** horren bikia. **Oilobusti**, azkenik, **zakur busti** sintagmaren arras antzekoa da. Esan ote liteke hortaz, besterik gabe, **astaputz** eta **babalore** eraikuntzak **eguzki-lore** moduko hitz elkartuak direnik? eta **oilobusti** modukoak **oinetako busti**-en antzeko sintagma libreak? Ez erabat. Beloken jadanik adierazi zenez¹, bi **astaputz** (astaputz-1, astaputz-2) eta bi **babalore** (babalore-1, babalore-2) daude: batetik, astaputz eta babalore "arruntak" ("astoaren putza", "baben lorea"), eta, bestetik, "bereziak" ("perretxikoetara joan eta dozena bat astaputz besterik ez dugu aurkitu", "zer espero zenuen, bada, gizajo babalore horrek egitea"). Orobat esan daiteke **oilobusti**-az ere: euritan egoteagatik blai-blai egindako hegaztiak daude, batetik (oilobusti-1), eta pertsona koldar-beldurriak (oilobusti-2), bestetik.

Lehenengotik bigarrenera alde nabarmena dago. Zer-nolakoa da, ordea, aldaera batetik besterako pasabidea? Askoren ustez, **A b** moduko eraikuntza libreetatik **B a** modukoetara dagoen berbera. Eta, ondorioz, astaputz-2, babalore-2, oilobusti-2, eta abarrekoak ere bahuvrîhizat hartu ohi dira sarri.

Ez dirudi ordea erizpide hori zuzena denik. Hemen ez dago, hasteko, **B-a** moduko bahuvrîhietan hain berezkoa omen den **-dun** morfemaren galerarik. Hemen ez dago, gainera (eta hau da, azken batez, kontu guzti honetan eskueran izan dezakegun argi-iturririk sendoena), mugatzaile/mugakizun osagaien leku-aldaketa nabarmen hura. Exozentrikotasuna ere apenas dagoen: ez behintzat **sudur-luze**, **buruhandi**,... bahuvrîhien parekoa; eta hobe hortaz, gauzak bere neurritik atera nahi ez badira behintzat, **astaputz** modukoak ere exozentrikoen mantupean ez sartu. Bestela, denak mantu horren pean sartu beharrez, **Pello Errota**,

1: Ikus bertan aurkezturiko 1. txostena, III.1. puntua, 25-28. orr.

Erromako Zubia eta segida amaigabea ere beldur izatekoa da exozentrikoen sailean sartu beharko direla, exozentrikotasunaren esanahi-muina itxuratxarki gesalduz.

Astaputz-1-etik astaputz-2-ra dagoen pasabidea, eta berdin babalorre-1-etik babalorre-2-rakoa zein beste antzeko guztiena, metaforizazioaren antzeko bilakaera semantikoa da, **B-a** moduko bahuvrîhien sorbidearekin zerikusirik apenas duena.

Asko ala gutxi arrazoirik badagoela uste izan da, beraz, **astaputz** moduko elkarteak aparteko sail batean aztertzeko. Eta hala egiten da ondoren, beren oinarritzko zertzeladak azalduz.

Adibideak: ASTAPUTZ, BABALORE, TXORIBURU; ARTABERO, OILOBUSTI; HARROPUTZ

- **BA modukoak**: artaburu, astakirten, astaperra, astapistola, astapotro, astaputz, astazakil, astolerdo, babalore, eltzekirten, gezur-hitz, golde-mutur, haizeputz, hitzontzi, kakanarru, oliontzi, pitxilore, tipulaburu, txoriburu, zerriburu.
- **Ab modukoak**: ardaozuri, artabero (artobero), oilobusti, esnepel, sardin-zar.
- **aB modukoak**: eder-ispilu, handiputz, harroputz.
- **bereziak**: **ogi-gazta(k)** ("zer arraiotara etorri dira hiru ogi-gazta horiek?").

XVI.1. EZAUGARRI NAGUSIAK

Sail honen hasieran esandakoez aparte honako hauek dira, nagusiki, hitz elkartu hauek besteetatik nabarmenenik bereizten dituztenak.

a) Semantikaren aldetik badute elkarte-mota hauek batasun-iturri ageri bat: hitz-elkarteak adierazten duen zeraren antza duten izaki bizidunak denotatzeko erabiltzen dira. Gizon-emakumeak denotatzen dira, era honetan, maizenik: **astaperra**, **artaburu**, **hitzontzi**. Erabilpen-eremu zabalagoa dute, ordea, berez: **astaputza**, horrela, perretxiko-mota bat izendatzeko erabiltzen da.

Horrezaz gainera badute hitz-elkarteok, semantikaren aldetik, beste ezaugarri bat ere: peioratiboak dira, gutxi edo asko, **astaputz** moduko hitz elkartu gehienak. Nori gustatzen zaio, izan ere, **artaburu**, **hitzontzi**, **astapistola**, **txoriburu** edo **oilobusti** bat dela entzun beharra? Eta peioratibo izate hori ez dagokio, nahi eta ez, jatorrizko sintagma-elkarteari: urrun samarreko alorretik baserriko aterpera lasterka batean datorren **oilo busti**-ari ez zaio gutxiezpenezko kutsu-apurrik aurkitzen; koldar **oilobusti**-ak kopetaren erdian darama, ordea, besterik nahi izanik ere, gaitzespen-zantzua. Azken ohar bat: **asta**- elementua maiztasun handiz ageri da lehen osagai moduan. Bigarren osagai gisa **-buru** hitzak dirudi gailen. Baluke azken horrek, itxuraz, euskal eremuaz gainetiko balio-in-darrrik: Cf. alemanezko **Kopf** (**Trotzkopf**, **Kahlkopf**,...).

b) Kategoria gramatikalaren aldetik, adjetibo gisa jardun dezakete hitz elkartu hauek. Horrela:

- "hamaika ergel harroputz ibili ohi da jo ezak hemen jo ezak hor"
- "hau mutil hitzontzia!", "gizonak ez du izan behar hain hitzontzi"
- "ez nuen uste izango hain gizon babalorea aterako zitzaigunik".

Adjetibo-oinarriko eratorpenak ere hor daude, gainera: "ez da liberalen erausi eta **hitzontzikeria**, mundua gehien nahastu eta irabiatu duena".

Izenak ere sarri agertzen dira, halaz ere:

- "astapistola horiek gerrara ekartzea ere!"
- "oilobusti eta zainik ez odol gorri xortarik ez duten batzuek"
- "ni hitzontzi bat naizela badakizu"
- "astaputz, harrosko!guk ere bazekiagu irabazten"

Atributu gisa dihardute maizenik, nolnahi ere, hitz elkartu bereziok: ("Hi ergelagoa haiz, demontre eltzekirtena" hor sartzen ote?)

Osagaien kategoria gramatikalaz ezer gutxi dago, goian esandakoari erasteko. Jatorrizko sintagma edo elkarte-motaren arabera, honako hauek dira mota nagusiak:

izen + izen: babalore, gezur-hitz, kakanarru

izen + adjetibo: ardaozuri, esnepel, sardinzar

adjetibo + izen: harroputz, eder-ispilu.

XVI.2. BERRELKARKETA EDO GARAPENA

Nahiz eta tartean-tartean "**artobero-uxain** omen naiz" moduko esaldiak agertzen diren, gehiegi esatea litzateke **astaputz** moduko eraikuntzetan berrelkarketa posible denik. Elkarte-mota honen muin-muinean metaforizatze-kontua da-goela onartzen bada, izan ere, nekez hitzegin liteke sintagma barneko berredapenez. Aurreko adibidera itzuliz, horrela, **artobero-uxain** moduko eraikuntzan ez da metaforizatze-lanik egiten: **zikin-usain** moduko hitz-elkarketak dira horiek; sail honetatik kanporakoak, beraz.

Era berekoak dira, azkenik, **harropuztu** moduko eratorpenak: **astaputz** edo **harroputz** moduko hitz elkartuok morfologi unitate izatera zenbaterainoko neurrian iristen diren adierazgarri, nolana ere.

XVI.3. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

a) Hitz-elkarteok kasuan kasuko jatorri-elkarteen hots-aldaketa berberak ageri dituzte gehienetan, areagoko berrikuntzarik gabe:

Astaputz, horrela, **eguzki-lore**-ren saileko **astaputz-1** formaren bikia da, eta batak berekin daraman mugatzailearen amaierako bokal-zabalera bere hartan ageri da, inolako aldaketarik gabe, metaforazko forman ere.

Gauza beretsua esan daiteke oro har, salbuespenak ugariagoak badira ere, **Ab** modukoez: artabero, (artobero), oilobusti,...

b) **aB** moduko elkarteei dagokienez, bestalde, zera esan daiteke: hitz-junturan ez dutela, itxuraz, hots-aldaketarik ageri. Jatorrizko oinarri-elkarterik ez dutela kontuan izanik, badirudi idiomatizazio-maila² apalagokoak ere badirela azken hauek.

2: Idiomatizazio hitzarekin FLEISCHER, W. batek, adibidez, definitzen duena adierazi nahi da hemen (*Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Niemeyer, Tübingen, 1975⁴, 25. or.): semantikazko higadura eta finkapena, hurbileneko ezer esatekotan.

c) Metafora bidezko esanahi-aldaketa idiomatizazio-iturri ere baden neurrian, halaz ere, oinarri-elkarte arruntek baino lotura estuagoa ageri dute hainbat kasutan elkarte-forma hauek: **olio-ontzi**, baina **oliontzi**; **esne epel** baina **esnepel**;...

XVI.4. EMANKORTASUNA

Metafora-sortzea gizakiaren etengabeko mintza-jardunari berta-bertatik lotua dagoenez, badirudi baliabide emankorra izan behar lukeela era honetako hitz (edo, gutxienez, esanahi-aldaketa) berrien erabideak. Osagai biak ohizko hitz-altxorretik jasoak izaten direnez, erraza gertatu behar ere luke, gehiengotan, era honetako sorkariak paratzeak. Azken urteotako sasi-adibiderik adierazgarriena genukeen **Zakilixut**³ alde batera utziaz, halere, bapatean sorturiko horrelako hitzarterik apenas asko dagoen. Euskal literaturan ez da behintzat, inolaz ere, halakorik aurkitzea erraza. Euskaldunon kamustasun-kontua izan liteke hemen ere, euskararena berarena baino areago, zailtasun-iturri nagusia. Hizkuntzaren erabilera bizi eta koloreduna, mezu-azalpen neutro eta hotzei baino gehiago sentipen-zirrarei lotua, ezpain-lumetatik galtzen ari zaigun neurri berberan bakantzen ari ere dira, itxura osoz, era honetako esamolde eta itzulikak.

XVI.5. IDAZKERA

Hitz-junturako hots-aldaketez esandakoa hitzez hitz errepika daiteke ia, mutatis mutandis, hitz elkartu hauen idazkeraz jarduterakoan.

Morfologiazko eraketaz elkarte hauetariko gehienak zein bere oinarri-elkartearen oinordeko huts direnez, normala da idazkeraz ere antzeko aniztasuna agertzea. Adibidetegiari begiratu bat ematea aski da horretarako.

Badirudi, ordea, aniztasun hori ezabatu gabe ere, joera nagusi batzuk ageri edo direla hitz elkartuon idazkerari dagokionean. Horrela:

3: Badirudi **artabero** modukoa baino areago bahuvrîhi arrunta dela, erabideari dagokionez, **Zakilixut** adibidea. Erdal konposizio-bide jakin baten (latin jatorriko kultur hitzen) eraginez hots-junturako **i** bokala erantsi zaiolarik, halere.

- a) Semantikazko higadura eta finkapen berariazkoa jasaten duten gainerako elementu lexikal gehienak bezala, hitzok ahalik era bilduenean idazteko joera bat badago. Ezer proposatzekotan, hitz elkartuok loturik idaztea gomenda daiteke, beraz, salbuespenak salbu: **artaburu, hitzontzi, harroputz, txoriburu.**
- b) Morfema-junturaren kontsonante-talkagatik edo ohiz kanpoko forma izateagatik ilungarri gerta daitezkeen kasuak marra tartekaturik idaztea egokiago ote den dirudi, halaz ere: **gezur-hitz, eder-ispilu.**

XVII. PERU ABARKA ELKARTE-MOTA

Era honetako eraikuntzak hitz elkartuak diren ala ez eztabaidatzea¹ alde batera utziaz, beraien azalpen labur bat eskaini nahi da ondoren. Adibide bila joz gero, gutxi bezain urrutiko jakin-iturri ezagunak dituzte hauek. Era sistematikoan bilduak ditu L. Mitxelenak² eta handik jaso ere da, iturburuko erreferentzi gisa, behialako hainbat adibide. Alfonso Irigoienek ere emana du, Plentzian agerturiko bere txostenean, elkarte-mota honi buruzko hainbat adibide zahar eta jakingarri.

Zazpi ataletan sailkaturik emango dira, argitasunaren fabore, elkarte-moduok.

Adibideak: PERU ABARKA, MARIZIKIN, JUANITO KOJU(A), FRANTSES-TXIKI, LAZKAO-TXIKI, MIKEL ELEDER.

- a) **PERU ABARKA** modukoak: Anton Deabru, Anton Ixkiña, Anton Kaiku, Antoni Errota, Domingo Kanpaña, Erramun Moko, Indalezio Moko, Joane Talotxu, Jose (Joxe) Errota, Kosepa Koipe, Madalen Bonbila, Manu Txurrut, Mari Errota, Martin Kaiku, Martin Txilibitu, Mikaela Txintzarri, Matea Saltsa, Mateo Txistu, Patxi Bakailo, Patxi Gezur, Patxiko Txerren, Pello Errota, Pello Kirten, Pepa Negar, Pepakin Mozkor?, Peru Abarka, Praixka Mutur, Txanton Piperrri.
- b) **MARIZIKIN** modukoak: mari-atso, mari-gorri, mari-maite, mari-mutiko, mari-puntta, mari-tente, mari-urrika, mari-xukalde. (Ez dirudi **haurra-mari** moduko eraikuntza hemen sartzekoa denik).
- c) **JUANITO KOJU(A)** modukoak: Estoan Txikien, Harry Azkar, Inazio Motz, Joan Manuel Haundi, Joan Martin Motz, Joanagorri, Joanito Zapparro, Joxe Mari Haundi, Juanito Koju(a), Katalingorri, Manuel Za(ha)r, Mari Haundi, Matxingorri, Tomasa Handi, Txomin Zatar, Zorion Potolo.

1: Ingelesaren kasuan ikus MARCHAND, H.: **The categories and types of present-day english word-formation. A synchronic-diachronic approach**, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1960, 33-36 orr.

2: "Notas lingüísticas a 'Colección diplomática de Irache'", in: **FLV**, I (1969), 1-59. orr.

- d) **FRANTSES-TXIKI** modukoak: argin-txiki, frantses-txiki.
- e) **LAZKAO-TXIKI** modukoak: Altza-Haundi, Altza-Txiki, Lazkao-Txiki, Teileri-txiki.
- f) **MIKEL ELEDER** modukoak: Gaxuxa Mokobipil, Mari Begibakar, Mikel Eleder, Garazi Gerrieder.
- g) **ARTA MANUEL** modukoak: Artá Manuel.

Aspaldidaniko ohitura izan da, eta ez euskaldunen artean bakarrik, goitizen moduko izendapen haueza jokatzekoa. Erdi Aroko nafar dokumentuetatik, lehen esan bezala³, adibide ugari jaso daiteke. Horrela:

- Peru Abarka modukoak dira, itxura osoz, honako guztiok: **Garindo Aquetça, Eneco Beya, Tota Cerria, Garcia Errlea**, (Cf. Otxoa deitura), **Sancio Baraçuri, Sanso Bicorra, Semen Çapata, Roderico Avarca, Orti Guruce, Garcia Ciricu, Martino Lepoa, Juan Orti Sudurra, don Pere Beatça**,... Edota adibide are ezagunago batera joaz, **Antso Abarka** erregea.
- Mikel Eleder modukoak ere badute, era berean, lehendaniko kiderik: **Domingo Burugorri** (Cf. Federico Barbarroja), **G. Buruquiçur, Berasco aogavala, Elvira Mutil Ederra, Elvira Suberria, Domenca beguy urdina**,...
- Are gehiago, Ricardo Corazón de León modukorik ere ez da falta: **Domingo de Beorburu, García Arzpuru, Garsia Arzburu**.

Gure hizkuntzaren alorrean pertsona-izenen erabide aspaldidanikoa izateaz gainera, erdal hizkuntzen artean ere ez da bide hau erabat arrotza. Horrela:

- Era honetakoak dirateke, alemanari dagokionez⁴, **Prahlhans, Heulsuse, Zappelphilipp, Supenkaspár** edota **Qatschheini**. Baita **Hanswurst, Hansnarr** modukoak

---

3: Adibideok, 2. oin-oharreko artikuluan ikus daitekeenez, XII-XIII. mendeetakoak dira.

4: Ikus **FLEISCHER, W.: Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, Niemeyer, Tübingen, 1975⁴, 107-109 orr.

ere, ordea⁵. Gure **marizikin** moduko en hurbilena **-fritze** kidekoetan aurki daiteke han: **Bummelfritze, Trödelfritze, Filmfritze, Fernsehritze, Klatschfritze,...**

- Ingelesaren alorrean ere bere kidekorik badu⁶: **Jack-straw, jim-crow, peggy-whitethroat, Jerry sneak, John-a-nokes, billy-goat, jenny-ass, tomboy, Jim-dandy,...** Kasu honetan **Jack-** litzateke, agerpen-maiztasunean oinarritu behar bagenu, gure **mari-**ren parekoa.

XVII.1. EZAUGARRI NAGUSTIAK

a) Goian aurkezturiko zazpi ataletatik lehen hirurak dira, gaur egun, ugarienak.

b) Semantikaren aldetik ezin esan liteke hitz elkartuok peioratiboak direnik: badira halakoak, noski, eta **marizikin** moduko en atalean besteetan baino areago, gainera, baina hitzarte askok eta askok ez darama berekin halako gaitzespen- edo defektu-kutsurik.

c) Bigarren atalean (**marizikin, mari-xukalde**) badirudi **mari-** hori izen propio jeneralizatu bat dela, era horretan izen arrunt bihurtu dena. Pentsatzekoa litzateke lehen ataleko zenbait formak ere (**Pellokirten**) bide bera ez ote daraman.

d) Nolanahi ere, bai **Peru Abarka-**n eta bai **marizikin-**en mugatzaile/mugakizun ordena alderantziz edo dago: mugakizuna aurretik doa.

e) **Peru Abarka** nahiz **Juanito Kojua** modukoetan eta, batez ere, **marizikin-**en sailean izaeraren adierazgarri dira adibide gehienak; pertsonen duten nortasun-ezaugarri nabarmenen bat adierazten dute. Horrela: **Indalezio Moko, Kosepa Koipe, Manu Txurrut, Patxi Gezur, mari-mutiko mari-tente, mari-maite;**

5: Ikus MARCHAND, H.: op. cit., 33 or. (2.13.1 puntua).

6: Ikus, goiko horiezaz gainera, KOZIOL, H.: **Handbuch der englischen Wortbildungslehre**, Carl Winter, Heidelberg, 1972², 54 or. (84. puntua).

Txomin Zatar, Zorion Potolo. Badira, halaz ere, ingeles⁷ **tom-tit, jack-merlin** formen pareko animala izenak ere: **matxinsalto** dateke, denetan, ezagunena.

f) Elkartean gramatikazko balioaz, ohar bi egin daiteke.

- Hitz elkartuok izen + adjetibo segidaz sorturiko izen-sintagmen eitea dute normalean: **Arta Manuel** modukoak dira, inor izatekotan, salbuespena.

- Osagaien kategoria gramatikala aski desberdina da, halaz ere, sailkapen-atal batetik hurrengora. Horrela:

a) modukoetan izen propio + izen segida ageri da.

b) modukoetan izen arrunt edo bihurtu "mari-" + (izen, adjetibo) segida

c) modukoetan pertsona-izen + adjetibo segida

d) modukoetan konbertsiozko izen + adjetibo segida

e) modukoetan leku-izen + adjetibo segida

f) modukoetan pertsona-izen + bahu-rîhi adjetibo segida, eta

g) modukoetan izen + pertsona-izen segida (Cf. alemanezko **Supenkaspar**).

XVII.2. BERRELKARKETA EDO GARAPENA

Hasierako sailkapenean f) atalean adierazitako **Mikel Eleder, Mari Begibakar, Gaxuxa Mokobipil** modukoak alde batera utzita, ez dirudi elkarte-moduotan inolako berrelkartze- edo garapen-arrastorik dagoenik. Dauden-daudenean pertsona jakinak identifikatzeko erabiltzen dira eraikuntzok, ez perpaus-katearen barnean txertatuz denotaziozko garapen-bide zabalagoak eskaintzeko. Eta ez dute, beraz, **lore-saltzail**-ek hala nahi izanik, **eguzki-lore saltzaile** eman dezakeen bezala, garapenik izaten.

7: Ikus MARCHAND, H.: op. cit., 34 orr. (2.13.3. puntua).

XVII.3. HITZ-JUNTURAKO HOTS-ALDAKETAK

Eraikuntzotan ez da hots-aldaketa berariazkorik izaten bertako hitz-junturan: **iturri + zulo** segidatik sortzen den **itur(t)zulo**-ren antzekorik ez da, alegia, **mari + zikin** elkartetik sortzen.

Mende honetako literaturan sorturiko **Mikel Eleder** modukoak ez dira, bistan denez, arau horren salbuespen.

XVII.4. EMANKORTASUNA

Elkarte-modu hau emankorra da orain ere. Bai idatzizko sorkuntza-lanetan ageri denez (**Martin Txilibitu, Mikel Eleder, Harry Azkar,...**) eta bai, batez ere, eguneroko hizkera-bide arruntean, lagunarteko jolas-mintzoan bereziki, euskaldun petoek orain ere eratzen dituzten aldiak aldiko izengoiti edo kalifikazioetan. Aurreko hainbat pasartetan egindako aipamena berritu liteke, halere, oker ibiltzeko arrisku handiegirik gabe, **Peru Abarka** elkarteetan: beren burua euskalduntzat duten askok eta askok (bizigunez, lanbidez edo adinez erdararen erasana gogorrago jasaten dutenek bereziki) nekez sortzen dituztela era honetako esaerak: **Pipi calzaslargas** bat mingain-puntanago sentitzen badute **Periko Moxala** edo **Olentzero Begigorri** baino, ez da euskal eraikuntza sintagmatiko hori erdarazkoa baino korapilatuagoa delako, hiztun horiek erdal kontzeptu-sareak eta irudi-munduak kolpatuago daudelako baizik: Ramos Azkarate **Galtzaundi**-ren garaian baino agitz kolpatuago⁸, nolana ere.

Hizkuntzaren aldetik ez dago, beraz, elkarte-modu honi dagokionez, ezinbesteko antzutasunik: euskaldun batzuen mintza-gaitasuna da, ezer izatekotan, kolokan edo elkorturik ageri dena.

XVII.5. IDAZKERA

Goian aipaturiko atalak banan bana aztertzea komeni da, puntu honetaz inolako argitasunik egiteko.

8: Ez ahaztu, ordea, gaitza urrunagotik datorrela: **Galtzaundi**-ren beraren "**lehengusu pocofino**" ezin kasualitate hutsaren fruitu izango da.

a) taldean (**Peru Abarka, Pello Errota, Mateo Txistu**), hitz biak bereiz idazteko joera ageri da, eskuartean erabilitako adibideetan, garaile: inoiz edo behin marraz loturiko formak suertatzen badira ere, gutxienak dira.

b) taldean (**marizikin, mari-xukalde**), bai zeharo loturiko formak eta bai marra bidezkoak agertzen dira: azken hauek dira, halere, maiztasunik handienekoak.

c) taldean, bai eta f)-n zein g)-n, aurkitutako adibide urriak bereiz idatzirik daude normalean: **Juanito Koju(a)** (baina, **Joana-gorri**), **Gaxuxa Mokobipil, Arta Manuel**.

d) eta e) taldeetan, azkenik, marra bidezko idazkera ageri da gailen: **frantses-txiki, Lazkao-Txiki**.

Idazkerari dagokionez, badago, azkenik, aipatu beharreko beste puntu bat: osagai bietariko bat, edota biak, maiuskulaz idazten dira sarritan. Puntu honetan ez daude gauzak, halere, hain garbi; alde nabarmena antzeman daiteke idazle batetik bestera. Hemen hautatu den ereduak, gutxi gora-behera, ondokoa da:

- a, c, e, f eta g taldeak: osagai biak maiuskulaz.
- b eta d taldeak: osagai biak minuskulaz.

ADIBIDETEGIA

SARRERA

Gorago esan denez (ik. 34. or., b) pasartea), azken bost mendeetako hainbat liburu arakatu nahi izan dira, teoriatzko azalpenei ohizko mintzajardunaren oinarri sendoagoa eman asmoz. Bilketa-lan horretatik jasotako adibideak atalez atal sailkatu dira. Ondoren eskaintzen den adibidetegi honek Plentziako Jardunaldian landutako 5 elkarte-motei buruzko erakuskariak eskaintzen ditu. Bikoiztapenen eta Dvandven kasuan, duten bolumen handiagoagatik, adibide-multzoak azpiataletan banatu dira.

Ahal zen guztian jatorrizko idazkuntzan eman dira adibideok, beren testuinguru zehatzean. Grafia aldetik dagoen aniztasunari aurre egiteko, halere, adibide berberaren aldaera desberdinak lema bakar baten pean sartu dira. Buruhauste bat baino gehiago eskaini du, ezinbestean, lemaketa honek. Adibide-sail ugariena eratzen duten bikoiztapenen eta dvandven kasuan, adibidez, ondoko oztopo hauei erantzun behar izan zaie, horrela gutxienezko uniformetasun-maila bati eutsi ahal izateko:

a) bustidurazko elkarteak bustidura gabeko lemapera ekarri dira gehienetan.

Horrela: **ixil-ixillik** → **isil-isil(ik)**, **txintxo-txintxo** → **zintzo-zintzo**, **motx-motx** → **motz-motz**.

b) hurbiltasunezko markak, orobat, aldaera normalenaz ordezkatu dira. Horrela:

anai-arrebok → **anai-arrebak**.

c) zenbatzailezko sintagmak ere plural arruntaz ordezkatu dira. Horrela:

ham seme-alaba → **seme-alabak**.

d) zalantza handiagoak sortu dira diminutibo-morfemei bere hartan eutsi ala ez erabakitzerakoan. Adibidez,

apur(txo)ka-apur(txo)ka, edo **seme-alaba(txoa)k**.

Bestetan esan denez, ehun eta gehiago jakiniturritatik jasotakoak dira ondoren ematen diren adibideak. Adibide bakoitzaren ondoan, bere hurbileneko testuinguruaz gainera, zein liburutatik eta bertako zein orrialdetatik jaso dagoen adierazten da berariazko kode batez: **HE11**, horrela, Axularren **Gero** da, eta **EJ79** Txirritaren **Ustu ezin zan ganbara**. Liburu guztion aipamena egiten duen alfazenezko kode horretaz jabetzeko, ikus ondoko zerrenda.

HITZ-ELKARTUEN ADIBIDEAK BILTZEKO ERABILITAKO ITURBURUAK

- EB20 ANSOLA, G.: **Usa-ren agintaritza eta dolarraren ahulezia**, Gero, Bilbo, 1972.
- EB87 SAN MARTIN, J.: **Gogoz. Gure Herriko gauzak. Cosas de nuestro país**, GAK, Donostia, 1977.
- EC16 LAPHITZ: **Bi saindu hescualdunen bizia**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- EC48 AGUIRRE, J.B.: **Jaungoicoaren legueco amar aguinteen gañean eracusaldia, III**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- EC61 AÑIBARRO, A.Fr. P. A.: **Escu-liburua, ta berean eguneango cristiñau-cereguiñac**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- EC70 VILLASANTE, L.: **Jesukristo**, SGEP, Donostia, 1969.
- ED46 Ik. HE08.
- EF92 GIPUZKOAKO DIPUTAZIOA: **Nekazaritzako irakuñaldiak**, Gip. Diputazioa, Donostia, 1933.
- EI31 MENDIBURU, S. (P. Altuna prestatzailea): **Mendibururen idazlan argitaraga-beak (II)**, Mensajero, Bilbo, 1982.
- EI94 ELKAR-LANEAN: **Rikardo Arregi**, Jakin, Arantzazu, 1979.
- EI95 EUSKALTZAINDIA: **Euskera**, XXVI (1981-1).
- EI99 X.X.: **Euskalzale**, I, 1897
- EJ00 GOIKOETXEA MAIZA, I.: **Juan Bautista Gámiz Ruiz de Oteo, Poeta Bilingüe alavés del siglo XVIII**, Diputación Foral de Alava/Euskaltzaindia, Gasteiz, 1983.
- EJ03 ARTOLA, F. "Bordari" eta ARTOLA, R.: **Aritz beraren adarrak**, Auspoa (156. zk.), Tolosa, 1982.
- EJ04 TREKU, M.: **Mattin, nere gizona**, Auspoa (158. zk.), Tolosa, 1982.
- EJ05 ONAINDIA, S.: **Estutitzak. Euskal literaturari buruz**, Egile editore, Bilbo, 1974.
- EJ06 EUSKO IKASKUNTZA: **Tercer Congreso de Estudios Vascos**, Eusko Ikaskuntza, San Sebastián, 1923.
- EJ07 X.X.: **Ibaizabal 1902-1903**, Sendoa, Donostia, 1982.
- EJ40 SAGARNA, A.: "Maiztasun-bihurtzaile elektronikoen eta korrante alternoko motoreen bitartezko abiadura aldagarritzako eragingailuak (I)", in: **Elhuyar** 25 zk., 1980, 21-38. orr.
- EJ48 ETXAIDE-ITHART, J.: **Usa alostorreko**, Hordago, Donostia, 1981.
- EJ49 ALKAIN, I.; ZAVALA, A.: **Gerrateko ibillerak II**, Auspoa (149. zk.), Tolosa, 1981.

- EJ50 SARASOLA, I.: **Gerraondoko Euskal-poesiaren antologia (1945-1964)**, Lur, Donostia, 1973.
- EJ51 TXILLARDEGI: **Euskal Herriatik erdal herrietara**, Egile editore, Bilbo, 1978.
- EJ52 ELKAR-LANEAN: **Zehatz**, 3 zk. (1978ko Urtarrila-Otsaila).
- EJ53 SATRUSTEGI, J.M.: **Axelko eta otsoko. Abereen ipuinak**, GIE, Donostia, 1983.
- EJ54 DAVANT, J.L.: "Udan irakurriak", in: **Lafitte-ri omenaldia** (Iker-2), Euskaltzaindia, Bilbo, 1983.
- EJ55 LIZARRAGA, J.: **Doctrina Christioarén cathechima. I. Fede christioarén gáin**, Príncipe de Viana/Euskaltzaindia, Iruñea, 1979.
- EJ56 EUSKALTZAINDIA: "Bergara-ko biltzar ondoko erabakiak", (Euskera-ren separata), Euskaltzaindia, Bilbo, 1979.
- EJ58 POUVREAU, S.: **Les petites oeuvres basques. Andre dana Maria privilegiatua**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- EJ59 AGIRRE, D.: **Kresala**, Arantzazuko Frantziskotar Argitaldaria, Oñati, 1976⁵
- EJ60 ALKAIN, J.; ZAVALA, A.: **Gerrateko ibillerak. I.**, Auspoa (170. zk.), Tolosa, 1981.
- EJ61 KRUTWIG, F.: **Sua ez da hilten**, Haranburu Editor, Donostia, 1983.
- EJ62 GARMENDIA, Tx.: **Bordaberri'ko gozo-mikatzak**, Auspoa (170. zk.), Tolosa, 1983.
- EJ63 URQUIAGA, E. (Lauaxeta): **Bide-barriak. Nuevos rumbos**, Geu, Bilbo, 1980.
- EJ64 ARRUE, A.: **Jan edanak**, GAK, Donostia, 1979.
- EJ65 SATRUSTEGI, J.M.: **Bordel bertsolaria**, Auspoa (45-46. zk.), Tolosa, 1965.
- EJ66 LAZKANO, P.; ZAVALA, A.: **Tiro tartean bertsoan**, Auspoa (168. zk.), Tolosa, 1983.
- EJ67 ZAVALA, A.: **Xenpelar bertsolaria**, Auspoa (88-89-90. zk.), Tolosa, 1981.
- EJ68 ARROSAGARAY, J.C.: **California-tik kantuz**, Auspoa (163. zk.), Tolosa, 1983.
- EJ69 BASARRI: **Kezka-giroan**, Auspoa (169. zk.), Tolosa, 1983.
- EJ70 AZKUE, E.M.: **Parnasorako bidea**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1979.
- EJ71 ETCHEHANDY, M.; PUCHULU, R.: **Jondoni Pauloren gutunak**, Elkar, Donostia, 1983.
- EJ72 ELISSAMBURU, J.B.: **Piarres Adame**; ITURRALDE, P.: **Murtuts eta bertze...**, Elkar, Donostia, 1982.
- EJ75 X.X.: **Escualdun cocinera. Ceinarekin nornahic cocina ona errechki eguin baiteçake**, P.-A. Cluzeau baithaco imprimerian, Bayona, 1864.
- EJ76 AZKARATE, R.: **Galtzaundi ta beste bertso asko**, Auspoa (7. zk.), Tolosa, 1962.

- EJ77 ZAMARRIPA, P.: **Gora begira**, Emeterio Verdes-en irarkolan, Bilbo, 1927.
- EJ78 ZAVALA, A.: **Arrantzaleen bizitza**, Auspoa (133. zk.), Tolosa, 1978.
- EJ79 ZAVALA, A.: **Ustu ezin zan ganbara (Txirritaren zenbait bertso ta gertae-ra)**, Auspoa (126. zk.), Tolosa, 1976.
- EJ80 ETXEBERRI, J.: **Manual devotioenezcoa (Lehen zatia). (Edizio kritikoa P. Altunak paratua**, Euskaltzaindia, (Euskararen lekukoak 3), 1981.
- EJ81 LERTXUNDI, J.M.: **Polli ta Pello. Bi euskaldun bikain da zintzoen kondaira**, 1910.
- EL70 MITXELENA, S.: **Ama-Semeak Arantzazuko kondairan**, E.F.A., Arantzazu, 1951.
- HEAX Ikus HE11
- HE01 DETXEPARE, B.: **Olerkiak**, Edili, Donostia, 1970.
- HE02 LEIZARRAGA, J.: **Euskal Protestantismoa zer zen**, Lur, Donostia, 1970.
- HE03 ETXEBERRI, J.: **Manval devotioenezcoa, edo ezperen oren oro escvetan erra-billtgeco liburutchoa**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE04 ETXEBERRI, J.: **Lan hautatuak**, Lur, Donostia, 1972.
- HE05 LARREGUY, B.: **Testamen çaharreco eta berrico historia,...**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE06 CHOURIO: **Jesu-Christoren imitacionea**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE07 AGIRRE, J.B.: **Jaungoicoaren legueco amar aguinteen gañean erakusaldia 2**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE08 UBILLOS, Fr. J.A.: **Christau doctriñ berri-ecarlea Christauari dagozcan eguia sinisbeharren-berria dacarrena**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE09 BARTOLOME STA.TERESA, Fray: **Euskal-errijetaco olgueeta, ta dantzen neu-rrizco gatz-ozpinduba**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE10 Ik. HE05.
- HE11 AXULAR: **Gero**, Jakin, Oñati, 1977.
- HE12 URIARTE, Fr. J.A.: **Biblia edo Testamentu zar eta Berria**, Hordago/Lur (Euskal klasikoak), Donostia, 1978.
- HE13 MENDIBURU, S.: **Jesusen amore-nekeei dagozten zenbait otoitz-gai**, E. Lopez, Tolosa, 1904.
- HE14 HIRIART-URRUTY, J.: **Zezenak Errepublikan**, Jakin, Oñati, 1972.
- HE15 AZKUE, R.M.: **Aitaren Bildur**, Garmendia y Cía Impresores, Bilbo, 1917.
- HE16 URRUZUNO, P.M.: **Sasiletrau baten zirria ta abar**, Auspoa (113. zk.), Tolosa, 1973.
- HE17 LIZARDI: **Itz-lauz**, Edili, Donostia, 1972.
- HE18 ORIXE: **Euskaldunak**, Auñamendi, Donostia, 1976.
- HE19 APAOLAZA, A.: **Patxiko txerren**, Auspoa (8. zk.), Tolosa, 1962.

- HE20 MOGUEL, J.A.: **Peru Abarka**, Gerediaga, Durango, 1981 (1881ekoaren facsimil-a).
- HE21 KIRIKIÑO: **Egunekoa**, Labayru, Bilbo, 1981.
- HE22 X.X.: **Aizkolariak ta beste ipui asko**, Auspoa (23. zk.), Tolosa, 1963.
- HE23 APALATEGI, F.: **Euskal mutillak armetan (1)**, Auspoa (3. zk.), Tolosa, 1961.
- HE24 ASKOREN ARTEAN: **Itzaldiak (Irugañen saia)**, Donostia, 1924.
- HE25 ANDUAGA, G.: **Bertso-bilduma**, Auspoa (52-53. zk.), Tolosa, 1965.
- HE26 ALZO, P. Diego B. de: "El superlativo absoluto en el euskera hablado", **BRSVAP**, VIII-2 (1952), 239-257. orr.; VILLASANTE, L.: "Literatur-euskarra Laphurrtarr klassikoaren gain eratu (III)", in: **ibid.**, 239-298. orr.
- HE27 MITXELENA, L.: **Mitxelenaren Idazlan Hautatuak**, Etor, Bilbo, 1972.
- HE28 ETXAIDE, Y.: **Amasei seme Euskalerriko**, Kuliska Sorta, Zarautz, 1958.
- HE29 ARRIZABALO, J.M.; ZAVALA, A.: **Baso mutillak**, Auspoa (134. zk.), Tolosa, 1979.
- HE30 MIRANDE, J.: **Jon Miranderen Idazlan Hautatuak**, Gero, Bilbo, 1976.
- HE31 BITAÑO: **Bigarren Atalak**, Kuliska Sorta, Zarautz, 1967.
- HE32 ECHEPARE, J.: **Mendekoste Gereziak eta beste**, Goiztiri, --, --.
- HE33 BOZAS URRUTIA, E.: **Andanzas y mudanzas de mi Pueblo**, SGEP, Donostia, 1978.
- HE34 TXILLARDEGI: **Leturiaren egunkari ezkutua**, Bilbo, 1957.
- HE35 SAIZARBITORIA, R.: **Egunero hasten delako**, Lur, Donostia, 1969.
- HE36 SARASOLA, I.: **Euskal literaturaren historia**, Lur, Donostia, 1971.
- HE37 ARREGI, R.: **Herriaren lekuko**, Jakin, Oñati, 1972.
- HE38 PLATON/ZAITEGI, I.: **Platon. I. Oturuntza, Protagora, Menon**, Izarra Inpr., Usurbil, 1975.
- HE39 LARRAUN: **Hil ala Bizi**, Ed. Elkar, Urketa, 1973.
- HE40 X.X. (J.M. Echeverria?): **Liberalen dotriña pecatu da**, Barcelona, 1884.
- HE41 DIARIO VASCOko euskarazko artikuluetatik hustutako fitxak.
- HE42 DIARIO VASCOko euskarazko artikuluetatik hustutako fitxak.
- HE43 LAFITTE, P.: **Pierre Topet-Etxahun**, Ed. Herria, 1970.
- HE44 ZARATE, M.: **Bilbo Irribarrez**, Bizkargi argitaletxea, Galdakao, 1980.
- HE45 LARDIZABAL: **Testamentu zarreco Condaira edo Historia**, Tolosa, 1908.
- HE46 AZURMENDI, J.: **Artea eta Gizartea**, L. Haranburu, Donostia, 1978.
- HE47 IZETA, M.: **Nigarrez sortu nintzan**, GAK, Donostia, 1982.
- HE48 ALTUBE, S.: **Laztantxu eta betargi**, Hordago/Lur, Donostia, 1979.
- HE49 MISTRAL/ORIXE: **Mireio**, Verdes-Atxirika, Bilbo, 1930.
- HE50 ZUBILLAGA, J.R.: **Lardasketa (Parrez ta negarrez, Bedayo'tar batek Argentina'n idatzia)**, Auspoa (40-41. zk.), Tolosa, 1964.

- HE51 ETCHEMENDI, P.; LAFITTE, P.: **Kantuz**, Elkar, Donostia, 1980.
- HE52 ETXARREN LOHIGORRI, J.B.: **Huarte, hator etxerat**, Jakin, Oñati, 1975.
- HE53 ZAVALA, A.: **Pastor Izuela (1780-1837). Ezkioko ta Segurako Itxuak**, Auspoa (106. zk.), Tolosa, 1971.
- HE54 BEOBIDE'ko Aita Fr. KRISPIN: **Asis'ko Loria**, Auspoa (57-58. zk.), Tolosa, 1966.
- HE55 MATXAIN, M.: **Uste gabea**, Auspoa (84. zk.), Tolosa, 1969.
- HE56 ERDOZAINZI-ETXART, M.: **Hinki-hanka poemak**, Elkar, Donostia, 1978.
- HE57 ETXANIZ, N.: **Lur berri billa**, GAK, Donostia, 1978².
- HE58 PEILLEN, D.: **Itzal gorria**, Kuliska Sorta (74. zk.), Zarautz, 1972.
- HE59 ETCHEPARE, J.: **Buruxkak**, Elkar, Donostia, 1980².
- HE60 X.X.: **Kantu, kanta, khantore**, Kordelieren Irarkola, Bayona, 1967.
- HE61 BILINTX (Indalecio Bizcarrondo): **Bertso ta lan guziak**, Auspoa (12. zk.), Tolosa, 1962.

BIKOIZTAPENAK

BIKOIZTAPENAK 1: Amreditak

adarrez adar

ihiztariak hil duen xori batek egin duen bezala adarrez-adar, aldaskaz-aldaska / EJ72,27

ahoz aho

sinagogetan judu irakasleek aoz ao eta gizaldiz gizaldi irakasten zituzten dotriñak / EC70,48

baina nik Pedro Zelayeta jaunari, 72 urtekoa, Murgoitioko Beña baserrikoari ahoz aho jaso hau da / EB87,44

ahoz-aho eta bertsoan guganaino heldu den oroitzapena, oraintsu ahitu da / EJ51,71

Jesucristogandic gugandaño belauetic belauenera eta aoz ao etorri dan dotriña / HE40,111

airez aire

kadira aurdiki zion airez-aire, beharrik huts egin baitzuen / EJ72,60

badario goiti airez-aire doan ke atsegin goxo usain oneko bat / EJ50,75

aldaskaz aldaska

xori batek egin duen bezala, adarrez-adar, aldaskaz-aldaska, nere burua erortzera utzi... / EJ72,27

aldika-aldika

aldika-aldika, besterik eziñak eska-ala / HE17,25

aldiz-aldiz

aldiz-aldiz / HE26,251

aldiz-aldiz, jan-edan-gaiaz erderaz idatzitako liburuetan / EJ64,110

ezpain-agotsik aotu eziñik, aldiz aldiz zintzur-marraka batzuk baizik ez ditu jaurtitzen / EJ03,32

apur(txo)ka-apur(txo)ka

apurtxoka-apurtxoka ikasten da oñez / EJ49,55

apurka-apurka

apurka-apurka beti ari naiz gauko autu dedan gai onetan / HE24,1

bañan gero, apurka-apurka, dan-danak zer eta nola ziran gogoratu nintzan / EJ49,153

esertalde batean ez danean, apurka-apurka / EJ60,10

argiro-argi(ro)

oleñkarien gogamena argiro-argiro ageñtzen digute-ta / HE24,131

arian-arian

arian-arian egiten da / HE26,247

idiak arrastaka ekarri zituen egur luzeak eta harriak arian-arian soroa
itxi arte / EJ53,52

azpi-lanak berea egin du arian-arian / EJ03,37

ostoen urrungalak arian arian lo-arma sartzen dit / EJ50,36

arrastaka-arrastaka

oiek danak orrela ikusirik, neroni, arrastaka-arrastaka, beren trintxera-
inguraño sartu naiz / EJ60,146

onela egin genduan: neroni, arrastaka-arrastaka, ia mendigain-gaiñeraño
igo nintzan / EJ60,153

zuek, bitartean, arrastaka-arrastaka, muntoaren babesean, beste 40 metro
inguru daukazute / EJ60,53

reketearen ondora lau oñean arrastaka-arrastaka allegatu nintzan / EJ49,64

besteak, arrastaka-arrastaka, irureun metro ingurura atzeratu giñan /
EJ49,122

dozen erdi bat mutil arrastaka-arrastaka, baxtarka-baxtarka, noizean bein
tiro batzuk tireaz / EJ49,121

arriskuz arrisku

begi gabe daroe, arriskuz-arrisku, engañozko sokatan biziro katigu /
EJ50,108

astero-astero

astero astero ziarduen Rikardok herria alfabetatzen / EI94,34

astiro-astiro

euskerazkoa astiro-astiro irakurtzeaño bere burua eratxi zun / HE17,33

aldapa igo degu, astiro-astiro / HE17,46

astiro astiro bere bierra aurrera daroa / HE31,75

gero batzartuetara hurbiltzen hasi zen astiro-astiro hobeki ikus zezaten
denek / EJ53,131

atez ate

guertatzen da onelaco nescachaquin, atez ate salgai dabilizan, janciera,
edo soñecoquin guertatzen dana / HE07,84

onelaco gauzac galtzen duela atez ate erabiltzearequin irutatic bat /
HE07,167

eta atez ate dabilizan janciera usatuaquin / HE07,167

eta erromatar picarochárrac becela atez-ate caridade piscabat escatu /
HE40,116

aurkez-aurke

cer eguin zuan Apelesec, pintatu zuan ez aurkez aurque, baicic cear aldera
beguiratzen zuala / HE07,216

aurpegiz aurpegi

nola erligioaren gañean zabalduac ceuden uste eta irritzi minberaquin
 arpeguiz-arpegui-jarri / HE40,7
 etsayari beti arpeguiz-arpegui begiratzen diona / HE40,165

aurrera-aurrera

moro-artetik aurrera aurrera nondik gorputza eroango, nondik españa zabalao
 eingo, nondik eingo au andiago / EJ77,71

aurrez aur(re)

ta aurrez aur zeinbat etsai ebezan aurkitzen ainbeste ebezan eurak indarrez
 zapaltzen / EJ77,102
 eguin dodazan becatu guztien aurrez aur ifinico dituz Jangoicoac / EC61,44

aurrez aurre

ekonomia osoaren ahuleriaren aurrez aurre jarri gaitu / EB20,37
 arazo handiekin aurkituko bait gara aurrez-aurre / EB20,10
 eta ez da konplexorik hori baieztuaz arazo hau aurrez aurre hartzeko /
 EJ52,22
 pentsakera jasankor eta konformazale horren aurrez aurre, beste pentsabide
 eraberrizale eta iraultzaile... / EB20,50
 jarri ziran komodaren alde banetandik aurrez-aurrez eskuan tanpoya zutela /
 HE61,173
 aingeru saillek eta artzaiek aurrez-aurre begiztatu / EJ69,64
 eta aurrez-aurre marbil-berriko zuhaztia / EJ51,92
 idazkeraren auzian etimologiaren eta erabileraren irizpideak aurrez-aurre
 gertatzen direnean / EJ56,56
 andikan aurrez-aurre ikusten da Urkizu / EJ60,71
 zu ikus nahi zintuzket han hartzari aurrez-aurre begira / EJ53,98
 gueroacoac arritúten dau: aurrez aur ifinten jaco betirauna, edo
 eternidadea / EC61,26
 eta zure echearen aurrezaurre edo auzoan beguitan artutaco nescacha batzuec
 bici dira / HE40,145

auzoz auzo

jo harat, jo hunat, hauzoz-hauzo zabilaian, beti bezala berriketan... /
 EJ72,37

bailerik baile

euskal-errietan anaiak alkar iltzen, bera Durango'n bailerik baile
 neskatxak engañatzen... / EJ60,86

bakarka-bakarka

bakarka-bakarka ... badatoz aldun geiago / HE17,22
 kantu au ongi ta bana-bana adierazia duzu / HE38,166

bana-bana

horien berri jakin nahi duen ikasleak liburuaren orrialdeak bana bana arakatzen ibili beharrik... / EJ80,16

bana-bana(ka)

tiroek ere bana banaka ematen dute gaztigu / HE18,87

banan-banan

eusko-yakintsuak banan-banan zuen aurrean oroitzea / HE24,1

txiribita zuriak banan banan galdu ahala / HE27,297

banan-banan garbitzen ditu ontziak / HE57,103

arrain galdu ta erretillu zati guztiak banan banan agertuteraño / EJ59,40

iracurri daidezan berean banán banán / EC61,29

biak ioan zirean aurreko salara banan banan sartzeko gaisdunan gelara / EJ70,83

gizonen arpegi baltzeran legentsuak ezagutu zirean banan banan da garbiro / EJ59,66

hauen tesi-posizio batzu agertuko ditut banan banan / EJ52,56

barrea(re)n barreaz

bat baiño geiago egozan saiatzari oratuta, barrean barreaz arnasa artu eziñik / EI99,164

barreka-barreka

orra nun agertzen jatan gure aldi bateko Txinuelo, barreka-barreka ta arpegia gorri-gorri / HE21,77

basoz baso

eta ik mando orrekin jo zak emendik basoz-baso Urkiola aldera noski / EJ49,144

baten bat

bañan batenbat bialdu eta Itxarkundia'ren buruzagiak aien alde agertu / EJ60,18

batipat, batik bat

begiratu batez oartuko zera ongitxo orniturik dagoena, esku-tresneriz batipat / EJ03,22

arrantzaleentzat paratzen omen zituen batikbat bertsoak / EJ80,15

Euskalerriko gure ikastetxeetarik Bilbo-Iruñeatakoak batik-bat izaten ziren mutil-beharretan / EJ00,178

euskal poetez, haien bertsogintzaz batikbat, bere usteak eta iritziak eman dizkiguna / EJ80,9

baina marxisten artean, eta batik bat jakintza arloan ari direnen artean bada bide berritzerik / EJ52,25

inguruaren irudi batzuk dira batik bat / EJ52,32

greba harma ekonomiko bat da batikpat / EJ52,34

bazterka-bazterka

andik atera eta, baztarka-baztarka, Nafarrate'ra igo giñan / EJ60,143
 ori ikusirik, gu biok, baztarka-baztarka, tiroai alde egiñaz, Ernani'ra
 allegatu giñan / EJ60,47
 andikan irten eta baztarka-baztarka, belarriak erne-erne eta begiak zakur
 amorratuak baño argiago genituala / EJ49,16
 eiraka-eiraka, baztarka-baztarka, Eskoriatza'ko mendigain batera goizeko
 bost eta erdiak inguru ortan allegatu giñan / EJ49,111
 dozen erdi bat mutil arrastaka-arrastaka, baxtarka-baxtarka, noizean bein
 tiro batzuk tireaz / EJ49,121

bazterrik bazter

eta oriei aurrerabidea ematen bazterric bazter dabillena / HE40,77
 nire sarraskia Yaungoikoak eder; aren aintzak bete nau bazterrik bazter /
 EJ50,14

begiz begi

begiz begi begiratzen dute, eta dokumentuak diren bezala artzen dituzte /
 EC70,40
 ni lenbizi arri aurrean jarri nitzayon; beguiz begi jabea ta bere alaba
 jarri zitzaizkidan / EJ81,49
 Jainkoa begiz-begi ikusten duzun ori, zauden zeru ederrean izan zaitez gu
 guzian bitarteko! / EJ03,64

behin edo behin

bein edo bein egin det / HE26,252

behinik behin, behinipehin

orrelako ezeri ez, beinik-bein / HE38,150
 hontara artzen diogu behinik behin "dies irae" doinuan etxeko guztiei egin
 farre-erretratoan Gamizi berari dagokion ahapaldia / EJ00,179
 galant horrek gorputz handikoa ere esan nahi baldin badu behinik behin
 hemen / EJ00,179
 irri bertsotarako, behinik behin, gaiago dakusat nik neuk eskola-bertso
 ikasietarako baino / EJ00,183
 gorputz-irudia eman nahi izan ez digunak, gogo-barrena behinik behin ez
 digu hartaraino izkutatu / EJ00,180
 hartutakotik behinik behin ez zuen aurrera handirik egin / EJ00,209
 Batși barru barrutik beiñik bein ezekian iñok nor zan / EI99,141
 San Justino, beiñepein, 150 gn. urte inguruan, era ontara mintzo da /
 EC70,69
 propaganda anti-patriotikoaren aitiaz izan zenarren huntara behinik-behin
 pragma positivia bilhaka ziteken / EJ61,34

A.N.V.koak hobeak izan zitezkeela pentsatu ukhan nuen. Behinik behin hauk ez ziren klerikalak / EJ61,16

gehienik higizten dena, behinik behin sômatikoki, inteletualki ez denarren ... / EJ61,12

euskeraz itzegiten zuten errikoak, gaskoieraz mintzatzen etziranak beiñipein / EJ51,18

erakunde hauek indar hau kontrolatzen duten neurrian behinepehin / EJ52,34

txingurriak bezela, makiña bat lagun il eta zauritu ziguten, beñepein, momentu batean / EJ60,133

ala, beñepein, bi mando oiek artu ditut / EJ60,131

eguerdiko otorduetan beñepein eltzekari gozorik badaki egiten / EJ03,17

beñic-beñ eciñ iduqui litequeala caridadeaz bestera eguin guelacotzat / HE40,133

beñic-beñ asmo eta intencio ónac icusteraño, orrelacoric eztagoen toquian / HE40,162

eguin izan da benic-beñ oraiñ bezala, bacoitzac isilic belarrira esaten diozcala apaizari bere becatuac / HE07,343

haz çaite behiñdic behiñ çure bihotcean baquearen eçartcen / HE06,134

utseguin diteque benicbeñ baldin apaintzen bada bat duan adiñari ez dagocan eran / HE07,92

indoeuropear kultura zaharreko aztarnak ditugu, neolitos garaikoak behinik-pehin / EB87,21

bada elizara zen beinik-bein bere adi-untzan, ta garai onean, edo egunik galdu bague / HE13,39

benik-bein bada billatu zuen Jesusek, bear bezala, bere aita Jaungoikoa / HE13,36

nekatzen dute anima, ta penatzen dute beinik-bein gorputzaren miñak / HE13,114

bai, benik-bein erregue-bidea da gure legueko bide au / HE13,128

bost urte diran ez dakit baño beñepein badirare lau / HE61,68

bertsoginean atzematen dugu 1736rako behinik behin, eta, neguari ihes egina dela soma dezakegu kantuari emana den txoria / EJ00,179

gure gurasoentzat (nereentzat behinik-pehin) ezta izan Eguberririk orio-aza ... gabekorik / EB87,29

eta aurten irtengo diran kantari taldeetako batek behinik behin kantatuko du / EB87,34

bertsoak, zortziko txikian behinik-pehin El borracho burlado bertakoak baino biribilduagoak ditu / EB87,40

ez denak, beiñepein / HE57,145

aitzinean behinepehin luzaz egon ohi da hitzik atera gabe... / HE52,10

bekatuz bekatu

beintzat beatz-topaka, edo erorka, ta bekatuz-bekatu dabiltzanak / HE13,147

bekoz-beko

hona bertso gai berdinok bekoz-beko, gaineko lerroa Larramendirena eta
azpikoa Gamizena delarik / EJ00,206

bataren eta bestearen aurpegitzar-aurpegitxoak bekoz-beko ipini besterik ez
dago konturatzeko / EJ00,205

lehen urratsak egin behartu oraino San Francisco-ra, inmigrazioko xefa
handien bekoz-beko mintzatzera / EJ68,32

belaunik belaun

belaunik belaun zuberotarren pozgarri izan ondoren, gaur liburuetan
bildurik irakur daitezke / EJ51,71

berban-berban

neska zaarrai neskatilea berban berban esaten eutsen / EI99,163

berez-berez

berez berez etorri zan gero / HE31,45

"con empresa de versos" "dando pies" tentatu zuen berez-berez Gongorako
Markesak 1740 abuztuko bazkalondo batez / EJ00,184

hartu-emanen, ordea, konfiantza eta adiskidegoa darie berez berez /
EJ00,187

berriro-berriro(tik)

egunkaria berriro-berrirotik egin / HE17,75

bertakotuz-bertakotuz

ba dakit gure nortasuna bera ere aldatu egingo dabena bertokotuz bertokotuz
/ HE44,11

besorik beso

besorik-beso, eskurik-esku, maite biak geldi dira / EJ50,85

besteak beste

kantinera gaisua, bestiak beste, alperrik bete'ituzte amaika este /
EJ67,214

betaro-betaro

bideska txigorretan barrena noa, bada, sastarka ta lore berrituen usai ezea
betaro-betaro ausnartzen / HE34,26

bidez bide

badoa bidez-bide basoan eta, halako batez, zerrama haundi bat zazpi edo
zortzi ume politekin bere aurrera / EJ53,32

bidez-bide aurrera jarraitu dute / EJ53,106

bidez-bide badoa hesi aldera eta arrastorik ez / EJ53,96

bienbi(tartean)

haren ... contra: bienbitartean hiru hitz sartu ditu / EJ80,126

bina-bina(n)

gero mutil-neskak biña-biñan alkarri besoetatik elduta / HE21,60

binan-binan

iezarrten dira maian binan binan beti alderrdi bateti bi eta bi besteti /
EJ70,87

bisean bis

bisean-bis zuen gizon batek, uste izan zuen moltsaren hartzera abian zela /
EJ04,87

hain xuxen, bisean-bis, etxe batetako argiak piztu ziren / EJ04,68

alde batetik, Larrun mendia, bisean bis / EJ04,33

bizkitartean

bizkitartean, jaun errientak erraten zian, aditu nahi zuenari / EJ72,15

bizkitartean justuen deliberacione onac hobequi dire fundatuac Jaincoaren
gracian / HE06,81

bizkitartean bi gutun horien artean bada ere desberdintasunik / EJ71,9

bueltaka-bueltaka

arekin bueltaka-bueltaka kape-alea igo ederki / HE29,127

ta ermitaren jira guzian ankutsik bueltaka-bueltaka ibiltzen zan / EJ67,307

bañan orduan bost edo sei mulakin, bueltaka-bueltaka / EJ66,57

bururen buru

izan ere, ain zan iztun ona eta ain ederki eramaten zuan bere kontraera
bururen-buru / EJ60,9

buruz buru

beren kaseta iraultzailea kalean saltzen ari zen horietako batekin buruz
buru hitzegiteko aukera izan genuen Boisen bertan / EJ51,62

onen elizaganako amodio sutsuak bete eta irabazi egin zuen buruz buru /
EJ70,63

hona kantagaiok elkarri buruz-buru / EJ00,204

denboran zenbait partida badutela buruz buru eginik nor edo nork finkatzen
balauku / EJ65,99

euskaltzaleen gidari famatua buruz buru ezagutzeko aukera izan genuen /
EJ51,26

ondoko merkatuan, buruz buru egiten du bere saltzailearekin / EJ04,76

osaba haren hauzoko gizon bat buruz buru heldu zaio gure gizonari / EJ04,38

banazka, hirunazka eta hobekienik buruz-buruka / EJ04,86

bertzea kuxean pilotaren bilarat gan zen, eta lotu ziren biak buruz-buruka
/ EJ04,55

doian doika

iganez doian doika baten bere salbamenduan travailla-tcen ez denac ... /
HE06,122

ederki-ederki

koltxoi gañean ederki ederki / HE23,118

an zerbait galdetzera joanta-edo, an zagoen ederki-ederki jarria, epel-epel
egiña / EJ79,61

ederki-ederki jantzita agertu zan guregana agur egitera / EJ49,74

egiaz-egiaz

erantzun nion egiz-egiz ez nituala uleñtzen / HE24,127

egonez-egonez

egonez-egonez jarriko da "se repondrá a fuerza de reposo" / HE26,247

egunean, egunean, egunean

egunean, egunean, egunean, aurrera ta aurrera / EJ66,101

egunean-egunean

egunean-egunean aldatzen da ori / EJ66,76

Ondarribiko arrantz-ontziak, bajura-arrainketarako egokituak bereziki,
egunean egunean kaieratzen zaizkigu maizenik / EJ03,16

egunero-egunero

egunero, egunero, mendi tontorretatik zazpi bat edo hamar basahuntz jeisten
ziren / HE35,110

egunero-egunero / HE26,251

bai, bai; nik egunero-egunero errezatzen det / EJ79,103

eiraka-eiraka

zear-zear eta eiraka-eiraka, Sollube mendi orren gañera igo / EJ49,70

andik irten eta, eiraka-eiraka, baztarka-baztarka, Eskoriatza'ko mendigain
batera goizeko bost eta erdiak inguru ortan allegatu giñan / EJ49,111

ekin eta ekin

ekin da ekin ... egiten da / HE26,247

ekinaren ekinaz

ikus daikenez idaz-makiña lortu dot, ekiñaren ekiñaz / EJ05,179

ekinean-ekinean

ekiñean ekiñean egiten da / HE26,247

emeki-emeki

goizeko lanho meheak urtzen ari ziren urriko iguzki ahularekin, emeki-emeki
/ HE32,25

emeki-emeki, Goidelaraz besteko hizkuntzak oro itzali dira Irlandan /
HE30,222

emeki-emeki, zangoak doi-doia lurrean finkatuz / HE32,32

emeki emeki / HE4,57

gauzak emeki-emeki nahasi, makurtu eta gaizkondu zitazken / HE43,7

otoitzari jarraikitzen zitzaion; bainan, emeki-emeki / HE59,10

erakusten ziola emeki emeki noiz zer nola erran / HE59,12

borrokatu gabe gizonak ez-deus bilakatuko ditiñatzat, emeki emeki /
HE58,55

emeki emeki distiratzten ikusiko bagenu / HE52,7

gero, emeki emeki gibeletik hurbiltzen / HE59,34

herioak emeki emeki beretuak / HE56,29

emeki-emeki euskalduna bere mugetan gal liteke / EI94,38

gure herri langileak emeki emeki sortu ere du bere burruka elea / HE56,11

zenbat buru emeki emeki gizontasunerat heldu behar direnak! / HE59,106

bagineraman emeki emeki bahetara guzia / HE59,84

paperra urrearen berdinerat igaitera etzutelarik uzten emeki emeki baizik /
HE59,117

lurrak bere ganat emeki emeki ukurtzen deielarik gorputza / HE59,108

emeki-emeki horra herri guzia airean / EJ72,61

ichur çaçu emeki emeki taça bat esne epehel bethi higituz crema / EJ75,35

emaçu casola batian eta barreya çaçu emeki emeki yusarekin arras guritu
arte / EJ75,12

emaiten duçu guero irina emeki emeki casola bererat eta ... / EJ75,15

behar da urratu bizkarretic eta hechurrac khendu haraguiac emeki emeki
berechiz / EJ75,16

trempatcen da emeki emeki bi baso ur et baso bat arnorekin / EJ75,20

emoçu esnia emeki emeki irinaren trempatceco / EJ75,18

busti çaçu emeki emeki higituz makallaua egosi duçun ur harekin, utz çaçu
irakitcerat / EJ75,18

azpi-lana egin zuen, eta, emeki-emeki, bere emazte zenaren oroimena
lausotzen joan zitzaien / EJ48,19

emeki emeki ohartzten dira lauzak ozka bat egiten duela lurrarekin / HE59,40

gizontasunerat heltzen bihotza emeki emeki / HE59,54

ene ahalaren arabera, emeki emeki ohartzea / HE59,58

bizkitartean emeki emeki jarri nintzan argi hari / HE59,79

emeki emeki higatuz heriotzeraino eremanen dituen bideari / HE59,105

entzunak entzun

entzunak entzun, ehizaketa harrigarriren bat egitea itxaro zuen egun hartan
/ EJ53,117

erdiz erdi

nere mandoa erdiz-erdi jo eta txiki-txiki egin dutela ikusten diat /
EJ49,145

beste izaki askozaz yazo da suburu ta aulki ta leio ta pendiz ta lanka
oñezaz yazo dana: taiüz aldatu ta izena osorik edo beintzat erdiz-erdi
galdu / EJ06,72

Etxeberrria'k erdiz-erdi asmatu zuala bere garaian atzeratzea / EJ60,135

erdiz erdi(ko)

aditzaille guziak ukitu zituan biotzaren erdiz-erdiko zañian / HE54,152

erreka-zuloz zulo

ura beti erreka-tzuloz-txulo sasi eta ostro tartean zebillek / EJ49,9

errekaz erreka

errekaz-erreka, iñork ikusi gabe, gure lagunen atzeko aldera igoko giñala /
EJ60,94

esan(ar)en esanaz

esanen esanaz zuritu eben da ateraiño eldu zan / EI99,155

esanak esan

esanak esan, horrenbeste askatasun eta lizentzia gutxi bailitza / EJ80,28
esanak-esan, ez aztu abelgoñi-enda onek zein bazka ematen zaion geienean
begiratzen ez badio... / EF92,74

eskurik esku

or eskurik-esku dabillan "cinta" ori barriz neureganduten dodanean /
EJ05,150

besorik-beso, eskurik-esku, maite biak geldi dira / EJ50,85

eskuz esku

mende illara luze ortan ebanjelioak eskuz esku guganaiño eldu dira /
EC70,97

ene hitzak sinhets etzak, nahiz eskribatuak. Edo ezperen tradizione eskuz
esku hartuak / EJ80,123

gu esnatu baño len eskuz-esku lotu, ta beren ibar batera eraman giñuzten /
EJ81,22

eskuz esku alkar artuta, eriyotza igarriyaz eta lurrak irestuko ote zitun
bildurrez / EJ81,9

Etxeberria'k esanda, esku-bonbak eskuz-esku, ladrilloak obretan bezela,
pasatzen zituzten / EJ60,153

etapaz etapa

etapaz etapa bideak mugatu behar dira / EJ52,8

etxe-gibelez etxe-gibel

etxe-gibelez etxe-gibel, landaz landa, gatu zehatu bat bezala sartu ninduan
etxera / EJ72,18

etxerik etxe

udaberri aldean noiz nai, egunero ez esate arren, illazkiak jotzera joan oi
da etxerik etxe / EJ03,14

etxez etxe

ttunttuna aparitara etxez-etxe doa / HE18,39

bein, Ernani'n, etxez-etxe kantari diru biltzen zebillela, indiano aberats
bat etorri zala esan zioten / EJ79,104

nik bear nuana, arek, etxez-etxe baitzebillen, beste iñork baño errezago jakingo zualakoan / EJ60,110

bazkaldu dukan bezein laster, habil etxez-etxe eta errotek ixil-ixila, herriko jende guzieri / EJ72,49

herriko mutila, atabala gerrian, berri izigarriaren oihu egiten ari etxez-etxe / EJ72,62

an egiten zen mutilen axeri-dantza, etxez-etxe arraultze ebaska eguna bota ondoan / EJ65,21

Gabon egunez kantari taldeak etxez-etxe eskean ibiltzen direnean ere / EB87,30

gabon-zahar gauean, Nafarroa parte hortako haurrak etxez-etxe ihoaten dira kobleri / EB87,22

eraman zuen Jerusalem, eta erabili zuen calez cale, eta echez eche / HE07,261

eta era berean lecu ematen bazate echez eche, eta sucaldez sucalde ibilli oi diran cembait atso ipui zaleri / HE07,215

Sarako gazteriarekin ibiltzen zela urte on desiratzen etxez etxe / EJ04,67

ezarian-ezarian

arazoaren funtsera heldu gera, ezarian ezarian / EI94,41

lehenbiziko pontua onartzen baldin badu, ezarian-ezarian bigarrena onartzera dator / EC70,101

etziki-etziki

eta esan zidan etziki-etziki / HE24,141

eztiro-eztiro

biyotzera sartzen zait eztiro eztiro / HE61,59

famarik fama

orduan ere Orio ta San Juan zebiltzan famarik-fama, arraunlari onak zirala-ta / EJ66,131

gainez gain

nehor ez zen harritu 1893-an "bakalorea"-ko haitada gainez-gain iragan zuelarik / HE59,7

onela, gau artan gañez-gain ginjoazen / EJ49,9

galduak galdu

galduak galdu pasa ziran da urbildu ziran Paris'a / EJ79,20

gauero-gauero

Aita Gereka'k berriz gauero gauero fedean otz ziranak jarri ditu bero / EJ76,112

gauetz gau

sar oroz-goragoko argi zabalean; dirdiraraz gauetz-gau han bildu argia / EJ50,67

geldika-geldika

da geldika geldika beste erriak bere gogoz edo lotsaz iarraituko dautse
bide eder onetan / EI99,161

gizaldirik gizaldi

gizaldirik gizaldi iraun duten ohiturak garai bakoitzean bertako giroari
lotu dira / EB87,55

gizaldiz gizaldi

sinagogetan judu irakasleek aoz ao eta gizaldiz gizaldi irakasten zituzten
dotriñak / EC70,48

gizonik gizon

atzeñitar gauza oreek, gizonik-gizon, komertzijorik-komertzijo igaro oi-
dira eñitik-eñira / EJ06,87

gobernuz gobernu

kontzat ematen du elizác Mahomaren leguetegui edo Corana, legue au
jarraitzen dutenaquin gobernuz-gobernu tratatzen duelako? / HE40,147

goizean goiz

astelehen goiz batez, andre Incarnacion, goizean goiz jeikia, bezperako
haitadaz / EJ72,37

dudarik gabe, goizean goiz jeikirik, ganbaratik atera baino lehen /
EJ72,41

goicean goiz irteten da bere oequin bazca billa, eta ozta cerbait arquitzen
du / HE07,74

goizean-goizean

43 urtetan ibilli zan Graziano goizean-goizean Arantzazuko kolejioko
mutikoentzat gosarirako esnea ekartzen / HE25,13

gorputzez gorputz

gentillen erligiotzaco arequin gorputzez-gorputz peleatu bear izan zuten /
HE40,7

gutxika-gutxika

ez lurrécoen guisará beárrien médios eracútsis gutíca gutíca /
EJ55,200

gutxinaka-gutxinaka

gutxinaka gutxinaka ... haunditzen joaten zait / HE35,34

haize eta haize

aize ta aize, etzuen asmatzen / HE26,248

harriz harri

arkaitzak al nun bezela gañeratuaz, arriz arri batzuetan, adarraí elduta
bestetan eta nun nai larri / EJ81,67

herrian-herrian

euren aldiz, olantxe ezagutu-erazo ta saldu ere egiten ditue gauzok,
eñijan-eñijan / EJ06,87

herririk herri

gauzia ezagutzen doan neuñijan berean, jatoñitiko añotz-izena ere
zabaltzen eta zustraitzen doa eñirik-eñi / EJ06,87

erririk erri zuaz mindubak poztutzen / EJ63,22

erririk erri genbiltzan, tristuraz eta makal / EJ50,126

astodunak deritxue azkenenguoi, astoakaz doiazalako erririk erri / EJ59,72

etenik gabe, erririk erri, egi sendoak esanez, puskarik ezin kendu oieri
bertsolariz ta gizonez / EJ69,23

herriz herri

sardinak herriz-herri saldu ohi ziren garai batez eta horretarako
mandazainak baziren bazterretan / EJ53,49

aien aita eta nerea erriz-erri bertsotan ibilliak ziralako / EJ49,101

erriz erri, gutxi jan ta erdi buluzi ibili zirela esaten digu bere
bertsutan / EJ65,37

erriz erri, edo zoco zoco dabiltzan nescach erguelaquin / HE07,85

batzuec erriz erri dabilta guerrarien ondoren / HE07,230

orregatic ecusten dira aimeste ume, eta emacume erriz erri esquean /
HE08,98

hilean-hilean

Jesusen biotz-zaleentzat papertsuak ilean ilean bizkaitarrez da
gipuzkoatarrez argitaratuko doguz / EI99,152

hiriz hiri

nora oa, mendiz mendi, uriz uri gazte ori? / EJ50,105

hitzez hitz

Leninen beraren pasarte bat dakarkizuet hitzez hitz honera aldaturik /
EJ52,57

Osasuna, merketa ta yanaritzaz izenburuko liburutxotik itzez-itz aldatzen
degu / EJ64,110

askotan itzez itz ezpada ere, maiz beintzat / EC70,57

ez dira, bistan da, itzez itz artu bear / EC70,60

Jesusen itzak eta esaerak ez beti itzez itz, baiña bai leialtasun aundiz
jaso izan direlako / EC70,84

Mattinek egiten zioke jaun hauzapezari fraiden aitaren mandatua hitzez-hitzez
/ EJ72,51

hark niri erran solas guziak, nik zuri hitzez hitz errateko / EJ72,10

Makazaga'ri kopiatu diote geroztikako argitaraldirik geienak, itzez-itzez ez
bada ere / EJ67,166

itzulpena ez da itzez-itzez egiña ta gutxiago ere / EJ64,23

Etxeparek bezala -hau ez dio hitzez hitz baina garbi dago hori esatean

Etxepare duela gogoan / EJ80,16

itzez itz artuak dira denak, eta utsak ere ez dituzte aldatzen / EJ65,98

bere eskuz idatzi nion, eta, itzez itz, argitaratzen dut / EJ65,96

hostorik hosto

eskillasoak eta amilotxak, ostrarik ostro ta adarrik adar, guztiz biziro ta alai / EJ59,40

hurrenez hurren

bi erritako ezkill urbillen dandara urrenez urren. Aiek ekarriz lagun datorkit iparra / EJ50,29

ibiliaren ibiliz

bere liburuaren buztan, olerki-papertxo bat ezarri zuen, sakelako ibiliaren ibiliz tolesturetatik aski urratua / EJ00,179

ikusian-ikusian

ikusian-ikusian ikasi egiten da / HE26,247

ikusiaz-ikusiaz

ikusiaz-ikusiaz ikasi egiten da / HE26,247

iritziak iritzi

iritziak iritzi, Kaximirok esan duena: bestearen burubidea errespetatzen ikasi / EJ03,56

jaian-jaian

¿zein elizatan batuten dira iaian iaian zortzi edo amabi erezla edo kantari onak, Palestrinan musika ederra entzuteko eran erezi al leienak? / EI99,153

jaiero-jaiero

bañan jaiero-jaiero Amueder'era joaten zan / EJ66,66

zaspi itzak, igande arratsaldijetan, jaiero-jaiero irakurtzen ditut / EJ05,187

jan (e)ta jan

jan da jan ari da / HE26,247

jauna, jauna

jauna! jauna! illoba auek eragiten dizkiguten okerrak / HE57,141

joanak joan

egiazki esaten da joanak-joan / EJ51,19

egiya diyozu; "junak jun" maiz esaten da / EJ81,16

kalerik kale

errian bertan kalerik kale saldu oi daroenak / EJ59,72

errian da inguruetan jateko bear dana, kalerik kale saltzea / EJ59,71

etorri ziran kanpai ots zindo ta kalerik kaleko soñuen zarata bizigarriakaz
/ EJ59,64

olantxe ibilli ziran kalerik kale eguardi arte guztian / EJ59,64

ba alako jantzia artu ta kalerik kale ibiltzen ziran propiyo jarritako
euskal bertsoak kantari / EJ76,24

kalerik kalerik kale Tolosa gurean zoraturikan pozez gabiltza lanean /
EJ76,40

batzuk an sartu ziran; bañan besteak kalerik kale asi giñan / EJ60,61

beste gure lagun batzuk ere etorri ziran, eta danok kalerik-kale jende-
klase orri armamentoa kentzen asi giñan / EJ60,59

Sevilla andian sapatu baten urrten neban nik errira eta ninoian kalerik
kale denda guztiai begira / EJ70,126

kalez kale

eta irurok, tabernatik irtenda, kalez-kale ibili giñan / EJ49,25

erortzean mutikoak adar-zatiak kentzen omen zioten suzko-zezena bezala
kalez-kale erabilteko / EB87,46

ez harritu, mendiz-mendi edo kalez-kale doan taldearen doinu hotsetan
holakorik aditzean / EB87,28

Olentzaro kalez-kale erabili ondorean herriko plazan erretzen dute /
EB87,21

Gipuzkoako ekialdean mutikoak doaz kalez-kale kantari / EB87,21

andetan erabilli zuen calez cale onen idoloa / HE07,20

eraman zuen Jerusalem, eta erabilli zuen calez cale eta echez eche /
HE07,261

kaskoz kasko

i, Jose: kaxkoz-kazko oso gaizki ibilliko gaituk / EJ49,9

keinu eta keinu

nik keñu ta keñu, baña arrek ez aditzen / HE26,248

komertziorik komertzio

atzeñitar gauza oñeek, gizonik-gizon, komertzijorik-komertzijo igaro oi-
dira eñitik-eñira / EJ06,87

kontuz-kontuz

argia iraungi eta kontuz kontuz zihoan kanporantz / HE39,73

laburka-laburka (egin)

laburka-laburka egin / HE26,251

lan eta lan

lan eta lan, ezin atera bizia / HE26,248

landaz landa

banohak beraz, landaz-landa bidea laburtuz, Juanareneko aldera / EJ72,25

etxe-gibelez etxe-gibel, landaz landa, gatu zehatu bat bezala sartu ninduan
etxera / EJ72,18

larrez larre

goazemazute emendik, larrez-larre eta erreka-zuloz, Arrua'ko bide-gurutzera
/ EJ60,79

lasterka-lasterka

laxterka laxterka aldapa gora / HE23,47
laxterka laxterka jun ta denboraz sartu giñan / HE23,93
abiatu giñan laxterka laxterka goitik bera / HE23,94

launaka-launaka

danak, artu, launaka-launaka jarri eta lau soziok jaten genduan beti /
EJ66,20

lauzurika-lauzurika

lauzurika lauzurika egiten da amasaikoa / EI99,161

lehenbait lehen

itzul zaitetz lenbaitlen Jesus maitagarriaren nekezko, edo gurutzezko
bidera / HE13,120
ez, ez zitakeen hola egon! Lehen-bai-lehen gauzak haxean eman behar zituen,
ala herria utzi / EJ72,60
hobe dugu lehen bai lehen heltzea Piarresen istorioetara eta bera aditzea
mintzatzan / EJ72,35
au ondo siniztuta, zan bere gogoia len-bai-len izateko bera bere osoa /
EJ70,82
edo çu ere hartara erori baçare altcha çaitte lehen bai lehen / HE06,118
edo beste ondasunetan eguindaco calteac deseguitea, eta gauza bere jabeari
biurtzea lenbaitlen / HE07,325
gañera beartua zaude, lembaitlen gauz oriec zucentzera utzigabe gueroraco /
HE07,283
lenbailen bidali nai nizuke ere lantxo bat beratzaz baña eginbearra daukat
oraindio / EJ05,180
eta lehen bai lehen egitea hobe! / EJ04,40
lehenbailehen eginen dugu batzarrea / EJ53,93

lehor eta lehor

len idorra ta idorra, orain euria egin behar / HE26,248

lekuan lekuan

hauetan ere idazlearen grafiari lotu natzaio lekuan lekuan ezer aldatu gabe
/ EJ80,32

lekuz leku

ibill çaitte lekhuz lekhu nahi duçun beçambat / HE06,50

leun-leun

maisuk dira onetan, idazki edo karta orreek polito-polito legun-legun idazten / HE21,44

luzaz-luzaz

intziren, urubien, nigarren kantuan luzaz-luzaz jauz bedi nik egin irria / EJ50,68

mailaz maila

eta erregutzen diogu iracurleari, ongui beguira dezatela, nola oyec mallaz malla dijoacen / HE40,176

maiteki-maiteki

maiteki-maiteki, nire kai ta kabi, laztan goxo ugari biotzaren asegarri / EJ50,100

makurka-makurka

makurka-makurka, gallegu itxurako gizontxo bat etorri jakon / HE44,24

marinela, marinela

mariñela mariñela / HE51,57

menderen mende

ceina çurequin bicibaita eta erreguiñatcen-baitu menden mende gucietan / HE06

mendez mende

orduezkeroztik ba ditugu kodize deitu esku-idatziak. Oiek majo irauten dute mendez mende / EC70,91

juduen artean mendez mende izan diren gizon argi eta jakintsuak / EC70,46

Jainkoak mendez mende gorderik euki izan du bere sekretua / EC70,10

mendez-mende sortuak, gaurkotuaz era, ideak or dabilta girotik-girora / EJ50,146

mendi-mendi

ta illuna zulatuaz irrintzi zorrotzez bere itzok egazka doaz mendi-mendi, oiartzunez / EJ50,15

mendiz mendi

andik, mendiz-mendi, ia itxasondoraño sartu giñan / EJ66,32

zatika guztiak mendiz mendi bialdu ñitun / EJ81,71

bere makila ederra eskuan harturik haia-haia eta mendiz-mendi nafartar famatu horren herrira / EJ72,9

errian beste alderdikoak agintzen zuten, eta aiek mendiz mendi ibilli besterik ez zaukaten / EJ65,56

andikan mendiz-mendi abiatu giñan, eta mendi ikaragarriak eta toki pobreak / EJ66,36

beraz, ez harritu, mendiz-mendi edo kalez-kale doan taldearen doinu hotsetan holakorik aditzean / EB87,28

bañan illabete bat barru mendiz mendi arrengan ezer jakin gabe eldu
zitzazkigun gizon ayek etxera / EJ81,31
nora oa, mendiz mendi, uriz uri, gazte ori? / EJ50,105

momentuz momentu

nahiz argazki segida batek kontraesan horien sarea momentuz momentu
ekilibrioan presenta diezaiguken / EJ52,9

motel, motel

motell! motell ezta apropos billa ibilli ba-intza ere!... / HE57,124

munduz mundu

bi makil oiek aski nitun nik munduz mundu ibiltzeko / EJ79,140

noiz edo noiz

noiz edo noiz / HE26,251

noizbait-noizbait

baña ezagaturik noizbait-noizbait nere ibillera / HE13,19

olgetan-olgetan

olgetan-olgetan oiñez irakatsi gura deutso / EJ77,22

on(gi)-ongi

zeren-eta hizkuntzan on-ongi zaintzen bait dira mentalezko strukturak /
EJ61,20

bainan nik uste dut on-ongi nazionalista izan litekela, sozialista izan
gabe / EJ61,23

ondo-ondo

eta, azkenik, irabiatu ondo-ondo dana / HE44,9

eta norberaren kontzientzia ondo-ondo esamiñatu, pekatu txiki eta aundiak
dan bezela akusatu / EJ67,351

onez onean

onez-onean / HE26,250

acto de conciliación egitera, onez-onean konponduko ote ziran alegia /
EJ78,53

borchaz eramaten utzico etzalaco, mutilla, onez-onean presondeguira
eramateco / HE40,117

ongi-ongi

ongi-ongi ez naiz gogoratzen / HE50,59

ta guelditzen da animan tristuraz, ta naigabez ongui-ongui betea / HE13,115
bañan Etxeberria'k, ongi-ongi esanaz, apaldu zuan gero / EJ49,40

oraindik orain

uste dugu ordea, orduan eta oraindik orain arte ere ohi zen bezala /
EJ00,178

oraindik-orain jaso degu Teodoro Bardaji jaunaren eskutitz ernagarri bat /
EJ64,42

ordurik ordu

orduric ordu eguin concienciaco billacuntzea, ta icusi celan, ta cetan emon
dozun aurrengo ordua / EC61,28

orpoz orpo

ceren orpoz orpo cerraiquion echeoandrea becatu eraguiteco / HE07,332
hartza agertu zitzaiola esan zion emazteari eta orpoz-orpo joan zitzaiola
bide guztian / EJ53,98

orpoz orpo ibilia, Gamiz bertso honetan / EJ00,206

nai ta ez, Joani jarraitu bear izaten zaio orpoz orpo / EC70,88

orriz orri

aza ondoa ongi begiratu, orriz-orri astindu et(a) barerik ez / EJ53,96

osoki... osoki

nahi nuen gizontzean osoki bizi, osoki; eta hortaz tirabiran aspaldi
nintzen egoki / EJ50,95

pagotegiz pagotegi

eta pagotegiz-pagotegi izan zan gure abiada Billarreal aldera / EJ49,9

parez pare

hona bataren eta bestearen poesia-gaiak parez-pare / EJ00,204

ondorio garbia atera dezakegu bertsoen berdintasun eta parez-pareko
horretatik / EJ00,206

begiak parez-pare ireki zituen Axelkok ezti gozo hartatik asean egin nahian
/ EJ53,109

begiak parez-pare ireki eta hitzik gabe egon ondoren amets ederrak bururatu
zitzaizkion / EJ53,133

pausoz pauso

jarraiki zitzaizkigun, pausoz-pauso, ezagutzen ez ginduzten baiña gure
argazkiak ikusiak zituzten zelatari batzuk / EJ67,68

pausoz pauso instituzionaltzeak frogatuko luke egunoroko ibilbidean UEU /
EJ52,12

pixkabana-pixkabana

piskabana-piskabana gastatu egin zan / HE29,34

pixkaka-pixkaka

pixka(ka)-pixkaka / HE26,247

zur onen laguntasunaz, piskaka piskaka ni joan gerturatu-tzen itxas
bartzarrera / HE19,57

piskaka-piskaka bada ere, jo-mugarat hurbiltzeko / HE26,293

pîxkeka-pîxkeka edan dut / HE26,252

pixkan-pixkan

Xalus'i eskatuko ziot ire jornaletik zerbait aurreztu diezagun; gero, etor
adinean, ordainduko ziogu pixkan, pixkan / EJ03,66

pixkana(ka)-pixkana(ka)

ta au onena dala, pixkanaka-pixkanaka aldi bakoitzan gutxi emanaz / EF92,98
 ori esatean, pixkanaka-pixkanaka geratu ziran tiroak / EJ66,23
 naiago dut milla aldiz orain bezela egonda, pixkanaka-pixkanaka, zeru-
 lurraren aundia ta ederra dastatu / HE34,21
 eta emen zan koxka: nik pixkanaka-pixkanaka tiratzen nion ubeletik /
 EJ49,65

poliki-poliki

itsasoaren aldera joan gera polliki-polliki / HE34,53
 polliki-polliki, munduaren kezkabideak oro batere kezkatuko ez bai lutean /
 HE34,59
 gero, poliki-poliki, atea giltzatu eta kamioa moztuko bazioten ere /
 HE33,21
 Alzurain'go edertasuna polliki-polliki uxtiatzen ari nintzalarik / HE34,42
 sartaldera doa polliki-polliki eguzkia arratsalde eder onetan / HE34,24
 eldu omen zion arriari poliki-poliki / HE29,44
 orduan erten genduan bazkalondoan, poliki-poliki, makillak artuta / HE29,92
 poliki-poliki eta erabakirik bage / HE26,292
 gero, askozaz geroago, sortu zen gogoa eta atsegina, poliki poliki,
 irakurri ahala / HE27,342
 arkaldian ezkuturik aurrera polliki polliki / HE23,111
 poliki-poliki ibiltzea / HE16,63
 asmakizunak poliki-poliki autsi ditu / HE17,26
 poliki-poliki, haizeak daraman horbelaren gisa / HE27,373
 hotzildu zen poliki-poliki / HE27,375
 errekatxo mehe bat poliki poliki zihoan / HE39,22
 nik alako albaiterotza egin ondoren, poliki-poliki ardiaren begiak asi
 ziran argitasun bat... / HE50,62
 poliki-poliki egosi egingo diagu / HE57,148
 poliki-poliki gizon aien "pormalidadea" berdoxkatzen asi zan / HE57,118
 elgorria poliki-poliki sendatu zitzaion / HE57,123
 hasten da poliki-polliki, lehenbizikoak gaizki, jadanik ahantzia / EJ04,44
 bere untzia bizkarrean harturik, xixtuz polliki polliki hosto ferdeak
 arrosatzen zituen / EJ04,47
 etxean sartzen da pulliki pulliki, miatuz xoko guziak / EJ04,57
 pixa egin zuen untzi batetarat et pulliki pulliki lehiorat hurbildu /
 EJ04,64
 pulliki pulliki hurbiltzen gira ateari buruz eta pusaka hasten / EJ04,94
 arratsaldeon esanaz, poliki-poliki artu det / EJ49,72
 etxean sartzeko atea poliki poliki irekitzen hasi / EJ53,7

bidea arina egiten zitzaion gizonari eta arinago Axelkori, poliki poliki sardinak jaten bait zihoan / EJ53,50

arenak eta bereak sartzen ditu, eta poliki poliki makurrak ugarituaz dijoaz / EC70,94

an ikusi nuan Txirrita ori, tabernatik poliki-poliki ateratzen / EJ79,82

poliki-poliki mendiaren zabalera guzia artzen goaz gure Lizaso-ren "aurrera!" esanetara / EJ60,140

alaxe egin genduan, poliki-poliki Elosu aldera atzeratuaz / EJ60,133

poliki-poliki lur guztia bustitzen du blei-blei egifik ta poliki bustitzeko era au mezede aundiagokoa da / EF92,11

aizkora hartu eta badoa poliki poliki lanean hastera / EJ53,98

hizkuntza batuaren aldeko urratsak, poliki poliki bederen, aurrera bidean senda eta berma zitezen / EJ56,27

poliki-poliki itxura aldatzen zaio, geienetan loditu egiten da ta arnari biurtzen da / EF92,7

ea, poliki-poliki arturik, enteratzen zeraten / EJ60,66

nik onela esan nion poliki-poliki / EJ49,57

orrela, beintzat, poliki-poliki joan gera bi gazte ildako oiek zeuden lekura / EJ49,123

baina ama, ahula eta osasun urrikoa zelarik, erditzearen ondorenak poliki-poliki hilobira eraman zuen / EJ48,16

polito-polito

betagiñakaz polito polito paperak ebagi ta errege-ordeari eskura emon eutsazan / EI99,160

baiña, polito-polito, lenengo idazkian ez bada bigarreanean / HE21,43

maisuk dira onetan, idazki edo karta orreek polito-polito legun-legun idazten / HE21,44

pozaren pozagaz

pozaren pozagaz ler egin bear eban gaixoak, guztiz artega ta birbizturik egoan / EJ59,36

pozaren pozez

pozaren pozez bidea arina egiten zitzaion gizonari eta arinago Axelkori / EJ53,50

presaka-presaka

txistu mordo aundi bat bota presaka presaka letrak borratzeko / HE22,36

punturen puntu

lehia elkharren berthutean imitatceco, bere erreguela ponturen puntu beiratceco! / HE06,79

puntuz puntu

aiten errana segi dezagun zahar gaztek ponduz pondu / HE60,183

puskana(ka)-puskana(ka)

eta kolpe oiek odola eman, eta orrela puxkanaka-puxkanaka odol-ustu /
EJ78,43

saiheska-saiheska

eta infanteria Eskoriatza aldetik saieska-saieska sartua zala / EJ49,113

sasirik sasi

Gorozikako bide ondoetan txor txor ebiltzan zozo-birigarroak, sasirik sasi
/ EJ59,40

Simon, Simon

ai, Ximon, Ximon! ezkondu nintzanetik, ni izan nauk emen azkenengo itza
esan duana / HE57,125

soroz soroz

Errioja aldera jotzen zuten, batzuek kamioz eta besteak bidetxiorrez eta
soroz-soroz / EJ60,147

kurri ibiltzea maite zuen soroz soroz / EJ04,40

soroz soroz ibili behar / EJ04,68

sukaldez sukalde

era onetan aste batean sukaldez sukalde zabalduco da lagun urcoaren tacha /
HE07,213

tantoka-tantoka

ordua bezala, tantonka, tantonka, aundizki ta geldi / EJ50,170

tartean-tartean

baña, tartean-tartean, Euskalerra'ko zantzu... / EJ64,56

tarteka-tarteka

jarraitu det tarteka-tarteka beste lan batzuk egiten / HE55,10

tarteka-tarteka, baziran euri-zaparrada batzuk ere / EJ49,15

tarteka-tarteka lañoak alde egiten zuan, bañan bereala ostera lañotzen /
EJ60,75

alaz ta guztiaz ere, lañoa tarteka-tarteka joanik, tiroka asten giñan geren
italiano fusillakin / EJ60,78

Agirre jaunak, tarteka-tarteka eta iñork ezer jakin gabe bioi deitzen zigan
/ EJ49,60

tartez tarte, (txilar-)

ametralladora bat artu eta, txillar-tartez-tarte or beko zabal ortara joan
bear diagu / EJ60,149

tinki-tinki

manifestazionetan elkarri tinki-tinkia lotua / HE56,11

topez tope

bagatoz etserantz beste batzukaz da abade bigaz topez tope egin genduen
ortê solo-goienean / EI99,165

txandaka-txandaka

gerra danok txandaka-txandaka sufritu bear genduala / EJ60,40
 gauetan, txandaka-txandaka, bi lagunek guardia egiten genion erri guziari /
 EJ60,34
 eta or asi gera biok txandaka-txandaka botella ortatik edaten / EJ60,92
 konpañi guzietara aginduak geunden, joan eta txandaka-txandaka bertsotan
 egingo genduala / EJ49,46
 bizkar gañean txandaka-txandaka arturik eta berak meee meee egiñez, geren
 txabolara ekarri genduan / EJ49,45

txandan-txandan

zortzi-amar bat lagun bageunden ta txandan-txandan aritu giñan / EJ66,21

unean-unean

unean unean euskerazko kanta edo eresi ederrak / EI99,140

urrutira, urrutira

urrutira urrutira / HE51,57
 joan behar dugu urrutira, urrutira / HE60,162

urte(o)ro-urte(o)ro

Astigarraga'ko andre alargun bat urtero-urtero etortzen zan / EJ67,307
 urtero-urtero, utsik egin gabe, etortzen omen zan Gesaltzako baserrira /
 HE25,12

urtean-urtean

urtean-urtean urrillako bigarren igandean erromeria izaten da Urkiolan /
 HE21,60
 urtean urtean iñausi bear da neguan, arbolea lo dagoan artean / EJ07,2

ustelduaren ustelduz

tisis onen irugarren edo azqueneco mallan, ustelduaren ustelduz, bere
 errayetaraño zulutua dago / HE40,205

ustez uste(gabean)

parean pasatzean ta ustez-ustegabean, Pottaje'k ¡zapla! sekulako ukabilkada
 eman zion arpegian / EJ76,18

zer edo zer

zer edo zer ekarri det / HE26,249

zirika-zirika

maian iezaarten zan guztian, azten iakazan batean amama, bestean ama,
 bestean biak batera, zirika zirika, lagunagaitik tšakurrenak esaten /
 EI99,155

zokoz zoko

erriz erri, edo zoco zoco dabiltzan nescach erguelaquin / HE07,85

zuti(k)-zuti(k)

aita-amatxoren gelan ipiñi zuten zuti-zuti / HE50,44

BIKOIZTAPENAK 2: Indargarriak

adi-adi

gure mutil au adi-adi egoan / HE21,65

adi-adi jarri zen / HE26,248

gaurko idazlea ere, adi-adi dagokio idatzitakoaren arrakastari / HE46,7

bitartean, egia esan, ni adi-adi egoten nintzaion / EJ60,9

adi-adi egona zen erri guzia irratigalluen inguruan bildurik / EJ03,38

adio, adio

adio, adio adiskide / HE35,76

ageri-ageri (izan)

baiña zuzen ere, azalekotasun oréxegatik, itz askok agiri-agiri izaten dabe, erderatikoak diranean euren erdel-useiña / EJ06,80

¿nun estalduko naiz ni, ni Judas barria, barru barik egoeran agiri agiria? / EJ70,36

ageri-ageri(an)

arkaitzetik parapetora maztiya zan ageri ageriyen / HE23,94

asmo "pedagogikoak" eta "didaktikoak" agiri-agirian agertzen dira / HE46,8

agiri-agiri(ko)

agiri-agiriko bidegabekeriren bat izan ezik idatzi ortiko itzok ardura barik / EJ06,86

agur, agur

agur agur Ondarroako... / HE51,57

aho-aho(an)

otso amorratuen abo-aboan sortu zen / HE28,79

aita zen aita

aita zen aita lan egiten zuna / HE26,248

aitaita

norbait ezagutu dot bere aitarena gogoratu eziñik; aitaitarena gitxik jakiten dau / EJ59,32

neure aitaita maite Pedro de Ezpeleta, nik ondo daukadana ariman gorrdeta / EJ70,99

nik badakit gertaera polit bat, neure aitaitari entzuna / EJ59,90

aiton-aitona

bera aiton-aitona ezagutu nuen nik / EJ67,240

alai-alai

eta nik txabola kanpotik onela diot, alai-alai arratsaldeon eman ondoren / EJ49,72

ni, berriz, alai-alai kantari asi nintzan / EJ49,24

albo-albo(an)

bere albo albuan / HE20,133

albo-albo(ka)

estokada harturiko zezena bezala albo-alboka zebilan / HE39,18

albo-albo(ko)

errialde baten ill-aguiñik badarabilde euskaratasuna albo alboko beste errialdeetan bizi direanak gueldi gueldi egoten direala / EJ07,1

aldapa-aldapa(n)

aldapa-aldapan dago / HE26,250

alde-alde

badu euneko 0,6 nitrojenoko, euneko 0,4 azido fosforiko ta euneko 0,6 potasa, alde-alde / EF92,28

alde-alde(an)

barne bat hartua nuen alde-aldean / HE32,9

alde-aldean dago / HE26,251

badaquit, alde-aldean gente guciaren artean zabaldua dagoen gaitz bat becela dela au / HE40,5

badaquizu alde-aldean gure egunetan sortu dala "crístau zarren erligioa" / HE40,60

ortic alde-aldean beti, gaurco eguneco oitura eta usadio berriac artzeco gueyago / HE40,30

eta alde-aldean galdu bada ere, bere moda izan zuen garaya bazuen / HE40,26

guizon jaquintsu gueyenac, edo alde aldean guciac eracusten digüenez / HE07,51

alde aldean = casi? / EC48,121

alde-aldean / EC48,298

aldeguin due alde-aldean guciac beren salvatzalleagandic / HE07,248

eta alde aldean emacumeetan bacarric gueratu dala erligioco gaucetaraco gogo pisca / HE07,99

alde aldean = en parte / EC48,56

edo alde-aldean gucia, dotriña gaiztoen contra bezañ personen contra / HE40,108

¡cembat alde aldean gaur bertan Becquer doacabeac! / HE40,91

eta alde-aldean guizarraza gucia sator itsu ezjaquiñac guerra / HE40,75

fedearen alde armaz peleetzea, alde-aldean santutzat emana dagoen lan bat da / HE40,208

eta alde-aldean gobernuaeren silluaz ontzat eman zutela / HE40,204

Cadiz-co bere seasca zorigaiztocoan lo-guirotu, eta alde-aldean batayatu zuten / HE40,203

erreinuaren gobernuari dagozquion joan-etorriac, alde-aldean guciac

liberalen bidez ematen dira / HE40,153

Jaungoicoaren berarizco laguntzagabe alde-aldean eciñ datequean gauza da /

HE40,151

alde-aldean beti dotriña gaiztoa sortzen da / HE40,149

alde-alde(ra)

artara alde-aldera antz-emango diok / HE17,16

aldera-aldera / HE26,246

alde-alde(tik)

alde-aldetik = de cerca? / EC48,462

aldratxo-aldratxo(etan)

or agertu ziran ainbeste mutil txiki, aldratxo-aldratxoetan / HE21,37

ale-ale (batzuk)

on-onak, esan nai nuke, ale-ale batzuk daude orain ere, len izaten ziran

bezela / EJ66,162

alfer-alfer

edo kontrara, damu hori alfer alperra ote den / EC70,50

alfer-alfer (izan)

alper-alper da / HE26,249

alfer-alfer(rik)

orduan be ekin antxe ainbeste eriotza alper-alperrik eragiten / HE21,24

naikua lan egin ditut alper-alperrik / HE24,128

abereen aguiñetatik gordeten eztituenak landara gaztearen orriak alper

alperrik eguin dituala lan guztiak / EJ07,2

orduan, gutxienez, eun bat tiro alper-alperrik tira zituzten / EJ60,54

bestela alper-alperrik gabiltzik emen zantarrarena egiten / EJ49,118

Bilboko uri-etşe edo udaletşean onako gauzarik eskatutea alper alperrik

astia galdutea izango litzake / EI99,161

arrazoi gabe mintzatutzea emen alfer-alferri'ta, motibo gabe nabilkizute /

EJ79,42

alfer-alfer(riko)

zabalgo ori, zustraitasun ori, neuñi aunditxu batera eldu ezkeru alper-

alperrikoak izango dira bere kontrako idazleen alegiñak / EJ06,82

altzo-altzo(tik)

talan... talan... Aloña'ren maldan, antziña zaarraren altzo-altzotikan /

EJ50,23

amama

ama-ama gaisua; ecartzu beso caltebagaco ori / HE20,76
 choraqueri andia da amamen artean lizuntzen egotea / HE07,120
 maian iezarten zan guztian, azten iakazan batean amama, bestean ama,
 bestean biak batera, zirika zirika, lagunagaitik tšakurrenak esaten /
 EI99,155

amezkil-amezkil(etan)

amezkil-amezkiletan aurrak etxeratzean amaitzen ere dira ango ixkanbil-
 zaratak; ordu pare bat lenago enara-kirrikillen garraxiak / EJ03,10

amorru-amorru(z)

amorru amorroz bide aurrera jo ta Andoiñen gertatu ziran / HE23,62

antz-antz(eko)

nik neuk uste baitut olerkietaz elkarrizketan ari izatea gizon erreusen eta
 alperren oturuntzen antz-antzeko dela / HE38,167

antzina-antzina

anchina anchina baten jaio zan mozolua luma бага / HE20,177

antzina-antzina(ko)

ezin ondo gomuta dot zein zan arako Bartzelonan edo nunbaiten dagoan
 antšićña antšićñako euskerazko irakurgaia / EI99,151
 istoria oso ederra, antziña-antziñetako aldietan jazioa dirudiena / HE21,101

antzina-antzina(n)

baña gerta liteke ordea antzin-antziñan -orain 5 edo 600 urte, esate
 baterako- ... / EJ64,19

antzina-antzina(tik)

antziña antziñatik datorrigun tradizio onek egia izan bear du / EC70,86
 Euskalerrria'n antziñ-antziñatik ezagutzen dan edaria da au iñolaz ere /
 EJ64,21
 orixe-dala-ta, antxiña-antxiñatik ezagutu izan dira munduon izkera-
 jakitunak" eritxoen izkera orokar eta goitiañak / EJ06,89
 erderatikoak dira, adi-bidez, arako aintxiña-aintxiñatik geure-
 eñitaratutako ta gorengo mailakotzat artu geinkezan... / EJ06,85

apain-apain

astelen feriako batez, apain-apain egiñik eta bere axariarekin, jetxi zan
 Tolosara / HE22,46

apain-apain urten nai dau-ta / EI99,151

apain apain dago eliza, argi ta lorez txit apain / EJ03,48

apal-apal

isil-isilik, apal-apal, ta gorri-gorri eginda egoen / HE44,23
 Arana Goirik ekhoitzi duen thëoria intelligentzia-quotient apha-aphalekoa
 bait da / EJ61,25

eta onela dit apal-apal / EJ49,112

apal-apal(ik)

eldu nok etxera apal-apalik / HE21,84

apatz-apatz

zein ederra ta garbia izaten dan berak egiten dauan estalgia! Apatz-apatza / HE21,37

apur-apur

urdai apur apur, urtu zana, lau lauco / HE20,74

apur-apur (egin)

guztia itxiko ebala apur-apur eginda / HE21,24

apur-apur egin / HE26,249

argi-argi

ikusten baitet argi-argi / HE17,67

irabaziko dautsela argi-argi dakus / HE21,24

bere burua ta gogoia argi-argi itxiko dautsozuz / HE21,97

dalarikan, bai, argi argiya, da errurikan gabea, badakiyena berdin artutzen aberatsa ta pobrea / EJ76,116

ur xirripa bat argi-argia / HE59,45

au entzunagaz batera agertu zan danen artetik, leio-aurrera, neskatila gazte, mardo bat begi argi argi batzukaz / EI99,151

ari (e)ta ari

eta ari ta ari, ezin geyago zaldiya zirikatuan tximist bat bezela nijuan / EJ81,65

arren oroimenez betea, neregan asi nitzan zer gertatuko zitzaidan ari ta ari ekiten / EJ81,64

bañan ordaintzat diru asko irabazten gendun, da pozik lanean ari ta ari gebiltzan / EJ81,22

mugitzen ari ta ari zebillen, etxeak seaska batzuek ziruditen / EJ81,8

ari-ari(an)

Interpol'en atzaparretan erortzeko ari-arian omen zebillek oraintxe / HE57,113

arima-arima(tik)

beste apostoluak eta erriak danak, arima arimatik eta biotzeko berotasuna arpegian / EJ59,45

arin-arin

adiskidea bizi izan dan etxean irudi bat egin ariñ-ariñ / HE31,82

arin-arin sartu eban errotako atartera / HE21,95

arin-arin joan zan Arratiara / HE21,102

urteten dira ari-arin atso biak eskuetatik elduta / HE21,90

egun baten arin-arin joiazala basabide batetik / HE21,107

gitarria joten dau... gazteai arin arin arin, zarrai geldi geldi / HE24,135
 pausoa arin arin emanaz, bazihoan gure manutxo / HE19,120
 aingeru baten pare arin-arin joaki / HE51,14
 hartan ezarri euskal dantzak, martxa, bolant jantzak, erdizkak, arin-arin
 eta, ederrenak / EJ68,95
 badabill inguma arguiaren inguruan ariñ ariñ / HE07,336

arin-arin(ka)

barre egiteko astirik bez, esanda, jarraitu eban bere bidetik, arin-aringa
 / EJ59,16
 Antiguako elizaña emen eidator arin aringa, arnasestuka ta deadarrez:
 agertu da, agertu da Andre Maria! / EJ59,91
 irakastegirako ipuiñak legez dira ereztegi edo korurako arin aringako
 musikatsu orrek / EI99,154

arras-arras

baizik-eta Zanpagarai-ek denak beretu zituela, ez da arras-arras egia /
 EJ72,67

arre, arre

arre, arre mandoko, zaldale ona geroko / EJ53,50

artez-artez

¡ia bagoaz zero ederrera, kurtzetik gora, artez artez! / EJ77,16

aski-aski

angoitik ari naiz; ba-dut aski aski domu lendanik egiña / EJ50,36

asko-asko

osasuna badet eta asko asko ez arren, ondasun piska baten jabe ere egin
 naiz / HE19,33
 odol-puska batek erten zion, baiña asko-asko ere ez / HE29,117

aspaldi-aspaldi(ko)

dibulgazio liburuak argitaratzeko editorial bat bere aspaldi-aspaldiko
 ametsa sortzeko pausok eman / EI94,56

asper-asper (egin)

lanean jardun zuten biak eta asper-asper egiñak erretiratu ziran txabolara
 / EJ79,95

astin-astin (egin)

astin-astin egin zun / HE26,247

atari-atari(an)

elurra atari-atarian dago / HE26,250

atera-atera

etxetik atera atera zijoan / HE26,250

atsegin-atsegin (izan)

atsegin-atsegin izan iat eta emen doatzu beratzaz egin dodan maxio-lantxua
/ EJ05,176

aukera-aukera(n)

auquera auqueran / HE20,223

aurki-aurki

¡ai beste lau bat urtean biziko baziña!... eukiko zeunke aurki aurki eun
urteko adiña / EJ77,18

aurre-aurre(an)

nere aurre-aurrean, belar izpi segailla dakusat / HE34,54

"girondar"-en estatua aurre-aurrean zegoela / HE33,11

Usurbillen, gure aurre aurrean / HE23,23

gure konpañia ... aurre aurrean jarri giñuzten / HE23,85

Santa Barbara aurre aurrean bateria egin genun / HE23,140

azaria aurre-aurrean balego bezela jarriak edo kantatuak dira / HE53,40

etzan oso toki atsegiña izango, aurre-aurrean eta gorago, Urkiola'n alegia,
etsaiak baitzeuden / EJ49,163

erria aurre-aurrean, kilometro batera-edo ikusten genduan / EH60,119

Billarreal'ek aurre-aurrean daukan ibaiaren ertzeraz allegatu gera /
EJ60,123

zubitxoan azpitik isuriz, hementxe dut, aurre-aurrean "Río Misterioso"
hartako kokodrilo argitsua / EJ51,93

aurre-aurre(ko)

kontzejuaren aurre aurreko etxeak / HE23,56

aurre-aurre(tik)

auetxek ere aurre-aurretik begiz yo ta itzartu bear dira / HE17,75

aurren-aurren(a)

izandu ditut aurren-aurren bost erakusle ta maisu / HE24,128

aurren-aurrena doaz "Zimur"en etxera / HE18,129

itxasoetan onek izan zun biotza korajesua, barku batian aurren aurrena
jiratu zuan mundua / EJ76,94

gogoan daukat egun artan eskatu niola, Aita Gure batez, gerra guzian
aurren-aurrena osasuna emateko / EJ60,39

zu, Merdillegi, zorion sutsuk aurren-aurren bereala ikusi det nik zure
erriko bertsoz txapeldun zerala / EJ60,28

irugarrengo saio egitera, artzaia, ementxe nator, aurren-aurrena danoiri
gabon emanikan jator-jator / EJ60,101

Enbeitarrak, aurren-aurrena / goraintzi sutsu-sutsua / bizi naizela
adieraziaz / ondoren nere bertsua / EJ49,102

eta aurren-aurrena obe diagu Batallón Rusia orrekin probatzea / EJ49,129

aurren-aurren(ean)

apaiz bat serbitzen zan aurren aurrenean / HE61,123

aurren-aurren(etik)

aurren-aurrenetik hasten da datozenei irakurtzen eta idazten erakustea /
EI94,55

bañan, aurren-aurrenetik, agindu bai eta ez ematen asi ziran / EJ49,95

aurren-aurren(ik)

eta zorren artean ez da ezerezena orain aurren-aurrenik dihoakidana / EJ00

aurrera, aurrera

aurrera, aurrera ertzain-buru jauna! ... / HE57,109

auzo-auzo(ko)

nere amona Xenpelarren edade-edadekoa zan, eta auzo-auzokoa gañera /
EJ67,407

azal-azal(ean)

axal axalean ageri delako / HE27,303

batu baturik eta azal azalean geldituten da antxobea / EJ59,41

azal-azal(etik)

hura berriro berbera etorri zai egon direnak, Marx axal-axaletik hartu dute
/ EB20,50

azkar-azkar

Ultzama'koa, mutilzar biurri bat, joan zan axkar-axkar / HE29,83

azkar-azkar, sukaldera dijoa mutilla .. / HE57,104

azken-azken(ean)

nik ere esango dizut azken-azkenian, amor emango dizut ontâ naizenian /
EJ79,59

Arramele zubiyan aizken aizkenian, zagi bat ardo jarri kajaren gañian /
EJ76,27

azken-azken(eko)

ezta ere azken-azkeneko soinekoz jantzirik / HE27,366

azpi-azpi(an)

Galan'en ereñoki azpi-azpian / HE17,23

ba, ba

ba, ba! ... naikoa diagu ortik! / HE57,119

bagagoz, bagagoz

gabon aurrettoa zan. Bagagoz, bagagoz illunabarrean, potin txiki baten lau
laguntxu, berdeletan / EJ59,95

bagatoz bagatoz

bagatoz, bagatoz ta, Etxarri-Aranatz'tik barrena, Ataun'a allegatu gera /
EJ66,50

bagoaz (e)ta bagoaz

baguaz da baguaz, baguaz kantari, alegrantzaz emanaz erri guztiari / EJ76,48

bai, bai

bai, bai, bazekiten eta ezin ta obeto agertu zuten / HE54,161

baju-baju

alkahuete deitzen genien bi abioi, baju-baju etorri eta gure bide gañera beren bonbak tira zituzten / EJ49,130

bakar-bakar(ra)

bortu baten orai naiz bakar bakarra / HE51,52

bakar-bakar(rik)

bestetan ere lagunakin egon arren, bakar-bakarrik bai-nengoen / HE33,21

nik bakar bakarrik hauxe esanen dizut / HE35,24

bestela, bakar-bakarrik egun guztian / HE29,123

haur guziak han dira beren ait-amekin. Eta Marti bakar-bakarrik! / HE32,43

jauregietxean bakar-bakarrik bizi izan zan gizon zarra / HE31,21

laketa baitzitzaien egoitea, berdin oren osoak, geldi-geldia eta bakar-bakarrik / HE32,10

begira hor gizagaxoa, bakar-bakarrik / HE17,23

auxe bakar-bakarrik esaten utzi zaiguzu / HE17,57

ortzak eta sakela bakar-bakar zuri, gaiñerako ikatz / HE18,18

bacar-bacarric morroi churicatzalle biotz gaiztoco batec itzeguin, eta su gueigo eman zion / HE45,217

aieruka ari bide zen bakar-bakarrik bere buruarekin / HE43,9

bakar bakarrik joera ta tendentzi bortitz eta indartsuenak seinlatu baizik / EI94,77

bakar bakarrik, sozialismo hitza barra barra dabilenez gero jendea zertaz mintzatzen den konturatu dadin / EI94,87

bakar-bakarrik / HE56,27

gure lagunai, bakar-bakarrik, ura eta egurra eskatzen genien / EJ49,31

bakar-bakarrik, irin-zakuren tartean eta paper batez bilduta, talo erretzeko pala ibiltzen genduan / EJ49,32

bakar bakarrik esango dudana zera da Stalinentzat nazioa kategoria historiko dela / EJ52,23

aren seme Jose Joakin bakar-bakarrik bizi da bere jaiotetxean / EJ67,53

neskarik geienen ames-amorea ioian bakarr bakarrik aga biurturik ezelan kendu ezinik zeloak bururik / EJ70,129

ezeban uste ikusi ebala galantagorik zaldunak alperr buruan eukasan asko neskatilak ta alarrgunak: Doña Maria bakarr bakarrik eta a zirean dagunak / EJ70,166

- lau ebanjelioak bakar bakarrik ezagutu izan ditu iturri jator bezala /
EC70,59
- bakar bakarrik jainkotasuna argi eta garbi ari ezartzea falta du / EC70,64
- egillearen irudimenean bakar bakarrik bizitu izan da / EC70,34
- Jesus historikoa, alegia, fededunek bakar bakarrik onart dezaketela /
EC70,40
- bakar-bakarrik, nola eun urte diran, eztakigula orduan nola gertatuko ziran
/ EJ78,51
- Jesusen itzak edo esanak bakar bakarrik aurkitzen ziran Mateoren idazkian /
EC70,83
- beraz galdetutzera nua bertatikan, Antistio jaunari bakar bakarrikan /
EJ76,50
- bakar-bakarrik, lotatik esnatzen zanean gure aldera etortzea nai nuan /
EJ49,65
- Lasala-enparantzaxoan duzute, bakar-bakarrik, Donostia zaarraren azken
lekuko gisa / EJ51,23
- bada izañic ondore au bacar-bacarric cristau eguiazcoen arteco alcartasuna
/ HE40,113
- bacar bacarric areistian esan deguna / HE40,206
- bacar-bacarric da, bere zangaz arzaya contuan ipintzeco, oni zacurtzat
serbitzea / HE40,179
- teologia bacar-bacarric bera becelacoac berealatic contraric eztaucaten
arrazoitza ateratzen ditu / HE40,134
- oraintsu ilak izanezkero, ezagutu dituen buruetan bakar-bakari bizi dira
eta batzuk-batzuk ezañiak izan direan liburuetan / EJ06,72
- Bréal frantzes izkelari entzutetsuak l'histoire, dino, historiak bakar-
bakari emon daikiola itzai guk eurak ulertzeko bear dogun tinkotasuna /
EJ06,71
- amak bakar-bakarrik senti dezaketen maitasun-dolamenez laztandu zun
besarkada estuaz bere semetxo kuttunetan kuttunena / EJ03,62
- eta ortz-bikoa eta bi zaku koxkor patatarekin bakar-bakarrik egin bear izan
nuan buelta / EJ49,39
- neri itzik egin gabe eta ni bakar-bakarrik utzita zakuak ia beterik zeudela
/ EJ49,39
- bacar bacarric dira desonragarriac, alperrac, lapurrac, besterenarequin
eraz vici nai duenac / HE07,75
- Alkain, etzazu esan orrelakorikan, emen euskaldun ez naiz bakar-bakarrikan
/ EJ60,100
- ona dala? ona da bakar bakarrik zoroentzako / EJ77,76

ordurako baserrirako izendatua, oraindik Merdillegi'n bakar-bakarrik bizi
dan anai Jomari zan / EJ60,21

eta ni, baserri ortan gosari ori egin ondoren, bakar-bakarrik igo nintzan /
EJ60,48

bakar bakarrik dira gauza mozkortzeko, erregutzen diet errezatutzeko /
EJ76,142

Jesus maitagarriaren bidea bakar-bakarrik den, orrenbat ondasun ta
nekeen... / HE13,129

euri egiñaz luñera eroritakoagandik dator bakar-bakarrik / EF92,8

jarri ninduan, bakar bakarrik, Helbarrungo aldetik elizak duen atearen
aldean / EJ72,16

Buenos-Aires utzi, ta onera etorri giñan; ura bere alaba Mirenekin, ni
bakar-bakarrik / EJ81,22

bake-bake(an)

ala, pake-pakean bere bidean utzi genduan, nun bizi zan esan ondoren /
EJ49,12

zoazte orain pake-pakean ikaslekura, ni ere banua nere eguinkizunetara-ta /
EJ07,3

bake-bake(z)

ai nor egon leiteken antxe norbere bizi guztian bake-bakez / HE21,75

bala-bala

Pitako-k esana bala-bala bakarrean zabaldu ta iakitunek goretsi egiten
zuten / HE38,162

bana-bana(ka)

ez gera emen asiko bana-banaka eta ipi-apa guztiekin oiek denak arrotzen /
EC70,30

bana-banaka ar zazute gaur Basarri'ren besarkada / EJ69,24

oyen esaerak gure izkera maitagarrira itzuli ditut bana-banaka ta zintzo-
zintzo / EJ81,4

hemen ez ditugu zeheki eta bana-banaka aipatuko euskararen muin sakon horri
dagozkion gauza guztiak / EJ56,98

hona hemen bana-banaka liburuska honetan datozen agiri, erabaki, eskabide
eta gutunak / EJ66,9

banan bana(ka)

etxeko guztiak zetorzkion banan-banaka burura / EJ53,136

batpat(ean), bat-bat(ean), bet-bet(an)

badakit nik, bat-batean, ... ezin asi ditekela / HE17,60

"erre balite bederen", dio bet-betan irri goxo batekin bere semeari /
HE32,49

"ots" entzun da, ta biak bat-batean jeki / HE18,136

- gure artean A. Hauserek bat-batean eduki duen eragipena / HE46,8
- bat-batean, ño alkitik jaiki da / HE57,104
- bat-batetan, egundoko ukabilkada ematen diot maiari / HE57,117
- beste hiru alkateak bat-batean zutitu dira / HE52,22
- bat-batean debekatu zuten / HE52,6
- abek bat batean Garate jo / HE23,115
- Arzelus'ek bat-batean deskarga bota zigun / HE23,22
- maite-minak bat-batean jotzen dituen gazte lirain dirudunak / HE27,363
- bat batean etsayak gañera etorri zitzazkiela / HE23,61
- bat batean su egin ta txakurtxulo bera jo / HE23,63
- bat batean ilhumbean / HE51,21
- ez dute bat batean eta besterik gabe Marx-ek esandakoa onartzen / EI94,79
- polsa bapatean tturrindu eta txoriñoa hegatu / HE52,18
- bere gizarteko gaitz guztiak bat batean konponduko lirake / EI94,73
- bat batean zenbat gezur esan zizkidaten konturatu nintzen / EI94,75
- bapatean adiskideturik, etxeko otsoa lotu omen zitzaion zaldiari lehenik /
EJ53,80
- erbiak ikustean urera jauzi egin zuten bapatean / EJ53,73
- horrek guztiak ez du esplikatzeko nolaz bat-batean sortu ahal izan den
occitaniar poesia / EJ54,744
- inbersioak aipatzean, bat batean, petroleoa bururatzen zaigu / EB20,43
- ez ditugu geiegizko edo gogorregizko lanetan jarri bear, bada bat-batean
indar aundia egin balezateke ere / EJ92,90
- bularretako zekorreri ez zaie bularra bat-batean kendu bear / EF92,82
- ala nola argui andiac icusiarasten baitu bat batean gucia len agueri etzena
ilumbetan / EJ55,200
- Ejiptora igesi dijoanean, ango idoloak bat batean denak lurrera datoz /
EC70,58
- zigor batekin jota zaldiak saltatzen duan bezela, bat-batean zutitu omen
zan / EJ79,96
- lo zetzan ohetik herbestera bat batean haizatua, bere idaztiak eskutik
galdu zituen izan ere / EJ00,175
- bat batean eta ustekabeen herbestera iraitzia izan zen / EJ00,195
- bertsoak jarri ez ezik, bat batean, botatzen ere ba al zekin? / HE61,17
- ez, Matxin, ez haiz arbolatik jauzi -bota zion bat-batean bere amatzakoak
keinu bat eginaz / EJ48,26
- bapatean jo zuten biek adarrez otsoaren aurka / EJ53,123
- bapatean sabela ireki, erbia kendu eta usoa harrapatu zuen / EJ53,140
- alako batez or gelditu da bat-batean tirotea / EJ49,128

nere makilla zalduyaren bularpetara arteztu ta bat batean geldi erazi nun /
EJ81,66

bat-batean mariñelgoa galdua zuten, eta arraintza bera erdikalatua /
EJ72,56

badoa erle mordo bat bidera eta bapatean gogor lotzen zaio azeri harroari /
EJ53,24

bapatean mandoaren beso gogorrek zapaldu zuen loretxoa eta hegoa harrapatu
zion erleari / EJ53,21

despeituric arima gorputzetic instantean Jangoicoaren arguira icustenden
batbatean bere ongui ta gaizqui gucia / EJ55,187

ango zero urdiña bat-batean illundu zan / EJ81,7

gizadiaren patua agertu zait bapatean argiro, nitzaz osotara jabetu arte /
EJ51,50

berak txikitan entzuna omen du Musarro etzala gauza Xenpelarri bat-batetan
erantzuteko / EJ67,140

poliki bustitzeko era au mezede aundiagokoa da, noski, ura bat-batean
erortzen danean baño / EF92,11

berak itz eder au: zadi!; ta bat-batean orrela nere sortze, nere izaki ...
/ EJ50,21

zakurra bat-batean ixildu ta jolas-gureko irrintziak segituan / EJ62,93

bidean dabilan zure ezagunetarik bat lasterka bat-batean abiatzen aterbe
keta / HE59,83

askocho zekiten, ur-pian bat batetan estali ziraden / EJ07,1

izketan etzekienak oi ez-bezelako zintzur-otsaz, "ees...ke-rri-kasko" aotu
zun ozenki, eta bat batean ilda geratu / EJ03,62

bai atsegin zela danentzat aurra ain alaitsu ikustea! Bat batean buruak
emanda, Kaximirorengana jo zuen Praxkuk aintxintxika / EJ03,61

negar gurak eman zion Anttoni-ri. Bat batean ama-begiak anpollatu
zitzazkion / EJ03,56

bat batean, il-soiñekoz jantzitako mamu ikaragarrien antzera, odei illun
beltzak zuten estali Frantzia alderen alde / EJ03,38

bat batean, Kerensky gobernutik erauzi-ta gero / EJ03,37

boz samin eta azkar batek ez balu bet-betan ixil-arazi, eta nola! / EJ72,63

bet-betan haizea heldu da mendizokotik fruituak adarretarik aurdikitzen
dituela / EJ72,56

noiz eta ere, mutikoa, ikusten baitut, bet-betean, mutil animale traste
bat / EJ72,26

egiten dik keinu bat eta, bet-betan lau gizon ateratzen dituk lau
aldetarik, / EJ72,38

bortz emaztek edan tuzte amalau pinta bepetan jokaturikan kartetan /
EJ65,77

bapat(eko), bat-bat(eko)

gabeko bat-batekorik egin etzitzaten / HE23,69

batbateko bertsularia zenetz / HE43,14

ez du onek esan nai bere bertso danak bat batekoak ziranik / HE61,18

Domingo Kanpañari botatako bertso famatu ura bat bateko izan zala / HE61,17

orek ez du erran nahi bertsulariaren bat-bateko etorri hura falta zuela

Echamendik / EJ65,29

Oriz-ko jauregian bat-bateko bertsotara behartu nahi du Gongora-ko markesak

Gamiz erdal bertsolaria / EJ00,192

zer dela-ta prezioen bat-bateko altxatzea? / EB20,36

bapat(era), bat-bat(era)

trumoi orruaz bat batera asi ziran orruntz onuntz / HE19,56

danbateko otsarekin bat-batera asi da jende guzia ojuka ta bullan / HE22,16

biak bat-batera / HE55,45

ipargoiko aizea, geiagoko barik, bat batera ta guztizko aserre amorratuan

sartu zan / EJ59,15

bat batera, gizagaisoa, goizerik gaberakoan, makurtu ta lurreratu zan /

EI99,163

bat batera zimeldu ta usteldu zirean lora ederrak / EI99,150

bapat(ez), bat-bat(ez)

izkillu guztiak ekiñalean asi ziran bat-batez / EJ49,166

bapo, bapo

Ñatoari "bapo! bapo!" oihuka / HE59,35

baratxe-baratxe

baratxe baratxe etsaia sartcen da osoqui ariman barrena / HE06,64

falta chumeei ez badioçute ihes eguiten, erorico çare baratxe baratxe

handienetarat / HE06,122

errechquiago Jaincoaren laguntçarequiñ batean garaituco tutçu baratxe

baratxe / HE06,63

barau-barau(rik)

baru baruric dago alanguetan egubardiraño / HE20,106

bare-bare

garbi garbi egoan zerua; urdin urdin, bare bare ta baketsu ur zelai galant

ederra / EJ59,66

zeñi baña otuko jakon alangorik, itxasoa bare bare baegoan? / EJ59,95

barne-barne(tik)

barne barnetik kantari, egun sentiko argira, urrezko larratxorijak egaz

dagije ortzira / EJ63,32

barren-barren

bat barrén barréna, propioquí deitua infernua / EJ55,169

barren-barren(dik)

maita dezagun (...) gure euskera biotzen barren-barrendik / HE25,92

afari kontua aditzean, zerriak! atera zitzaion barren barrenetik / HE39,62

biotzen barren-barrendik / HE55,20

barren-barren(ean)

Gainza-Mallo barren-barrenean / HE50,66

barren-barren(eko)

euskararen seta eta barren-barreneko gogoari dagokoa lege berarizkoa /

HE26,284

barru-barru(an)

gero, guztien barru-barruan, izaki berbera arkituko duzu / HE33,9

barru-barruan / HE26,246

aingeru bat, berba onek entzun-orduan, yagi zan arimearen barru barruan /

EJ77,48

arimea gorputzaren barru barruan sartu zan, beingo baten, kanta-soñuan /

EJ77,81

barru-barru(ko)

eta hau guzia, gizonaren barru-barrukoa / EI94,47

Mujika onek, edo konfiantza andia dauko chanbolindunakaz edo ezta euren

adiskide barru barrukoa / EJ07,3

mamiña esaten iake adiskide barru barrukoai / EI99,140

barru-barru(tik)

Pillomena'k bere barru-barrutik zotinka esaten zion / HE57,141

aitortzen det gaur barru-barrutik / HE55,31

Batîsi barru barrutik beiñik bein ezekian iñok nor zan / EI99,141

ta orduan biotzaren barru barrutik urtenda, eztakit zelan, yagi zan zutik /

EJ77,82

basa-basa (egin)

soñulari eder bat dozu ardaoz basa basa eguinda bere / HE20,61

bat-ba(naka)

eta eguia oyec guciac erabat onela ucatu ondoan, guciac bat-banaca ucatzen ditu / HE40,18

lenengo lecuan, puntu guciac erabat, eta guero puntu guciac bat-banaca

ucatzen ditu / HE40,17

dotriña ónai darraizquien guizon jaquintsuác guciac bat-banaca

beguiratzen eta examiñatzen ditu / HE40,55

eta bear dan escubideaz bat-banaca beguietaratzten dituen errolde edo lista

bat / HE40,46

bat-bat

gauaren mendean bat biurtzen dira ezin bakanduaz: ordun naiz bat-bat ni /
EJ50,81

batere-batere ez

Nafarroan gari asko, batere batere ez neretako / HE24,133

bati-bati (egin)

esnearen gaña bati-bati egin ta koskortu egiten da / EF92,93

batu-batu (egin)

ekarridezue buztarri bat arin, kumatik (seiaskatik) seiña eroaizu batek
oera ta kuman buztarriše batu batu eginde ipiñiko jonagu / EI99,163
aur dago, ederrori, kuman batu batu eginde / EI99,164

batu-batu(rik)

izututen danean, batu baturik eta azal azalean geldituten da antxobea /
EJ59,41

batzu-batzu(e)k

ondorengo orrialdetan batzu-batzuren izenak sarritxo azalduko baitzaizkigu
/ EJ48,11

oraintsu ilak izanezkero, ezagutu dituen buruetan bakar-bakarrik bizi dira
eta batzuk-batzuk ezarriak izan direan liburuetan / EJ06,72

baldintza gogorak ezartzen dizkiote Alemani garaituari; gogorregiak,
gorrotoak eragiñak, batzu batzuen iritziz / EJ03,36

alderdi artan zeñen agurtza alaia egiten duten ikustera eta ikastera,
batzu-batzuek ikasi bearra badaukate eta / EJ49,84

batzu-batzuek / HE26,246

batzu-batzuek etorri dire: han venido algunos raros / HE26,249

bazebiltzan bazebiltzan

bazebiltza bazebiltza nóndic arrapátu descuidorenbát jaun divinoan /
EJ55,158

bazter-bazter(rean)

Gipuzkoa'ko bazter-bazterrean (Bedayo'n gañera) / HE50,70

bazter-bazter(retan)

baltza da edurra baso ta mendi bazter-bazterretan bizi diranentzat /
HE21,38

begi-begi(ko)

begi-begiko egiten jataz / HE21,56

begira-begira (jarri, egon...)

begira-begira jarri jatak / HE21,82

irakurtzeari utzi eta begira begira jartzen zara / HE35,34

orra nun ... silla-adarrean gelditzen dan neuri begira-begira / HE21,109

bañan berak, begira-begira jarrita, esan zidan / EJ66,28

zure, ta orien bien neke gogorrei beguira-beguira negoela / HE13,32
 gosari arrunta iduri eta begira-begira egon ondoan haragi bila joatea
 erabaki zuen / EJ53,31

lindirga jario, aiei begira begira egongo zaizu ordu luzetan / EJ03,33
 Barteli eta behiari begira begira jarri zen / HE39,15

beha eta beha

giltzaina edo sankristaua, eliza-dorretik beha eta beha alde guzietarat /
 EJ72,61

behar-behar

lan bear-bear batzuk egin ditut / HE26,249
 idaztietara ekaítzeko irudimena beaŕ-beaŕa da / HE24,21
 onetarako bear-beaŕa dogu eŕi-itiz-iztegi berarizko bat eraltzea / EJ06,87
 gauza bear-bearra da, cembait gauza emen apartatu eta bacoitza dagoquion
 mallan ipiñi / HE40,140
 baldiñ bear-bearrac becela ipiñi ditugun beste condicioac gordetzeaz
 aztutzen ezpada / HE40,170
 dana dala beste icengoiti erasquiña, gaurco egunean gauza bear-bear bat da
 / HE40,192
 bear-bearrac diran tratabide ayec besteric onelaco gendearequin ez artzea /
 HE40,86
 tratabide bear-bearrac / HE40,84
 Jaungoicoaren eta guizónen beguetan bear-bearra eta irabaci andico lana
 ere dala ori eguitea / HE40,106
 zeu zara neure osasun, bake, poz ta ondasuna, zeure laguntasuna bear bear
 dot nik / EJ77,60

behar-behar (izan)

oŕetaraxe baztartu nai izan dira arako pekatu, arima, santu, fede,
 eletrika, dotriña ta beste bear-bear ditugun itz zabalgo andiko / EJ06,82

behar-behar(rean)

bear-bearrean egin dut / HE26,249
 bear-bearrean ikasten dala oñez da esaera / EJ49,120

behar-behar(re(z)ko)

guk ere euskararat ekhartzea beharr beharrezko derizkiot / HE26,288
 euskarak ere behar-beharreko ditu / HE26,289
 litteratur-hizkuntza bakhar baten edukitzea beharr beharreko du / HE26,296
 euskara idatziak behar beharreko duen batasun hori / HE26,280
 oŕtarako dirade gezuŕezko oleŕkiak. Beaŕ-beaŕekoak dira / HE24,126
 garaiz artu zuala bear-bearreko neurri ura / HE50,22
 izan ere, aintxinatik Euskalerrijon zakal (sic) ta edaz bizi diran itz eder
 eta bear-bearreko askori / EJ06,78

alperriko lanai ekin itsu-mustuz, ete bear-bearreko ta onuratsuak lo /
 EJ06,79
 bestetara barriz eztiñogu guztija eginda legokenik, baiña onetarako bear-
 bearrekoa dogun bidea artu bai / EJ06,80
 (onegaz eztogu esan nai, orain artekook, beiñen eta bear-bearreko ere
 izan eztitugunik) / EJ06,87
 ur orrek aireari galerazoten deutso sustraietara joaten, da airea gauza
 bear bearrekoa da sustraietaz / EJ07,2
 badakigu-ta ondakin abek bear-bearrezkoak zaizkiola lurrari / EF92,24
 guziz bikaña, onurakorra ta, gañera, bear-bearrezkoa bait-da / EJ64,83
 langile mugimenduaren eraketaz zertxobait sakontzea behar beharrezkoa dela
 deritzagu egun / EJ52,29
 sozialismoak ere bere estatua behar-beharrezkoa du / EJ52,54
 pakea bear bearrezkoa degun egunetan gaude / EJ05,154
 behar beharrezkoa da rejio bakoitzak bere parlamentua izatea / HE37,107
 bear-bearrezkoa / HE26,246
 arras bear-bearrezko / HE26,252
 amaika jende bear-bearrezkoak samin gogorrez / HE50,68
 sinismenak behar-beharrezkoa duen ekintza horretan / EI94,51

beharren-beharren

bearren-bearrena / HE26,257
 ark bearren-bearren duana / HE16,22
 izuaren mendean jende geiena, guda-ondoko giro larri bildurgarrian; ta
 bizitzeko bearren bearrenak lortu eziñik / EJ03,77

beharren-beharren(ik)

esan bearra ote? ogia da bearren bearrenik pamili pobretan / EJ03,14

behe-behe sakon-sakon(ean)

an be-be sakon-sakonean agiri da errekastoa / HE21,75

behe-behe(an)

an be-be sakon-sakonean agiri da errekastoa / HE21,75
 be-bean dago / HE26,250

bebingo-bebingo(an)

bebingo-bebingoan ez dau emongo dirurik / HE21,64
 lora ederrak bebingo bebingoan ezautu eban itxusia / EI99,150

beko-beko

Franco gaztearen burua, zeinek beko beko begiratzen baitzuen altxamendu
 nazionalean finkaturiko irribarre segurez / HE39,21

belarri-belarri(etan)

belarri-belarrietan bait-ditut oraindik / HE17,9

beldur-beldur(rak)

subia ta ziraba dauzkat inguruan... beldur-beldurrak nago sartzeko mixtua
/ EJ67,128

bel(tz)-beltz

bel-beltzez yantzi, illeak aske utzi, egunaz gau egin ta gauaz irrintzi /
EJ50,15

arpegia ta paparra ta eskuak eta dana bal-baltzak eukazan, ezpanak durdo
durdy / EJ59,88

beltz-beltz

ogi-puska bana beltz-beltza eta edaria zerbeza / EJ49,97

ontzi edo txalupa txiki-txikiak, beltz-beltzak / HE29,13

bazuen ahoaren eskuineko xokoan pipa motz bat beltz-beltza estalki hori
batekin / EJ72,8

seda leguna, dir-dir-dir egiten zuena, hura ere beltz-beltza / EJ72,7

beltz-beltza zan eta beltza esaten genion / EJ60,92

zerua ilhuntzen hasi zunan, beltz beltza jartzen / HE32,44

San Franzisko bat, kearekin beltz-beltz eginda gelditu zan / EJ67,306

muturrak beltz beltz egin ta / HE23,112

Arkaitzaga gañetik Arrikarteraño liberal errenkada beltz beltza / HE23,40

gure aurreko karretera beltz-beltz ikusi genun / HE23,29

ikus ahala urrun, beltz beltza oro / HE14,159

hiru erregebideak beltz beltza gizonez estaliak / HE59,37

beluri-beluri

arpegia beluri-beluri zuela .. / HE15,24

ben(e)-ben(etan)

formal edo ben-ben idazten badogu / HE21,40

egiazko gizona dugu, ezur-aragizkoa, bene benetan mundu ontan agertu eta
bizi izana / EC70,31

bene benetan beren erria maite / EI99,140

ez jolasean, baizik bene-benetan diot / EJ07,3

txekiarren nazio-eskubideen kontra idatzitakoak, bene-benetan, gizon ang
batengan sinistu ezinak dira / EJ51,55

ene gaztaro mingotza bene-benetan beltza aterpe bage, noiz atertuko ekaitza
/ EJ50,98

auxe bene-benetan sinistuta diñogu, euskaldun lauai, erritarari, sarri
euren izketia entzuten pozik egon-da-gero / EJ06,85

bene benetan erliac eguiten dabee erri bat / HE20,180

goitu dogu bene benetan eche barruco errierten buru bacar au / HE20,214

abade, ta bene benetan andiquijac dirianai / HE20,56

Tiber lekua bene-benetan ondatu zuten / HE24,131

bene-benetan zeruko aita maite ez degun artean / HE25,23

ben(e)-ben(etako)

nic uste neban bene benetaco andiquiren bategaz verba eguiten nebala /
HE20,44

ber(ta)-ber(ta(tik))

nai ez duenak bada indartu euskal izkuntzan bandera, baliyoake ber-
bertatikan Sampson'en aldamera / EJ76,118

ber-bertatik Inglaterrak eta Prantziak guda azaldatzen diote Alemaniari!
/ EJ03,38

berber(a)

ama ber-bera atera da / HE19,90

ber-bera! Orixe bear diñat, itoko ezpanaiz / HE57,133

ain ber-bera ere! .. / HE57,117

ez al-du zure arpegi ber-bera? / HE57,117

ikusi nuen emazteki hura ber-bera / HE56,19

gazteer tituluen emaiteko ara berberetan egin litake / HE59,58

beraz, onek Bilintxen izengoiti ber-bera zun / HE61,12

lan berbera ta ia janari-gastu berbera bear dute / EJ92,72

Murtuts, bai Murtuts ber-bera, bere kokots handiarekin / EJ72,58

atal onen izen ber-bera darama / EJ64,54

haserrez gainera jardun ere, baina jaun ber-bera oso isil dago / EB87,32

Eibartarron Gabon kanta Aita Donostiak ber-berak bildua da / EB87,34

arrazoi berberagatik, hegoaldeko tradizioan bakarrik erabili izan direlako
/ EJ56,56

berria ere alaxe zala, Círculo Integrasta'ko konserje berbera gañera /
EJ76,16

orixe ber-bera gertatu zitzaigun egun artan / EJ60,152

ekin-bide guzti oneen iztegi berarizkoari buruz ere gauza erikoi ta
eretzxoen gaiñ esan dogun ber-bera biñ-esaten dogu / EJ06,86

otsotto gaizoa aldiz ber-bera kanpoan baratu / HE60,152

edo berbera dana laur eun ezcutugatic bost eun ezcutu biurtzeco cargarequin
/ HE07,190

confesioac berritzea, edo ber-bera dana confesio generala eguita izan
diteque / HE07,278

liburu lodi mamitsu honetan nork bere parte irakurriko du eta ez denok
berbera / EJ51,54

izan ere, Guitton berberak dioenez, berau da beste bien buru eta jauna /
EC70,23

adierazle geientsuenek uste izan dute Markos berbera dela mutil gazte au /
EC70,103

baña Jesus berbera ez zuen ezagutu / EC70,61

Kristo berberaren bizitza baita kristau dotriñaren mamia / EC70,69

saduzeoak, ebanjelioetan agiri diren apaiz nagusi berberak / EC70,46

bein da berriz bide berberak ibilli izan direla / EC70,31

eta ontzian talde-buruak esandako astakeriak berberak berriz ere esan
zizkidaten / EJ67,67

hura berriro berbera etorri zai egon direnak, Marx axal-axaletik hartu dute
/ EB20,50

idatzi diran beste liburu geienen akats ber-berak ditu / EJ64,43

ardo jator eta egiazkoarenak ber-berak omen ditu / EJ64,34

on eta gaichstoac erresucitatuodire lén cirenac berbérac sustáncian,
baña differente calidádean / EJ55,190

aldaketa ber berak ditu ta beste au / HE61,138

berde-berde

kapea be eztaki berorrek arako idun andiduna, berde berdea? / EJ07,2

berde-berdea izaten zuan kolorea / EJ67,172

gari-soro galantak badaude berde-berde, lurra justu-justu tapatzen dutela /
EJ62,52

eta dana berde-berde, emen bezelaxe / EJ66,33

okasiyuan asten danian jartzen da berde-berdia / EJ79,34

berdin-berdin

txori arrapari bi areek bilgo bi bardin-bardiñak euki ebezan / HE21,64

berdin-berdin ipiñi zituan danak / HE29,90

hiru gatu xuri bazituzten, pollitak, hiruak berdin-berdinak / HE32,34

berdin-berdiñak dituzte beren grazia, piper-miña, eztena, ziria / HE22,11

guztiz zabala dot sabela, bardin-bardin dot gibela / HE18,103

bardin-bardin joan behar dogu bihar / HE44,15

berdin-berdina, ene begietan / HE56,20

lenaz gañera ta berdin berdiña, beste argitaraldi au dago toki onetantxe /
EJ76,134

bi sailletako ardatza, erderazko sinopsis alegia, berdin-berdiña da /
EJ79,17

dana berdin-berdiña / EJ66,62

erriberak, berriz, berdin-berdiñak, eta an babarrun motza-ta, piperra-ta /
EJ66,91

eta erritik aurrera, dana berdin-berdiña / EJ66,113

kasino batetik ala taberna bateko maitik berdin-berdin bertso-kantari
aritzen zana / EJ76,21

itz bi, soñuz antzeko diranean batak bestea erakañita bijak bardin-bardin
geratzeko ariskuan izaten ei dira / EJ06,84

pakean ere berdin-berdin gerta litzaioke bati / EJ60,129
 baina, arren, idazten dodazan lez, bardin-bardin argitara, gero, gatza gal
 ez dagien / EJ05,175
 eta, Ernanin bezala, berdin-berdin egin genduan Donostia'n ere / EJ60,61
 gaur ere, ostera gertatuko balitz, berdin-berdin izango litzake / EJ49,62
 ezpaitakit ia begirapenik izan bear den adiañaz ala berdin berdin zigorra
 eman bear zaien / EC70,50
 Jesukristoren berriak jakiteko, berdin berdin jokatu bear dugu / EC70,42
 berdin-berdin, bañan gizonakin: taka-taka, taka-taka, bat bestearen gañean
 / EJ66,66
 emen, Bizkai'ko gerran, berdin-berdin egin zan / EJ66,68
 berdin-berdin sartzen da eguzkia an bean, errian, ta ikaragarri berotzen /
 EJ66,83
 ikurpen bateko, esan-gura bardiñ-bardiñeko itz bi gitxitan eta aldi
 laburren baten baiño ezin bizi izaten dira izkereetan / EJ06,81

bere-bere

batzuc dira bere beriac / HE20,84
 bere-berea den hizkera-moldea / HE26,278
 euskerak bere-bere dituan itzak / HE26,250
 puntua betetzearren, aho hizkerak bere-bere dituen sintagmen eta hitz
 andanen... / EJ80,28
 beste bertso batzuk ere eman zizkidan, bere-bereak oiek, orain artean
 izkutuan egon diranak / EJ66,9
 bada onentxen bere beriak dirare / HE61,76

bere-bere(an)

baina hartarako ikasliburuek eta eskolak kutsagabea dagoelarik, bere-
 berean, bere jatorrean ageri zaigu hor Gamiz / EJ00,185

bere-bere(hala)

bere-beriala; urreratu dedilla ciarzulora / HE20,132
 trikatu edo luzatu gabe(-)ta bere-bereala / HE13,18
 bere bereala ... apaiz guziac bere aurrera eracarri / HE45,218

bere-bere(zko)

naiko zirtolari zen Anttoni bera ere. Aitaren ezpalako, burutaldi zorrotzak
 eta itz-etorria bere-berezko zituen / EJ03,27

berehala-berehala(ko)

etxean dan kristau-indar guztiak dauka oso-osoko ta bereala-berealako
 eragitea baserrian / EF92,91

berezi-berezi

enderatiko itzoen kontrako buñukea irabazi al izateko gaitz-tasun berezi-
 berezijak ere agertzen dira sañi / EJ06,81

bero-bero

Errenteriari zion maitasun bero-beroz izkiriatura / HE33,63
 bero-bero ibili zen luzaroan / HE27,375
 bero beroa -ez baitzuen beharragorik! / HE59,10
 bero beroak / HE52,11
 jo zuan bero-bero Erroma / HE54,157
 gaztaña bero-beruak! / EJ03,10
 eta euskaraz entzun gintuztelarik, bero-bero eta besterik gabe musuz bete
 gintuzten / EJ51,60
 indar andico malluac becela dembora bacoitzean bero-bero dabilizan dotriña
 gaizto oriec / HE40,8
 bero-beroa atera bear da maiara / EJ64,52
 bero-bero mintzo zirelarik biak Axelko agertu zen han / EJ53,68

bero-bero (egin)

pixka bat edan ta bero-bero eginda jartzen ginduan / EJ66,64
 mutilla bero-bero eginda, amarengana joan zan / HE57,124

bero-bero(a)

eskerrak ziozkan bero-beroa / HE59,12
 Farcitcen dituçu çangoac bero-beroa, biribilcatcen pleguaren hartceco eta
 hozterat uzten / EJ75,7
 itçul çaçu coloriarene harrarazteco. Herrautsa çaçu sucriarekin eta cerbitça
 bero beroa / EJ75,43
 eçarratçu bero-beroa burra den platean, pochi bat higuituz burra hurtcen da
 / EJ75,6
 labea bero beroa egina zuten, eta abiatzen Ahetzerat buruz, nun bide puxka
 bat egin eta polizak arrestatzen dituen / EJ04,56
 basoak usu husten ziren, eta gure Mattin orduan bero-beroa hasten da
 pertsuetan / EJ04,49

bero-bero(ak)

baditutçu lur sagarrac egosiac, lehertcen tutçu bero beruac, nahasten tutçu
 çure hachicharekin / EJ75,17
 egos çaitçu urain, leher çaitçu bero-beroac, emaitçu lau arroltce gorringo
 / EJ75,25

bero-bero(tik)

ta ateratzen dira maira bero-berotik / EJ64,74

berri-berri

berri-berriak zeuzkat / HE15,11
 jau gezurtia! ;berri-berriak dauzkala! / HE15,11
 atera zuen semeak eskuplaio bat, berri-berria / HE16,50
 bedorrek konduta berri-berria ematea / HE16,55

bedorrek konduta berri-berria ematea / EJ07,2
 pago-osto berri-berria, beiai așko miukitzen edo gustatzen zaie / HE50,33
 berri-berria erosi det / EJ62,88
 zangoetan espartin berri-berriak / EJ72,7
 kaputxa bat berri-berria eta burutik zangotaraino estaltzen zuena / EJ72,17
 nik, Santio-mendi'tik eskopeta berri-berria ekarri bainuan / EJ60,60
 pañuelo zuri eta astoak bizkarrean zeukan eskopeta berri-berri batekin /
 EJ60,54
 artho-jorrara noa lur berri-berrira / HE60,172
 aușe dok barri barria. Ezkenduan besterik bear / EI99,153
 berrogei ta amar bertso-ta igual berri-berriak, danak balearenak / EJ78,48
 Xenpelar'en erantzuna auxe izan zan: doñu berri-berri onekin bertso eder
 auek abestu / EJ56,122
 nik beintzat aldi artan ez nekien euskeraz, -ikasten asi berri-berria
 nintzan orduantxe- / EJ67,64

berri-berri(en)

zaldi-pastel berri-berrienetik / HE50,21

berri-berri(tan)

orrduan dira barri barritan atsagon bako traguak / EJ70,119

beso-beso(tik)

eta biak beso-besotik eldu eta onela didate / EJ49,99

bete-bete

bete-bete zun / HE26,249

Mattin maitea, murgildu zaite zorion bete-betea / EJ69,107

garai hartan Rikardo soldaduska bete-betea zegoen / EI94,56

don Jose ... lo bete betian zegoan, andra Josepa ere bai / HE19,70

besteak esaten eutson baietz, ta gogo bete-beteaz esaten / HE21,103

gure ukullua zaldiz ta mandoz bete bete / HE23,34

erria guda gizonez bete bete zegoen / HE23,39

Finees-en emaztea, arguiteco bete-betea zegoan / HE45,193

baso aldea, txori jai bete-betea / HE57,150

gerekoikeriz josita dago gure maitasuna; zurea, aldiz, bete-betea zen,
 txarkeririk gabea, adimendunona baiño zentzundunagoa, utsarterik gabe,
 bete-betea / EJ03,64

zerbait berri, arrai, oso eta bete-betea, zerbait orokor, betiko / EC70,62

egun batean joan ta piszina txikia ere bete-betea / EJ66,110

kantimplora ta beste baso bat izaten genituan, ta baso ori bete-betea
 eman ziguten / EJ66,64

bete-bete (egin)

egunean bi edo iru aldiz sagardoz bete-bete egiten zan / EJ79,116

kamioiak gorputzez bete-bete eginda ikusi nituanean / EJ66,67
 gaueko amabietan, geiago sosik gastatu gabe eta sagardoz bete-bete eginda,
 biak etxera / EJ79,86
 gabaz ardoz bete-bete eta moskor-moskor eginta / HE16,12
 bete-bete egiñ eta lotara (joan) / HE16,15

bete-bete(an)

neuk letxe bete-betean artu uan / HE21,82
 bete-betean tankera ontakoa dugu / HE28,85
 liberaltasunaren giroak bete-betean arturik / HE28,82
 mugaz handiko euskaldunei bete betean dagozkien gaiak aipatu ditu /
 HE37,115
 ikusirik eguardi aldeko eguzkiak jotzen zuela arpegian bete betean /
 HE22,50
 bere partida bete betean zuenean sartu zan / HE23,57
 erderatarrai esango diet agoa bete-betean / HE25,94
 eskuz, oinez eta gogoz laukotua bete-betean / HE38,156
 eresiak bete-betean jo beza "maitia, nun zira" .. / HE57,135
 eta bete-betean arrapatu unan arraia / HE57,135
 bete-betean asmatu dizuet, ezta ala / HE57,146
 testamentu berrian, zuzenki eta bete-betean Jesukristoren bizitzaz
 diarduten liburuak / EC70,61
 euskararen jaun eta jabe ageri zaigu bete betean Etxeberri bertso erreskada
 luze hauetan / EJ80,15
 honek bete betean sendotuko luke Etxepareren beste bertso hartakoa /
 EJ80,70
 gora: adjetiboa da bete betean eta hainbestez "gorak" ere ageri da /
 EJ80,110
 hots, akats horixe hain zuzen -gramatika beharrik batere gabe aldatzea-
 bete-betean aurkitzen da Orixe-rengan / EJ51,36
 udara bete-betean zan da Periko aspertuta zegoan basarri-lanetan / EJ62,104
 bete-betean emen dator salbatzallearen esana / HE40,87
 bacoitzac bere contu eguitea, ohea dala, diote; guc bete betean ecetz diogu
 / HE40,190
 bete-betean eranzuten diegu, iñolaco moduz ezetz / HE40,175
 etxeratu giñanean Donosti'ko aste nagusian bete-betean geunden / EJ05,182
 onek, Kaximiroren ezagutza egin-ala, bete betean zabaldu zion bere gazte
 biotza / EJ03,42

bete-bete(ko)

bete-beteko euskaldun zaitugun ori / HE17,39

bai soin-atalaen ibilkuntza ta bai aberearen emantza ez lirake bete-
betekoak / EF92,78

bete-bete(rik)

eldu dira iru edo lau bultzi batan-bedar usaintsuz bete beterik / HE21,69
handik eta hemendik etortzen zitzaizkion ontziak, bete-beterik / HE33,23
nai dezutena egin nerekin, gaur beñepein sabela bete-beterik zeukat eta /
EJ60,113

aurreko egunetan euri eta elur asko egin baitzuan, urez bete-beterik
zatorren / EJ60,123

betorr kopea bete beterik, kafetara botateko bat, beste bat gero neuk
edateko kafea arrtuta ostekotzat / EJ70,94

bete-bete(ta)

inguru guztiak guda-gizonez bete beteta zeuden / HE23,137

beti (e)ta beti(ko)

gañerakoan eguin du nereak; eta galdu naz ni beti-ta-betiko! / HE13,34

beti joateko, beti joateko

beti juteko, beti juteko, azkenean abiatu giñan / HE26,248

beti-beti

neri behintzat beti beti / HE35,15

bêti-bêti eztet egin / HE26,252

beti-beti auteskundeak edo erri-zuzentzak edo horrelako gauza benak erabagi
barik / HE44,5

bai, orrelakuak ez dira beti-beti uste bezain urrikarri izaten / HE54,154

Karmel'go Ama maitearen araukoa nozu txikitxikitandik eta beti-beti
erabilten dot / EJ05,190

vici zaitezte Jaunaren beldur santuan, eta onela iritsico dezue, beti-beti
iraungo duan ceruco gloria / HE07,102

gorde ditzagun beraren aguinteac, eta emango digu, beti-beti iraungo duan
vicitza / HE07,230

beti beti = por siempre jamás / EC48,253

baña laster bucatzen dira emengo aurqueriac, eta amiltzen da becataria
beti-beti iraungo duen nequeetan / HE07,8

zure bide zuzenez ibilli nai dut nik, bizi nazaño, ta beti-beti zurekin
batean / HE13,32

eta zero bereko atseguin-kontentuz beti-beti aserik biziko diranak /
HE13,121

beti beti ikustea Kontze ta gizona etzan, egia esanik, zartzaro-egi ona /
EJ70,149

eta birgiña beti beti izanikoa zerurako dan ate zorionekoa / EJ70,25

beti-beti(ko)

- XV'g. eunkida-erđian jausi zan beti-betiko eřomařen atzenengo anpiriyua / HE24,123
- osotoro erabaqui du ... beti-betico utzitzea becatua / HE07,320
- beti-betico utzi / HE07,321
- elcarri beti-betico adisquidetasuna gordetzeco / HE45,215
- da amurratu, gogaitu, ta erneguetea, ta gogaitutea beti betico / EC61,59
- arbola artez zuzena, gurutze pisua. Beti betiko izanen zara gurtua / EJ50,135
- izango da alabaña beti-betico vicitza doatsua / HE07,186
- neurri oen artean lenengoa da becaturaco bide, eta perill urcoac beti-betico utzitzea / HE07,323
- ez, ez, iretzat ati au zioak beti betiko itxiya / EJ76,35
- arren ta arren bizi gaitezen alargun biren moduan, istoritxo bat gelditu dedin beti betiko munduan / EJ76,71
- beti-betiko = eterno, perpetuo / EC48,206
- irugarrena zan beti betiko gelditu bear zitzayona / HE61,12
- paxista oiek egin ditzagun beti-betiko birrindu / EJ49,159
- ezleitela ito ur azaletan, bada egoala gogoraketan zelan atrapau beti betiko Juan berrba biko / EJ70,161
- Don Iuan batu zan beti betiko Doña Maria Lenagaz; eta besoti ioiazan biak inos ez lango pozagaz / EJ70,169
- zuk egin dozu, zorr eztozula, beti betiko zoria / EJ70,29
- batu gaitazan beti betiko, Elisa neure kutuna / EJ70,124
- aita etorri iat, ama bere bai; eta zu ez ;neure laztana! beti betiko munduan lagun izango zaitudazana / EJ70,125

betor, betor

- betor, betor, Satanas, bai ere Luzifer, betoz Judas ta Kaifas betoz milla bider / EJ76,120

bezala-bezala

- zen bezala-bezala agertzen dugu / HE59,13

bi-bi(ak)

- eztira noski bi-biak alkarren anaitzakoak / HE28,73
- sorlekuak bere magalpe gozoan atotsi zitun bi-biak / HE28,74
- bi-biak hartzen dira / HE26,283
- bi-biak dira literatur-euskararen eredutzaz jarriak izaiteko egoki / HE26,270
- bi-bioi batera eskatu / HE38,154
- baina bi-biok erdiko bidea urratuz zoaztela / HE38,155
- baian zirealez bi biak bata lez ezin igarri zan artez / EJ70,152

eta or daude eskola oiek, bi biak ezezkoan tinkatuak / EC70,39
 horra nun lotuak diren, bi biak, etxeño berean / HE59,105
 ortan berdintsuak; bi-biok ariskor xamarrek / EJ03,29
 esan bearrik pozez gaiñezka irakurri ditudala bi-biok / EJ05,166

bigun-bigun

txarrantxarekin arrotu ta bigun-bigun jarri / HE29,27
 alaxe semetxoa bigun bigun azi / HE25,31
 bepuru luze betien azpian begi urdin-abar bigun bigunak / EJ59,93
 bigun biguncho edatu sastrai orrek zuloan eta ez sartu landarak minteguan
 egozan baiño barrurago lurrean / EJ07,2

bigun-bigun(ik)

neure agiñak zatiuko leuke ogi andi bat osorik, balego biguin-biguiñik /
 HE18,103

bihotz-bihotz(ean)

zastadarik odoltsuena biotz-biotzean sartu / HE28,78
 euskararen balio eta bikaintasuna bihotz-bihotzean zekarren / HE26,272
 bihotz bihotzean daramazki iltzaturik / HE27,300
 egun ortako oroitzapen eztiak, eriotz arteraño diraute gure biotz-biotzean
 / EJ03,48

bihotz-bihotz(eko)

biotz-biotzeko aita Santi / EJ05,169

bihotz-bihotz(etik)

biotz-biotzetik nekazaritzari lotua / HE25,13
 maite zaitut biotz-biotzeti / HE25,38
 bihotz bihotzetik kanta / HE51,62
 maitatu daigun, bada, euskera ama gaurtik biotz-biotzetik / EJ77,98
 ta botoa egin eban biotz biotzeti ataretako Kontze aguren menpeti /
 EJ70,141
 biotz biotzetik urteniko adorea bear dabe / EI99,150
 gero leior berean danak auzpazturik, biotz-biotzetik otoitz egiten deutse
 jaunari bertatik / EJ77,94

bihotz-bihotz(ez)

bihotz bihotzez nahi zuen Olabidek euskalkien arteko batasuna / HE27,350
 nik ere parte artu nai dut, bihotz-bihotzez / HE33,15
 Martin, ezkondu zan egunetik bihotz-bihotzez gorrotatzen dutana / HE35,30
 dezagun oiur biotz-biotzez / HE28,74
 biotz-biotzez / HE26,246
 Eliz Ama biotz-biotzez maite zun / HE28,60
 biotz-biotzez eskatzen dizut / HE55,41
 Euskal Herriko jende guzieren bihotz bihotzez urte berri on / EJ04,69

agur, ba, biotz-biotzez / EJ05,158

zuk artu bijotz-bijotzez nere agurrik beroena / EJ05,189

biotz biotzez / EJ05,192

eta ez uste izan (au biotz-biotzez agertzen dogu) ... / EJ06,79

biotz-biotzez arratsalde on dizuetela danoiri / EJ60,27

biotz-biotzez opa dizutet, o, arrantzale lagunak / EJ69,105

bañan biyotz-biyotzez ondo errezatu, itxasora juatian denak alkar artu /
EJ78,93

bikain-bikain

pintalari bikain bikaina, Gamon-en iritzian / HE33,55

bere irakasteak bikain-bikainak ziren / HE33,45

bikain-bikainak ziren denbora haietako erreteriar itxas-gizonak / HE33,23

bil eta bil

bazian apurtto bat ari nintzela bil-eta-bil; jadanik golkoa ere bete
hurruna nian / EJ72,25

bil-bil

dakat montuan billbilla / HE61,86

bildu-bildu

bildu-bilduak, lerro-lerro, xuxen eta garbi, mintzaire gurbil eta apaindu
batean / HE59,18

bildu-bildu(rik)

amak mantaz bildu bildurik etzan erazi zuen / HE39,73

bildur-bildur

bai, jauna, aitaren bildur-bildur naiz / HE15,26

bipil-bipil(a)

bere xixta zorrotzak ateratzen ere ditu bipil-bipila / HE56,12

birra-bira(ka)

ta olango baten, birra-biraka, yausi zatxataz altzotik / EJ77,27

arrastaka ta birra-biraka ibilli ta gero, egazti biurtu gura baillirean /
EJ59,15

bista-bista(n)

bichta-bichtan hantche dago ithurri bat aldean / HE51,32

ezkerretara utzi genduan ta bista-bistan genduala pasa giñan / EJ66,70

bizi-bizi

sasi arteetan zozoen zo-zo-zo bidar bizi-biziak / HE21,75

barne-muinetan sartzeko gogo bizi bizi bat erne zitzaidan / HE33,3

euskararen alde ageri duen maitasun bizi-biziagatik / HE26,261

euskal sen bizi-bizia zutelarik / HE26,285

orduko jazoerak bizi-bizi bezela igarri litezke beintzat bere neurtitzetan
/ HE24,132

txiki bat zan, bizi bizia / HE23,94
 bizi-bizi ari ziran elkarrekin Matilde ta Zezili / HE57,132
 eresia bizi-bizi .. / HE57,135
 emakumea, bizi-bizi atera dioa ta irikitzen du .. / HE57,101
 ño, bizi-bizi atera dioa ta irikitzen du .. / HE57,106
 oso itsua ezpanago ta ametsetan ezpanabil, bizi-biziak dira, Arranondoko
 sardiñak legez / EJ59,11
 eta ozpiña edan azirik gorroto bizi biziyan, arkitzen zera guregatican
 lotsaz iltzeko zoriyan / EJ76,131
 bein, nunbaiteko emakuma-bakartegi baten sartu zan neskatila gaztetšu
 bat, bizi-bizia bera ta guztizko argia / EI99,151
 utsune oiek betetzeko gose bizi-bizia piztu zitzaion / EC70,57
 erri txikar onek ba du Jainkoarekin loturik delako konzientzia bizi bizia /
 EC70,25
 txardiña friiii! antxo bixi-bixia! / EJ03,10
 Etxahun'ena ba'dakarkigu gogora margo bizi-bizitan / HE28,59
 gure aiton-amonen Euskalerra zarrari begira, begiz-aurrean bizi-bizi
 agertuko balitzaizu bezela / EJ07,2

bizi-bizi(a)

berak bizi bizia gorde zuen Jainko bakarraren siñistea / EC70,25
 goina behar baita trabailatu bici bicia arrosa ura emanez / EJ75,40
 ekartzen asi zaigun su-gar ori bizi-bizia atxekitzen jarrai dezala /
 EJ05,159

bizi-bizi(rik)

bizi-bizirik zeruan zegok etxe ontako jendea / HE18,132
 bizi-bizirik dugulako seinalea da / HE27,334
 urrengo goizean billatu zuan zepoan atxitua axari zar bat bizi-bizirik /
 HE22,46
 zuengan ikusten det nik bizi-bizirik zuen jatorriyaren lenargitasuna /
 HE24,141
 gogaitu zuen bizi-bizirik, itzuli zan uts-utsik / HE15,15
 oraindik ere ene barruan Larrañe-gaineko oroitzapenek bizi-bizirik
 dirautelarik / EJ51,42
 orduan, bizi-bizirik, bizkar gañean txandaka-txandaka arturik eta berak
 meee meee egiñez / EJ49,45
 jez al genduben, ta ez al degu ikusten bizi bizirik jende talderi
 izugarriyak Izarraitzera bildurik? / EJ76,90
 makurrena zera da, hartza hemen daukadala bizi bizirik, hezur eta mami /
 EJ53,98

gerrateko zauridurak oraindik ere bizi-bizirik, arrotz jende ugari... Ez,
au ez da lengo Ondarribia / EJ03,55

bizkar-bizkar(ean)

agertu zan katu bat leio bateti ta iausi zan otseifen bizkarr bizkarrean /
EI99,159

bizkor-bizkor

ederto lo eginda bizkor bizkor egozan / HE21,69

blai-blai

bustita zegoen guzia, blai-blai eginda / HE34,61

naita busti naiz blai-blai / HE34,62

Bartel blai blai atera zen putzutik / HE39,96

poliki-poliki lur guztia bustitzen du blei-blei egiñik ta poliki bustitzeko
era au mezede aundiagokoa da / EF92,11

boga (e)ta boga

boga ta boga, seme lardenok, erri zar onen onetan / EJ69,9

boga, boga

boga, boga, mariñela, mariñela! / HE60,162

boga boga mariñela / HE51,57

borobil-borobil

arri borobil-borobilla da, ta legun-leguna / HE29,47

bost-bost(etan)

etziran joan, baiña, bost-bostetan / HE57,134

bota (e)ta bota

bota-ta-bota aritu ezin izango degu / EF92,18

buru-buru(an)

puskategatik ez natxiotek buru-buruan jo / HE21,66

mahainen buru-buruan hark naukak ezarririk / HE60,157

busti-busti

alaz guztiaz ere, Etxeberria eta biok, naiz busti-busti egon, Urbina aldera
jira-biraketa bat egin genduan / EJ60,133

ekar zak zigarro bat, ni dan-dana busti-bustia negok eta / EJ60,135

an sartu naiz, oñetan galtzerdiak bakarrik nituala eta busti-bustia /
EJ60,130

irurok, busti-busti egiñik, an pasa giñan Granada deritzaion errota ondotik
/ EJ60,79

alde batetik, busti-bustia natxiok; eta bestetik, bi gautan lo egin gabe /
EJ60,83

dabilela-dabilela

dabilela-dabilela, giltza galdu du / HE26,247

dabiltzala-dabiltzala

billla asi dira, ta, dabiltzala-dabiltzala, or billatu zuten gorputza /
EJ79,49

dagoen-dagoen(enean)

ez dugu kopia orren testua dagoen dagoenean artzea beste biderik / EC70,94

dauden-dauden(ean)

eta dauden daudenean ematerik ez badago ere / EJ53,12

demonio-demonio

zu maketoa bazara, ni euzkotarra naiz, bai, ta gora Euzkadi! --demoniñe-
demoniñea / HE21,99

den-den

ura iminten dabé dan dana loituric / HE20,143

den dena azaldu bear ko dit biar / HE34,67

eztakit amaitu al izango ete-dodan azkeneraiño dan-dana / HE31,20

den-dena / HE26,246

au eztek jokatzea. Den-dena berok / HE15,14

dan-danak orrela bear gendukela uste det nik gañera / EJ49,98

ura bete artean, agurtza goxo eta jatorra bai dan-danai, bañan bertsorik ez
nolanaietan / EJ49,95

ezeban inoiz esaten danak edo dan-danak, diin-diinak baiño / EJ06,73

dan-dana garaiz gertutzekotan, ordea, goiz eta arrats ari bear Terexak
lanean / EJ03,58

dotriñako erantzun-galdera dandanak buruz ongi ikasiak ez ezik, beroien
argibideak ere ederki ematen ditu, arritzeko moduz / EJ03,35

gañean zijoazenak, noski, dan-danak zauritu eta illak etziran izango /
EJ60,151

nere lagunak, tirorik egin gabe, dan-danak korruan arrapatu zituzten /
EJ60,146

ekar zak zigarro bat, ni dan-dana busti-bustia negok eta / EJ60,135

guk bagenekien etsaiak dan-danetara zenbait ziran erri barrenean / EJ60,132

bañan dan-dana aldrebes egin genduala uste det / EJ60,132

bigarren go sake arekin, dan-dana egiña zegoala uste izatekoa zan / EJ60,128

i, Joxe: dan-danak arrazoi ematen dizkiat / EJ49,67

zer nola ibilli giñan neri galde eta dan-dana esan nion / EJ49,84

deskarga orrekin, beren etzan-lekuetatik dan-danak altxako dituk / EJ60,127

dan-dana kare-arkaitz gañean dago / EJ60,67

txolarte ortan esandakoak, dan-danak gogoan ez eduki arren, bat badaukat
oraindik / EJ60,112

autobusak an gelditu bear izan zuten illunbista arte, egunez abiazioak dan-
danak txikitzen zitualako / EJ49,117

bañan Otxandio txetuta utzi zuten; pareta utsa dan-dana / EJ49,117
 dan-dana, gerra errez irabazia zegoala eta abar izaten zuan / EJ49,109
 gero, dan-danak esan nizkionean, ez giñan geiago etxe artan sartu /
 EJ49,100
 dan-danak aidean lertzen ziran; rompedoras izena zuten / EJ49,130
 kabelleri eta peste guziak lenbizi gugana etorriko zirala uste genduan guk;
 bañan dan-dana aldrebes egin zuten / EJ49,127
 gau ura dan-dana ezer gelditu gabe lanean pasa ondoren, or asi zaigu moro-
 jendea inji-anju egiñaz / EJ49,126
 mundu ontan, dan-danak berdintsuak gera lan-kontu ortan / EJ49,35
 dan-dana txiki-txiki egiña zegoan / EJ49,120
 kaleak, dan-danak pareta zar eta zakarrekin beteta zeuden / EJ49,120
 aurrenetik dan-danak ongi zijoazen / EJ49,121
 dan danak kopiatsu zitun bere bertso bilduman / HE61,25
 bañan gero, apurka-apurka, dan-danak zer eta nola ziran gogoratu nintzan /
 EJ49,153
 gerrak dan-dana txarra du / EJ49,153
 ezin, beraz, nere puskak eskuratu, eta azkenik betirako galdu nituen dan-
 danak / EJ67,68
 aiek suak eta garrak, dan-danak alperrik galtzeko! / EJ49,70
 lotara baño len, zer ikusi eta zer entzun genduan, dan-danak al zan garbien
 eskribitu genituan / EJ49,28
 dan-dana entzuna zegoan, eta, ni allegatu nintzanean, aren poza! / EJ49,23
 len esan dedan gizon orrengana joan giñan, eta arek dan-danak esan zizkigun
 / EJ49,16
 dan-danak jan genituan, eta geienak borroka-egunetan / EJ49,33

dena prestatu, dena prestatu

dena prestatu, dena prestatu, etzen egin prozesioa / HE26,248

doi-doi

gorputza itzarrik doi-doi begizta dezakeana / HE34,37
 urte-erdi doi-doi betetako gizontxoia / HE17,18
 agur doi doi bat esango / HE18,82
 doi-doi bat ezker zehartzen zaion / HE59,11
 orai, doi-doi, eman ez harri chabalduna / HE51,55
 hatsa doidoi hartzen nuela hersturarekin / HE59,33
 une doi-doi = mismísimo momento / ED46,132
 doi-doi asiak ziran eta ixtanpatean amaitu da guzia / EJ03,51
 laño dagoenean, berriz doi-doi Bayonako barraraño / EJ03,12
 irriño bat egin ginakon, doidoi / HE59,98
 gogaia goxatuz irakiten doi doi ari zait burua oarkabe / EJ50,36

ondo begiratuta gutxi galtzen ba-da -euneko bost doi-doi- gaizki zaitutako
zimauran asko galtzen da / EF92,24

jesuita ikastekotan Xabier'ko komentura sartu zenean, "doi-doi mintzatzen
zan erderaz" / EJ51,35

urarekin ala gas-argikoa garbitzen dutenarekin ta landareak doi-doi jaio
diranean bota diteke / EF92,30

arren eskuba bere eskerrez zeukala, ezin itzegin arren doi-doi ta aldizka
esantziyon / EJ81,12

Etxeparegan ezin dezake, nekez eta doi doi baizik, eten txikiak ere... /
EJ80,27

eta burua doi-doi jasorik, bere ugazamaren aurpegiari begiratu motz bat
egin zion / EJ48,29

xipa bezala bustirik hortxe baitago doidoi? / HE59,42

doi doi egin zeniran kalian ariyo / HE61,100

suerte gabeko prinzipia doi doi libratzen da / HE61,164

"veste tunucho berribat" amazpi bertso, doi doi / EJ00,194

ehunetik bi doi doi / EJ00,194

"oficio, pastores, pobres", dio doi-doi iloba bati buruz eliz-agiri batek /
EJ00,177

katarrotxo baten berri doi doi jasotzen diogu bere idazki guztietan arabar
honi / EJ00,179

1939'ren iraila doi-doi asia / EJ03,39

doi-doi(a)

begiak nora ditun, an du zizta doi-doia / HE18,48

doi-doia hamar bat egun hil aitzin egina zuen / HE32,12

doi-doia zagon xutik / HE32,22

alta hamarna urte zituzten doi-doia / HE32,15

zangoak doi-doia lurrean finkatuz / HE32,32

itz bat egozten du, labur eta doi-doia / HE38,161

doidoia jatekoak ebaixka eroatera baizik / HE58,63

doi-doia sartua zen bertze eri baten ganik eta biziki nekatua / HE59,20

gastarorat doi-doia heldua / HE56,17

erlisionekeo irakaspenak astean behin, elizan, doidoia daizkote berritzen /
HE59,75

bakotxak haxa ere doi-doia hartzen zian, beldurrez den mendren harrabotsa
eginez / EJ72,43

doidoia = justito / EC16,49

bi zugarramurdiarrek doi-doia hegal punta bat edo bia-bakotxak xurgatzen
zituztelarik / EJ72,50

famarik handiena izateak, herrian berean doi-doia ezagutua izatekotz? /

EJ72,9

doi-doia = apenas / EC48,345

doidoia hartzen çuten biciarentçat beharcena ere / HE06,78

baña, zu sumatzen doi doia naiz asi / EJ50,40

ukan zuen bizkitartean oraino doidoia gemen / HE59,123

hamazazpi liberetan doidoia saltzerat heldu / HE59,118

laneko, aldiz, bagituk... doi-doia / HE59,113

sei urte nituen doi doia / EJ04,85

esne-burruntzalikada bi ustutu ditu amak Terexaren katilluan; berean bat doi-doia / EJ03,20

doi-doi(an)

anken gañian doi-doian... (eldu zan etxera) / HE16,96

doi-doi(rik)

orduan da lotatik doi-doirik esnatzen / HE18,52

duin-duin

duin duina / HE20,226

(e)ta-(e)ta

ta-ta aritu "hablar en conversación continúa" / HE26,249

edade-edade(ko)

nere amona Xenpelarren edade-edadekoa zan, eta auzo-auzokoa gañera /
EJ67,407

eder-eder

sarritan teoria eder-ederrak asmatu ohi dira paperetan / HE26,290

jenteak ikusirik alako mutil eder-ederra / HE21,102

ta irabazi eder eder bat balitz, gaitz erdi / EJ62,65

ez zen eder-ederra, nahi baduzu; bainan halere munstra poxi bat bazukeen /
EJ72,57

egiten eben soñu entzungarria, aingeruen antzea, zoli zolia ta eder ederra
/ EJ77,82

Maria, eder ederra, garbi garbia, josizu arima onetan zeure irudia /
EJ77,71

eder ederra da ta zoli zolia Jesusen Ama, neure Ama Maria / EJ77,70

Dadie jaunak lan eder-ederra egin zuan orrela / EJ67,58

egi-egia

egi-egia esaten dizut / HE22,57

beste guzia egi-egia da / HE16,44

guzia da egi-egia / HE16,53

asieratik onarañokoa, guzia da egui-egua / EJ07,2

egi-egia da, beraz, Xenpelarrek paperik utzi zuala, ta ez bat edo beste,
mordo aundi bat baizik / EJ67,62

ontan aldrebeskeria edo gezurra ez, bañan egi-egia esan baitzuan / EJ67,127
egi-egia da ori / EJ60,17

beren mamia egi-egia izaten dute eta kondairaren aberasgarri izaten dira /
EJ60,20

eta egi-egija da / EJ06,78

bañan nere burua orren jai-zale azaldu dedan ezkeru (eta egi-egia ez da,
ez det uste ala naizenik) / EJ05,183

orduan, egi-egia erranen dizut / EJ04,12

egin-egin

egin-egin zera / HE26,248

apala, serbitzaria, xintxoa, ernea, andrexko egin egiña dugu Luisatxo /
EJ03,35

egin-egin(ean)

egin-egiñean be atzenengo neskeak eroian lepotik ostera dingiliz zato edo
ardau-bota / HE21,61

egin-egiñean arrapatzen dauzalako / HE21,28

neu egon naz ba egin-egiñean / HE21,109

egin-egin(eko)

oso eta egin-egineko iduri duten teoriak / HE26,290

Altubetarr Seber euskaltzain jaunak ixtudi egin-egineko bat eta alde guztiz
zorrotza burutu du / HE26,284

egiten-egiten (joan)

gizona egiten-egiten doa / EI94,16

egi-egi(tazko)

Errioja'ko ardo beltz ederretik tragoxka bana edanaz, antxe egin giñan egi-
egitazko lagunak / EJ49,13

egoki-egoki

goitzen egoki-egokiren bat leporatu dietelako / HE33,7

Dauzat izkuntzalari jakitunak dirausku oneri buruz itz egoki-egokiz /
EJ06,82

onako utsuneok eta bete-uneok zeintzuk ditugun zeatzago eragertzeko,
izkuntzalarijak irakasten deuskuen izkera-atalkatze egoki-egoki batek
lagun egingo deusku / EJ06,85

bear danean (mundu guztiko izkera-legeai jañaituz) erderatiko itz gure
artean zabal zamar bizi dirianak, kezka barik eta egoki-egoki bitařtuten
dituela / EJ06,80

egon eta egon

gero mokorrarekin bulkaka egon eta egon etsaiak luzetsi arte / EJ53,77

egondu-egondu

egondu-egondu naiz / HE26,247

ekin eta ekin

gure baserri-etsetako su-bazterretan ekin da ekin / EI99,140

ele eta ele

herriko mutzurdinak elhe eta elhe / HE60,172

etorri zen bisitaz gure etxera eta xutik zegon sukaldean ele eta ele gure amarekin / EJ68,16

eman eta eman

eman-eta-eman noizbait aitu egingo lizaiokela ematea an azitzen diran landareak artzen dutenarekin / EF92,18

eman, eman

orixe! eman, beti eman: pakea, maitasuna, fedea; eman, eman! / EJ03,71

epel-epel (egin)

an zerbait galdetzera joanta-edo, an zegoen ederki-ederki jarria, epel-epel egiña / EJ79,61

epel-epel(etan)

neguan, legortarrak epel epeletan lo dagozan bitartean / EJ59,39

erdi-erdi

ezkondu ezkeroz etxe onetan diraden gauza guztiyak legez ta bidez neriak dira oriyen erdi erdiyak / EJ76,33

erdi-erdi(an)

erdi-erdian dugu euskal-sukaldea / HE18,128

Riemmes hiriko erdi-erdian arkitzen da / HE35,78

Ama Birjiña, erdi-erdian, erre gabe geratu / HE29,55

buruaren erdi-erdian zulo aundi bat zuan / HE29,117

sua, erdi-erdian egiten genduan / HE29,95

erdi-erdian trokotearen gaiñean jarrita / HE29,95

euskara mueta guztien erdi-erdian / HE26,293

erdi-erdian jo du / HE26,250

emakumeak behintzat, erdi erdian jarriko zaizkizu / HE27,310

aupada batek, ukitu bear izan zion biotzaren erdi-erdian / HE16,49

erdi-erdi orretan / HE18,27

begizulo oien erdi erdian nindeke betiko nini / HE18,82

becoquiaren erdi-erdian emandaco golpearequin, illotzic lurrean ezarri zuen / HE45,210

bere erdi-erdian badu "patio" aundi bat / HE50,46

jarri zaitzatela danaren erdi erdiyan / HE61,161

amoriyozko naitasunakin gorderik erdi-erdiyan / HE61,67

erdi erdian badauka iturri burdintsu bat / HE59,89

buru aundi au pentsatzen nekaturik tira nuan, eta etsaiaren txabola baten
 erdi-erdian sartu obus ura / EJ49,58
 zeru erdi-erdian gerta dedilla / EJ60,15
 erdi-erdian badu gurutze ederra, eta ezker-eskuin izen-marrak iru lerrotan
 / EJ65,24
 erdi erdian bazen urgeldien sakantxo bat eta ilargiaren errainua ikusten
 zen dirdiratsu / EJ53,26
 biotzaren erdi erdian daukagun izkuntzearen alde / EJ07,2
 ango plazan gosaltzen ari giñala, bi kañonazo or sartu dizkigute erdi-
 erdian / EJ60,143
 lenagoko sukaldetan keari bidea emoteko sueteganean goiburuak erdi-erdian
 utsune bat izaten eban / EJ06,72

erdi-erdi(ko)

eman dugu, iragaitzean bezala, kostu teoriaren erdi-erdiko ardatza /
 EB20,32

erdi-erdi(tik)

hur handi bat dizu alde bateti, errege-bidea erdi erditi / HE18,111
 eldu nion eta alperrik: kopetaren erdi-erditik zeukan balazoa / EJ60,129
 ni erdi-erditik joango naiz, nere pistola ametralladora onekin / EJ60,145
 Asteasuko bilguman gisan eska deiyogun bertatik, Diputaziyo txit goituari
 biyotzan erdi erditik / EJ76,107
 Etxeberria'k erdi-erditik asmatu zuan / EJ60,127

erne-erne

gau batez, guardi egiten geunden, erne-erne noski, punta-puntan baigiñan /
 EJ60,18
 belarriak erne-erne eta begiak zakur amorratuak baño argiago genituala /
 EJ49,16

erne-erne(a)

bere gatz biperrekin dabila erne-ernea / HE56,12
 Mattin aldiz erne ernea, hango neska ederrak ikusita / EJ04,89

ero-ero(an)

ez dituzte nolanahi, ero eroan, hartuko / HE27,303

erori ez erori(ko)

beti izupera, erori ez eroriko bildurrez, berak beretara ikasia baidu,
 iñozo dan arren, nolako miña artzen duen tankatekotan / EJ03,32

erraz-erraz

zelan? errez-errez / HE44,34
 maia bedeinkatzeko euskerazko otoitz labur eta errex-errex bat nai
 zendukeala? / EJ64,102

bestela errez errez uts-eguin lei, bakocharen arimiaren kaltean, iraindurik
Jainkoa berbera / EJ07,2

erre-erre

atso bi, jeniñoz erre-erreak, alkarregaz asarratu dira / HE21,90
txakurtxulo erre errean zegon / HE23,62

erretzen eta erretzen

bere gorputzean bizi den artean, erretzen, ta erretzen egon bearra da
/ HE13,118

erretzen, erretzen

erretzen, erretzen ... / HE57,146

erro-erro(tik)

erro-errotik eta betirako moztu / HE33,41
"numen sin quilates" dela berea erro errotik aitorturik / EJ00,209

ertz-ertz(ean)

ertz ertzean, ikutu-bai ikutu-ez / HE22,14
uraren ertz ertzean dago / HE23,52

esan eta esan

etziñan aspertzen zu esan eta esan: "pobreak izan arren garbi utsak izan" /
EJ69,62

estu-estu

alkarri besoz buztartuta estu-estu / HE21,61
ta nik, estu-estu, biotza guztiz erdiratuta, "agur" motz bat esan diot /
HE34,44
ukabilla estu-estu egiñaz / HE17,47
estu estu arkitzen ziraden nekazari gizajoari odola zurrut egitea / HE19,93
estu-estu aitu edo bukatu giñuzen bi etxe aietako lana / HE50,91
dotriña liberalai darraiztenen erdian cordoi osasungarri estu-estu bat
ipintzea! / HE40,88
oitura eta usadio onen gañeco beren zucenbide edo erreglac estu-estuac
ciran / HE40,68
estu estu izan ezpaziña etzenduan zuk txit bat egingo / EJ59,37
da nori zemazkiyon jakin naye, estu-estu itzegiñez galdetu ziyon / EJ81,12
gau batean ixilik eta izkutuan -estu-estu galazita baitzegon- / EJ67,136
baso aundi bat goyen zuaitz banakatu batzuek zeuzkana, pillaka ta estu-estu
be aldera / EJ81,53
hiztegi bateko lerrokada gisara, sei orritan estu-estu / EJ00,185

estu-estu(an)

itxasgizonak: -estu estuan ezetz esango neuskizu / EJ59,105
eta onen prueba da, guciac ontzat artzen, eta estu-estuan deitzen dutela /
HE40,25

estu-estu(rik)

da presondegui, ta toqui ilun itsal icaragarri bat, ceinetan dagoez
 madaricatuac estu esturic / EC61,50

ete-ete(an)

¿zein bitarrteko neure arrenak aurrkituko dau urrean, zuzena bera egongo
 bada galduteko ete etean? / EJ70,29

etsai-etsai(en)

beste abereen larrurentzat etsai-etsaiena da / HE38,150

etsi-etsi(an)

etsi etsian gainera, bestetaz ahazturik / HE27,358

etsi-etsi(rik)

behar ez den bidetik abiatu naiz atariko, hitzaurre, sarrera edo dena
 delako zirriborro-pilo hau egiten, etsi-etsirik alfer-lanean ari naizela
 / EJ00,5

etxe-etxe(raino)

etxe-etxeraño etorri ziran / HE26,250

euskaldun-euskaldun

euskaldun euskalduna izan bera, Murua / HE31,46

ezari-ezari(an)

gero, ondikotz, ezari-ezarian kamustua eta iraungia / EJ51,92
 ezari-ezarian, halere, Orixe'ren maitasuna epeldu egin zen gugan / EJ51,26

ezezik

pitxerdi bat ez ezik baita iru edo lau ere / HE22,31

eztakit, eztakit

goseak eukitzen dituzte, izan ere, ta... eztakit, eztakit / EJ03,19

ezti-ezti

zugaztietan ataraten dau abarrots ezti-eztia / HE21,75
 mutikoa etzen geiegi jabetzen, bainan bai onetsi begiratze ezti-eztiaz
 Terexak ziona / EJ03,62

ezti-ezti(a)

gezurrik gabe goazen, Maria, eman jokoan ezti-eztia / HE18,104
 huna zer kantatu zuen, ezti-eztia, aire zahar hamahiru pontuko batean /
 EJ72,12
 hitz bakotxa gora-gora erraten duelarik, iskribatzen dik, ezti-eztia, paper
 plama eder batean / EJ72,48
 ezti ezti mendiarri behera jausten ari delarik gaua.. / HE59,44

fin-fin

eskuak pin-pin egiten zaizkie artzaiai / HE29,85
 lijarekin pin-pin legundutakoa / HE29,47
 kotxare ori me-mea eta piñ-piña / HE29,96

balenarik gabeko soineko fin fina / HE51,54

batzuk bagenituan fiñ-fiñak, eskatutakoa txintxo egiten zutenak / EJ49,31

flako-flako

emakume plaka-plaka bat zan / EJ66,37

flore-flore

pensa guéro seguitudióten escogituen procéssio lucitugúra, guizaguendearén
flóre flórea / EJ55,179

fresko-fresko

ostra handiak, fresko-freskoak, lodi-lodiak, hotz-hotzik / HE44,25

gabiltzan-gabiltzan

eldu gara bada gabiltzan gabiltzan, ó adisquidia, neure echaguntzara /
HE20,91

gain-gain(ean)

gaiñ-gaiñean ipiñita eta batetikan bestera / HE29,61

gaiñ-gaiñean garoa edo lastoa / HE29,95

erriaren gain-gaiñean, arkaitz baten puntan, gaztelu aundi zar bat /
EJ66,113

Mirakruz'ko gain-gaiñean aroztegi ttiki bat zuana / EJ66,16

bañan, alako batez, Pagotxiki-ko gain-gaiñean, Loiola'koak utzitako tokian
alegia / EJ49,130

Urkizu ballara au, Albiztur eta Tolosa'ren gaiñ-gaiñean dago / EJ60,67

gain-gain(eko)

gaiñ-gaiñeko aitzean, txakurrak atera zuten egundoko zaunka-otsa / HE29,83
gaiñ-gaiñeko gizonak / HE26,250

nik konta ditzakedan gertaerak ez dira gain gaineko axala baizik / HE27,297
ezta izango gaiñ-gaiñekoa aiñ ugari darabillean / HE16,33

sakramentuak artzen ere gaiñ-gaiñekoa naiz ni / HE16,56

gaiñ-gaiñekoa? / EJ07,2

sakramentuak artzen ere gaiñ-gaiñekoa naiz ni / EJ07,2

gaiñontzean, menu auetako bazkari-afariak ez dira batzuek beñepein, gain-
gaiñekoak / EJ64,57

nere etxean erabiltzen dan arraia, beti gain-gaiñekoa izaten bait-da /
EJ64,82

alkohol-gai, oni buruz esan izan oi da, txakoliñak gaingaiñekoa izateko /
EJ64,23

guci au gaiñ-gaiñeco onguinai edo caridadea da / HE40,97

cer balio du jaquindeen gaiñeco bentajac gaiñ-gaiñecoac izateac / HE40,90

familiaco buru gaiñ-gaiñecoa, mercatari justu eta zucen / HE40,73

sacerdote eta elizaren amparatzalle añ sonatu eta gaiñ-gaiñeco iztun eder
Tertuliano / HE40,136

santu andiac izateaz gañera jaquintsu gañ gañecoac ciran aimbeste guraso
santuac eracusten dutenarequin / HE40,132

itz batean beren caridade gañ-gañecoagatic elizaren dembora onenetan biciro
señalatu ciran / HE40,131

gain-gain(era)

hegastegiari zagon zurubiaren gain gainerat igana / HE59,32

gain-gain(eraino)

esan bezela, gain-gañeraño eta erpiñeraño igo gera / EJ49,70

mukurru- edo mukuru- gain gainerainoko betetzea da / EJ80,52

gain-gain(etik)

liburua onartu zioten eta gain-gainetik laudatu / HE59,11

anai-arreben eta gain-gainetik haren andrearen herabea gupidetsiz / HE59,20

eliza eta eliza-bazterrak gain-gainetik garbitu eta antolatu / EJ72,67

nun ez dugun berriz hunat biltzen eta gain-gainetik artatzen! / EJ72,61

galda-galda(n)

galda galdan dagoan burnia baño gorriagoko oñaztuak / HE19,56

galde (e)ta galde

eta Kaximiro eldu zenean, galde ta galde ekin zioten Prantziko berri jakin
gale, batipat gerrako gora beraz / EJ03,53

arek ordea, ni galde eta galde jardunagatik, etzan bein ere parientzitik
ateratzen / EJ60,13

galdu-galdu(an)

galdu-galduan dago / HE26,246

garbi-garbi

baña garai batean garbi-garbia zan / HE29,9

udako iretargidun gau garbi-garbi bat / HE31,25

izarrak garbi-garbi ikusten ziran / HE29,90

tresnaontzi asko ormetan eskeita, garbi-garbi eta dirdiratsu / HE31,85

garbi garbia ageri zen: circus-circus! / HE32,41

egun baino biziki beroago. Zeru garbi-garbia / HE32,43

ba dagozala gizon zintzo-zintzoak, adiskidetasun garbi-garbiaren jabe
diranak / HE21,101

tranpi garbi-garbia joan dala / HE22,63

A. Hauseren aztarrenak garbi-garbi nabari dira / HE46,8

esan-eguin guzietan zoro garbi-garbia zegoala icusiric / HE45,216

berezitasun bera garbi garbi ikus daiteke / EI94,29

zarelakotz beti zu garbi garbia / EJ04,31

alcarren senide garbi-garbiac dirala aditzera ematen duten itzac baño
eztira / HE40,201

- larogei urte dire amuma onenak, garbi-garbijek dire neuk dittudanak /
EJ49,88
- aoan daukazuezan itz eder asko, garbi garbiak eta guztiok ondo gorde bear
genduezkanak / EJ59,7
- Maria, eder ederra, garbi garbia, josizu arima onetan zeure irudia /
EJ77,71
- eder ederra..., garbi garbia / EJ77,70
- baina lehenengo batetan misteriozkoa nerizkion esakun hori olerki baten
izenburua da garbi-garbi / EJ00,194
- garbi-garbia ta legun-leguna / EJ66,122
- eta andik saietsez garbi-garbi arrapatzen zuten gure mendigain ura /
EJ60,148
- andik iru bat illebetera zapataria autorteguirra joan jakon bikarioari ta
egua garbi garbi esan eutsan / EJ07,2
- garbi garbi egoan zerua; urdin urdin, bare bare ta baketsu ur zelai galant
ederra / EJ59,66
- Txalak arro samar da iriparrez "etzula nai" garbi-garbi erantzunez, gizon
ayek otz-otz utzi zitun / EJ81,63
- ujoldietako loikeri guztiak bazterrera kendurik, garbi garbi erakusten
ebien kolko barrua / EJ59,40
- gañera garbi-garbi abo-otsarekin, orain ezenaioan bear diot ekin / EJ60,27
- Alkain gaztea, ori da arrazoi garbi-garbi ematea, zure biotzak eta nereak
eskatzen dute pakea / EJ60,104
- arek garbi-garbi ikusten zuan, botella pattarra edan eta gaur garo tartean
igarota / EJ60,94
- kaxko ontan, trintxerak garbi-garbi ageri dira oraindik ere / EJ49,135
- garbi garbi kantatzen ederki zekitek, obeak izatea mesede giñikek /
EJ76,113
- hobe da zikindurik bizi eta indartu, garbi garbi zokoren batetan agonizatu
baino / EJ52,12

garbi-garbi (egin)

- garbi garbi eguinic guaz mai batera / HE20,145
- güenian garbi garbi eguiteco / HE20,151

garbi-garbi(a)

- Eñautek donado egon nahiago zuela ihardetsi zion, garbi-garbia / HE32,51

garbi-garbi(an)

- au garbi-garbian besteric ezta, ezpada guizaldi gucietan eguin dan becela /
HE40,100

garbi-garbi(rik)

beste gañerakoan, Ernani guzia zutik, oso-osorik eta garbi-garbirik utzi
genduan / EJ60,59

garerdi-garerdi(an)

garerdi-garerdian dagon mutil zakaila atsekabearen atsekabez dena negar eta
zoro antzo / EJ03,63

gau-gau(ean)

gau-gauan etorri zan / HE26,251

gau-gau(eko)

Gauekoa edo Gaue-gaueko beste urtzizko edo deabruzko izaki bat da /
HE24,63

gaur gaur

len-onak badu gaur gaur bezela gorputzeko osasuna / HE16,44

idazu gaur gaur paradisuari lapur onaren zoria / HE18,115

gaur-gaur(ko)

Txillardegi gaur-gaurkoa dugu, inor bada / HE27,300

gaur-gaur(t)(xe)

are gaur-gaurxe / HE17,51

gazte-gazte

gazte gazte joan nintzan / HE51,28

gazte-gaztea, hamasei urtetarat gabe, hiru hilabeteren barkamenduarekin /
HE59,7

Manuel Lasarte, au gazte-gaztea orduan, au bostgarren utzi zuten / EJ66,155

gazte-gazte(rik)

gazte-gazterik asi zan, bera, bertso jartzen / EJ67,152

Aita Julian gazte gazterik sartu zan jesuitetan, Santiago'ko kolejiotik
Cadiz'ko urira joan zan / EJ76,102

gazte-gazte(tandik)

gazte-gaztetandikan kantatu zuan era guzietara bere erria bertso ederrez /
EJ64,76

nere ama gazte gaztetanikan zintzoa zan / EJ81,27

gazte-gazte(tatik)

gazte gaztetatik somatu zuen bertsoetarako griña / HE25,14

zaletasun haundia zuen gazte gaztetatik kanturako, eta euskal kantuen
bilduma egina zuen / EJ68,9

ala ere, judu odolekoa zan eta gazte gaztetik Moisesen legean... / EC70,61

gazte-gazte(tatik)(an)

gazte-gaztetatikan erritik kanpora / HE28,85

gehien-gehien

baserritar jendea geien-geiena / HE21,60

San Geronimoc gueijen gueijenacaz dino / HE20,186

Urkiolaraiño eltzen diranak geien-geienak, ia guztiak, geutarrak dira /
HE21,27

geien-geiena / HE26,249

geien-geiena / HE26,257

geyen-geyenetan, amoriozko eginkizunetan / HE24,122

alabainan eskualdun irakurle gehien-gehienek ez dugu eskuaraz erraiten /
HE59,12

bertso-sail guziak, edo geien-geienak beintzat, onako izen-buru au dute /
HE55,13

geien geien beste jatorduak zuten arduratzen ama / EJ03,15

ipui geyen-geyenak baitziran politak / EJ05,156

liburu onek ere bilduma oni zor dio geyen geyena / HE61,24

irurogei bat zaldi etorri ziran, eta geien-geienak utsik bialdu genituan
Bitori aldera / EJ60,152

Euskalerriko andiki, ta jaun, ta jaun usaiñeko gueien gueienak euren
ezpanetan issildu dabeela euskera gozoa / EJ07,1

geyen geyenetan, euskerazko zatia bere kontu egoten zan / EJ76,12

eta gueyen gueyenez izango da becatu veniala itz alperra bezala / HE07,354

eta zer da, guein-gueiena irauten duenaren bizitza ere? / HE13,143

geien-geiena, Roke Lasarte gure kapitana / EJ60,57

emen zuentzat beti gorturik egongo dira geyen-geyenak. Eztabe entzungo zuen
berbarik / EJ77,38

geien-geienak, konfesatzera joan omen ziran / EJ49,134

orduaz entzun genduzan eritsi geien geienak batera loten dabe; ta
argitaratu daigun ementse / EI99,153

Palestrinak eta beren antzeko musikariak, euren lan geien geienak
laukotsak egin ebezan / EI99,153

461 orri, geien-geienak folio aundiak eta bi aldetatik idatziak / EJ78,53

aldaketa askorik ere ez, ordea, eta txikiak geien-geienak / EJ78,38

gehien-gehien(a)

arresi-barnean zegoena berria zan ia osoro, 1813an geien-geiena erre bait-
zan / EJ51,19

geien-geiena egiten zutena ori zan / EJ49,130

geldi-geldi

zagoz gueldi gueldi zurbildu baga / HE20,190

gar baga iraquiten dabelaco emengo lapicucac geldi geldi gañecic eguin baga
/ HE20,131

gueldi gueldi, adiskidea: ezeizu ezer ipiñi paper orretan / EJ07,3

egoak zabaldurik, geldi geldi, patxada onean leorreruntz igari etozan
 egazti aldra / EJ59,66

goazen geldi geldi / EJ65,97

eta nere besoetan neramakila geldi-geldi txaoletara berriz guztiak biurtu
 giñan / EJ81,68

leyoa idiki zunak ikusi zun balkoi baten azpian emakume bat zegoela geldi-
 geldi / HE61,22

ez zebiltzan ezkontzeko geldi geldi egoteko / HE61,89

zu geldi geldi egon. Neuk egingo jitudanaz emengo bierrak / EI99,163

zutituko zan ta tapa-tapa, geldi-geldi, jarraituko zion bere bideari /
 EJ79,103

eldu zan geldi geldi gaba ta aparria atso biak bakarrik ian eben guztia /
 EJ70,145

geldi-geldi (egon)

errialde baten ill-aguiñik badarabilde euskaratasuna, albo alboko beste
 errialdeetan bizi direanak gueldi gueldi egoten direala / EJ07,1

geldi-geldi(a)

mirailari so emaiten da, geldi-geldia / HE32,26

laket baitzizaion egoitea, berdin oren osoak geldi-geldia eta bakar-
 bakarrik / HE32,10

ohean egon behar duela, geldi-geldia / HE32,24

egon beraz hemen geldi-geldia / EJ53,123

burdin ziri batzuen artetik buru zenbeit geldi geldia dagozilarik / HE59,41

geldi-geldi(rik)

atzo asko igitzen ba ziran, gaur geldi-geldirik daude / HE34,26

asiera artan izu ta larri, alemanen erasoari gogor egiteko oldar bizian
 jaikiak, orain geldi-geldirik zirauten sartaldeko gudu-tokietan / EJ03,53

geldi-geldi(ro)

lau oin, bi ta bi, nexka-mutillen arraun, lur-joaz, geldi-geldiro dijoaz /
 EJ50,84

geldika-geldika

gueldica gueldica ecarrico deutsaluz / HE20,197

genbiltzala-genbiltzala

genbiltzala-genbiltzala, ordurako sasi tartean bi edo iru esku-kolpe tireak
 neuzkan / EJ49,45

gertu-gertu(ko)

jakifia, gertu gertuko gertaeretzaz mintzatzen ari naiz / EI94,74

geure-geure, gure-gure

geren-gerenak / HE26,250

bekhatuak, eta bekhatuzko obrak, baititugu geure geureak eta gerok eginak /
HEAX,123

distrito universitario geure geurea bear dogu eta oñi dagokiozan eskola
geureak, maisuak geureak, eñia geurea / EJ06,76

gure gurea ere bai / EC70,10

gure-gureak ditugu, euskal herriko amen ume eta geure baserritatik mundura
jalgiak / EJ68,12

gihar-gihar(reak)

gihar-giharreak = trijémino? / EC48,244

giro-giro

giro-giro dago ereiteko / HE26,250

gizen-gizen

matralla albuac guicen guicenac / HE20,193

lênik muxar bat gizen gizona / HE18,75

goazen goazen

goazen, goazen! / HE57,115

goazen goazen goytira goazen vallera / EJ00,201

goazen goazen guztiok Birjiña Amagana eskeintzera biotzez lore eder bana /
EI99,156

gogo-gogo(ko)

gogo-gogoko izango du zenbaitek / HE27,315

gogor-gogor

taketa letxe gogor-gogor Astarmann-en aurrean jarrita / HE21,68

goi-go(ara)

gaba urrezko koroyaz dabil. Lora legunak ameslari, goi-gora digorte usain-
goxua / EJ63,38

goi-goi(an)

an goi-goian, egoei zirkiñik eragin бага / HE21,75

ubelezko margoz beteak zeuden odayak; bañan ez goi-goyan, ez bada oso bean
/ EJ81,7

itxasoa goi goian egoan, eguzki beroa ur bizi kiskurtuaren gañean diz-dizka
/ EJ59,58

goi-goi(etara)

gorputza emen itxita, goi goyetara arimea yoan zan / EJ77,80

goi-goi(ko)

euskaldun erri miñ erituen benazko maitatzallea, da euskararen lege santuan
goi goiko onratzallea / EJ76,115

goi-goi(ara)

goi-goira joan da orain / HE31,48

goi-goi(tik)

bizkarrean ardi-narru bat, kokotea goi-goitik bera lotuta / HE29,85

goi-goien(eko)

baña arrezkero bertsolarien artean goi-goieneko mallan jartzeko bildurrik ez degu / EJ67,56

goien-goien

an goien-goien izarra, errekondoan lizarra / HE18,130

goien-goien(eko)

ardo gorrixka gazteleraz, clarete, frantzesez rosé- goien-goieneko batek / EJ64,109

saltzalleac elcar artzea, gauza ez emateco goyen-goyeneco precioan baicic / HE07,182

goiti-goiti

gôiti-gôiti dago / HE26,252

goiz-goiz(ean)

San Miel eguna, goiz goizean / HE23,67

urrengo goiz-goizean bakoitza bere aitarekin / HE50,82

goiz-goiz(etik)

goiz-goizetik entzun gendun San Markos aldeko tiro-zalaparta / HE23,48
laugarren egunean, goiz goizetik, bazabilan haurren mihietan berri hau / HE59,68

goiz-goizetik asia zan / EJ60,124

goiz-goiz(ik)

oilloek ere, goiz-goizik, amonaren iges / HE18,47

gora-gora

hau belauniko hasten zaio gora-gora: saildu ona, horra zertaratu zituen bada / EJ72,62

hitz bakotxa gora-gora erraten duelarik, iskribatzen dik, ezti-eztia, paper plama eder batean / EJ72,48

gora-gora erran = decir en alta voz / EC16,168

gora-gora(ka)

gora goraka asi zan minduna, ataratzaiñeari tšakurrenak esaten / EI99,165

gordin-gordin

jakiña, guzia gordin-gordiña / EJ64,82

igarrita neukan plagioa gordin gordin iruntsi neban / EJ05,191

goren-goren(ean)

aldachka goren gorenean / HE51,62

goren-goren(era)

ez da oraino goren gorenerat heldua aitama familiako gaixoen batasuna / HE59,107

eman dezagun zeru sapaian goren gorenera igotzearen neurria izango dela errege izateko legea / EJ53,130

gori-gori

atzetik gori-gori dakarte burtziña / HE18,125

tšilin-soinua izan zan ta gori-goria, aberatsena legez luze ta zolia / EJ70,149

gori-gori(a)

sutegian gori-goria zeuden suhatzak hartu eta sudurretatik harrapatu zuen arotzak hartz gaztea / EJ53,44

gorri-gorri

barreka-barreka ta arpegia gorri-gorri / HE21,77

atara eban sakeletik oial zati gorri gorria / HE21,41

grix jantzia ta zapi gorri-gorri bat lepoan zeramala / HE34,38

orduán jarri omen zaio gauza gorri-gorri bat aurrean / HE29,72

artu su-egur andi bat edo bi gorri-gorriak / HE29,127

ifernuko sua, gorri-gorria / HE32,22

mendekoste gereziak gorri-gorriak, osto pherden artean / HE32,18

ale gorri-gorri du eguzkiak jota / HE18,46

isil-isilik apal-apal, ta gorri-gorri eginda egoen / HE44,23

onek ematen zuen argi gorri-gorria / HE50,20

gorri-gorria izango zera .. / HE57,129

gaurtik aurrera zure lepapeko lumatxoak gorri-gorriak izango dira / HE57,131

Laskanoteguy hau eta hunen laguna haragi gorria gorria (sic) jaten ari ziren / EJ04,60

zeñak zituben arrai gorri-gorri aundi batzuek / HE61,174

gorri-gorri

aren kañoia etzan lertzen, tiroengatik galdan gorri-gorri jarriagatik ere / EJ60,127

masaillak gorri-gorri, begi beltzdun, losintxari, beti irripartsu, sorgintxo bat dirudi / EJ03,35

koloreak gorri-gorri jarri ziranean, ez uan neke-itxurik / EJ62,29

gorri-gorri (egin)

eskerrikasko Prantziska erantzun eban arek, gorri gorri egin da / EJ59,54

gorri gorri eginda iges egin eban dantza-tokitik / EI99,141

gorri-gorri (erre)

gorri-gorri oso ederki erre zituan / HE29,90

gorri-gorri erre ta gero jan / HE29,113

gorri-gorri(a)

apez xaharra prediku-alkitik jautsi zen gorri-gorria, Moises menditik
bezala / EJ72,59

bi minuta gabe, horra gure gizona gorri gorria / EJ04,24

gorri-gorri(ñoa)

matela koskoak gorri gorriñoa, arreba haren aldean belaunaren gainerat
burua uzkailea zagokola / HE59,87

gozo-gozo

seme-alabak azi giñuzen maite-maite goxo-goxo / HE25,53

ló gozo gozuan nenguan / HE20,115

antxe goxo-goxo manta azpian / HE29,100

garo berriak sartu giñuzen ... lo gozo-gozo egiteko / HE29,99

konfiantza ortan, gozo-gozo, lo gelditu da / HE22,49

jarri zezala zerbait, mokadu goxo goxo bat / HE22,51

gaztetan goxo goxo danak jan biarrez / HE25,30

gizon goxo-goxoa're eztik izan bear / HE16,114

gauden goxo-goxo, sutondoan katua baiño areago / HE17,27

ba dula bildotxa goxo-goxo non iñaurri / HE18,51

jaten nuen, goxo-goxoa izan balitz bezela / HE50,55

ta izatez gozo gozo ta osoro legunak, guri Goiko Jaunak goitik bialduriko
egizko ondaunak / EJ77,66

urrago egonda be eztat ulertzen neuk zeuron berbeta ederra; baña ederra ta
goxo goxoa nai ta ez izango da bera / EJ77,25

txatxa ementxe nik,... goxo goxoa,... ointxe adarretik artua / EJ77,22

usain gozo gozoa zeruraiño bialduaz / EI99,150

alacoac becela estimatzea, erreberenciatzea eta berai goso-goso itzeguitea
/ HE40,122

gozo gozo, zure begiratuaren gozotasuna iragazten / HE61,161

goxo-goxo itzegiñaz eta bertso bat edo beste kantatuaz, ikusiko dek zeñen
merienda ederra egongo degun / EJ49,71

gozo-gozo(a)

barda atea hestean, elizan zen oraino gozo-gozoa / EJ72,61

gozo-gozo(rik)

isil-unerik eztaukan aia, gozo gozorik entzun daidala zorionekoen deia /
EJ70,31

gure-gure, geure-geure

Julio Caro Baroja, gure-gurea dugulakoan, ez dut aipatzen / HE27,369

distrito universitario geure geurea bear dogu eta oñi dagokiozan eskola
geureak, maisuak geureak, eña geurea / EJ06,76

gure gurea ere bai / EC70,10

gure-gureak ditugu, euskal herriko amen ume eta geure baserritatik mundura
jalgiak / EJ68,12

guri-guri

Jainkoak bedeinkaturik guri-guria ta mardula dezute berau / HE15,20
beso-ondoak, guri-guriak agertzen zaizkio .. / HE57,103

gutxi-gutxi

guichi guichi batzuc bano aurquitu ez ditut / HE20,195
larogei-ta-amarretik gora dira, orri oetatik burua agertu zutenen izen edo
izen-ordeak. Sarri ta luze jardun ziranak, ez gutxi-gutxi / EJ07,2

gutxi-gutxi(tan)

etzaitut gutxi-gutxitan ikusi ere ta / HE16,57

gutxien-gutxien(a)

orretxegatik esaten diete sendatzaile guziek eri direnei oliorik ez
erabiltzeko gutxien-gutxiena baizik / HE38,151

guzti-guzti

zuek jeltzaleok diñozuen guzti-guztia ontzat daukat / HE21,56
azur ta zauri guzti guztiac cituban contuz icusi / HE20,64
erosico ditut... basco ta quiputzeco liburubac ere, eus-quera guzti
guztietacua aituteco / HE20,187
emakumeak bortxatu eta guzi-guzia ondatu / HE33,25
une artan neraman diru guzi-guzia eman diot / HE34,64
urte guzi-guzian egon naiz / HE26,249
guzi-guziyak gezuñean zeuden / HE24,118
amalau seme alaba izan zituan Domingo onek, eta guzi guziak Izurolan jaiোক
/ HE53,16
gabidunak eta zibillak, agintari guzi-guziak, apaizak eta prailleak.. /
EJ51,22
egiñalak egiten asi nintzan amona pozik jartzearren: bañan guzi-guzia
alperrik / EJ49,83
guk, guzi-guzia ikusten genduan / EJ60,70
euskal guzi guzियok madarikatzia eta kondenatzia, bai, bai, bai / EJ76,80
eguin baneza gaur-guero nik, onetan zuk gaur adirazten ta erakusten didazun
guzi-guzia! / HE13,42
Jaungoiko guizon, nai dezun guzi-guzirako bear den esku guziarekin arkitzen
zarana / HE13,39
berak nai duen gañerako guzi-guzirako; ta gueiago ta gueiago baliz ere... /
HE13,34
zauri ta llaga eguiñik burutik oñetaraño, nazan guzi-guzi au / HE13,123
ta beti, ta eternidade guzi-guzian / HE13,128
ta uzten dutela bera, den guzi-guzia, aitzina badoa / HE13,130

eternidade guzi-guzirakoa: beti ta beti iraunen duen zeruko gloria /
HE13,144

maitegarria da guztiz zeure izate guzti guztia / EJ77,71

guzti guztia dago edertasunaren margoz yantzia / EJ77,70

poza da nitzat emen ikusi ta entzuten dodan guzti guztia, baster onetan
dakustalako iruditurik Euskal-erria / EJ77,39

artzaia, orain dakit nik guzi-guzia, jostorratza baño're aria luzia /
EJ60,101

arrats guzietan, erri guzi guzietan / HE34,58

gertatzen diren gertaera guzti guztiak baitezpadako lege oien arabera
esplikatzen dira / EC70,33

Ebanjelioei egin izan zaizkien eraso guzti guztiak ere, iru eraztun oien
sendoa frogatzeko / EC70,101

ta orrenbat neke ta laurdenik ere gabe, eternidade guzi-guziko atseguin-
kontentua / HE13,144

guzti-guzti-guzti

guzti-guzti-guztiok / HE15,22

hago, hago

ago, ago! yolanda dek, gero, neskatxa orren izena / HE57,148

haia-haia

bere makila ederra eskuan harturik haia-haia eta mendiz-mendi nafartar
famatu horren herrira / EJ72,9

beharri gibelean hatz-egiten zuelarik, bazihoak, haia-haia, jauregiko atera
/ EJ72,37

Leheteko jauregiaren hegian barna Azkaingo bidean haia-haia zoan / EJ72,5

hala-hala

euri zikin bat, lur kolore, erreketan badakin zer ur nahasia heldu den euri
ondotan? hal-hala / HE32,44

Iangoikoa ari duzu hala hala gureki / EH1,22

hal-hala Etxegaray apezaren ikusteak apeztekoa / HE59,7

hala-hala gure mirikuak bertze jakitate guzietarak nahiko zuen eskuara hel-
arazi / HE59,13

bainan hala-hala erlisionea / HE59,11

hala-hala beribilez haren liburuak eman dezake argi / HE59,20

hamar-hamar(retan)

amar-amarretan, kanpaiak dilin dolon atsegintsuan da zotz-egalariak,
goietara ingonda / EJ59,49

handi-handi

erdaldun andi-andiak be ez gara / HE21,80

izen aundi aundi bat irabazi zuen / HE33,35

agiri-sorta luze aberats bat, historiaren aldetik balio aundi-aundikoa /
HE33,63

kemen aundi-aundiko gizona zen / HE33,71

patata aundi-aundirik eztut / HE26,249

neuk ez deritxot alako gaiztakeri andi-andia / HE21,107

lenengo, kanpo itza zabalgo aundi-aundikoa dalako, ta at (naiz ate) oso
txikikoa (bapezekoa ez esateaŕen) / EJ06,83

baliteke bide oŕez ere onura aundi-aundirik ezin lortu al izatea /
EJ06,84

etzion eguin grazia andi-andirik ere Pachiren berso oneehak Machaleni /
EJ07,2

ta zuk, amaboskarren gizaldi maitea, andi andia dozu eukiko entzutea /
EJ77,90

handien-handien

aundien-aundiena / HE26,249. 257

harro, harro

makila eskuan zuela, eta nigana zetorrela, arro arro aietako bat, esan
nioan / EJ07,2

harro-harro

ba dut gainera nere etorkiaz arro-arro agertzeko, arrazoi berezi geiagorik
/ HE33,7

an jarri tente. Arro-arro egindakoa, jan / HE29,64

neskatxa ez da aldamenean harro harro erakutsi nahi izaten ditugun
horietakoa / HE27,325

eta neskak, mutillen aurrean mokoa arro-arro jasotzen / HE57,146

zaldizale oiek arro-arro zetozen / EJ60,149

ni baŕno geyago balitz bezela, arro-arro utzi bear izan nun / EJ81,50

aspaldikoak gerala arro-arro esaten degu / EJ60,90

"ez da Jainkorik" esanaz nunai arro-arro zabiltzate, ez dan gauza bat
kakazten beti zergatik ari zerate? / EJ69,98

harro-harro (egin)

arro-arro eginda / HE26,249

haserre-haserre(an)

sozialista izeneko estaduak elkarrekin asarre asarrean ebiliak direla
Europa-n / EI94,85

hasiera-hasiera(ko)

beraz, asiera asierako katekesi hura nolakoa zen jakiteko / EC70,66

hasiera-hasiera(n)

sei oneetarik bat dago aldatzaren asiera-asieran / HE21,28

hasiera-hasiera(tik)

euskal arazoak hasiera hasieratik eta huts hutsetik estudiantu ta pentsatu
 beharra azalduko da / EI94,71

beste irurak asiera asieratik griegoz egin ziran / EC70,77

Jesus asiera-asieratik aurkezten zaigu Jainko bezala / EC70,30

anitz gauza kontatuarren, oiek asiera asieratik uzten ditu kanpoan /
 EC70,33

asiera asieratik Jesus orren irudia jainkotasunez inguratua agertzen zaigu
 / EC70,38

bai, noski! horren atzetik gabilta hasiera hasieratik / EJ53,129

haste-haste(tik)

ez da betere segur familiako tira-birak eta pena handiak haste-hastetik
 gertatu zirela / HE43,7

diotenez, aste-astetik izen aldatuarekin argitaratuak dira zonbait bertsu /
 EJ65,100

hortacotz, haste hastetic bihur gaite tentacioneari othoitçaz / HE06,66

haur-haur(rean)

erran darojat lehenago ere nolako burua nuen haur-haurrean ere / EJ72,23

hedatzen-hedatzen

zorigailtz-giro illuna edatzen-edatzen Europa'ko bazter guzietara / EJ03,38

hegaz eta hegaz

aizetxu orregaz goraturik, goyazan gora ta gora, osasunaren billa, orra
 bertora egaz eta egaz! / EJ77,44

hein-hein(ean)

erortzeko hein heinean ziren periletarik eskapatzeagatik / HE4,63

heldu, heldu

eldu, eldu, alaba, makilla banari, ederrak emateko mozkor txar oneri /
 EJ76,34

heldu-heldu

etxearen kontra-kontra zitxon arbol bat eldu-eldua / EJ62,68

herri-herri

erri-erria bakarrik artu dute / HE26,250

olerki erri erriarentzat ez dalako / EJ05,160

hil-hil

minbizia (eta ire miñ au eztek ill illa) sendatzeko, utsa dek belar-lurriña
 edo agua de colonia-ren usaia / EJ07,1

hilkor-hilkor

lurreko lorak ilkor ilkorrak ta igartukorrak izanik, usain legunez ta
 edertasunez yantzita dagoz apaiñik / EJ77,58

hoberen-hoberen

oben-obena / HE26,256

hol(a)-hola

urte bat segurik iragan zen hol-hola / HE32,21

liburu bikaina egin lezake, hol-hola paperean emango balitu / EJ04,11

hol-hola jardun gera zenbait ilabetez, zer kondatuak bukatuxe arte /
EJ04,13

hola hola segitu zure lanetan / EJ04,36

ho(ne)la-ho(ne)la

goazen hol-hola / HE32,32

ho(ne)la (e)ta ho(ne)la

jarri izkak bertso batzuk, ola eta ola / EJ66,52

hona, hona

diolarik, huna huna / HE51,61

hor-hor(ko)

or-orko nagusia / HE26,250

hori-hori

aitzinean kobrezko botoin handi bat, hori-horia, eta urreak bezala
distiratzen zuena / EJ72,8

arbola guzia mukuruku estalia duk aran hori-hori eta ondu-onduek! /
EJ72,24

hori-hori (gelditu)

erre izan balitu bezela, ori-ori gelditu ziran / HE50,43

hori-hori-hori

piper oria nai badezu, kanarioa bezelako ori-ori-oria det / HE15,8

hortxe-hortxe

ortxe-ortxe zebiltzek biek / HE26,250

hotz-hotz

sugua da subagua, otz otza dalaco / HE20,174

Txalak arro xamar da irriparez "etzula nai" garbi-garbi erantzunez, gizon
ayek otz-otz utzi zitun / EJ81,63

hotz-hotz(ean)

egia sendoago finkatzen baita, olako testiguen otz otzean kontaktzen
digutenean / EC70,49

hotz hotzean inolako gupidarik gabe? / EJ53,75

hotz-hotz(ik)

ostra handiak, fresko-freskoak, lodi-lodiak, hotz-hotzik, zabalik,
limoiagaz / HE44,25

hotza dago hotza

otza dago otza / HE26,248

hozten-hozten

ozten-ozten ari zirala, elkarrenganako "frigorifika" izate-raiño iritxi
ziran / HE57,122

hur(re)-hur(rean)

urre-urrean etzan lekurik egoten / HE29,103

etxeko semeak ilda ortxe geure ur-urrean / HE21,36

hurbil-hurbil

batez ere paper oien jabeak urbil-urbil zituelarik / EJ67,72

hurbil-hurbil(a)

jin hakit urbil urbila / HE51,63

Jainkoaren alkitik han urbil-urbila / HE51,23

hurbil-hurbil(dik)

handizki kolpatua da, hurbil-hurbildik keinatu xixpa tiro batez / HE43,9

hurbilduz, hurbilduz

urbilduz, urbilduz, iritxi zaio oiñetaraiño / EJ50,139

huts-huts

bertako biztanleak euskaldun uts-utsak dira / HE21,80

itxura uts-utsa guzi hori! / HE33,9

kape uts-utsa, kape fuertea / HE29,127

Iñaki deun euskotañ uts-utsak zañetaraño sañtuta / HE24,15

badira guraso batzuec alper uts-utsac, eta ecergatic, nequeari jarraitzeo,
esnatuco ez diranac / HE07,81

eta au gucia amodio eguiazcoác dacarren eciñ-alcartu uts-utsa / HE40,99

huts-huts(ean)

postura hauetako bakoitza huts hutsean aurkitzen denik / EI94,77

euskerea bere lurrean: nasterik barik, erdereia barik, bakarrik eta uts
utsean / EJ77,73

huts-huts(etik)

hortan egongo da radikal izatea, huts hutsetik berriro iturrietara joate
hortan / EI94,71

hasiera hasieratik eta huts hutsetik estudiatu ta pentsatu beharra azalduko
da / EI94,71

huts-huts(ik)

damu onec uts-utsic, ez dio .. / HE07,299

itzuli zan uts-utsik, loben-zuriko gaberik / HE15,15

maya uts-utsik zegon / HE15,16

aberats irten nintzan; eta uts-utsic nator / HE45,203

euren sare ta tretzak itxasora yaurtigi daroez eta askotan uts-utsik
eskuratzen ditue / EJ06,71

geroko ostiral batean Yesu ori ilko danean ta ura-gaberik zure magala uts-
utsik ai! gelditzean / EJ50,45

ecuste au uts-utsic, edo beste salsagarrigabe, becaturaco bide / HE07,330
ez eguin juramenturic iñolaere, baicic esazue bai edo ez uts-utsic /
HE07,34

Deabrua, edo Demonioa esatea uts-utsic ez da berez becatu larri, edo
mortala / HE07,36

elizaren aguinteari uts-utsic beguiratzen diogula / HE07,50

kalea uts utsik zegon / HE61,22

ia-ia

ia ia ohitu naiz / HE35,34

ia-ia neure burua ere / HE27,365

ia-ia adimenaren eragiña utsik erabili zuten / HE24,4

ia-ia bêra yoateko ere ba'damada ausardia / HE17,21

geron, begiz, ia-ia, ez gera bada / HE50,15

nik ia-ia galdu nuen bizia / HE50,89

ia ia Aiako sarreran / HE53,13

Agustin Andonegi bere aziyuan, naiz bera ibillirik iya-iya galduan zazpi
artu zituben al zuben moduan / EJ78,91

ia-ia itoan gañera, nere estuasun arekin / EJ49,124

gure bide-zanja ura, mendi-egalean, ia-ia esateko, zuzen-zuzena zan /
EJ49,127

bañan pagotegi azpi artan ia-ia alkarrekin aserretu giñan Etxeberria eta
biok / EJ49,109

neri eskubiko belarria tiraka ia-ia eten egin zidanak, berarekin musika
ikasten ari nintzala / EJ49,47

zuek maite izanik ere, ia-ia oraintxe biok iltzeko negok! / EJ60,94

ixpitzat artu eta ia-ia biak afusillatu zituzten / EJ60,18

eta ia-ia Lapurdiko gainerako guztiak / EJ51,79

ia-ia esan nitxoan, emendik aurrera ez eskatzeko Txina'rako ta misioetarako
dirurik / EJ62,44

bai, ori bai. Aztuta ni joan ia-ia / EJ03,18

zu ere moja joan baziña ... etzazu uste! ("obe joan banintz" erantzun ia-
ia / EJ03,57

beraz, ixex-ixex karmeldarra nauzu / EJ05,151

ia-ia zozokeria ezin zozoago zaizkigu askotan / EJ51,51

ibili (e)ta ibili

gu, ibilli ta ibilli, ibilli ta ibilli / EJ66,32

ibili-ibili

ibilli-ibilli egualdia ona gelditu da / HE26,248

igan(dero)-igandero

igan(dero)-igandero / HE26,247

igurtzi-igurtzi

igurtzi-igurtziz lanik ez galtzen gurin-kutsua kentzeko / HE18,90

ihar-ihar

igar-igarra zan / HE29,131

ilun-ilun

egualdi illun-illuna zegon / EJ79,120

ilun-ilun(ik)

biotz au neukan beti illun illunik... beregana ezetorren gozotasunik /
EJ77,45

iluntzen-iluntzen

illuntzen-illuntzen etorri zan / HE26,251

inguru-inguru(tik)

gau batez, etsaiaren inguru-ingurutik gatozela, etsaiaren azpiko soro zabal
batean / EJ49,36

inoiz-inoiz

iñoiz-iñoiz / HE26,251

isil-isil

guziz jakintsu ta gizon ixil-ixila zelako / HE33,47

mutil bikaña zan. Ona. Ixil-ixilla / EJ66,122

gela ixil-ixilean zer ote dio begi beltza itzalpetu? / EJ50,33

isil-isil(a)

ixil ixila nuzu xokoñoan jarri / HE60,189

ixil ixila egon ginen denak bulta bat / HE59,108

eta ni itzulia ixil ixila bertze alderat, ez diot erreputarik emaiten /
EJ04,57

xuhur balin badun, neska xirtxila, ago ixil, ago ixil ixila / HE18,105

begiak erdi-hetsirik, erran guzieri beha, ixil-ixila egoki / HE59,17

ixil-ixila bere lanari zagon / HE59,13

norapait joan nahi zuten, ... ixil-ixila, gordeka / HE32,17

isil-isilla joan da oge-ondorago / HE18,52

eta ichil ichila elizan da sartzen / HE51,55

haurra, bereak golkoan ixil-ixila ohartzen / HE59,6

aita ixil ixila / HE59,33

lagundu ixil-ixila bideberriraino / HE56,17

utzi ixil-ixila sukalde barnean .. / HE56,18

hasten nauk alegia irakurtzen ixil-ixila / EJ72,17

herritar guzieri mintzatu haizenean ixil-ixila, habil berehala / EJ72,49

habil etxez-etxe eta errotek ixil-ixila, herriko jende guzieri / EJ72,49

haurrak berehala xokolet-ondarrean eria sar, eta izil-izila saindu
 gaizoari / EJ72,65
 baña yagotán eta comunquiró ichsil ichsila sentitugábe aguérri /
 EJ55,197

isil-isil(ik)

semeak au guzia ixill-ixillik aditu zuen / HE16,46
 beñepeñ ixill-ixillik gelditu zan / HE16,56
 gauden ixil-ixilik / HE17,27
 batzuk ba doaz gabez urira isil-isilik / HE21,71
 banua issill issillic neure echera / HE20,194
 pagau eidazuz issil issillic neure escudo bijac / HE20,75
 ixil ixilik eta itzuli aundi bat egiñaz urreratu ziren / HE33,97
 igaro egin zait beste egun bat, ia oarkabean, ixil-ixillik / HE34,24
 bidean ixil-ixilik joaten giñan lantegiraiño / HE29,101
 galdetzen genion ixil-ixillik / HE29,98
 bidean ixil-ixilik danok / HE29,106
 aizeak bakarrik egiten eban berba an, ixil-ixilik / HE31,47
 arratsaldean ixil-ixilik asi giñan berriz ere lanean / HE29,110
 abitu giñan lengo lantegira ixil-ixilik / HE21,120
 ixil-ixilik bi othoitz egin ziozkan / HE32,27
 isil-isillik / HE26,246
 isill-isillik / HE26,250
 ezer ordaindu baga isil-isillik alde egiten dakizuela / HE21,110
 ixil ixilik jun giñan / HE23,139
 gogo aundirik gabe ere, ixil ixilik juan bear / HE23,94
 gabez ixil ixilik artu ta baldara / HE23,73
 emezortziren bat mutil goazen ixil ixilik / HE23,111
 euskotañak lendabizi ixil-ixilik ezagutu beañ du / HE24,8
 jaiki zan ogetikan eta ixil ixilikan iriki zuan leioa / HE19,71
 isil-isilik, apal-apal, ta gorri-gorri eginda egoen / HE44,23
 orduan isill-isillic zoazquio / HE45,205
 atea ixil-ixillik iriki da / HE57,103
 bañan jan dezagun, Juan, Polli iñsil-iñsillic ari dan bezela / EJ81,47
 gaitz izugarri onec isil-isillic conta al baño gueyago triste daramatzi
 irentsiac / HE40,13
 isil-isilik eta elkarri gerritik heldurik, izkutatzen ziren maitale-
 bikoteak / EJ51,92
 orain dela gutxiz geroztik eta isil-isilik Arrasatera itzulia den Aita
 Zaitegi gartsuari esker / EJ51,89
 joan zaitetze ixil-ixilik ondo-ondoraño / EJ60,127

nik fusil ura ixil-ixilik kendu izan banio, ... / EJ49,65
 bañan nere asmoa, ixil-ixilik kentzekoa zan / EJ49,65
 tuntun da beste soñu bage, ixil ixilik, lotsatuta legez joan ziran barriro
 bere bidetan zear / EJ59,64
 ixil-ixilik pasatzen ikusten ditu jendeak / EJ51,22
 eta egun ura ixil-ixilik igaro genduan, berari geiago ez amorratzen /
 EJ49,40
 oraingoan, ixil-ixilik, "Jaunaren bidetan" emoten ibili gara / EJ05,191
 kañoi aiei kasorik egin gabe eta ixil-ixilik ibillita kaleetan sartu izan
 bagiña / EJ60,128
 eta an gelditu bear izan genduan, ixil-ixilik eta bildur-bildurti,
 mendigain artan / EJ60,148
 kamilletan errex ekarri litezkek ixil-ixilik / EJ49,122
 eta, arriturik, onela dio ixil-ixilik / EJ49,50
 ori ikusirik, nere lagunari onela esaten diot ixil-ixilik / EJ49,64
 bañan etxe guziak ixil-ixilik eta itxita zeuden / EJ60,119
 ixil-ixilik, gu guenden punturaño etorri eta orduan "kaixo, jaunak!" esan /
 EJ60,18
 gizon oien etxe ondoan buelta eman zioten kotxeari, ixil-ixilik alde egin
 zuten / EJ60,35
 Pastor Añibarro'k, lan ori ixil-ixilik egiteko esan zidan / EJ60,37
 joan naiz ixil-ixilik atzetik, nere ezkerreko anka motz onekin jo det
 ipurdian / EJ60,58
 eta ixil-ixilik joan zan / EJ60,60
 egon ziran gure gazte biak elizan, ixil ixilik, zirkiñik egin bage /
 EJ59,28
 bañan ez dezulako Goñi-ren bildurrik, juezengana noa ni ixil-ixillik /
 EJ76,143
 gure gudari zatiya isil-isillik etsayengana aurreratu zan / EJ81,72
 gugana isil-isillik etorri ziran eta itxumustuan, esnatu al giñezken baño
 lenago, esku ta oñak lotu zizkiguten / EJ81,47
 taberna batean sartu eta nere laguna, ain zan xuxena, ixil-ixilik zegoan /
 EJ49,24
 ura entzun zuanean, ixil-ixilik geratu zan / EJ66,125
 saguak batu zirean gero euken bildurra igaro ezkerre isil isilik, ta
 zaratarik atara barik / EJ70,44
 isil isilik Don Iuan egoan bere arrtean gogoketan / EJ70,170
 bazter batean ixil-ixilik, ta erabaki omen zuten, ori jakintsua zala ta
 orri galdetzia / EJ79,72
 kristaletatik gela betera iragazten dan bezela ixil ixilik / HE61,161

issill-issilik esango dizkitzut belarrira neskach orrengatik zabaldu izan
diran kontuak / EJ07,3

baietz: beñepein issill-issillik guelditu zan ta.. / EJ07,2

ixil ixilik dago, kaia bazterrian / HE60,163

biok ixil-ixilik zulo oietako batean sarturik / EJ49,36

onela, beintzat, bagoaz biok ixil-ixilik, eztulik egin gabe / EJ49,11

isil-isil-isil

isil-isil-isilt̃orik egongo gera / HE15,22

isilik, isilik

zure naigabea gorde zazu zutzat. Beti ixillik zagoz ixillik, ixillik! /
EJ50,26

ito-ito(an)

Lokaten armak artu ta bagiatxik ito itoan / HE23,42

itsas-itsaso (bazter)

agur, Ondarroako itsas-itsaso bazterra

itsu-itsu

egingo niken itxu-itxu lepoa / HE57,146

itsu-itsu(an)

esaten digutenaren zain itsu itsuan bagaude / HE27,321

gizonak itsu-itsuan sinetsi ez bazion ere, aberastasunen susmoak

kilikaturik itsasoko uretan utzi zuen bixigua / EJ53,134

liberalen dotriñari itsu-itsuan darraizquienac dira / HE40,38

beren maisuac esaten dien gucia bereala itsu-itsuan sinisten / HE40,37

liberalen dotriña itsu-itsuan jarraitzen duten, eta ustez beguiratuta

jarraitzen dutenen ... / HE40,36

zuc eguiñ bear dezuna da itsu itsuan confesorearen esanera jartzea /

HE07,279

baña fedea eracusten digu, ala guertatzen dala, eta asco da au guc

sinisteco itsu-itsuan / HE07,254

alabaña bide eta modu onec itsu itsuan guéroc garamatzi arrastaca ayen

dotriñetara / HE40,90

itsu-itsu(ra)

itsu-itsura uhinekin burrukan hondartza-aldera bota zuen urak / EJ53,137

itsu-itsu(rik)

belhaunik higango egoterik epelenean, iar-erazten ohi naun hik; itsu-

itsurik / EJ50,77

itsu-itsu(tan)

begiak itxi eta itxu-itxutan / HE24,128

itsusi-itsusi

¡ez ikusteko da ohea zure itxura itxusi itxusia! / EJ77,11

itu-itu

itu ituba = lo muy preciso / HE20,230

itxi-itxi

egundoko jela egin omen zuan, eta goiz aldera arrasta-laño itxi-itxia sartu / EJ79,106

itxi-itxi (egin), hertsi-hertsi (egin)

begiak ertsi-ertsi egin eta halaxe egon ohi zen haien hego-astinaldiak isildu arte / EJ48,29

itxi-itxi(an)

eracusle bacarra, ichi-ichian, eta gorago eciñ jo litequean eran dotriñac erabat ontzat edo gaiztotzat eman litzaquean ... / HE40,176

izkina-izkina(n)

gurutzea an dago, edo an zegoan, Marrakane baserriko ixkiña-ixkiñan / EJ79,48

jan-jan

urrenguan ez kolokuan gorde, barrurago baiño. Dñan dñan; mutilak buruan be estiak eukiten dabez-da / EI99,156

jardun-jardun(ean)

bañan jardun-jardunean ezin alkar puskatu noski ta erabaki zuten aldrebeskoak botatzia / EJ67,128

jator-jator

bañan bi egonaldi jator-jatorrak egin genituan bi joanaldietan / EJ49,101
onera allegatu eta ango atezai edo ordenantzarekin egonaldi bat egin genduan jator-jator / EJ49,95

onela, berarekin gau artan bertan arkiturik eta beti bezela jator-jator agurturik / EJ49,12

nik erbiarena jator-jator esan nion / EJ60,134

mutil guziak jator-jator portatu ziran / EJ60,146

bejondaizula, bada, zu, Alkain gaztea, berriro jator-jator bazatoz ostea / EJ60,99

irugarrengo saio egitera, artzaia, ementxe nator, aurren-aurrena danoiri gabon emanikan jator-jator / EJ60,101

jauzi-jauzi

kantuz hasten da berriz ere, jauxi-jauxi, mahain ttipiaren gainean / HE32,26

ura, krixtala bezain garbi, jauzi-jauzi heldu zen gain behera / HE32,15

jo (e)ta jo

ala ere Pottaje jo ta jo aritu omen zitzayon / EJ76,18

hantxe hasten pinpi-panpa, jo eta jo, Pacheco gaizoaren zurratzen / EJ72,38

han hari zuan, jo eta jo, sagardearen giderraz mutiko abil horri zurra-aldi
ederrenaren ematen / EJ72,30

berez ari zan jo ta jo deika, jo ta jo deika kanpaia / EJ50,24

zertan jo ta jo ari? Zertako ainbeste gizon il? / EJ66,68

an ari omen zan arri bateri jo ta jo, iñola ere exkiña ezin egiñikan /
EJ79,80

jo (e)ta jo (e)ta jo

erri artatik, jo ta jo ta jo, aurrera abitu giñan / EJ66,37

justu-justu

arek justu-justu gogoratzen zala esaten zuan / HE29,53

eizera zijoalarik, juxtu-juxtu arkitu genduan / HE50,73

juxtu-juxtu allegatu aiek / EJ66,38

gizonezkoak etxera biltzerako aldegin zuan justu-justu Isabelek / EJ62,37

aize gutxiago izan dezan, zotza sartzeko aiña justu-justu / EJ62,21

semea bizirik zuan arte, urtean bein justu-justu, Eguarriak aldera-edo,
egingo zituan bi edo iru letra / EJ62,87

gari-soro galantak badaude berde-berde, lurra justu-justu tapatzen dutela /
EJ62,52

txabolaren tellatua juxtu-juxtu ikusten zan kanpotik begiratuta / HE29,91

justu-justu(an)

abots hari batekin, Miller-ek justu justuan entzuteko eran / HE35,96

juxtu-juxtuan antxe erten genduan geure txabolara / HE29,93

ezagutu nuan nik ura juxtu-juxtuan / HE29,25

autobus ura juxtu-juxtuan arrapatu genduan beintzat / EJ49,81

kamuts-kamuts

zarauztarra txorua balia iltzera, arpoia amuts-amutsa arria jotzera/EJ78,52

kantatu (e)ta kantatu

ta Txirrita kantatu ta kantatu, ta ikaragarrizko jornada arrapatu du /
EJ66,161

beti bezela jardun zuan kantatu ta kantatu, baño an etzan indianorik agertu
/ EJ79,105

kantatzeko (e)ta kantatzeko

zaldi-kotxean sartu ta danak bertsoa kantatzeko ta kantatzeko, ta auxe
kantatzen asi / EJ79,75

kantoi-kantoi(an)

Kale Nagusia ta Embeltrán kalearen kantoi kantoyean / HE61,22

Loreziyo kaleko kantoi kantoyian / HE61,175

kartsu-kartsu

itsasuarrak oro, erretor xaharra buru, bide guzietan barreatzen dira kartsu
kartsuak / EJ72,61

kaskar-kaskar

erri kaskar-kaskarrak / EJ66,82

kasko-kasko(an)

beste baseliza bat ... ere sortu zuen Yerobi bikarioak Bizeraingo kasko-kaskoan / HE33,53

Mattinen etxea nun dagoen? hantxet kasko kaskoan / EJ04,33

andik goraxeago, kaxko-kaxko batean dagoan baserri batekoa / EJ66,16

ken-ken (bez)

ayéc óiu, guén guenbéz gurucificabéz / EJ55,163

kerizpe-kerizpe(tatik)

pago-aratx-piñudoien kerizpei-kerizpetatik, beruntza / HE31,84

kexu-kexu(a)

osaba han zebilan harat eta hunat kexu kexua / EJ04,18

handik oren bat gabe, horra nun berriz heldu zaigun kexu-kexua / EJ04,50

kide-kide(ko)

gorputzkeran, ibilleran, abotsean, luze-zabalean, oin-neurritan, denean ide-ideko / EJ03,28

kiskur-kiskur

ezpanak durdo durdo, agiñak zuri zuri ta kiskur kiskur ulea / EJ59,88

kontra-kontra

etxearen kontra-kontra zitxon arbol bat eldu-eldua / EJ62,68

kuskur-kuskur (ergin)

olloak kotan bezela, kuxkur-kuxkur eginda an egon bear / EJ60,148

an juan zuan errian zan mutillik panparroiena kuskur kuskur eguinik / EJ07,2

ordurako, atzaparrak eta esku-beatz guziak oker eta kuxkur-kuxkur egiñak zeuzkan / EJ49,76

labur-labur

ikusketa labur-laburra izan da / HE34,38

betoz, errietako izparrak, labur labur ipiñita / HE21,31

ezkontza baten berbaemote labur-labur batzuk / HE31,81

augaitik, mesedez, labur labur esan beist zer ordaindu bear daben / EJ05,168

lagun-lagun

lagun laguna, txerren loi ta ezaiñaren bildur astuna / EJ77,71

lagun-lagun(en)

gure anaien artean, Lontxo ta ni izan giñan lagun-lagunenak / HE50,83

lan (e)ta lan (ari izan, ibili,...)

aita ta Periko lan da lan ari dira / EJ62,55

beraz, lan da lan zabilzate / EJ62,71

Periko, bere gurasoakin, lan da lan dabil! / EJ62,55

larre-larre(an)

larre-larrean bizi dezu erretore / HE17,39

larri-larri

Jainko-Odolaren frutu biurtu zera --Jainko-Odol larri-larria zera-- /
EJ50,166

Marguerite Yourcenar, larri-larria eta bastan, badakigu nor den / EJ54,742
armak eta ametralladora aundi ura artu eta larri-larri Pabiano baserri
ingurura jetxi giñan / EJ60,76

eta, aiek larri-larri etorri ziranean, Astigarraga'ko Santio-mendi'ra irten
bear izan genduan / EJ60,48

santu larri-eguna baserritar askok esaten dautse Santo Tomas abendukoaren
egunari, egun atantse larri larri urte guztiko etxe-saria emotera ioaten
direalako / EI99,151

lasa(i)-lasa(i)

antxen eseri izandú dira amar gizon lasa lasa / HE22,41
ez dago lasa-lasa Gorri'ren kolkoa / HE18,57

lasai-lasai, nasai-nasai

utzi ebazan baserritarrak nasai-nasai / HE21,81

lasai lasai, aski denbora daukazu / HE35,76

Dufau-k bere xokotik nasai-nasaia botaren erreferea / HE59,17

ortxe laurak inguruan, nere lagunik geienak zurrungaka lasai-lasai zeuden /
EJ60,144

nasai-nasai dedate bero lixunkoya. Izpi-garbijak dargi euren gorputz loya /
EJ63,50

ondoren, kafe eta kopak artu genituan lasai-lasai / EJ49,98

ondoren, lasai-lasai erreka-zulo artatik geren bidera atera giñan / EJ49,66
ermitaren barruan bazeuden amar bat lagun lasai-lasai etzanda / EJ60,38

lasai-lasai irurok goazela, bidean dagoan Azkorteko Santa Kruz ermita
ortara irixtean / EJ60,37

batzuek bizia arriskatuz eta beste batzuek lasai-lasai gerrari urrutitik
usai / EJ49,62

abertzaleetan goi-buru egiten zutenak, lasai-lasai silloi apañetan exerita
/ EJ49,60

lo lasai-lasai egin zak ortxe / EJ49,51

oitura genduan bezela, bidean lasai-lasai jantziak aldatu genituan /
EJ49,108

bañan, begira eta entzuten lasai-lasai geundela / EJ49,128

ustutzen zuanean, "eskerrik asko, txikito!" esanta, lasai-lasai joango zan
berriz lengo lanera / EJ79,101

gu, berriz, lasai-lasai pago-atzeetan / EJ49,151

lau edo bost minutu egin genituan ango kontzejupe baten azpian, lasai-lasai
exerita / EJ49,17

ni ni Joan aurretik, lasai-lasai, soldadu-gorroa txulo-antzeria erdi
trabeskatuta jarriarik / EJ49,24

ostera lasai-lasai len sartutako kontrolera / EJ49,27

laster-laster

atoz laste-laste pandangotxo bat botatzera / HE16,37

laster-laster(ka)

¡ai, lasterr lasterrka igaro da nitzat mundua! / EJ70,57

lau(n)-lau(n)

nire alabac jazten dira lau lau / HE20,95

au da lau lau vici izatia ta asmo baga / HE20,131

urrutiko mendi ta muñoak lau-lauak / HE34,27

lauso-lauso

sukaldeko lurriñez lauso-lauso agiri dira .. / HE57,103

lehen-lehen(ago)

len-lenago / HE26,246

lehen-lehen(ean)

orduán idiquiríc céruac, aguertucodá len leneán Christorén gurútzeta
/ EJ55,191

lehen-lehen(engo), lehen-lehen(go)

etsi gaizto eta konpleju haiek, lehen lehenengo bertsoetik erakutsi bait
dute euren mutur itsusia euskarazkoetan ere / EJ00,191

len-lengoetako etxadia bide da itxuren arabera; pintagarria benetan /
EJ03,22

lehen-lehen(etik)

ari-mutur guziak lotu bear dira len-lenetik / HE17,74

lehen-lehen(ik)

aundiki euskeltzaleok leen-leenik ari bear degu euskeraz / HE17,58

ez du ukhan Euskalherriaren ezagutza zuzenik. Lehen lehenik euskeraz
mintzatzen ez bait zekien / EJ61,8

orain aiphatzen dudana kasuan lehen-lehenik ethnia batek behar du egon /
EJ61,26

ezagutzen dudana bezala, lehen-lehenik huntaz entusiasmatuko dira /
EJ61,33

Euskalherria sôzatzekotz lehen-lehenik zer nahi dugun jakin behar dugu /
EJ61,30

lehen lehenik, iduria, alegera bihotza / HE60,181

lehen-lehenik kontrako bidez nintzala Ameriketara / EJ68,26

lehen-lehenik Rioja-ren izenaz beraz / EJ51,76

lehenbizi-lehenbizi

lenbizi-lenbizi zatitu bear ditugu gauza bi / HE24,118

lehenen-lehenen

idazten dodanean, lenen-lenen ulertu daistiela / HE21,105

landareen bizitzari dagozkien aizeko bizigai oieri begiratuta, lenen-lenen euria esango degu / EJ92,8

nekazaritzan lenen-lenen jakin bear dana landare-lanak dira / EF92,4

lehenen-lehenengo

lenen lenengo ongi-etorria izan oi zan / HE22,80

lehenengo-lehenengo

lenengo-lenengo entzun dautsodazan itzak / HE21,77

lehor-lehor

artuizue eskuartean udagoien legor-legor batek dakarskuzan ikoen artean ipoena, izangurakoena, txantxařena; estuizue / EJ06,71

lepo-lepo(tik)

alkate jaun burduntziren lepo-lepotik / HE16,17

ez ikaratu, gazte, ez ikaratu! ez dizu koskiz elduko, lepo-lepotik artuta daukat-eta! / EJ79,89

ori entzunik, lepo-lepotik eldurik, besarkada bana eman zigun / EJ49,13

lerden-lerden

etxe ondoan eder dezute intxaurra lerden-lerdena / HE18,130

¿bakutsu? aituizu zein lerden lerden yagiten dan elizea / EJ77,15

lerro-lerro

lerro-lerro gan ziren mandoak / HE26,250

lerro-lerro, xuxen eta garbi, mintzairer gurbil eta apaindu batean / HE59,18

ahoko sendoak lerro lerro agerian / HE59,28

ez goaz lurtarrok kondairan lerro-lerro "aurreruntz" / EJ51,52

gero sartu ginen, lauak batean, lerro-lerro, Oletako plazan / EJ72,34

altzarazten gaitik guziak gure alkietarik, eta lerro-lerro ezartzen eskolaren buru batetik / EJ72,32

alkiak lerro lerro, estaliak jendez / HE60,189

azkar heltzen baitu pilota non bortz kintzeak baiteramatza lerro lerro / HE59,43

gizon batzuek aldare aitzin guzian lerro-lerro ezarriak zituzten / HE59,79

gramatikalarien antzera hitz erorkideak (kontsonanteak) lerro-lerro finkatuz / EJ00,185

leun-leun

buruari eragitean arranots legun-leguna ataraten dabela / HE21,75

udabarria sartzen zanean, leun-leun joaten zan / HE21,25

arri borobil-borobilla da, ta legun-leguna / HE29,47
malda gañez, aldapa legun legun sakonik gabe / HE23,49
garbi-garbia ta legun-leguna / EJ66,122
legun leguna ta zuriya dagoelako / HE61,13

leun-leun(ik)

iratzartu zan nire gorputz lotia ta atsegiñez mugitu ein zan guztia legun
legunik / EJ77,81

leun-leun(ki)

Urlia yaunak, leun-leunki, au ere esaten digu / HE17,56

liso-liso

adarrrik ere ez du; burua lixo-lixoa ta polita / HE29,83

lo-lo

lo! lo! nere maitea / HE51,56

lo! lo! paregabea / HE51,56

lo-lo (egin)

lo-lo egin dezu? / HE26,247

lodi-lodi

noizean bein mintzura lodi-lodizko itzaldia ... entzuten omen zuen /
HE15,23

ostra handiak, fresko-freskoak, lodi-lodiak, hotz-hotzik / HE44,25

barda, dantzatu dut atso lodi lodi batekin / EJ04,81

Alicante'n zegoan italiano mediku aundi bat, lodi-lodi bat / EJ66,118

lohi-lohi

bazter baten eukan arto-urun loi-loia / HE21,95

lohi-lohi (utzi)

ez daukozue eskubiderik bidean datorrena loi-loi izteko / HE21,42

lore-lore(an)

ori da tamala, orren mutil ederra, lora-loran dagoana iltea / HE21,102

luze-luze

belearen tamañakoak, moko luze-luzearekin / HE29,83

oin-oñeen gañean luze-luze egiñak / HE17,29

orregatik daude luze-luze egiñik / HE17,31

ate ondoan lurrean dago luze-luze! / HE57,107

beren beso luze-luzeak neri abesten zidaten suge-olerki samin bat / EJ50,48

gizon bizardun baltzeran zabalote bat, betaurre luze luzetik, txandaka

uretaruntz begira / EJ59,17

an gelditu zan lurrean luze-luze, muturkada ederra eginda / EJ60,111

korrika joan ta beraren ondoan luze-luze etzanda jarri nintzan / EJ66,78

luze-luze(a)

lau zango-besoak luze-luzea, han zagon hilik / HE32,32

etzaten da behor hori luze-luzea lurrean eta joaten zaio otsoko hortzez
arantza ateratzera / EJ53,34

axelko ikusi zuelarik bide bazterrean luze-luzea etzanik / EJ53,49

magal-magal(ka)

magal-magalka bete zazuke dakartzun zakuto xuri / HE18,71

maite-maite

seme-alabak azi giñuzen maite-maite, goxo-goxo / HE25,53

maite-maite, maiteño kuttuna, gozokirik goxoena / HE44,9

Lazaro eta Ana Mariya ziran senar-emazteak, Asteasuko eguzkiyaren guraso
maite maiteak / EJ76,101

nik geure euskera maite-maitea dan baño be geiagoan bigun da irakurgarri
egin gura neuke / EJ59,9

ian sendo neure maite maiteak, errukia da galtzea / EJ70,93

zuk ordainez, murtuts maite-maitea, fruituz aberastuko gitutzu: sagarrez,
udarez / EJ72,63

maite-maite (izan)

bixtakoa dugu Iparragirre'k Españaia maite-maite izan zuna / HE28,89

eta ez uste izan (au biotz-biotzez agertzen dogu) itz oreek, euskieriau
zapaltzearen dirianik; geure eñi ta izkera au maite-maite ditu euren
idazleak-eta / EJ06,79

galaiak esan eutsan maite maite ebala eta biotza maitez zaurituta eukala /
EJ70,156

ta guzia daramadala zuri ongui-naiez, ta zeren zu nik maite-maite zaitudan!
/ HE13,33

maite-maite(ka)

bizkarrean maite-maiteka ari zitzaidan / HE52,10

makal-makal

geure buruekaz ez daukogu zeregin makal-makala / HE21,62

makur-makur

bañan, makur-makur, beti Astigarraga aldera egingo diat / EJ60,52

eta ostera lengo lekura biurtu bear izan genduan, burua makur-makur
genduala / EJ60,125

eta gu, neke-neke egiñak eta burua makur-makur degula, Elosu'ko errira
jetxi giñan / EJ60,156

makur-makur (egin)

ta makur-makur eginda, egun guzian antxe egon bear / EJ66,62

malgu-malgu(ki)

ari zaizkizu malgu-malguki izketan / HE17,71

maltzur-maltzur

egia, honelako poetakeriei geroago maltzur-maltzur iseka egina dugula Gamiz / EJ00,184

mami-mami

Xenpelar ta Muxarro alkarrei zirika ta eztenkadaka bertsoan maiz arituraren, adiskide mami-mamiak izan ziran beti / EJ67,136

mami-mami(ko)

mami-mamiko aberastasun yator bait-du / HE17,14

mantso-mantso

gerauek dadukagu erru, eskaturiko guztia mantso mantso daramagulako / HE39,43

donzella manso mansua, iritxi zaizu plazua, penaz iltzeko gaixua / EJ76,59
manso-manso bertso kantari asi zan, bera jotzeko guardian zeudenak entzun zezaten / EJ67,113

Urkiola'ko aldapa mantxo-mantxo igoaz, Otxandio'ko sarrerara allegatu gera / EJ49,120

marinel-marinela(ak)

mariñel mariñelak etziran; ortik bizi ziranak / EJ78,40

mariñel-mariñelak zazpi, kontramaixuaren meneko; iru makina-gizon, arrantza-patroia, lemazaia ta sukaldaria / EJ03,13

mehar-mehar

kristalik ezagutzen etzanean, otzaren bildurez leioak medar-medarak izan oi zirean / EJ06,72

mehe-mehe

buru azur oni dago iraatsita bera eztaldu-teco minz mé mé bat / HE20,85
kotxare ori me-mea eta piñ-piña / HE29,96

saretxalopa edo treñeruak, me meiak eurak, lirain, leun da guztiz polito egiñak / EJ59,40

talo aundia eta me-mea / EJ49,76

mehe-mehe(a)

hedatcen duçu mehe mehia makhil biribilarekin eta hausten arrundan baso batekin / EJ75,43

mehe-mehe(ki)

me-meequi = mansamente / EI31,77

me-mequi = suavemente / EI31,247

men-men(ean)

egia dela guztiek hiltzeko orenean absolbitzeko eskua dutela men menean / EJ80,95

mendi-mendi(an)

Sarobeberrri mendi mendian dago / HE53,20

mendi-mendi(ko)

Aratzine naiz, mendi-mendiko ixillaren ama txuri / EJ50,21

men-menera(tu)

men menera gaitezinean eztiazaigu falta / HEAX,151

merke-merke

urdai-azpiko koipe-gabea: merke, merke / HE15,9

mikatz-mikatz

geroztik probatu det ta mikatz-mikatz da / EJ66,75

min-min(ean)

estrosadaren min minean ethorririk / HE04,66

moda-moda(ko)

bi mari-puntta moda-modakoak / HE57,132

moda-moda(ra)

pantaloeduna, ta moda modara janciya / HE20,190

motz-motz

(sic) etzetuak motz-motzak musuko bizarrak / HE29,30

gau batzuetan onera etortzen dek txondor-aldera, gona motx-motxakin /

HE29,70

agiriak motz motz uzten zituan / HE53,19

eta ara emen ortz-bikoa, kirten motx-motxarekin antolatu eta preparatua /

EJ49,38

... bestea: Joxe Isasa. Motx-motx bat / EJ66,16

anchina anchina baten jaio zan mozolua luma baga, motz motzic edo billosic

/ HE20,177

motz-motz(ik)

gaurrartian mots motsik bizi izan zirean gaur ganik jai ze pozik! biziko

direan / EJ70,47

mozkor-mozkor (egin)

gabaz ardoz bete-bete eta moskor-moskor eginta / HE16,12

ka-kara-ka, ta azkenean moskor-moskor eginda gelditu zitan / EJ64,73

muker-muker

muquer muquer ta abegui charragaz beguiratu ceuntseen / HE20,167

multzo-multzo(an)

irabazte guztiak moltzo-moltzoan artuko dodaz / HE21,57

musu eta musu (eman)

benetan negar egiñaz eta musu eta musu emanaz / EJ49,80

nabarmen-nabarmen

praktikan errenak garala, nabarmen nabarmen / HE35,15

nagi-nagi

ecin bestez ondo irichiz, ta nagui nagui ciniala, erdi lagundu ceunstan
maico erregubac eguiten / HE20,68

naro-naro

menditik yatort leunkiro abots baten intzira. Dardarka zeru zabalan galtzen
da naro-naro / EJ63,38

nazka-nazka (egin)

oietako egun batez, jende askorekin nazka-nazka egiten ari zala esan zigun
/ EJ49,60

negar eta negar

gogoramenagaz ikutu ta ikutu, aztertu ta aztertu, ta azken aldera, beti
negar da negar / EJ59,81

neka-neka (egin)

egunsentian, neka-neka eginda, Aramaio'n agertu giñan / EJ49,112
neka-neka egiñik gelditu zan / HE26,248

nekatu-nekatu (egin)

nekatu-nekatu eginda nago / HE44,15

neke-neke (egin)

eta gu, neke-neke egiñak eta burua makur-makur degula, Elosu'ko errira
jetxi giñan / EJ60,155

nekez-nekez(ka)

benetako abertzaleak diran lez, nekez-nekezka gertau egin dira / HE21,86

neurri-neurri(ko)

erretzeko palaren neurri-neurrikoa / EJ49,76

oihu eta oihu

nik berriz oihu eta oihu ama ez bait zen heldu / EJ68,16

oin-oin

oin-oñeen gañean luze-luze egiñak / HE17,29

oker-oker

eta ortixek sortu da, ta eríjan eñez zabaldu, onako eretxi oker-oker auxe
/ EJ06,80

ofenditu ciñaidezan, oquer oquer bidetatic / EC61,7

on-on

on ona chito, tint, gustiz donguia / HE20,13

zerbitzu on-onak egin zizkion Espainiari / HE33,81

ez zuen ondore on-onik izan / HE33,35

zinezko on-onak / HE33,37

baduçu ratafia on-on bat vanilla gustu perfet batekin / EJ75,52

pixa asko zupatu duan zimauña izaten ba-da, gauza on-ona da / EF92,20

on-ona da, beraz, abere-koxkor oien artean nekazariaren lagun jatorrenak
zeintzuk diran jakitea / EF92,63

zerutik nere ardura duzun Ama on-ona / EJ48,5

on-onak, esan nai nuke, ale-ale batzuk daude orain ere, len izaten ziran
bezela / EJ66,162

confesiño on on bateaz ixildu ceure biotzeco deadar ta quisquetada
bildurgarriac / EC61,24

ondo-ondo

izeba-osabari ondo-ondo egin da gero gerokoak / EJ62,104

ondo-ondo(an)

goiz baten, geure lantegiaren ondo-ondoan / HE29,83

nere ondo-ondoan zegoan / HE29,131

verbuaren aitzinetik eta hunen ondo-ondoan jarri beharr dira / HE26,284

Atsularren ondo-ondoan jartzekoa / HE26,270

ondo-ondoan bestea ... ba da naiko lana / HE18,37

Guadalupe'ko azpian, itxasoaren ondo-ondoan, Artzu errota dago,
Ondarrabi'ko partean / EJ66,52

berriz ere goitik bera guregana, eta Sebastian Garagorri'ren ondo-ondoan
lertu / EJ49,56

hitz honen ondo-ondoan çuhur, puchant, fin gabe behar litzateke berez /
EJ80,64

beçain: horren ondo-ondoan behar luke egon handia hitzak / EJ80,93

ondo-ondo(ko)

norbere ondo-ondoko elorri abartxoaren ganean / HE21,75

ondo-ondo(tik)

nic esango deutsudaz gauzaac sustrai ta ondo ondoti / HE20,138

ondu-ondu

arbola guzia mukuruku estalia duk aran hori-hori eta ondu-ondu batzuez! /
EJ72,24

onen-onen

euskal literaturak daukan idazlerik onen-onenetariko bat da Kirikiño /
HE31,94

onen-onena / HE26,256

gure lagunik onen-onena / HE55,19

sasoirik onen onenean da zer egiñik ez dute-ta / EJ69,101

orain-orain

orain-orain zan emen / HE26,251

biak dantzatzen ziran orain-orain arte / HE18,23

orain-orain(go)

orai-oraiko eskualdun gaztetarik / HE32,12

orpo-orpo(tik)

gure goragoko itz-bikook batetaratzeaz aor beste kalte bat: itz-eratorpide ugari ta sakon-sakonak orpo-orpotik atara ta ondatzea / EJ06,83

oso-oso

gipuzkoar mutil gazte oso osoa zan / HE21,65

egi-erdia baita, oso-osoa ez bada ere / HE33,5

euskalduna izan da bera, eta oso osoa izan be / HE31,55

urte oso-osoa ez / HE26,249

Jainkoaren baietza oso-osoa ta betea izanen da / EI94,50

une artantxe, C.N.T.'ko batalloi oso-osoa bat zetorren guri aldaketa egitera / EJ60,152

bañan ez oso-osoa ere / EJ66,162

Alderdi'ko euskaltzaleengandik oso oso urruti zegoen / EJ51,36

naimen edo borondate oso-osoarekin / HE13,22

badakizue: itz batzuk Euskaleri oso-osoa ezagunak eta erabilijak dira / EJ06,79

oso-oso(a)

eta eman-cen osso-osoa haren nahiaren azpian / HE05,100

arrosoria oso osoa egiten zen, eta denek elgarrekin kantatzen Ave Maria / EJ04,29

oso-oso(an)

itxuraz, atari aundia oso-osoa artzeko egin behar zuen, naiz gero leioari sartu / EJ65,24

oso-oso(ko)

nekazaria zan Graziano. Oso-osoko nekazaria / HE25,13

etxean dan kristau-indar guztiak dauka oso-osoko ta bereala-berealako eragitea baserrian / EF92,91

oso-oso(rik)

liburua oso-osorik berriz ere irakurri ondoan / HE33,15

oso-osorik gainera, gure arteko barne-zentsurak egin ohi dituen inausketen itzalik gabe / HE33,27

Urretxu'ko bertsolariaren nortasuna oso-osorik ezagutu dezagun / HE28,81

tira omen zion oso-osorik indarrean / HE29,73

oso-oso(rik)

oso-osorik allegatu zan beko ondoraño / HE29,106

urrengo egunean oso-osorik jai / HE29,110

satirarik xarmangarriena ezarri nai dut oso-osorik / HE28,54

an zegoen urrean Kaxilda'ren San Antonio, Anjel'en odolez gorriturik, baiña oso-osorik... / HE57,143

Xegundo Patrixi'rena oso-osorik / HE57,121

aurrez adierazi dugun kontestu sozio-politiko horretan oso osorik sartu beharko da / EJ52,37

egun UEUren erakundeketari lotu behar gatzazkio oso osorik / EJ52,12

bañan eperrak oso-osorik, bakoitzarentzat bana / EJ66,57

joaldi luze eta gogorren ondoren, Sarigan mendia oso-osorik gure eskuetan geratu zan / EJ49,167

lau ebanjelioak oso osorik osa ditezkelara esatea geiegi esatea litzake / EC70,96

fededunak, bai, iturrien lekukotasuna oso osorik onartzen du / EC70,39

idazlan orrek merezi du onera oso-osorik aldatzea / EJ79,109

barku baten killa egiteko, azpiko zea egiteko nai zuten. Oso-osorik eraman bear da / EJ79,124

haragia oso-osorik lehoiarentzat ematen dut, esan zuen / EJ53,138

beste gañerakoan, Ernani guzia zutik, oso-osorik eta garbi-garbirik utzi genduan / EJ60,59

oso osorik jarriko degu emen, bere azpiko abixu ta guzi / EJ76,136

zugaztia gizonaren bizitzaren kaltegañia dala oso-osorik ematen du / EF92,59

alda dezagun oso-osorik / EJ64,28

oso osorik = íntegro / EI31,96

ni ikusi orduko, oso-osorik nentorrela, zauritu gabe alegia / EJ60,156

baña al dala oso-osorik ematea obe da / EJ05,169

otzan-otzan

mendi egaletan bei gorri otzan-otzanak / HE21,75

ozta-ozta

ozta ozta, indarrez, gogo otzaz / HE20,68

ozta ozta jaso zuan lurretik ontzabeten bat / HE19,39

ozta-ozta entzuten zitzaion taigabeko bere deia / HE34,63

nere besaburuaren gañean zuen burua ozta-ozta / HE34,53

amalau urte ozta-ozta baitzitun artean / HE28,77

berñtako abadeak ozta-ozta zeukan zegaz lapikua bete / HE24,134

Besteiro'z beste, ezur-mamiz ezagutzen nuenik, Aldasoro tolosarra,

ozta-ozta / HE17,23

ozta-ozta basoratu, ta "goldiozko ogean" etzin nuan nere burua / HE17,29

ta are ozta-ozta / HE17,43

biaramon goizean jaiki ziradenean ozta ozta zebiltzan zutik / HE19,80

testamentu berri osoak ozta ozta izango ditu 150000 hitz; itz-aldatuak,

berriz, 250000 / EC70,94

iritzi bat kopurutzekorik ozta-ozta digu emanik / EJ00,209

osta-osta artu neban Etorkunde iganderako / EJ05,185

arabar honi euskal idazleen zerrendan ozta-ozta irabazitako tokia egiten /
 EJ00,203

an agiri da ozta ozta neronek ere ezagutu ezin dudan Joseba A. Otaegi bat /
 EJ05,195

enderaz ere ozta-ozta ezaguna delarik! / EJ51,54

ezeren kulparik gabe, "ai, ama!" ozta-ozta esan eta beste mundura /
 EJ60,155

pake-pake(an)

obe izango diat nik, neguan suan ondoan eta udan itzalean pake pakean
 egotea / HE19,44

Buruntza'ko joan-etorria pake-pakean egiten utzi ninduten / EJ60,39

nere semea emen gelditzen da, eta zoazte zuek aurrera pake-pakean / EJ60,62

gaur ura nolabait pasa genduan, pake-pakean / EJ49,121

Garagorri poliki artu eta berriz amabi tantora jokatu genduan pake-pakean /
 EJ49,105

pare-pare(an)

batzuetan aidean pasatzen dek ire txabola orren pare-parean / HE29,70

sua egiten dan lekuaren ganean, pare-parean / HE31,84

munaren pare-parean jo ta askatu dana / HE29,117

berak lo egiten zuan oyaren pare-parean / HE22,55

Niko pare-parean du Matilde'k / HE57,133

orduantxe pare-parean baintorren, mutur zikin ez-jakin ari, ori entzunik,
 zast! / EJ60,111

ikusitzean kalean aur ori pare parean, alako doñu triste triste bat jartzen
 zait biyotz nerean / EJ76,69

parra (eta) (-) parra

dirua parra eta parra ibilli / HE26,249

patxada-patxada(n)

bu, iru lagunok, patxara-patxaran eta il edo bizi, ortxe eun bat metrora
 inguratzen utzi genien / EJ60,149

peto-peto(ko)

gure auek beñepein alkarren peto-petoko dira. Berdiñagorik... um! / EJ03,28

pika-pika

ermita txiki bat zegoan mendi-gaiñean, ... bere tellatu pika-pikarekin /
 HE29,118

piko eta piko

oharturik berriz ere osaba-ilobak, beti bezala, piko eta piko hasten zirela
 / EJ72,43

piko-piko

iñauteritako ostegun-gizenez ere ementxetik aritzen ziran piko-piko
mozorrodunak, kañaberadun arrantzale-kiñuak eginki, mutikoen pozgarri /
EJ03,11

pirka-pirka

gaicho amak zuen ohantzea egin pirka-pirka / HE51,26

pisu-pisu

amaren sabela illobi denean aur pisu-pisu batena, ilda / EJ50,181

polit-polit

leku ixilla eta baketsua da bai, amesetako a etxe polit-polit a / HE31,47
baliteke arazo zin eta ler euskel-itx polit-politak utzi, eta juramentu ta
piñu erderatiko itzok toki askotan zustraitzen / EJ06,84

lege izenaz agertu ditugun zazpi aldakuntz oreezaz gaiñera, beste asko ta
polit-politak egiten ditu eñijak, arotz-itzok euskerazkotukeran /
EJ06,88

Ama Mariaren irudi eder bat, baseliza polit politean ondo gordeta / EJ59,49
festa polit polit bat nai genduke jarri, ikusi nai duenak plazara etorri /
EJ76,48

poz-poz(ez)

idatzi zenidazun eskutitz jator eta trebeak, biotza poz pozez utzi dit /
EJ05,153

Jaunak artu dezala seme on bat bezala bere altzoan poz-poz / EJ49,160

poz-poz(ik)

entzuleak poz-pozik gelditu ziran / HE21,77

bai jauna ta berori be bai itxuraz, darantzust poz-pozik / HE21,55

poz-pozik entzun neban urrutidatz etxean esan euskuena / HE21,104

poz-pozik natoñ zuben artera / HE24,115

ontara ezkerro, poz-pozik bixitatuko nitek / EJ49,26

amaren pozean, poz pozik bizi gara lur onen ganean / EJ77,97

poz-pozik hartuko diat, Matxin / EJ48,22

nik poz-pozik ekarriko nitek naiko patata, Sebastian / EJ49,38

nai zuanak nai zuana esanda ere, biok poz-pozik gelditu giñan / EJ49,124

Garagorri ori poz-pozik abiatu zan gurekin / EJ49,50

oso fiñak ziran eta poz-pozik nenbillen / EJ60,42

ala, laguntza egiñik, atera degu automobil ori, eta poz-pozik joan giñan
Loiola'raño / EJ60,80

zauritu gabe alegia, poz-pozik altxa ziran iru erritarrak / EJ60,156

poz-pozik artu ditut zure bi liburu bikaiñak / EJ05,198

poztu-poztu(a)

arkitutzen naiz beti bezela euskaldun prestu-prestua gure euskera
gortutzeko biotza poztu-poztua / EJ49,102

premia-premia(zko)

premia-premiazkotzat jotzen du, euskara egoki eta seriozki maixu-maistren
eskola unibertsitari hauetan jartzea / EJ56,107

prest(u)-prest(u)(a)

prestu prestua norat nahi gateko on zen / EJ04,72
guziek atxik detzatela oheak prest-presta... bihar goizean, argitu baino
lehen / EJ72,49

prest-prest

ara emen prest-presta, eguin barrija / HE20,117

prestu-prestu

arkitutzen naiz beti bezela euskaldun prestu-prestua / EJ49,102

punta-punta(ko)

euskararen janziaren gauzarik arruntenak punta puntako bailira aurkeztuz /
EJ52,12

punta-punta(n)

ikusi al dezu beñere baratza batian, bere txortenen punta-puntan /
HE61,160
gau batez, guardi egiten geunden, erne-erne noski, punta-puntan baigiñan /
EJ60,18

puru-puru

Jansenioren dotriña puru-purua da au / HE40,189

puztu-puztu(rik)

eta azkenerako urez beterikan, itota guelditu zan puztu puzturikan / EJ07,2

sakon-sakon

gure goragoko itz-bikook batetaratzeaz aor beste kalte bat: itz-eratorpide
ugari ta sakon-sakonak orpo-orpotik atara ta ondatzea / EJ06,83

sakon-sakon(ean)

an be-be sakon-sakonean agiri da errekastoa / HE21,75

samur-samur

beren bedar-tsorteari mun egin da Andra Mariari samur samur begiratuaz /
EI99,150

santu-santu

onek mugitu zuelakoan Diputaziyo Goitua, gaude onratzen pozaz negarrez
Lizardi santu santua / EJ76,107

sarri-sarri

sarri sarri iracasteco loturic dagozanac / HE20,199

sartzen-sartzen

ikulluan sartzen-sartzen dago / HE26,250

seguru-seguru

baña ez dakit seguru-seguru Arranbide edo Añarbe esan zidan / EJ79,15

sendo-sendo

sendo sendó, osoz osó daruez aguindu guztijac / HE20,125

españarra an dago beti sendo sendo / HE20,170

senti-senti(an)

egunaren xenti-xentian asten da ura / HE29,101

serio-serio

sarjentuak ala dio serio serio / HE22,52

serio-serio(a)

serios-seriosa alegia deus-ez, kitzika pollit bat bota / HE59,17

soil-soil

"berri" kutsurik gabe, eta mari-xukalderen euskera soil-soilez / EJ51,57

hamardun soil soil bat egingo du moja batentzat formalean, bizirik dauzkan
ondorengo hogeit eta bost urteetan / EJ00,190

soil-soil(ik)

hizkuntzari dagokiona ukituko dut soil-soilik / HE33,23

akullu-eztena erabiltzea dagokigu soil-soillik / HE17,9

lehenbizikoa soil-soilik agertu zan bere demboran / HE26,271

laphurtarra soil-soilik erabili izan da bethiere / HE26,260

euskara ta Euskalherriaren ona soil-soilik kontuan hartu nahi ukan ditut /
HE26,298

Orixek itzuli dituelako izan da soil-soilik / HE27,354

hizkuntza bera da, soil-soilik, bere eskuko eta bere buruaren jabe /
HE27,396

lehen-orainak ditut begien aurrean soil-soilik / HE27,392

iru argibide soil soillik / HE53,14

analfabeto hitz hau soil-soilik harturik, lehenbiziko epea, alfabetatze
kanpaina bat sortzea litzake / EI94,61

zeren eta hitz hau soil soilik harturik, kasteilanoari dagokionez / EI94,62

soil soillik Guadalupeko baselizatxora urbiltzen zen meza-egunetan,
Praxkukin ia betiro / EJ03,43

izan ere, mendigain ura soil-soillik zegoan / EJ60,148

Bidasoatik aranzkoak bañiz datoñenari soil-soilik / EJ06,76

duda-mudazko izan zitezkeen forma batzuk aipatuko ditut, beraz, soil soilik
/ EJ56,23

ez da onartzen bikotasun hori; hona, horra, hara baizik, soil-soilik /
EJ56,26

soll-sollic beren icen eguiazco (...) icenaz bacarric deituko lituzteque /
HE40,62

ipuietako lagun bat litzake xoil-xoilik / EC70,30

soil-soil(ki)

uki soil-soilki: aitak eztitula errealok eman nai / HE17,55

sutsu-sutsu

Enbeitarrak, aurren-aurrena / goraintzi sutsu-sutsua / bizi naizela
adieraziaz / ondoren nere bertua / EJ49,102

tartain tartain(e)

ni kuku-sagarra lako mutiko gorri gorritsua ta kuku-balea lakoše tartain
tartaine nintzen / EI99,165

tinki-tinki(a)

errautsaren baratzeko elgarri tinki tinkia ezarriak dituzte / HE59,91

tira (e)ta tira

gu bonba tira eta tira asi giñanean, orduan laister alde egin zuten moroak
eta moro etziranak / EJ49,151

eta ainbeste tira eta tira, kartutxerak bukatzen ari ziran / EJ60,129

bañan zezenak usaia-edo aditzen zuan, da sobrekama ta maindireai tira ta
tira asi zan / EJ67,194

tira eta tira eta tira

gure saietseko piñudi batera allegatu ziranean, gu beren etsaiak giñala
pentsatu eta or asi zaizkigu tira eta tira eta tira / EJ60,132

tira, tira

katolikutasunak utzitako aztarnak eta sustriak sotana-kontu huts bat
direla? tira, tira! / EJ51,86

tira, tira, ta gero? / EJ62,28

ja jaii... tira, tira, goazen arin, onezkero estropadia asiko zan da /
EJ59,54

tira, tira: zopa beroa dago ta oztu baño len asi gaitezen bazkaltzen /
EJ62,101

tira, tira! ixtori politak jakin ditut, aita / EJ62,63

tira, tira edan zagun zerbeza pixkat. Iritziak iritzi, Kaximirok esan
duena; bestearen burubidea errespetatzen ikasi / EJ03,56

tira, tira! utzi itzazu alde batera ziriketa beltz oiek / HE57,117

tiraka (e)ta tiraka

Txirrita an asi omen zan, bruxa zimurtua ta bruxari tiraka ta tiraka /
EJ79,84

tiro (e)ta tiro

gu aurrera ta aurrera, ta orduan aiek tiro ta tiro arkaitzetatik / EJ66,38

tiro-tiro(ka)

tiro-tiroka zebiltzan alde bietakoak

trankil-trankil(a)

trankil trankila beren kafearen aintzinean (egotu ziren) / EJ04,56

trebe-trebe

zinezko on-onak, trebe-trebeak behar zituela / HE33,37

trimin-trimin (egin)

zuzia egiteko adar bat artu eroen gure asabak eta bere ezotasuna legortu ta
gogortasuna biguntzeko mailu batez yo ta yo, trimin-trimiñ egiten eben /
EJ06,74

triste-triste

antxe triste-triste urrengo egunean oso-osorik jai / HE29,110
ikusitzean kalean aur ori pare parean, alako doñu triste triste bat jartzen
zait biyotz nerean / EJ76,69
eta, triste-triste, biok bakarrik joan giñan / EJ49,123
ongi badakit, ni triste-triste zu ingurutik juatean / EJ60,105

txalo (e)ta txalo (egin)

jendeak txalo ta txalo, ta berrero kantatu bear izan zan / EJ76,14

txalo-txalo (egin)

txalo-txalo egin / HE26,247

txalo-txaloka

txalo-txaloka deitu / HE26,246

txanda(n)-txandan

denak txanda-txandan joan bearko / HE26,250

txar-txar

emen ibilli txar-txarra berari urunik onena emoten / HE21,94

txatxan-txatxan

¿zer orain? ¿barre? ¡oi, ze paltsoa dan gure txatxan-txatxana! / EJ77,27

txiki-txiki

ontzi edo txalupa txiki-txikiak, beltz-beltzak / HE29,13
barruan, lo egiteko lekuan, txotxaka txiki-txikiak / HE29,61
Nafarroa'ko herriska txiki-txikietan aurkitu uste du Orixe'k / EJ51,32
papera bastante aundia. Letra txiki-txikia / EJ78,47
bañan sega kaskarra zuan. Ttiki-ttikia / EJ66,22

txiki-txiki (egin)

ez da txiki txiki egiten banaute ere, ez diat besterik emango / HE19,101
egia esan, ni orduan txiki-txiki egiña nengoan / EJ60,157
nere mandoa erdiz-erdi jo eta txiki-txiki egin dutela ikusten diat /
EJ49,145
esku-bonba bat tira eta neronek txiki-txiki egingo diat / EJ49,57

lenengo jaso eziñik eta gero aldapa igo eziñik, txiki-txiki eginda allegatu
nintzan / EJ49,124

dan-dana txiki-txiki egiña zegoan / EJ49,120

urrutitik su eman eta mendigaña, arkaitzak eta etsaiak txiki-txiki egitea /
EJ60,40

txiki-txiki(tandik)

txipi-txipitandik erakutsi zien bere bi alabei eta Belabeltz-i beren senide
zaharrena zirikatzen / EJ48,25

konseju txit onak txiki txikitandik / HE61,93

bertsotarako zera berez etortzen da, ttiki-ttikitandikan / EJ66,151

txiki-txiki(tatik)

txiki-txikitatik, aitarekin da aititarekin, ara joaten nintzan ardietara /
HE29,12

txiki-txikitatik mendi zakarrëtan elurrarekin da beroarekin da danakin
oitutzen diralako / HE29,103

hurretan, tipi tipitarik, maiz jotzen zuen Mendibera / HE39,89

da obra isango da, zeuk nai bozu, tšiki tšikišatik astia / EI99,156

nik, ordea, txiki txikitatik zeukat artua mixiotara joateko erabakia,
Santa Infancia'n nenbillenetik / EJ03,69

txingo-txingo(ka)

gainera, arri-koskor, ikatz edo kisu puskaz bereala bereiz ditezke txingo-
txingoka ibiltzeko baztertxoak / EJ03,9

txoko-txoko(an)

xoko xokoan plantatu zen / EJ04,18

txukun-txukun

zein polito ekarri dabezan erri askotatik euskeraz txukun-txukun idatzita
/ HE21,78

Santutxo'ko nagusia artu bear dezute, txukun-txukun itzegiñaz / EJ60,66

artu genduan Santutxu'ko nagusia txukun-txukun, agindua genduan bezela /
EJ60,67

etxea txukun-txukun eduki ta merienda goxoa jarri / EJ62,101

esan bezela, egunero goaz kalera, bota garbiakin txukun-txukun jantzita /
EJ62,52

sukalde-baxerak eta baita etxe-zoko guztiak ere txukun txukun euki oi ditu
neska sotillak / EJ03,21

ugari-ugari

alperreko da gainerako guztia, ugari-ugaria izan balitz ere / HE33,39

itzegijaren zeatz-tasun eta aberastasun-bide ugari-ugarija da erderatiko

itzok oñela ekañi oi-daben ikurpen banantze edo erabikotze ori / EJ06,81

ume-ume(tan)

ume-umetan / HE26,246

ume-umetan gertatu zitzaidan / HE26,251

umil-umil

zeraman guzia zeramala umill-umill ta bear bezala / HE13,12

umil-umil(a)

gure mutikoa umil umila gan zen selauerat / EJ04,19

Jean Pierrek umil umila (dio) / EJ04,45

umil-umil(ik)

okasiyorik gabe natorren pakian umil-umillik kuadrilla ortan ez det
mendratu gizonik eta mutillik / EJ67,84

gueren arrotasunak utzirik, ibilli gaitezen umil-umilki, guztiz biziro,
gure Jesusen eran / HE13,121

une-une(an)

eta orra gizona une-unean eldu / HE28,79

une-une(tik)

jaio intzanan une unetik Jaunari indudan eskeñi / EJ03,47

urdin-urdin

lizunarekin ertendako ille aundiakin urdiñ-urdiña egiña / HE29,105

zerua urdin urdina zen / EJ04,98

zeruko odei urdiñ urdiñak asi dirade goibeltzen, bai eta ere mundu guziko
ibar mendiyak tristetzen / EJ76,131

bolaraz urdin urdin jarritzen dala're / HE61,59

bere ederrean agertzekotz, nahi dute zerua garbi, urdin urdina / HE59,91

ta bere arpegi urdin-urdiña gorritu yako, deedarrez biraoen aurka asi
danean amurru deunan indarrez / EJ77,111

garbi garbi egoan zerua; urdin urdin, bare bare ta baketsu ur zelai galant
ederra / EJ59,66

urduri-urduri

atso pillo andi bat dabil urduri urduri / HE21,68

urrun-urrun(ean)

pozik ikusi dabe urrun urrunean zerbait berdez jantzia bedarren antzean /
EJ77,92

urruti-urruti

urruti-urruti da / HE26,251

usu-usu(a)

pentza ea bazterrak ez zirenetz laster ixildu, eta lekuak usu-usua hustu? /
EJ72,63

utzi, utzi

utzi, utzi, eztut geiago egin / HE26,248

xehe-xehe

itzak eta irriantxa xe-xê neurturik / HE17,21

liburuan barrena bait daude xehe xehe emanak orripeko oharretan / EJ80,16

papeleretan labean ikatza ondo erre gabe gelditzen danean, xe-xea ateratzen dek / EJ62,25

xehe-xehe(a)

Haritschelhar Jaunaren liburuan auzi hau xehe-xehea kondatua da / HE43,10

xehe-xehe (egin)

auzoko Dama Esperantxa bera ez ote zitzaion etortzen noiznai arrai-exur eskeka, txe-txe eginda oso azkurritsu zirala-ta / EJ03,15

xehe-xehe(ki)

Eskual-herrian egin itzuliño bat aipatzen dauku, xehe-xehea / HE59,19

ximur-ximur

becoqui guztia chimur chimur eguinda / HE20,72

xurga-xurga

udapartean xurga-xurga ezta biltzen ari zen goiztik erlea / EJ53,21

zabal-zabal

ementxe nengoan zabal-zabal / HE21,77

oja zabal-zabala izaten zuan / HE29,63

belarrak zeuden zabal-zabal zelaian / HE26,250

bazetozten zabal zabal / HE23,106

oraintxe eseri da zabal-zabal / HE17,23

atariko itzalean, bi zaku zabal-zabal nik ipiñi nitun / HE50,41

zerk du ba zure baitan choratzen gogoa? Zabal zabala zare, muga gabekoa / EJ50,32

bera ere alki zabal-zabal batean, oso gizena zegalako, eserita / EJ81,41

haien zintzurra hil-hobi zabal zabala! / EJ71,19

berac ere bere alde ederra daucan beste bat? eta da, beren espazco erausiac zabal-zabal aditzea / HE40,119

langille danak lurrean zabal zabal jarri ta ... / EJ59,84

Otxanda, bere nahitasuna zabal-zabal azaltzen / EJ48,23

zabal-zabal(a)

Urtebik gaineko pentze guzia lurrean zuen, zabal-zabala / HE32,48

bi ziriek zabal zabala idekirik zaukatela / HE59,30

saltoa eman zuen ohearen gainean xabal xabala / EJ04,20

bainan ama! Lurrean etzana zabal zabala! / EJ04,73

zabal-zabal(ik)

begiak zabal-zabalik izaten dituzte gazteek / HE27,302

ao aundia, zabal-zabalik du / HE57,105

Bilintxek bere biotza zabal zabalik jartzen digu / HE61,15

eta ortarako arima edo gogamena zabal zabalik izan bear du / EC70,22

zahar-zahar

aiek jantzia ibiltzen zuten praka xar-xar batzuk / HE29,85

etxe zar-zar bat / HE26,250

ez da gaztea; ezta zar-zarra ere .. / HE57,101

eskuz egindako kopia zahar zaharretara jo bear dugu, ba, nai ta nai ez /
EC70,93

Probentzi zintzo, Probentzi gozo, Jaungoiko zale zar zarrak kantatutzen du
/ EJ76,100

atsoai andrea, zaar zaarra bazan amandre / EI99,163

xehetasunak ematen dizkiguten idazle zahar zaharrak onako auek dira /
EC70,75

zail-zail

Mirenen gizatzarkeriya ezagutzen det, eta beraren menderatasuna zail-zaila
dala badakit / EJ81,37

zain-zain

noiz bueltatuko zan zai-zai / HE22,17

or be alde orretan zai zai daude noiz bat artuko, larrutzeko / HE19,87

etsaiaren infanteria gu geunden mendia atakatzen noiz asiko ote zan zai-zai
jarrita / EJ49,127

etxean zai-zai zeuden / EJ66,130

zalu-zalu

arri! mando! arri! zalu-zalu! / HE32,42

zalu zalu, apaiz etxera itzuli .. / HE52,15

zalu zalu joan naiz ganbararaino eta sehaska beterik aurkitu dut / HE52,16

zalu-zalu(a)

Mari, zato zalu-zalua. Zerbeit debrukeria pasatu da gure etxean / EJ04,50

bazoala etxetik zalu zalua / HE59,33

zalu-zalu(kara)

zalu-zalukara / HE56,28

zanpa-zanpa

bide guzian, zanpa-zanpa, ene aintzinean ibili da / HE32,38

zapal-zapal

zapal-zapal agiri da kristalaren kontra / HE57,100

sudurra kristalean zapal-zapal duala / HE57,106

zapal-zapal (egin)

zapal-zapal eginda itxirik etxeko seme batzuk / HE21,37

zati-zati (egin)

zati-zati eginda, edo osorik / HE21,44

guztiak esango dautsue banatuta, zati-zati eginda langoxea dala itz ori ta
atso-aguraren batek baino eztaki zuzi zer zan / EJ06,74

zatozte, zatozte

atozte, atozte laguntzera mutil oni / HE57,143

zaude, zaude

orrela, beraz. zaude, zaude. nik artuko ditut neurriak / HE57,137

zaunk-zaunk(a)

bada barruan dabil orrduan urrdaila zaunk zaunka tšakurr-moduan / EJ70,105

zehir-zehir

mendi-egal artan, naiz zear-zear izan, bageneukan, gure bide-zanjara
ateratzeko, aldapatxo bat / EJ49,124

an etzegoan zear-zear bide zar bat besterik / EJ49,121

zear-zear eta eireka-eireka, Sollube mendi orren gañera igo / EJ49,70

zehatz-zehatz

ez uste guk astia izan dogunik euskera zeatz-zeatz ikasteko / HE21,96

zein, zein

zein, zein da neska ori? .. / HE57,146

zelai-zelai

zelai-zelai da / HE26,250

zelai-zelaian dago / HE26,251

andik zuzen-zuzen, zelai-zelai, iñungo erritan sartu gabetan / EJ49,24

zenbait-zenbait

zenbait-zenbait etorri dire / HE26,249

zenbat zenbat

¡ai, zenbat zenbat diran amaren negarrak! / EJ77,96

zeuden-zeuden(ean)

zeuden zeudenean datoz berriz / HE27,365

zimel-zimel(ik)

lepotik ostera dingiliz zato edo ardau-bota bat zimel-zimelik / HE21,61

zin-zin(ez)

zin-zinez, biziki bihotz-ukigarri da / HE26,272

Jesu-Christo cinciñez maite duena / HE06,156

Iainkoari zin ziñez, bihotzeko urrikimendu batekin nahi natzaika
barkhamendu eskatu / HEAX,73

orai da dembora ciñciñez conbertitcecoa / HE06,99

eta bertcea ciñciñez premiatcea guehienic behar ditugun berthuteen
ardietsteco / HE06,117

zin-zinez = en serio / EC16,184

eskatu nion zin-ziñez, ta, al nuen indar guziarekin / HE13,131

zin-zin(ki)

cin-cinqui = sinceramente / EI31,77

zintzo-zintzo

ba dagozala gizon zintzo-zintzoak / HE21,101

¡ta o zein pozturik imingo ditun barri ain pozgarrizkoak lurreko aita-ama
biotz oneko kristau zar zintzo zintzoak! / EJ77,53

¡o ze laguna! zintzo zintzoa, bape guzurrik bakoa; bera ondo izanik, gura
nabena egin zorionekoa / EJ77,52

oyen esaerak gure izkera maitagarrira itzuli ditut bana-banaka ta zintzo-
zintzo / EJ81,4

artzai arek, agindua txintxo-txintxo egin zuan / EJ60,106

zirin-zirin (egon)

alboetatik ibilli leiteke, baiña erdia zirin-zirin dago / HE21,41

ziur-ziur

ementxe, naste onetantxe daukagu, ziur-ziur, lau itz orreetatik bijen
makaltasun edo erijotziaren zegaitija / EJ06,84

neurrijau, lenengotzat, nagusitzat artuta ziur-ziur goaz, len aitaturiko
izkera-indarren alde / EJ06,85

"ziur ziur nago, baietz esan gura dau" - zirautson bere buruari / EJ59,44
ez dakit gaiñera ziur ziur zer den emen kastigatzen dena / EC70,50

zoaz, zoaz

zoaz, zoaz, aitatxu, zoaz pozik zerura artutera irabazi dozun jauregia /
EJ77,65

zoko-zoko

urgulu-firfira bat hedatu zen eliza xoko-xokoetaraino, ile edo mantalinak
oro parekatzen zituelarik / EJ72,67

zoli-zoli

bacarric aitatu eutseen zoli zoli icen au / HE20,208

zoli zolia, bizkorra eta ona zan Begoña / HE31,15

egiten eben soñu entzungarria, aingeruen antzera, zoli zolia ta eder ederra
/ EJ77,82

eder ederra da ta zoli zolia Jesusen Ama, neure Ama Maria / EJ77,70

zomorro-zomorro

agindu oiek gogoan arturik, or abitu gera guziok xomorro-xomorro lau ankean
/ EJ60,126

nere lagun jator arek, onelako probaketak asmatzen zituena, xomorro-xomorro
/ EJ49,55

zor-zor

gure euskaldun onek eban alako kezka zor-zor bat / HE21,63

zori-zori(an)

"besteaz" galdetzeko zori-zorian ibilli naiz portalean geundela / HE34,50

zoro-zoro

alaba, txoro-txoro, parra ezin geldiz / HE18,53

euren itxasoko nekeak oso azturik, zoro zoro dabiltz geienak / EJ59,47

zoro-zoro(rik)

asko joan oi dira bidean ... ikotika ta ujuka zoro-zororik / HE21,60

zorrotz-zorrotz

gaiñeko tellatua, txorrotx-txorrotxa / HE29,121

zorrotz-zorrotz(ik)

ez daitela iñor asi ba artaziak zorrotz-zorrotzik "ori urliarena edo berendiarena da" esaten / HE21,94

zure-zure

agur! zure-zure / EJ05,164

zuri-zuri

an be-be sakon-sakonean agiri da errekastoa, labarrik labar jausika ta bitsez zuri-zuri / HE21,75

praille-jantzi latzakaz jantziten gozak, trapakoen antzera, zuri-zuriz / HE31,34

erbi-txakur bien atzetik, jantzi zuri-zuriz jantzita / HE31,21

txuri-txuri izan zaitez .. / HE57,129

maiatzeko lore eder xuri xuria / EJ04,31

ezpanak durdo durdo, agiñak zuri zuri ta kiskur kiskur ulea / EJ59,88

bañan nik baneukan zuri-zuria, arrebak pardelan jarria / EJ60,52

or ikusten ditugu patata-aleak, zuri-zuriak illargiaren dizdizarekin / EJ49,36

goiz batean, alpretak eta galtzerdiak, artillezko galtzerdi zuri-zuriak, eskuan artu / EJ79,119

aur-zapi tšuri-tšuriak / HE15,8

muturrean txuri-txuri ermita / EJ66,103

bai moñoño zegoala Kandido, e? Dena txuri-txuri / EJ03,52

noiz ikasiko dogu euskaldunok sits eta bits kritikak egiten, beti zuri-zuri agertu barik? / EJ05,190

zuri-zuriak eginak zirezte, girixtinoak; eta bada zeren! / EJ72,61

eta egunsentian allegatu giñala ere bai, eta ordurako izotza zuri-zuri zegoala ere bai / EJ60,66

elurra po-po-po zuri-zuri, bañan zuritu gabe orduan ere / EJ66,82

zuri-zuri (egin)

azalak kendu, zuri-zuri egin ta antxe laga / HE29,102

zuri-zuri(a)

gaztanbera hondarrak bildu gero eta zuri-zuria gainetik banatu zien /
EJ53,38
emaztekoa kunkurra zen, begitartea eta bilhoak xuri-xuria / HE32,19
biharamunean sartu zen etxerat Xanpunekin, xuri xuria / EJ04,105

zut-zut(a)

hain zen ongi lisatua non xut-xuta baitzagokon lepoan / EJ72,8
hor zagon zut-zuta, bizpahiru ogi-bihi ezpainen artean, zotz eta mutu! /
EJ72,62
Manex jalgi zen zut-zuta, ezker eskuin deuseri behatu gabe / EJ72,64
beti xut xuta, beti munttoa / HE59,18

zut-zut(ik)

zut-zutik jarrita, deadar egin zuen / HE16,31
Pirineoko portu horik zut-zutik daude / HE52,22
Ixuela zegoen ate bazterrean zut zutik / HE53,35
arpoia eskuan da korajez beterik, Roke Etxabe zegon aurrian zut-zutik /
EJ78,32
gero, reketerik ez badago, ea mendigain ortan zut-zutik jartzen zeraten /
EJ60,66
fida baita hark, xut-xutik begira minartze gaixtotik / EJ65,95
ango berri ez jakinik, danak zut-zutik eta lasai sartu ziran / EJ60,152
an zegoan zut-zutik, suaren ondotik altxata eta buruko pañueloa erantzita /
EJ49,85
danok zut-zutik entzun genduan meza / HE29,122

zutin-zutin(ik)

iru edo lau uletxu zuri-baltz eukazan buru soil zetakaz betean, zutin
zutiñik / EJ59,93

zuzen zuzen

udal etxeko terraza batek Iñigo kalea zuzen zuzen arrapatzen du / HE23,17
ogei ta bi zuzen-zuzen / HE16,12
oiuari kasurik ez, zuzen-zuzen doa / HE18,50
euskerazko garandu'tik datoñ zuzen-zuzen / HE24,130
beyac zuzen-zuzen orroica ta marrumaz Betsames-eronz zijoazen / HE45,195
zuzen-zuzen eraso zion Yolanda'ren askenengo ateari / HE57,150

zuzen-zuzen(a)

zer gisaz gauzak heltzen zaizkun gogorat, bakar zonbait xuxen-xuxena
sentsuek bildurik, bertzeak lekukoek erranik / HE59,8
gure bide-zanja ura, mendi-egalean, ia-ia esateko, zuzen-zuzena zan /
EJ49,127
zu bazabiltz zintzo aski, xuxen-xuxen, bere garaian argitaratzen / EJ05,174

ortik zuzen-zuzen ataraten ei-da barrikeritzako ori, ontzat artu bear
dogula / EJ06,79

zuzen-zuzen elizguizon eztiranaquin guertatzen dan becela / HE40,134

zuzen-zuzen bere jomugara dijoa eta amor eman baño autsi nayago du/HE40,144

baldiñ zuzen-zuzen ordu oro beren contra prestatuac egon / HE40,164

orain daño esan degunetic, zuzen-zuzen ateratzen da / HE40,168

apaiztarren icengoitia beti arpeguian ematen zayenac dirala zuzen-zuzen
laicismoa sortzen ... / HE40,184

governatzeco modua zuzen-zuzen erligioaren parte andi eta guciz bear bat
dan ezquero / HE40,198

eta orañ esango dute, au zuzen-zuzen berorrec esan duenaz bestera da /
HE40,109

colpe añ segurua zuzen-zuzen non gueratuco zan arguiro icusi / HE40,47

zuzen-zuzen arrazoi beroc normai eristan (sic) eguiazco mugui-eraci bear
dute / HE40,10

eracusten duen dotriñatic oñ artuta, zuzen-zuzen eta chit arira, erriac
aguindu bear duela / HE40,23

zuzen-zuzen eta guregana zetozen gudari ayek mando aundi batzuetan zaldizka
/ EJ81,62

ara iritxi ezkeroz, zaldiyak altzun bezela, mendi tontorretik zuzen-zuzen
ibilli nitzan / EJ81,65

etzuten noski an itxoiten geudela igarri; zuzen-zuzen zetozen, da alai /
EJ81,66

esaten dabiñ Aitagurea, Jaunaren agintaulkira zuzen zuzen doiala uste dot
nik / EJ59,18

orrela jabeari ere iduritu zitzayon eta txaoletara zuzen-zuzen juateko bere
gudariyai agindu ziyen / EJ81,53

usai arekin arrunt atsekabetu eta gonbitoka ziran zuzen-zuzen / EJ49,120

andik zuzen-zuzen, zelai-zelai, iñungo erritan sartu gabetan / EJ49,24

zuzen-zuzen(ean)

an naramatxik zuzen-zuzenean / HE17,18

sartu ta segituan, zuzen-zuzenean, "nere" xoko begikora joan naiz / HE34,30

zuzen-zuzenean, uzkuñtzaren alde / HE24,16

bere ezpaiñetatik zuzen-zuzenean gerok jaso izan ditugun eran dijoaz /
HE25,16

sukalde bazterreko arraskara urbildu da zuzen zuzenean / EJ03,21

ostatura joan nitzan zuzen zuzenean / HE61,123

nai du iturburuetara jo zuzen-zuzenean / EC70,27

zuzen-zuzen(ik)

zerura doa zuzen zuzenik batere zabaldu gabe / HE35,28

DVANDVAK

DVANDVAK 1: Izen-dvandvak

abere-animaliak

abere-animaliacaz, ume chiquiacaz, edo beste edocein modutan gustu loi
charra artzen dala / EC61,135

Afrika-Asiak

Afrika-Asietako herri askatu berri edo askatasun bidean direnen marmar
hotsa / HE27,339

agiri-paperak

bear bezelako agiri-paperak ekarri ezkeru, nai luken edozein lasai etxeratu
omen diteke / EJ03,40

ahaide-adiskideak

ahaide-adixkidek, bixtan da, beltzuri egin zioten / HE59,13
ez dugu erraitearen beharrik zer ukaldia izan zen haren ahaide-
adixkidentzat / HE59,20

aho-mihiak

aho-mihitan kurritu zuen Aldudeko jaun mirikuaren famak / HE59,13

aho-sabelak

joan zen abo-sabelak atsegindu ustetan / HE28,53

aita-alaba

sendagilleak billatu, ta alai samar aita alaba egun artan utzi giñitun /
EJ81,70

aita-alabak

ni eldu baño len bada atera ziran ait-alabak / EJ81,56

aita-ama

erosi zuan erloju bikain bat, eta aita-amatxoren gelan ipini zuten /
HE50,45

aita-amaren etxera itzuli zan / HE50,57

bota ere bai aita-amaren etxetikan / HE50,18

aita-amak

aita-ametarik / HE02,65

ait-ama pontecoac / HE09,196

bihotz leiala ere atchik aitameri / HE51,11

aita-amatxoen aldamera itzuli nintzalarik / HE50,52

ait-amek egin ahala lanean arrarazten zituzten / HE32,16

ametsetan ait-amez / HE51,55

aren ait-amac lur artan bizitzeco baimena / HE45,217

bizi nadin hainitz urthez aitamekin batean / HE51,31

dote-arrio onak aita-amai kenduta / HE25,40
nere aita-amak zintzoak ziran / HE25,52
goizetan utziz egun guziko aitamen / HE51,50
nola nere aita-amakin ala nere nagusiarekin / HE50,91
geren aita-amai deitzera joan omen zan. / HE50,43
bego ait'amen etchola haurrik hazienari / HE51,40
erran zerauenean deabruak gure lehenbiziko aita amei / HEAX,69
ezin engana gaitzake gu, gure lehenbiziko aita-ama hek bezain erraxki /
HEAX,69
laguntzeko geron aita-amatxo maiteai / HE50,38
aitetamek ez omen zuten sortzean onhartu / HE43,5
Pierre-k bere kantuetan bere aitetamak zikintzen ditu egin-ahala / HE43,6
gure aita-amak samíñez beteta zeudelarik / HE50,85
urte artako azaroan, gure aita-amak, guri abatxezarrean / HE50,31
gure aita-amatxoen ondoan, egun ura igarotzeko / HE50,81
haurren, aitamen apez lagunen buruzagi zuzen / HE59,8
Ameriketarik Frantziarat aitamekin etorri nintzanean / HE59,25
apezak ohartarazi du bertzalde, aitamen ondotik / HE59,75
etzuten nahi ukan gehiago sartu aitamen arterat / HE59,86
aitamek, aitamatu direnetik, ez dakite gehiago zer den amodioa / HE59,102
aitamak orai etxean bakarrik / HE59,107
lagunduko ahal die beren aita-amak / HE60,169
aitamen eta bertzen ixilik elgarrez agradatzeko! / HE60,183
ernea bere aita-amak bezala, bizidun gehienei egiten die jokua / EJ53,11
zu ere atera zinen noizbait aitamen txokotik / EJ53,42
ez aitararik, ez nausirik / HE59,75
beldurra sartua zioten aita-amek eta hasieran ez zen ausartzen kobatik
ateratzen / EJ53,25
aita-amek jakin gabe ibili behar diagu / EJ53,25
begiratzuz zuhurtzia iragaiteko bizia, eta ait-amez oroitzia / EJ65,34
azi gintuzun gazterik aita amari gostarik ez, hortaz ez dut dudarik /
EJ65,34
Sancho de Auzqui eta Juana Gaztanbide ziren, delako Mari Ana Ausqui'ren
aita amak / EJ65,24
ait'amak Bordel deitutako bazter etxeko nagusiak ziren / EJ65,17
ait-amez gira oroitzen eta begiak bustitzen ez tugulakotz aurkitzen /
EJ65,34
aita amek pena asko jasan dute guretako, bai gure ongi azteko / EJ65,35
aita ameri, bai eta umeri, zuk emaguzu grazia uroski gure bizia iragaiteko
guzia / EJ65,35

beren hegalez ibiltzeko on direneraino, eper aitamak ez dituk umetarik
urruntzen / EJ72,14

horregatik, aita-amen erranari behatzen genion haur denboran eta berdin
hogeitertan ere / EJ68,19

aita-amek bazekiten Ipar Ameriketatik aunitz seme itzultzen zela / EJ68,19

beste guzietan jira zerakun bezala, aita-amak, haurrideak, eta sortetxea utzi
behar dituzuna / EJ68,19

neurekin eraman nahi zintudan nik, bainan zure aita-amek ez zaituzte utzi
nahi / EJ68,19

bainan nik maite nituen orduan nere sortetxea, aita-amak eta haurrideak /
EJ68,18

errientak bialti zuen auzoko mutil bat nere aita-amer, ni eskolara bial
nindezaten / EJ68,16

guk utzi izan baginu aita-amek eman izena galdua izanen zuen / EJ68,56

doctor, nursa, oro arrotz, nehor konsolagarri, aita-amak han galdurik /
EJ68,48

aita-amak galdu tutzu zuk haurra zinelarik, hein egintzak zuk egiten zuk
behar tutzularik / EJ68,47

ta o zein pozturik imingo ditun barri ain pozturizkoak lurreko aita-ama
biotz oneko kristau zar zintzo zintzoak! / EJ77,53

bere aitamak ongi bizitzeko zegoela pentsatzeak eragiten zion barnean, eta
ez zuen etsi / EJ53,137

aita-amak, Kalixto ta Joxepa; seme-alabak, Iñaxio, Lurdes ta Periko /
EJ62,9

etziran asarre aita-amak eta anaia / EJ62,71

ait-ama pontecoac = padrinos de bautismo / ED46,194

Sabandon bertakoak ziren ait-amak; ondoko Oteo-tik etorria aitona /
EJ00,177

olako egoeran arkitzen diran aita-amen samina zenbateñokoa daiteken
jakiteko / EJ03,14

bestalde sendagilleak esana, aita-amak badakite bein gizarora ezkerro, ezin
bestez, ondoezak berak artaratu ta, il-bearra dala / EJ03,34

horrela aitamen nahia egin zitaken osoki / HE59,54

eta hauien artean, ahalaz, aitama familiakoak / HE59,63

aita-semeak

oso ezagunak ziren aita-semeak Afrikan / HE33,77

aita semiac edanda dagoz, ama alabac jocuan / HE20,61

galdu deustazube aita semioc apaitaco gogo guztija / HE20,103

aita-semeak Donostiara zihoazen / HE16,46

gertatzen oi-da maiz-samar, aita-semeen artean / HE17,55

aita semeak ta Ugarte / HE23,124

aita-semeak alako eztabaida iduki ondoren / HE50,88

onela dira aita-semeen, senaremazteen, anai-arreben buru zaguiaquin
aguindupecoen / HE40,84

aita-semeak arbi-jorran ari ziran bitartean, amak Ameriketako anai Santiren
karta artu zuan / EJ62,87

arratsalde artan, arbi-jorran aita-semeak ari zirala, onela asi zan semea /
EJ62,85

uda-partian aita-semiak aritzen giñan labrantzan andria berriz tabernarako
ganbaratikan ardontzan / EJ67,270

gure aita semeak, elgarrekin bizi zirenak / EJ04,37

uriko dendariei hark erosi eta "el lacunzano" aita-seme karreolariekin
bidalitako bolboraz lehertuta / EJ00,181

j-dun erri, euskeraz ederto egin oi dan batean, aita-seme batzuk bizi izan
zirean / EI99,163

Lekeitio'n da naiz Ondarrua'n, Motriko'n da Donostia'n, Alkorta'n ere
aita-semiak mariñelik dan guztian / EJ78,78

bere inguruan zenbait bertsolari: Lujanbio edo Saiburu; Telleri-Txiki,
Alkain aita-semeak / EJ79,139

aiton-amonak, aitaita-amamak

aiton amonak gantzugailutzat darabilte zârtzaroan / HE18,84

orduko aiton amonen aotik / HE53,13

gurasoak eta aiton-amonak nortzuk zituan da abar / HE53,19

ez bizi gurasoek, ez lau aiton-amonek, zekiten euskararen arrastorik /
EJ51,95

elezar eta ipui, koplâ naiz kanta-zar: aiton-amonen autan ziran zeru-izpar
/ EJ50,88

bai zertaz poztu-ere biotza, gure aiton-amonen Euskalerrri zarrari begira,
begiz-aurrean bizi-bizi agertu balitzaizu bezela / EJ07,2

urrun Auñemendiak... ta euskaldun basoak, urrun aitona-amonak,... urrun
gurasoak / EJ77,100

orain 40 edo 60 urte bizi ziran aiton-amon bertsozalei iñor galdezka joan
etzitzaielako / EJ67,59

aitona-amonak

aitaren aldeko aitaita-amamak / HE31,85

aitona-amonai bear bezela lagundutzeko tokira / HE25,81

aitzin-gibel(ak)

mirakuiluak ta abar, oso xeheki, ipi apa xume eta aitzginbel askorekin
kontakzen ditu / EC07,85

aitzin-gibel orotatik nolako beharr duen izan erabakirik daduka / HE26,276

aitzin-gibel guztiak kontuan edukiz / HE26,292

problemata sahets eta aitzin-gibel orotarik astinduaz / HE26,290

aldundi-udaletxeak

aldundi-udaletxeetan mintza ziñezteke euskeraz / HE17,60

ama-alabak

ama-alabak ere jeikitzen dira eta tarrapatan pentzerat abiatzen / HE32,48

ama-alaben lelo au dute gogorazi / HE18,56

aita semiac edanda dagoz, ama alabac jocuan / HE20,61

ama-alabak bakarrik gelditu ziran sukaldean / EJ62,80

laster ziran ama-alabak bakarrik sukaldean / EJ62,15

ama-alabak Tolosa'ra / EJ62,39

ama-alabak laztandu dira, malko-tanto lodi batzuak boteaz / EJ62,39

nai baldiñ badek juezengana, orobat alkatetara, orain beñepein artzak

jipoya ama alabak emanda / EJ76,34

ama-alabak algaraz eta parrez lertzen / EJ49,79

arratsalde artan bapo gozatu zan ama-alaba aiekin / EJ49,86

besteren zoritxarrak, gerekoiak gaituzu izan ere, lasaituxeago utzi zitun

ama-alabak / EJ03,75

motor-otsa lekutu bezain laister, sukaldera ziran ama-alabak / EJ03,19

ama-alabak, balkoira aterata, azken agurra dagiote senar eta aitari /

EJ03,19

ama-semea

¡nork esan ama-semearen elkarganatzea zer izan zan! / HE22,76

ama-semeak

bi izan ezik eta eurok ama-semeak / HE21,73

len esan dodazan ama-semeak eta geu biok / HE21,74

ama-semeak arturik, atera zedilla lenbaitlen / HE13,10

motx gelditu naiz esaten ama-semeen lana; gaiñera nereaz nasi! barka zuzen

ez dana! / EJ50,73

ama semeak hemen gaude biak, tristura gogoan / EJ04,36

zu partitu zinen mundu huntarik, ama semeak hemen utzirik / EJ04,65

mando gainean eraman zituen Josek ama-semeak / EJ53,10

ama-umeak

dena ikusten zuen otsoak eta lurrera orduko kiskaltzen ari ziren ama-umeak

/ EJ53,113

Mattin jeikitzen da, ikusteko bere ama umeak / EJ04,73

amets-gogoetak

bakarkako amets-gogoetetan baino areago / HE27,386

amets-irudipen

geure egiazko irudia atzendu edo zaigu eta amets-irudipenezko argitan
ikusten ditugu / HE27,373

amona-ilobak

amona illobak ... aroan atzeman ditu / HE18,86

amore-nekeak

Jesusen amore-nekeei dagozten zenbait otoitz-gai / HE13,5

anai-arrebak

nere aita, ama eta anai arreba maiteak / HE19,56

bi azken hauk anei-arreba biritxiak / HE59,6

amarik gabe, anai-arrebarik gabe, haurrik gabe / HE32,20

beste anai arrebok ezkondu zinetenean ez al zuen osaba Bartelek halakorik
pentsatu? / HE39,73

anaia-arrebak, Jonen ama aurren zela, asperturik zeuden / HE39,41

Inaziok aditzera eman zien anai arrebari / HE19,113

goxaitaren ordenua atakatzen dute azken hunen anai-arrebek / HE43,7

zer afal-ondo alegera bezain goxoak zeramatzaten elgarrekin josteta anei-
arrebek / HE59,7

anai-arreba biotzekoak / HE55,18,36

anai-arreben eta gain-gainetik haren andrearen herabea gupidetsiz / HE59,20

onela dira aita-semeen, senaremazteen, anai-arreben, buru zaguiaquin
aguindupecoen / HE40,84

Donosti'n egoteko ta agurtuko dirala anai-arrebak / EJ62,45

anai arrebak ziran elkartu batian / HE61,175

anai-arrebak oso maite dute Koxme; gurasoak, esan bearrik ez / EJ03,33

Txomineneko zidorratik gora, kalbario bidetik igo ziran anai-arrebak /
EJ03,69

denak anai arrebak ziren harentzat / EJ04,36

an, jakiña, naiago anai-arreba, illoba ta lagun zarrekin egon / EJ05,182

bi aneia arreba biritxi, adin bereko bezala hein bereko, eta eite handikoak
/ HE59,85

elgarren artean elgarrentzat, aneia arreba batzu bezala / HE59,107

gogaide izandako anai-arreba ezezagun batzuen xehetasunak ematen dizkigula
/ EC07,52

poztu, alaitu, anai-arrebok, ordu au eldu dalako / EJ69,74

Anboto-Urkiola

Anboto-Urkiolako aizea xipresakin batera / HE31,48

andre-gizonak

nola elkartu ziran zorioneko andre-gizonok / HE57,120

gure errietako atso-agura, andra gizon da neska-mutilak / EI99,139

andra-gizon zaarrek / EI99,140

andre-neskatilak

buru zoro direan andra-neskatilak orrpo-ondorik daroaz gizon da mutilak /
EJ70,153

antzirudi

gauza batzuk antz-iduri handia (dute) / HE26,264

aran-muxikak

gertatzen da sarritan aran-muxika legor-onduak ez-izatea / EJ64,52

ardi-bildotsak

urrucia emiai, ta bardin ardi bildotsetan / HE20,109

ardi bildotsak eta churiko / HE51,51

zuzentasuna ez nuen ere ardietsi; ardi-bildotsak bi partidetan bidean
nituen utzi / EJ68,26

ardo-ogiak

ardo-ogi horiek ziren haren izpiritu jostaria bazkatzeko jan-edan
aukerakoak / EJ00,184

aro-aldiak

aroaldiak, hiri baten atzartze nagia goizetan eta holako... / HE56,9

arte-mainak

oek arte-maña aundiak eskatzen zioten / HE54,150

arto-babarrunak

urrian, arto babarrunak etxeratu, garoak ere bai, usotara joateko egun bat
artu eziñik / EJ62,13

lanik gogorrenak eginda zeuzkaten: gaztañak bilduak, garoak ere bai, arto
babarrunakin ganbarak beteak / EJ62,31

atabal-danbolinak

iñon diran atabal-damboliñac joaz liberalactandic datorren cernai liburu
odéyac / HE40,90

ate-leihoak, borta-leihoak

jende guziak, bazkariaren artetik, borta-leihotan jarri ziren / HE32,39

denbora laburrik barne borta-leihoak hetsi zituen gakoak / HE32,20

ate-leioak ez al zaizkigu geure pekatuz itxiko / EJ69,78

ate-zarrailak

ibeni nerautzan athe sarraillak / HEAX,125

atera-sarrera

bigarren atera-sarrera / HE50,18

atsegin-kontentu(ak)

atsegin-kontentu = gozo / EC48,14

atsegin-kontentu = complacencia / EC48,42

atsegin kontentu = felicidad / EC48,70

atsegin-kontentu = placer, gozo / EC48,126
 atsegin-kontentu = gozo, felicidad, dicha / EC48,76
 atsegin-kontentu = satisfacción / EC48,169
 atsegin-kontentu = placer / EC48,188
 atsegin-kontentu = consuelo, consolación / EC48,214
 atsegin-kontentu = placer, disfrute / EC48,266
 eternidade guzi-guziko atseguin-kontentua, ta zere Jaungoikoaren zeruko gloria / HE13,144
 neke orrekin irabazten dituzten atseguin kontentu, ta betiko gloriaren aldean / HE13,32
 eta zeru bereko atseguin-kontentuz beti-beti aserik biziko diranak? / HE13,121
 eta niri deiez, atseguin-kontentuz beterik bizi nadin ni / HE13,128
 ekusten du emengo atseguin-kontentu guziak, eta emengo oben-kulpak / HE13,130
 eta au barrengo atseguin-kontentuen zalea baño ezta / HE40,32
 zeruko atsegin kontentuek = gozos celestiales ? / EC48,68
 atsegin-kontentuek = placeres / EC48,215
 atsegin-kontentuek = satisfacciones / EC48,202
 atsegin-kontentuek = gozos / EC48,301
 beraren beldur diran animendako gorderik daduzkan atseguin-kontentuek! / HE13,140
 nekeen erakoak diran ezkeru zure atseguin-kontentuek, eta aditu dudan bezalakoak / HE13,140
 edo naiezko nere charkeria, anbat aundiagoak ziran orduko nere atseguin-kontentuek / HE13,34
 atseguin-kontentuek / HE07,302
 naigabe guzien artean egondu nintzan ni, atseguin-kontentuz beterik / HE13,30

atso-agureak

hor aritzen dira atso-agureentzako erruki-etxeak eta umeentzako eskolak egiten / HE27,310
 atso-agure guztiai itandu jakuen, da atso-agureak, etzala, esan eben, erritarra izango / EJ59,32
 gure errietako atso-agura, andra gizon da neska-mutilak, eunetatik amarrek, badakie zer dan / EI99,139
 atso-aguraak seme-alabakan eukiten dabez / EI99,140

atso-neskak

au entzun ebenean, atso-neska guztiak asi zirean algaraka / EI99,164

atze-aurreak, aitzin-gibelak

aitzin gibeletz, ez kuka, sal'zak fite edo trüka / HE60,187

atzera-aurrerak

bi atzera-aurrerak laister egiñak ziran arraiotan / EJ60,68

auhen-minak

auhen minez betherik dut / HE51,61

aurpegi-gogoak

Ipar-Amerikako zinema, behin bederen ispilu bihurtu zaigu, geure aurpegi-gogoak ezagutzeko moduan / HE27,326

aurpegitzar-aurpegitxoak

bataren eta bestearen aurpegitzar-aurpegitxoak bekoz-beko ipini besterik ez dago konturatzeko / EJ00,205

aurre-atzelariak

aurre-atzelariak alda dute leku / HE18,26

Axular-Etxepareak

Atsular-Etxepare'en idaztiak bezela / HE17,12

aza-porruak

aza-porruak betiko modura aldatu bearko dituk, noski; buruz bera sartzen asiko baintza, erotzat artuko indukete / EJ03,26

Azpeiti-Azkoiti

Azpeti Azkoitiko boluntarioak ez dira falso gezur jarioak / HE23,74

barre-algara

egundoko parre-argaratan lertzen naiz / HE57,116

eta lagun biak parre-algara batean joan ziren / HE57,135

barre-irri

zuk parr-irriaz zure bizia / HE55,58

barru-sakon(ak)

Regoyos bera asi zan emengo gure parajearen barrusakon billa / HE31,45

bazter-inguruak

eutsi zayezute onela bazter-inguru gucian alcardadéac alcardadeai béren banderac batera bildu / HE40,155

begi-bekokiak

itzalkera bat, ez dakit zer dan, begi bekokietan du / HE18,82

begi-belarriak

begi-belarri erneak eta arima urduria behar ziren zirrarara sumatzeko / HE27,301

begi-beharriak ez zituen beti latinean / HE59,7

begi-belarriek didate gauza franko erakusten ... / HE52,9

hots, izadian, gure begi-beharriek / HE56,9

argi bakar batek uzten zaungun erdi-ilunbe eztian begi beharriak erne /
HE59,85

horri nindagon egun hotan gogoeta, begi, beharriak atxikiz / HE59,89

begi-bihotzak

bere alabaren begi-bihotzetan bere emazte zenaren begi-bihotzak ikusten
zituen / EJ48,20

belar-landareak

zuhaitz eta belhar landareak bezala birlandaturik / HE4,77

beso-mihiak

beso-miak baiño lën oiñak nekarazi / HE18,41

beso-zangoak

Jainkoak beso-zangoak arindu badizkie / HE27,311

bihotz-adimenak

etzaielako biotz-adimenetan landatu / HE17,51

bihotz-begiak

"biotz-begietan" olerki-idaztiak / HE17,9

amaika ao-goxoen miazgarri dituzu aren biotz-begien emaitz yoriak! / HE17,9

bihotz-erraiak

bihotz-erraiak bestek ikertzen dizkigu guk baino zorrozkiago / HE27,372

bihotz erraietatik dariola mintzabeharra / HE27,333

bihotz-gogoak

huna nun bozkarioz igaiten nitzaitzun, nere bihotz gogoak osoki eskainiz /
EJ50,96

bihotz-muinak

betidanik neraman erdaldun izanaren ezpata bihotz muinetan sarturik /
EJ51,12

bihurrikeri-gaiztakeriak

ainbeste biurrikeri gaztekeri egin ondoren / HE22,77

Bilbo-Iruñeak

Euskalerriko gure ikastetxeetarik Bilbo-Iruñeatakoak batik-bat izaten ziren
mutil-beharretan / EJ00,178

bildots-ardiak

bildotch-ardiak ditut entzun marrumaka / HE51,34

buru-ahoak

esproñekin, ta frenoz buru-aoak arturik, zaldun indartsu batek / HE13,135

buru-begiak

buru-begiak lurrera; zulorik ez da ager / HE18,58

buru-belarriak

baiña etsaien artean garenean, behar dira buru-beharriak ernatu / HEAX,27

buru-besoak

izialdurak buru-besoak lokarraraziko ziozkan / HE32,37

buru-buztanak

poesiak ez du buru-buztanik, baina ez da gezurtia / HE56,10

hemen ez da buru-buztanik bilatu behar / HE56,10

aditu diren hitz guziak bilduak zauzkak, buru buztanak anglesak emanik /
HE59,120

buru-oinak

aor ditugu eskilara luze baten buru-oiñak; bitarteko mailok, asko dira /
EJ06,85

danbolin-txistuak

1918'ko gerra amaitu zenean, trunpeta danbolin-txistu eta su-ziri
tunpatekoak alaitu zuten Bidaso-ugara / EJ03,40

dantza-jauziak

osasun ta kuraiaz arras higatiak, gazte itzuk baginte zer dantza jauziak /
EJ68,58

doinu-hotsak

ez harritu, mendiz-mendi edo kalez-kale doan taldearen doinu hotsetan
holakorik aditzean / EB87,28

dote-arrioak

dote-arrio onak aita-amai kenduta / HE25,40

duke-dukesak

Oriz-ko jauregi honetan gertatua bera gertatzen da Lizarrakoan Granadako
duke-dukeseekin / EJ00,184

eguberri-gabonak

nere zorionak, ongi igarotzeko eguarri-gabonak / HE25,49

elisio-sinalefak

elisio-sinalefeei buruz ez du legerik ez araurik / EJ80,26

bi baizik ez dira: puntu aberatsa eta elisio-sinalefak beti egin beharra /
EJ80,14

eltze-platerak

sukhaldeko eltze-plateren artean / HEAX,95

emazte-alabak

bertzen emazte-alabak ez desira gaixtoki / HE01,40

berealaxe pardela artuta, muxu banakin agurtu ditu emazte-alabak / EJ03,19

enara-kirkirrak

amezkil-amezkiletan aurrak etxeratzean amaitzen ere dira ango ixkanbil-
zaratak; ordu pare bat lenago enara-kirrikillen garraxiak / EJ03,10

erantzun-galderak

dotriñako erantzun-galdera dan-danak buruz ongi ikasiak ez ezik, beroien argibideak ere ederki ematen ditu, arritzeko moduz / EJ03,35

errai-bihotzak

Jesus maitiaren amoriua gizonen errai-biotzetan irazeki biar zuana / HE54,164

erraztasun-atseginak

aren erreztasun-atsegiñek gogo irabazita / HE17,66

errege-erreginak

Fernando ta Isabel errege-erregina katolikoek diru-zaina / HE33,47
errege-erregiñek beren aldetik herriko lege zaharrak gorde ta begiratzeko juramentua egiten zuten / HE33,47

Erronkari-Zaraitzuak

Errongari-Zaraitzuetako ler eta llerko lerdanak / HE27,376

esker-mesedeak

ta quitututeco ceure escu presturic arturic doguzan esker-mesede neurri bagueac / EC61,113

esku-mingainak

biar egunerako esku-mingañak zaildu / EJ05,172

esku-oinak

iltze zorrotzez esku-oiñak josita jaso dute gurutzean jauna / HE57,130
gurucificátzea da gurutzeái jositzea guizóna itzeéqui éscu oñetaic / EJ55,165

zure escu oñac beceñ gauza bearra baliz ere zuri becaturaco bidea ematen dizun ori / HE07,337

estutze-lasatze(ak)

lepoko zainen eta nerbioen hestutze-laxatzez bere oka eginaren gainean iraulkatuz burua / HE39,19

ezpain-masailak

kasko-kopetetan orbura-koskorrak eta ezpain-matrailletan zauri-aztarna bat baiño geiago nabari zaizkio erortzean egiñak / EJ03,32

frikari-afrikariak

frikari-afrikariak garbi bereizten ditu; baita n, l eta r-ren ondoko hotsak / EJ80,29

gabon-eguerriak

gabon-eguarriak naiko tristeak zituzten Bordaberri'n / EJ62,39

galde-erantzunak

alare, galderantzunen arabera zerbait oartzten bide da; Juantxo gogo erneagoa baida / EJ03,31

Galileo-Newtonak

Lorentz-Einstein doixtafen asmakizuna da, eta Galileo-Newton'ena zuzentzen du / HE24,24

galtza-jakak

kaltza-iake lodi astunak / EI99,141

gatz-biperrak

ez da beti ele hautatua eta pollita: bere gatz biperrekin / HE56,12

gau-egunak

laturan ereman nintuzken nere gau egunak / HE59,28

gau-neguak

gau-neguen itxuraren azpian izkututzen zaigun heriotzeak / HE27,319

gaztain-ezkurak

gaztain ezkurren indar berriaz inarrausirik zintzarri / HE18,70

gibel-erraiak

eta gure gabon-aparia auntz ori izan zan: aurrena, gibel-erraiak; gero, gixadu ederra / EJ49,46

Gipuzkoa-Nafarroak

Gipuzkoa-Nafarroetako aditza / HE27,385

giza-emakumeak

Jainkoak garbi asko eman ziguk gizaemakumeoi geron uztarria jasotzeko agindua / HE57,118

ezkontza arazo ori, Jainkoak giza-emakumeen bizkar parre egiteko asmatua dala-ta / HE57,119

giza-eme oste

giza-eme oste andiak eltzen dira Urkiola mendira / HE21,27

gizon-emakumeak

guzon-emakumeak / HE08,80

badira nonbait, Euskal Herrian edo, euskaldun izeneko gizon-emakume batzuk / HE27,309

hango zabaldietako gizon-emakumeen hizkera / HE27,362

guzon-emakume = hombres (en general) / ED46,139,200

gizon-mutilak

abea lakoxe gizon-mutil sendokoteak ikusten ginduezalako / HE21,74

gogo-bihotzak

ez zauden sekulan lo haren gogo-bihotzak / HE32,11

nahigabe iragan berrien ondotik gogo-bihotzak goratzen eta eztitzen zaizko / HE43,14

hiriaren gogo-bihotzetan ... sartzeko gogo bizi bizi bat erne zitzaidan / HE33,3

gogo-bihotzak bete zitzaizkion hango argiaz / HE59,16

gogobihotzak aberastu beharrez / HE59,10

orai gogobihotzak alegrantzietan ditutzu! / HE59,21

eta erakhar ditçatçun gure gogo bihotçac / HE06,115

eguiçu, othoi, çure graciaz, finca diten ene gogo bihotçac / HE06,54

har çaçu beras usaia saindu bat, çure bihotcen Jaincoaren presenciaz /
HE06,91

gogo-uste

zalantzan dabiltzanen gogouste larriari / HE31,20

goi-behe

gorputz sendoa eta goi-bei luze-xamarra / HE31,82

idazle bezala duen goibe eta balioa / HE26,273

luzexka sudurra, goi-beez beintzat / HE17,39

goi-beheak

onetan ere, jakiña, mundutar gauza orotan bezela, goi-beiak bear dabe /
EJ06,85

goi-behera

gure bizitzan ikusi degu makinatxo bat goibera / HE25,66

goiti-beheitiak

irlandararen goiti-beheitiak / HE30,203

goiz-arratsak

beguira, gazteac, ez utzi goiz-arratsetaco jayera, eta sacramentuac
prestaera onarequin eta sarritan artzea / HE07,327

eta ona cergatic au eracusten dan goiz arratsetaco jayeran / HE07,110

goiz-arratsetaco jayera, sacramentuac ongui artzeco prestaera / HE07,82

goiz-arratsaldeak

solasean, xitxuketa, berotzen, baderamatza goiz arratsaldeak / HE59,83

gora-behera

egilleak ez digu ematen bere bizitzaren gora-bera baizik / HE50,12

ango berbotsa, ango joan etorri ta gora berea, ango ankeai ta besoai
eragitea zer zan! / EJ59,61

ceimbat gorputzeco gorabera...? / HE20,151

aho-hizkeraren gora-behera, itzul-inguru eta aitzin-gibel guztia

errege'k politikako gora-bera batengatik baitu zunean / HE28,72

aballarequin erabilli batzuec gora-beera eman-ondoren, Goliat-i bota zion /
HE45,210

gora-bera gutxi daukalako / HE16,123

beroni zor zaizka, gogo lurgoiien irriek gora-beera / HE17,35

uzteko, beingoa gora-beera / HE17,41

ez da argira gora-bêra ageri / HE18,37

iraupenerako duen gora-beheraz / HE26,272

erresumen arteko gora-behera / HE59,13

gora-beherak

garai artako gora-bera asko datozkit / HE50,45

gora-behera aundiak ikusia zegoan / HE22,14

hamabost urteren gorabeherak ireki duen hosina / HE27,334

biziari buruzko goraberakatik / HE34,55

tajuzko arauak grammatika gora-behera asko erabakitzeko / HE26,290

eguneroko gora-behera utsak / HE17,34

batzarrea, aurtengo gora-behera / HE17,44

gainerako gorabeherak gainaldekoak behintzat, laburkiro konta daitezke /
HE27,336

aho-euskararen biraldakuntza, gora-behera ta astin-aldiak / HE26,264

amaika istillu ta gorabera izan genitun / HE23,73

orra, ba, zori itsuaren goraberak / HE21,102

iragan ditugun gora-behera eta xuri-beltz guzien artetik / HE32,10

nere herriaren ibillaldiak eta gora-beherak / HE33,19

horrexek eraginda izan zitzaigun horrenbeste problema eta gora-beheretan
bide urratzaile / EI94,54

laborantzako gora-beherak ahantzi gabe / HE59,19

sozialismoa dela-ta azalduko diren gorabehera guztietan / EI94,73

ttipian ikusi lekuez eta erabili gora behera / HE59,25

gorotz-pixak

2 gañen irudia gorotz-pixak zer daukaten / EF92,23

arnasa botatzetik sortzen dan karbonikoa geitu egiten zaio aizeari ta baita
gorotz-pixak artzi egiten duteneko gasa ere / EF92,88

gorputz-izpirituak

erretorearen espezialitatea gorputz-izpirituak harmonioski konjugatzean
zegoen / HE39,37

gose-egarriak

berak gure gose-egarriak kentzen alegiña saiatu gure onerako eta bietatik
bat gaixotu / EJ49,83

greko-latinak

hunen lagun zetorkien greko-latinen zibilizazionerat / HE30,227

gudari-langileak

iztietan, gudaritzan bezala, gudari-langile eta zuzendariak beñak dira /
HE24,19

guraso-umeak

Jesusen berezki elizaratzea; ta guraso-umeei an ark orduan erakutsia /
HE13,36

gurutze-nekeak

ez eta lagundu gabe ere beren gurutze-nekeak eta kuezkak eramaten /
HE13,142

hamarren-primiziak

amarren-primiciac = primicias / EI31,215

hanka-besoak

asto txiki bati anka-besoak lotu ta oiean nola sartu zuten / EJ79,39

hanka-lepoak

edo haizto batez sabela ideki eta esteak atera, begiak hustu eta hanka-
lepoak moztu / EJ48,24

haragi-hezurak

gorputzaren aragui-ezurrak, zain-muñak, eta gañerako gauzak, aisa ta pozez
beterik / HE13,114

hatz-begiak? cf. azbegiak

beste edozein gizakiren atzbegiak ezagutu nai ditugunean / EC70,41

hego-sartalde

lehenik Galliaren hego-sartalderat aldegin zutela / HE30,213

hezur-azalak

gizaitxuratik hezur-azalak eta urdail erori bat baizik geratzen ez zitzaion
gizon hari / HE39,100

hezur-haragi

hemen, ordea, ez gabilta hezur-haragizko gizakien artean / HE27,337
egiazko gizona da Jesus, ezur aragizkoa / EC70,26

hezur-mami(ak)

gizon ospetsuak ezur-mamitan ikusteak / HE17,22

ezur-mamiz ezagutzen nuenik / HE17,23

zein ezur-mamirentzat opa ez diteke / HE18,96

hezurmamitu

aurreritiz eta mitoz hezurmamitutako aurre-kultura besterik ez da /
EI94,21

hoben-kulpak

eta emengo oben-kulpak, eta ibillera makurrak, arantzak dirala / HE13,130
legueko bide nekagarri zuzen onetan, utzi naiez nago nere oben-kulpa guzien
kargatzar astuna / HE13,124

oraindañoko nere charkeriak eta oben-kulpa? ez ote naz oriekgatik /
HE13,118

hortz-haginak

ez iateak galtzen baititu hortz-haginak / HEAX,53

hotz-beroak

gaitz aldera, ta makur artzeko nago nere Jaungoikoak onez niri igortzen
dizkidan otz-beroak, kezak eta nekeak? / HE13,34
hotz-beroak, mugimenduak, burrukak / HE56,8

ibar-mendiak

zeruko odei urdiñ urdiñak asi dirade goibeltzen, bai eta ere mundu guziko
ibar mendiyak tristetzen / EJ76,131

idi-behiak

abereek ez dute naiko osijenoa izango, bada adiñeko idi-beiak / EF92,87

ikasle-irakasle(ak)

idazle, kazetari, irrati-hizlari, ikasle-irakasle, andereño eta abarri
mesede egiten diegulakoan / EJ56,10

ile-bizar(rak)

ille-bizar txurien esi-barnean / HE17,23

ingeles-normanak

halaber engel-norman bertakotuek / HE30,211
engel-normanen inbasionearen ondorioz / HE30,233

ingeles-saxoi

gehienak, aldiz, engel-saxoinak ziren / HE30,208

ipar-sartalde

Alemaniako ipar-sartalderat / HE30,212

ipar-sortalde

horrela hustu zuen bertako jendez uharteko ipar-sortaldeko eskualdea /
HE30,211

ipuin-kontu(ak)

naiz eta oso poliki idatzirik egon or dakarkizuen ipui-kontu oiek /
EJ05,152

ipuin-mitoak

gure ipuin-mitoak, gure poesia / HE27,386

irribarre

aingeru-begiak irriparrez aitortegitik irten-berri zetorren zorion-izpi
jario, bere barnean iduki eziñezko misteri zerbaiten pozez / EJ03,12
mordoilokeriek sorterazten zuten irrifarrea ikustea / HE27,367
Patrixi'k irri-parre arekin artu zuan semea / HE57,124
arpegian "arpa-jotzeko" irri-parre gaiztoa, agiri zutela / HE57,118

isats-lepoak

isats lepoak geldi daduzka / HE18,76

iskanbila-zaratak

amezkil-amezkiletan aurrak etxeratzean amaitzen ere dira ango ixkanbil-
zaratak; ordu pare bat lenago enara-kirrikillen garraxiak / EJ04,10

itsas-lehorrak

harek agindurik itsas leihorretako sarkuraren idekitzea ardietsiko deiela /
HE59,115

itsas-mendiak

Jainko maitearekilako hitzaldiak aipatzen eta bihotz barruko itsas-mendiez
kanta egiten / EJ05,155

itsasgizon-ikazkinak

itsasgizon ikazkin, negu-gau luzetan, gordin jarduki bitez ontzi-txaboletan
/ HE18,107

itzulinguru

aho-hizkeraren gora-behera, itzul-inguru eta aitzin-gibel guztiak /
HE26,277

konsidera itzatzu haren bideak eta bidexkak, ioan-ethorriak eta
itzulinguruak / HEAX,35

ordea hargatik itzul inguru heken buruan, lotara bere ohe berora bihurtzen
da / HEAX,47

bihurgune eta itzulinguru gehiegirik / HE27,371

honek, itzulinguruz bederen, jendearen bihotzetan sua bizteko erreka
hoberik badu / HE27,315

izen-abizen

eskatu euskun geure izen-abizena ziñaldari edo testigotzat artzeko /
HE21,42

izen-abizenak

orain zeure izen-abizenak esan dozuz euskera zeatzean / HE21,56

Pastor Izuelak izen-abizenak nola zituan eta noiz il zan / HE53,13

izen-deitura

ez dugu Domingo Lezo-ko hau, izen-deitura bereko beste batekin nahasi behar
/ HE33,55

Gaspar Irigoien-eko zen haren izen-deitura jatorra / HE33,59

izen-deiturak

ez da liburuetan iñor ere ageri, izen-deitura oiek dituanik / HE53,16
emengoxea zan bat: Inazio Orbegozo uste det zituala izen-apellidoak /
EJ66,15

Joxe Tolosa Etxeberria, izen-apellidoak / EJ66,65

iñork ez dit aren izen-deiturarik eman / EJ67,101

emen ez du eskutitzak gipuzkoarra esaten, erriaren izena baizik; eta
ondoren izen-deiturak dakarzki / EJ67,64

jainko-jainkosak

jainko-jainkosak aurrenik / HE27,323

jaiotze-haurtzaroak

Joanesen jaiotze-haurtzaroak / HE52,8

jaka-prakak

txintxonezko jaka-prakak: orixe zan jaiegunetako jantzia / EJ59,93

jan-edan

jan edanaren gozua; contuemonaren gaistua / HE20,122

orrelako jan-edan tentagarriari gerrikoa ongi lotutzen ikastea da / HE50,43

nekez asmatuko ziate jan edana bezalako inbenturik / HE39,54

iendea alferkeriari, ian-edanari, erran-merranei eta aisiak dekhazkeien
gaixtakeria suerte guztiei emanen zeuela / HEAX,29

makutsik eta jan-edanetik ondotoxo, ekin zioten alkarri zirika / HE57,118

jan-edanak

bide guzian etzuen Jesusek artzen amaren bularra beste jan-edanik / HE13,11

jan edanez partzea pentsatu zuten beren huts profesionala / HE39,53

jan-edanak maite zitun noski / HE28,85

gerra aldiko jan-edanen ornitzaile edo arduraduna / HE33,95

joan zituan deabru etxera peperen jan eranak eta jolasak / HE19,97

asto bat zeukaten an beren jan-edanak eramateko / HE29,65

janari-edariak

bide zabalak egin zireanetik galdu da bide luzeak oinez egitea ta bidez
ibilteko yanari-edariak zořotxo baten sartu ta sorbaldan dingilizka
eroatea / EJ06,72

jatedakada (jate + edate)

dantzan egin eta jatedakada bat egitearren / HE21,27

jaun-andreak

uste det, jaun-andreak, emen bildu geraden danok euskeraz aziak izango
geradela / HE24,138

jaun-andrechkilen janhari hauta / HE51,48

jaun-andreak koplatzen egin dute lana / HE18,131

bazkari edo afari batean etxeko jaun-andreak altxatzen diranean / EJ64,106

joaiten naiz jaun andere (berriz) heien lakhetzera / HE60,155

"agur jaun andereak" gora nuen erran / HE60,189

jira-bueltak

doinu oso berezia du, jira-buelta batzuetan olentzeroko parte bat oroitzen
du / EB87,33

joan-etorri

joan etorri biziaren zurrunbillo zaratatsuak irentsita / HE34,63

arratsalde argia gaurko au, ta joan-etorri bizia kalean / HE34,47

bost kilometroko joan etorria egin bear zuen ortarako / HE25,13

jun-etorritxo bat egiteko asmoz / HE23,88

"Indietarako joan-etorriko ontzidia" eratu zen / HE33,95
 denbora asko bear izan duk emendikan Simonenera joan etorria egiten /
 HE19,82

Donapaleu'ra joan-etorria / HE17,38

joan-etorriak

behin egin zituen joan etorri batzuk mutil batekin / HE39,91
 geznarien joan-etorri iradukorrak / HE21,68
 heken nekeak, travailluak eta ioan-ethorriak konsidera ditzagula / HEAX,35
 konsidera itzatzu haren bideak eta bidexkak, ioan-ethorriak eta
 itzulinguruak / HEAX,35
 bizitzearen eta ioan-ethorrien konsideratzea / HEAX,41
 luzamendutan, eta ioan ethorritan ibili gabe / HEAX,83
 zimaurrez gañera, atxur, laya eta ostiango joan etorriak / HE19,69
 ainbeste joan-etorrik, ondoren ederrena izan zuten Kaxilda'rentzat /
 HE57,144

judu-kristau

pagoen gizalegeak handiesten eta judu-kristauenak gaitzesten dituzten
 bertuteak / HE30,229

kafe-edariak

nahi duk pilotan jokatu, goizeko kafe edariekin? / EJ04,55

kale-plazak

kale-plazetan behin eta berriro entzunaz buruz ikasiak baititugu / HE33,25

kanta-soinuak

gomuterazoten dituz, angueru ta limboco aita sanctuac esan cituezan canta-
 soñu gozoac Jesu Cristori / EC61,108

kapa-sonbreroak

kapa sonbrero oiek salduta, etxeko alajeriyak, gañera berriz ganbaratikan
 artuak eta gariyak / EJ67,266

kasko-kopetak

kasko-kopetetan orbura-koskorrak eta ezpain-matrailletan zauri-aztarna bat
 baiño geiago nabari zaizkio erortzean egiñak / EJ03,32

keja-min(ak)

iñork etzekan keja-miñik / HE54,163

kezka-neke

nere gaizkiari zegokan kezka-nekea: bada ez gau ta ez egun uzten nau
 baketan / HE13,131

kezka-nekeak

leguea (sic) zuzen bizi diranen nekeak eta kezkek, kezka-neke gogorrek dira
 / HE13,122

kontu-kantuak

kontu-kantuetan eliza airatua delarik / HE52,19

korapilo-objekzioak

plan huni jarri zaizkikoen korapilo objezinoak askatzera saiaturen gara /
HE26,290

lan-beharrak

esquiñi jaunari egún atacó gogo, asmo, guraria, eguiguera, ta lan-behar
guztiac / EC61,80

lan-irabaziak

erriko lan-irabazi guziekin / HE13,23

lan-nekeak

beren lan-nekeen alde emain diet nik, bai, dezakedanak bezala / HE13,141

landa-baratzak

maitez gor, gautar maitaleok: gizenden landa-baratzetan beleak daude, hitz
egile / EJ50,61

larre-sasiak

bere larre sasietan / HE51,40

lehen-orainak

lehen-orainak ditut begien aurrean soil-soilik bihar-etzitakoei nolabait
ere antzemango badiet / HE27,392

leon-kastillo

leon-kastilloan bezala da: arrantzaleak oraingoan atuna jan, eta hurrengoan
atunak arrantzalea / HE27,310

lepo-belarriak

piltzarrez lepo beharriak kukutuak ipar haizea azpitik goiti daldaratz /
HE59,83

Lorentz-Einstein(ak)

Lorentz-Einstein doixtañen asmakizuna da, eta Galileo-Neuwton'ena
zuzentzen du / HE24,24

lukainka-solomoak

urdai cielgati ta lucainka-solomuacaz eguingo dogu coipatsu / HE20,104

luma-paperak

luma-paperak bertan bera utzi izan balitu / HE17,11

lur-zeruak

Ameriketako lur-zeru bereziak begietarik ezin barnago sartu zitzaizkion /
HE59,6

luze-zabalera

bakoitzaren itzaldien luze-zabalera neurritsua begira dezan / HE38,155

mahats-ogiak

mahats-ogirik ez duk ez sortzen / HE51,47

mairu-beltz(ak)

maomaar mairu-baltzen gerratera joanak ziran / HE31,31

maisu-maistrak

eskola hauetatik irteten diren maixu-maistra berriak elebidun atera daitezen / EJ56,107

maixu-maistren eskola unibertsitarietan euskara sartzeari buruz / EJ56,105

marinel-merkatariak

baña zergatik ote dira mariñel-merkaterien (sic) orrenbat perell-neke ta gal-bide? / HE13,144

markes-dukeak

zintzoki aitortuz, pena ematen du arabar xalo honek markes-dukeen jauregietako literatur guduxketan nahastuta / EJ00,184

mendi-zelaiak

mendi-zelaietan jauzketa ibiltzen usatua / HE32,20

antxe ibiltzen ziran batera eta bestera, naiz Bizkai barruan eta naiz Araba'ko mendi-zelaietan / EJ60,17

mingain-begiak

zakurrak makilatu eta harrikatu, katuei mihingain-begiak atera / EJ48,24

mutiko-neskatoak

gizonen atzetik ebiltzan mutiko neskatoak baziarduen, bitartean / EJ59,64

mutil-neskak

gero mutil-neskak biña-biña alkarri besoetatik elduta / HE21,60

igaro ziran beste neska-mutil sokatxo bi / HE21,61

nagusi-etxeoandreak

Arbideko nausi-etxekanderen semea / HE32,9

nagusi-etxeoandreak ere etziran gaizki portatu / EJ62,51

bañan aiek nagusi-etxeoandreak bakarrik edaten omen zituzten / EJ49,97

eta nagusi-etxeoandreak oso euskaldun eta oso leialtasun aundikoak ziran benetan / EJ49,93

nagusi-etxeoandreak oso ondo artu niñuten / EJ62,39

nagusi-etxeoandreak ere eskumiñak bialtzeko esan zidaten / EJ62,56

gogorapen auek sarri izanagatik, oso gustora bizi ziran nagusi-etxeoandreak / EJ62,10

nagusi-morroiak

nagusi morroyen, maisuaquin icasleen, etc., arteco tratabideac / HE40,85

nahi-gurak

artú eizuz, jauná, nire nai-gura guztia / EC61,70

nahigabe-pena-nekeak

aguitz andiagoak zirala orduko Jesusen naigabe-pena-nekeak

nazka-izugarrikeriak

nazka-izugarrikeriak literaturan maite dituzte / HE27,363

neba-arreba

amaika mokokaldi sortzen da neba-arreben artean / EJ03,16

nekapen-tormentuak

neque-pen-tormentuac = penas y tormentos / ED46,134

neke-gurutzeak

nola guk eraman bear ditugun gueren neke-gurutzeak

/ HE13,124

anitz aritzen diran neke-gurutzeak. Zabilta bada, ori zuk zere soñean /

HE13,119

ais-aski jasoko ditut nik nere neke-gurutzeak, ais-aski eramain ditut nik

nere miñak / HE13,120

neke-kezka

Jesusek eraman... zuen neke-kezka... guzia / HE13,22

neke-kezkak

edo lurrekoen eskutik etorri oi diran neke-kezkak, eta naigabe guziak /

HE13,129

neke-lanak

neque-lanac = penalidades / EI31,69

neke-oinazeak

guda luze baten neke-oñazien ondoren etzuten etsitu / HE28,78

ez da cristaua añ jaquiñecic, non Jesusen neque-oñaceen, eta eriotzaren

berri ez daquianic / HE07,246

neque oñaceak igaro = sobrellevar penas y dolores / EC48,563

neke-oinazeak = penas y dolores / EC48,216

neke-oinazeak = penas y dolores / EC48,117

neke oinazeak = sufrimientos / EC48,70

sagararaño Jesusec gugatic igaro cituan neque-oñaceac / HE07,245

neke-penak

zugatik artu nai ditut nik ere nere neke-pena ta naigabe guziak / HE13,29

neska-amonak

poza gaintzen da neska-amonen biotzetan / HE18,84

neska-mutikoak

nexka-mutikook ezagutu bitarteko / HE17,16

neska-mutikoak beraren inguruan dabilozan bitartean lasai egon oi dira

beren gurasoak / EJ03,10

berekin neurtzeko indarrik ez zuten neska-motikoak masailekoz josi eta abar

/ EJ48,24

eta esaiezu amabi-amalau urteko neska-mutikoei amor eman dezatela / EJ03,16

neska-mutilak

neska-mutillak bikoka asiak ziraden / HE18,46

toki artan elkarren arteko naitasunaz zoratu emen ziran neskamutil bi /
HE24,52

nolako erromeriak egiten zenituzten hauzoko neska mutilek Goieteko landan /
HE39,57

neska mutil gaztetxoei irakurtzea komeni ez zaizkien hamaika gauza /
HE27,297

neska mutil bikote bat garela pentsatu ... eta elkarrekin egon / HE39,96

neska mutilak ez bagara ere ar emeak ba gaitun behintzat / HE39,96

alkar ikusi ziranean neska mutillak / HE31,31

neska mutillak ez dira asarre / HE18,80

erabaki eben neska-mutil maitemindu bien artean / HE31,28

neska mutill bien arimak dagozala gordeta arrien barruetan / HE31,28

neska mutil bien aize-txistuzko kantuak / HE31,32

neska-mutillak bere sasoiak! / HE57,132

artan jarraitu zioten neska-mutilok puska batean / HE57,147

neska-mutilak ibiltzen dira gaubean isil-ostuka eskuetatik alkarr artu ta
amodioan burruka / EJ70,62

ia, bada, neska-mutilak: zuen dantzarako zaletasuna eta sasoiak Deba-ko
plazan erakuts! / EJ48,15

neska-mutillak batzuk ezkontza-bideak austen bazituzten, alkarri bertsoak
jartzea lendabiziko lana / EJ62,84

gure Jainkoak ez ote ditu neska-mutil batzuk asarretu araziko? / EJ62,84

lau oin, bi ta bi, neska-mutillak arraun, lur-joaz; geldi-geldiro dijoaz /
EJ50,84

gure errietako atso-agura, andra gizon da neska-mutilak / EI99,139

neska-mutiltŕuak buruz irakastea / EI99,139

bada neska-mutil gaztetŕuak / EI99,140

neskato-mutiko(ak)

igande arratsalde batez neskato mutiko talde bat azaldu zen Larraunera /
HE39,109

neskatxa-mutilak

sarritan joaten ote ciñan festetara, eztayetara, edo nescacha mutillak
batzarreetara / HE07,142

norman-frantses

handikiak norman ziren etorkiz, eta norman-frantsesa zuten hizkera /
HE30,208

ogi-ardoak

ogui-ardoak = pan y vino / ED46,202

ogui-ardoen azalpean = bajo apariencia de pan y vino / ED46,200

ogi-ardoen antz eta irudiak = apariencias del pan y del vino / EC48,54

ez gueratzea sacramentuan ogui, eta ardoric, baña bai ogui-ardoen anz, eta iduriac / HE07,253

ez da guchiago guertatzen sacramentuan ogui-ardoen anz, edo accidentequin / HE07,253

nola izango luqueen ogui-ardoac eguiaz an arquitzen balira / HE07,253

oihan-mendiak

oihan-mendiak zelhai-bazterrak / HE51,46

oihu-marruak

laister ziran atzetik oju-marruak / EJ60,54

oin-eskuak

huin-eskuyak itzaturik / HE01,32

odol bizizko iturri eguiñak nere oñ-eskuak / HE13,123

oinaze-minak

circuncisioneari çatcheizcon oinhace minac / HE05,110

on-gaitzak

lehenik bi hitz erraiten ditu pilotaren on-gaitzez / HE59,10

bainan mundu huntan, J. Christoc beçala hemengo on gaitcei behatu / HE06,101

ondasun-medio(ak)

ondasun medioen jabetza pribatua desegindakotan / HE37,113

ontzi-txabolak

itsasgizon ikazkin, negu-gau luzetan, gordin jarduki bitez ontzi txaboletan / HE18,107

orro-soinuak

an ziran inji eta anju eta orru-soñuak! / EJ49,126

osaba-ilobak

landa baten erdi inguruan osaba ilobak / HE39,81

çola Franziska! -esan zuten osaba illobak / HE19,32

oharturik berriz ere osaba-ilobak, beti bezala, piko eta piko hasten zirela / EJ72,43

osaba-illobak asarretu-papera ederki egin zuten guri jartzeko gerra / EJ60,87

osaba-izebak

hunek, ..., ez zituena osaba-izaben parteak erosi, Topetiaz jabetzeko? / HE43,8

pago-haritz-pinudiak

pago-aratx-piñudoien kerizpei-kerizpetatik, beruntza / HE31,84

paper-agiriak

urrengo larunbata goizerako gerturik zeuzkaten legezko paper-agiriak eta baita lantokia billatua ere Bordeleko usina aundi batean / EJ03,74

patata-ilarrak

pozik bidali nezazkiokean gaur pattatta-illar berriak eta legatz-mutur bat bedere / EJ03,52

peril-neke(ak)

baña zergatik ote diren mariñel-merkaterien (sic) orrenbat perell-neke ta gal-bide? / HE13,144

poz-atsegin

poz-atsegin gozo bat / HE08,99

aita besoetako, don Pedro laztana, nire poz-atsegina bazentoz gugana! / EJ70,100

eta tratabide au barrungo mella eta poz atseguña ezta / HE40,32

poz-atsegin(ak)

zure jayotzaz, zure bizitzaz poz atsegiñez beterik, bañan nekaldi ta eriyotzaz nola gauden kupiturik / EJ76,126

tabernan dagoen picarotzarrerañocoac poz-atseguñez beguiratzen dion erretrato burlagarrirañocoa / HE40,16

poz atseguñ andiaz gure naigabe eta penac ordañduaz dijoan gazteria / HE40,201

ecin guizon orregandic pozatseguñic ar nezaque / HE40,93

praka-jakak

ogi zorrak kitutu ta praka-jaka mengel batzuk egin ezkerro, ezjakoe gauza andirik zizkoetan / EJ59,48

sagasti-belardiak

sagasti belardiak, gañera, beste lau golde t'erdi bai / HE22,73

salmenta

sinistu dezaten nere ondasunak salbentaren irabaziak ekarri dituala / HE19,99

santu-santak

nor legoan zeure ondoan, entzuten santu-santak ta aingeruak ta zeruak eiten dotsuezan kantak! / EJ77,20

seme-alabak

orregatik, Saibururen seme-alabak osaba txikia zuten Txirrita / EJ79,112

gurasorik gabe seme-alabarik ezin izan ditezken moduan, lorarik gabe ume edo landare beñirik ez litzake sortuko / EF92,7

seme alabarik izan ote zuten ez dakigu / EJ76,10

Alkain'en seme-alabak eta senideak, illabetetsu beren mende eduki zuten /
EJ60,21

eta eurok osasunagaz artuten badozuz, Gatikako seme-alabak itzel poztukozuz
/ EJ77,19

amar seme-alaba azi eta ezi, gu bizitzeagatik zeu etziñan bizi / EJ69,61

Txanton-en seme-alaba gazteei honela mintzatu zitzaien / EJ48,14

elizarentzat irabaci eta bictori gueyago irichi ditu bere seme-alaben
biotzeco negarrác / HE40,216

eta bere emazte eta seme-alábac gauz oriec eguitea, ozta irentsi oi du /
HE40,79

iñolaco quezca eta bildurgabe beren seme-alabai ematen diezten / HE40,94

edo ama ónac beren seme-alaba guezurtiaquin eguiten duten hura bera eguiñ
bear dala / HE40,125

aita-amak, Kalixto ta Joxepa; seme-alabak Iñaxio, Lurdes ta Periko / EJ62,9

sarritan esqueintzen ciozcala jaunari doayac, bere seme alabac becaturen
batean erori etzitecen / HE07,41

seme-alabak mundu onetan biok ginduen sortu, nola bear dan badaki bañan
lanerako zait alpertu / EJ67,262

seme-alabak orduan konturatzen dira zeñen utsunean gelditzen diran /
EJ60,125

seme-alabak azi giñuzen maite-maite, goxo-goxo / HE25,53

etxeokak eta seme-alaba berberak / HE28,58

nolako seme alabak eta ilobak dituzulakoan zaude bada? / HE39,57

amaren hiltamuak bost seme alabak erakarri zituen Larraun zaharrera /
HE39,41

zortzi seme alaba bere eta hiru inoren / HE39,11

zure seme-alabei bakea ta zoriona emon deioela Jainkoak! / HE44,19

ez dot uste zure seme-alabarik honela eukiko dozunik / HE44,20

berac eta beren seme-alabac onen uztar-pean bizi bearco zirala / HE45,197

lau seme-alaba euki ebezan / HE31,93

zortzi seme-alaba izan zitun / HE28,80

ia noiz egiten ditukan hik bi seme-alaba nik bezala / HE35,30

guziok dakigu zailena ez dela seme-alabak egitea / HE35,30

zazpi seme-alaba ditu / HE35,77

zortzi seme alaba dituzte / HE35,79

Lukainka deitu zituzten haren seme-alabak / HE33,5

bederatzi seme-alaba euki dituez / HE31,55

euskeria gorde eta seme-alabai erakutsi deutsezuelako / HE31,5

amabi seme-alaba ziran Torrezarrekoak / HE31,13

ainbeste seme alaba euki duaz / HE31,19

nauca zurtuta zure seme alaben lotsa onac ta moduztasunac / HE20,105
 oneec dauqueenian escubide ta auqueria emoteco gura dabenari seme-alaben
 artian / HE20,108
 Karboneo'ren seme alabak kolokatu artean / HE23,130
 iru seme-alaba izan zituzten / HE25,12
 10 seme-alaba (lau mutil ta sei nexka) / HE24,12
 seme-alabarekin alargun gelditu / HE23,23
 egilea eta egilearen seme-alaben arteko harremanen korapilo luze bihurria
 / HE27,300
 emakume alarguna ta bere seme-alaba biak / HE21,71
 seme-alabak mundura ekartzeko artu bear izaten dituzuen izkutuko lanak /
 HE57,119
 ezta ere seme alabarik izan zuten / HE53,17
 geienak ezkonduak eta seme-alaba azidun gurasoak ziranez / HE57,118
 bataio liburuetan ez degu arkitu Agustin eta Maria Katalinaren seme
 alabarik / HE53,18
 seme-alabak ere konturatu dira gurasoen tristuraz / EJ62,16
 eta, hein batez, gurasoen eta seme-alaben arteko ulergaiztasun ezaguna /
 EJ51,51
 seme-alabek euskeraz ez dakite, beren etxeetan erdera baitzan hizkuntza
 bakarra / EJ51,33
 bost seme alaba izan zituzten / HE61,12
 eskola aundiago ez ematekotan, seme-alabak lenbaitlen lan zerbaiti lotzea,
 denik onena / EJ03,28
 zazpi seme-alaba kuttunentzat iñundik ere azkurririk lortu ezin, bearrenik
 zaien garaian! / EJ03,14
 garai ortantxe bear da ama biziki arduratu seme-alabak onbideratzen /
 EJ03,30
 txori-kabiaren antza dik familiak; egan ikasi orduko, beren kabitik anka
 zegitek txori-kumeak; seme-alabak berdintsu / EJ03,55
 ez berak, ez bere emasteak dakie euskerarik eta orraitino, bere seme-alabak
 gueuk leguez euskeraz berba eguiten dabe / EJ07,2
 solasean apur bat egon ondoan, guziz seme alaba ttipiekin / HE59,85
 atso-aguraak seme-alabak an eukiten dabez / EI99,140
 izaten dira Urlia edo Berendia-n seme-alabaak / EI99,140
 euskalzale irakurten daben baten bost seme-alabak / EI99,160
 seme-alabac oean alcarre-gaz badatzaz; edo era-batera gurasoa caz, edo
 senar-emasteac dagozan guelan / EC61,132
 Simon Etxeberria'renean ote zeuden, bear diran galdeerak egin dizkiegu bere
 seme-alabai / EJ67,73

beste familia bat ageri da Senperelarre'n bizi izaten, Rufino Etxeberria
bere emazte Joakina Lasa ta seme-alabakin / EJ67,54

Juan Joseren seme-alabetatik irugarrena, Jose Antonio, etxerako gelditu zan
/ EJ67,53

euzkotarren ta ez-euzkotarren artean seme-alhabak hola diskriminatuta
zegozen / EJ61,23

seme-anaiak

agur bat eginik mendi artan gelditzen ziran seme-anaiak / HE54,150

senar-emazteak

sukalderantz doaz senar-emazteok berehalaxe / HE44,15

Booz eta Rut senar emazte gogoangarriak / HE45,207

Belen-go senar-emazte Elimelec eta Noemi ere bi semerequin Moab-co
erreinura joan ziran / HE45,202

eldu ziran lengo egun batez senar-emazte batzuk / HE21,51

senar-emazte aien adiskide bat / HE21,51

zoriona euki eben senar-emazte barriak / HE31,36

1848-an "Hegilus" senhar-emazten heriotzeaz / HE43,14

oraindik eztakigu zer dan senar-emazteen arteko aserrea / HE16,36

Patxi ta Antoni, senar-emazteak / HE16,46

senar emazte, alor, mendi, zelai, beor, arkazte pozaren zirrara barnean
bezate / HE18,18

senar-emazte ayek mundu ontan zorionekoak izango dituk / HE22,59

barruan etozan senar-emazte antzeko bi / HE21,41

atralaca dabilz beti senar-emaztiak / HE20,222

arritzekoa gerta zitzaien gure senar-emazteoi / HE57,121

senar-emazte batzuek, "atea nolako, zerraila alako" / HE57,120

senar emazteek buruz buru jan dute / HE52,12

senar-emazte bien izenak leio gaineko arrian agertzen dira / EJ65,25

denbora hartan Buen-Retiron bizi zituan bi senar-emazte, senarra Pacheco,
emaztea Incarnacion / EJ72,36

emen daude senar emaztiak, sagardoz eta matzez osoro betiak, beti burrukan
bizi ziran bi maitiak / EJ76,137

edo senar-emazteac alcarrequin bicitzeco zucenbidea ematen duen leguea /
HE40,198

onela dira aita-semeen, senaremazteen, anai-arreben, buru zaguiaquin
aguindupecoen / HE40,84

semea aitaren martxa artzen ari zala-ta, onera jira bat egiteko asmotan
zeuden senar-emazteak / EJ62,58

kontu batzuk esan zituzten senar-emazteak; baña Kalixto nekatuta zegoala-
ta, oiera joan zan / EJ62,81

senar emazteak bata bestearen ondoan eserita arkitu ziran / EJ81,26
 beguira, senar-emazteac etziten ceraten oyan eratzotzen dituzun umeac
 / HE07,83

irikitzen gabilitza zuetara bideak, egiten ote geran senar emazteak /
 EJ76,41

Lazaro eta Ana Mariya ziran senar-emazteak, Asteasuko Eguzkiyaren guraso
 maite maiteak / EJ76,101

senar-emazteac = esposos / ED46,223

senar-emaztein arteco = matrimonial / ED46,222

onelaco batez baliatu zan Demonioa, paquean vici ciran, senar emazte
 batzuec gorrotoan ipintzeco / HE07,215

mando bakarra okuiluan sartu, zaldalea eman eta hasi dira senar-emazteak
 afaltzen / EJ53,103

senar-emazte batzu alegia, haurtxo batekin / EJ53,106

hauk senhar emazteak zirela dut egin / HE60,189

seme-alabac oean alcarre-gaz badatzaz; edo era-batera gurasoa caz, edo
 senar-emasteac dagozan guelan / EC61,132

alkar begiratzuz batera par-murritz eztia ernetu zitzaizen senar-emazteai /
 EJ03,57

eta ni itzulia ixil ixila bertze alderat, ez diot errepustarik emaiten, nun
 hauzoko senar emazteak hor heldu diren ateari joka / EJ04,57

urte batez, senar emazteak Arbonarat etorri ziren ardiekin bazketarat /
 EJ04,78

bazkal ondo batez senar emazteak lotzen gira beribil ixtorio batez /
 EJ04,59

guk au baguendu, guk bestea baguendu, senar emazteak ari ziran bata
 bestearen amesari su ematen / EJ07,2

mintzoz berdintsu, senhar emazte ttipi batzu orai iduri / HE59,86

ez dira senar emazteak lotsatzen / HE59,106

baderamatzate azkenean, kasik betan, senar emazte xaharrak hil-herrirat /
 HE59,108

ene hauzotegian bi senhar emazte / HE60,154

eta orregatik senar-emazte auek Italiatik Korintora etorri berriak ziran /
 EC07,56

Markina-Etšebarriko senarr-emazte bik alaba ederr bat euken zeruak emonik
 / EJ70,80

nola San Martinak baitziren, Mattinek senar emazteak gonbidatu zituen
 bazkaltzera / EJ04,78

senar-emaztegaiak

len esan bezela, senar-emaztegaiak baldin baziran, esan / EJ66,158

senar-emazte-gaiok bear tugu uztarri / HE18,133

senide-gurasoak

ai zer negarra etorriya dan senire-gurasuentzat! / EJ66,73

soineko-arropak

ken zitzala bere soñeko-arropak / HE54,155

soinu-dantzak

ez da ala, baiñan, oi danez soñu-dantza nâste / HE18,67

sorbalda-soin(ak)

sorbalda-soineko motzak eramaten dituzte / HE38,161

soro-belardi(ak)

ta, soro-belardiko lan garaian / HE50,49

soro-belardiak

mendiak, mugarriak, larreak eta soro-belardiak / HE33,33

soro-zelaiak

etxearen ingurutik doia errekoa, solo-zelaien erditik / HE31,18

sortalde-sartaldeak

har ditzagun ekerak-oxezkiak, sortalde-sartaldeak / HE27,345

sozial-demokrazia

ez da behinere azalduko sozial-demokraziaren tentazioa / EI94,73

sukalde-ezkaratzak

berdin gerta dakioko hizkuntzari: sukalde-ezkaratzetan hazia / HE59,19

tipula-baratzuriak

Ejiptoko tipula baratzurietara, bihurtu nahi bait zuten / HEAX,97

tratu-jokoak

Haritschelhar jaunak bere liburuan emaiten dauku haren tratu-jokoen berri /
HE43,11

tresna-ontziak

eskaratzeko tresnaontzi asko ormetan eskeita / HE31,85

trumoi-tximistak

egun euria hurbil ote da? ala trumoi-tximistak? / HE52,19

txori-hegaztiak

bela beltz ta onen antzeko txori-hegaztiak zeuzkaten beren kabiak zuaitz
aietan / HE54,160

uda-udagoien

gelditu leike uda-udagoien egoki bat emote

ugazaba-morroiak

sartu ziran beribillean ugazaba-morroia biak / HE21,42

ur-intxaurrak

batean ur-intxaurrak ematen tutela; bestean piku ondu ta sagar ximela /
HE18,127

urre-zilar

urre-zilarrezko arraiez josi zen hibaia / HE27,298

uztail-abuztuak!

udatiarrak girotzen dute Ondarribia uztail-agorriletan / EJ03,76

uztaila-abuztua

ikhus Euzko Gogoia, 11'gn urthea, uztailla-dagonilla, 7-8 zenbak., 39.
orriald. / HE26,291

zahagi-zahatoak

ezker eskuinetati zagi zatoak jarri / HE18,101

zahar-gazteak

nik bizpairu oar egin nahi ditut bakarrik, zahar gazten arteko parabola
huntaz / EJ65,103

Bordelen izenean egiten zen ordukotz, "zahar gazten arteko" kantuan /
EJ65,104

aiten errana segi dezagun zahar-gaztek ponduz-pondu / HE60,183

zain-haragiak

guis-orretan ekusten baditut nik nere zañ-araguiak eta nere buru guzia /
HE13,120

gueldi bitez denbora berean ar eguiñak nere gorputz guziko zañ-araguiak /
HE13,120

zain-muinak

gorputzaren aragui-egurra, zain-muñak, eta gañerako gauzak, aisa ta pozez
beterik / HE13,114

zakur-itsuak

soka-dantzaren azkena txakur-itxu biak / HE18,53

zakur-katuak

ez ote dakite kaleko zakur-katuek ere? / HE27,388

zango-besoak

neska gaztearen eskuak zarrastatuak ziren, zango-besoak odolduak / HE32,22
lau zango-besoak luze-luzea / HE32,32

nahiz izan azkar zango-besoak, hartu ditu, hartu ditu paloak / HE18,105
zankho-besoak gogor eta bizkarrian zauria / HE60,187

zelai-alorrak

aizeak, edo agorrak eraman diozkala bere zelai-alor-etako bere
sagardietako, bere baratzeko / HE13,115

zelai-baratzak

baño ainbeste zomoño iltzearekin mezede geiago izango lutekeala zelai-
baratzak, noski / EF92,65

zelai-basoak

baña emen campuetan, zelai basuetan, cer dogu guc jango / HE20,95

zelai-bazterrak

oihan-mendiak, zelhai-bazterrak / HE51,46

zelai-mendiak

txori-piñak esan genezake nekazariaren lagun onenak, beren piñipi ta
txintaz zelai-mendiak alaitzen dituztenak / EF92,65

zerri-basurdeak

zerri basurdên zati berberak ditu muxarrak barnean / HE18,85

zeru-lurra

naiago dut milla aldiz orain bezela egonda, pixkanaka-pixkanaka, zeru-
lurraren aundia ta ederra dastatu / HE34,21

zeru-lurrak

Leturiaren gogoan eta inguruko zeru-lurretan / 29,297

Iaincoac çeru lurretan merezi ditu laudorioak / HE03,1

ceru, lurren creatçaillea / HE05,109

ibilkera pausatu bezain desafiozko zeramaten, zeru lurrei zeuden lekuan
segitzeko baimena luzatuz / HE39,51

kenduko diodala zin dagit emen, artarako zeru-lurra oinperatu ta illerazi
bear ba ditut ere / HE34,38

zeure obrez nahi zaitut, Iainko aita, altxatu, zeru lurrak zeren tutzun
pena gabe moldatu / EJ80,67

ecen Iaincoa laudatcen dute, eta Iaincoac ceru lurretan mereci ditu
laudorioac / EJ80,35

zeru-lurren jabea gurutze orretan, gure salbazio-eske Aitari benetan /
EJ67,358

sei egunetan eguin cituan alabaña Jaunac ceru-lurrac / HE07,43

zeru lurren jaun = señor de cielos y tierra / EC16,48

zeru-lurrak / EC48,44

zeru-lurrak = cielo y tierra / EC48,318

"Ecce Deus". Au Iainkoa zeru-lurretan. Agur! Lurpeak ere belauna murgil
bezaio makur / EJ50,72

zeru lurrek gizonari erakuts dezoketen egia / HE59,54

Ait'eternoak zeru-lurrak behialako big bang hartan sortu zituen antzera /
EJ00

goratu egiten zaitut, Aita, zeru-lurren Jaun hori / EC70,11

hegasti guztiak bildu zituen beste behin zeru lurren egileak / EJ53,8

egun onetan alabaña utci cion Jaunac, Ceru-lurren, eta oetan arquitzen
diran gauzen eguiteari / HE07,40

içan-bedi çure icena santificatua ceru-lurretan / HE06,X

zikiro-bildotsak

zikiro bildots guriak / HE51,43

zilar-urreak

zilar urreak harat-hunat derabiltzate / HE59,40

zoko-bazter(rak)

enbata arrotzen danean, bildurgarrizko astiñaldia artzen du Hendaya aldeko

zoko-bazterrak / EJ03,39

zozo-birigarroak

Gorozikako bide ondoetan txor txor ebiltzan zozo-birigarroak, sasirik sasi

/ EJ59,40

zuri-beltzak

iragan ditugun gora-behera eta xuri-beltx guzien artetik / HE32,10

DVANDVAK 2: Izenondoko adjetibo-dvandvak

abertzale-sozialista

bretoin abertzale-sozialisten aldizkarian / HE30,207

alfer-nagi

zerk aratza hor alfer-nagia? / HEAX,33

hasuiña edireiten da alfer-nagiaren landan eta alhorrean / HEAX,41

ar-emeak

izadiko indar ar-emeen betidaniko desafioa ebazten ari balira bezain lehiatuki / HE39,77

neska mutilak ez bagara ere ar emeak ba gaitun behintzat / HE39,96

ar-eme kontuak sumin erazi zuela Lasunda pentsatu zuen / HE39,97

argi eta garbi

argi-eta-garbi azaldu digute Etxahunia-ren aztarnak nun ikus daitezken / EJ51,69

arin-alai

lan ... arin-alaiez ... naroki ornitua / HE17,66

arlotte-pobre

arlotte-pobrea naiz, baina bertso pare bat eskaini nahi nioke / HE27,401

arre-zakar

amets-goi urdiñetik be arre-zakarrera amildu / HE17,68

barre-ikaragarri

Valle Inclán-en txorimalo farre-ikaragarri horien ahotik / HE27,362

beltz-nabar

âri ille-motza dakar, beltz-nabarra musu / HE18,32

beltz-urdin

ordutik katxet jartzen baitzen eta kaskaño batez igortzen baitzinuen, beltz-urdin, hoztua / HE59,66

bero-indartsu

ez dio gueroz ibiltzen utzi nai, aragui bero-indartsuak eraguin oi ziozkan urratsetan / HE13,136

bero-kartsu

Atsularren jarraitzaile bero-kartsua / HE26,270

berri-on

ez noasqui vicitza berri-ona artzeco asmoarequin / HE07,311

bihurri-hezigaitzak

euskera âztu maite-berriaren biurri ezigaitzak menderatu eziñez / HE17,12

bizi-pitzatu

aots bizi-pitzatu batek eztarri meea lakartu / HE17,29

busti-palatal

kontsonante busti-palatalen grafiaz Euskaltzaindiaren erabakia / EJ56,21

busti-urdintsu

itxasoaldeko zero-egotaro busti-urdintsua taiatzen / HE31,44

eder oso

erderazko zenbait egunkari bezin eder-oso / HE17,66

eder-galant

eder-galant = grandioso / EC48,348

eder-garbi

Jesusen legue eder-garbiaz lotsatzen ez diranac / HE07,230

eder-ugari

euripean oso eder-ugaria zelakoan, aruntz abiatu naiz / HE34,30

egoki-erraz-labur

aren izenik egoki-errez-laburrena / HE17,67

elkor-aspergarri

amaigabeko eztabaida elkor aspergarriak izan dira / EC70,81

eskerdun-urrikalti-maitari

amaren biotz eskerdun urrikalti-maitari / HE13,12

estu-mehar

gach da salvetea, cerren estu-bedarra da ceruco ateá, ta guichi sartzen
dira an / EC61,55

ezti-mingots

zirrara ezti-mingotsa zabaltzen digute bihotzean / HE27,319

frantses-euskaldun

obeto irichi deust prances euskaldun icenecuac baño / HE20,160

gaisto-galdu

gaisto-galdu = malvado / EI31,233

gaizto-gogor-nekagarri

bide gaisto(-)gogor-nekagarria / HE13,12

galdu-gaizto

orra emen zure aurrean becatariric galdu-gaistoena! / EC61,124

galdu-galgarri

nere eroegua! nere galdu-galgarria! / HE13,17

Arrio-ren dotriña galdu galgarriaren contra irtetea / HE40,7

ah! nere zenzugabe galdu-galgarria! / HE13,34

garratz-min

lurreco neque, bear, garrazmin, gaisotasunetan gomuta zaite / EC61,66

gazi-geza

neskutsak maite zaituztet amabost urteko neskuts gazi-gezak, betidanik /
EJ50,47

gazte-eder

eta gazte-eder, eta apaindua baliz ez da sorguiña? / HE07,222

geza-gazi(tasun)

geza-gazitasuna inozentekeria garbia dun / HE39,107

geza-min

andrea, jan ezazu sagar gezamina / HE60,186

giputz-nafar

lehen-zituak, gure baithan, giputz-nafar aldeetan erne ziran / HE26,259

gor-mutu(ak)

keinuka, gor-mutuen antzera / HE27,328

gorde-estali

gorde estali = secreto oculto / ED46,46

gorri-beltz

eguzkiaz pintariko narru gorri-beltzean, ichasora zapart nai dzanga eguiten
/ EJ07,1

gorri-garratz

sagar mueta asco, ... curcubietac, gorrigarratzac / HE20,104

gorri-pintarratu

lapikoan babarron gorri-pintorratuak / HE50,20

gorri-zuri

gorri-zuri gozoa iñoiz ez dut sentittu gaur bezin garbi ta kilikagarri /
HE34,32

gozo-mikatz

Bordaberri'ko gozo-mikatzak / EJ62,5

gozo-mindun

aingeru batek dama iantzita nauko gaurr atsegin barik, bere gomuta gozo-
mindunak ezteust emoten bakerik / EJ70,121

greko-latindar

Europako hizkuntza orotan hedaturik dagoen kultur terminologia greko-
latindarra / HE26,288

gutxi-ezer

eta bearbada, aen artean icusicodaz, nic orain bota, ta guichi-ecetan
dauquedezan pobrechu humill asco / EC61,46

handi-gogorak

zein andi gogorak izandu ote ziran / HE13,9

zein andi-gogorak izan bear zuten / HE13,11

handi-musugorri

bat aundi-musugorria / HE17,44

heze-guri

igaz, gogoan dute, legortxo gertatu, ta aurten eze-gurian sasoa nai artu /
HE18,126

hori-berdeak

sudur zuloetatik "kandela" hori-berdeak dariola / HE44,19

hori-more

batzuek zuri-gorriak eta besteak ori-moreak / HE16,84

hotz-gogor

egia esan, elur-eguna baizan, eta eguraldi otz-gogor arek / EJ64,33

huts-garbi

bere euskerea da ederra, nastugabea, uts-garbia ta ugaria / HE26,267
uts garbi = puro (espíritu puro) / ED46,35

isil-ezkutu

aste-illuntzean, ixil-ezkutu, zinera azkar igesi / HE25,74
betiko bere goranahi hartan bere buruari isil-izkutuan eman ziona besterik
/ EJ00,208

izurtu-pozoidun

izurtu-pozoidun = envenenado / EI31,77

jator-berezi

euskal umore jator-berezia agertzen digute / HE22,10

kristau-demokrata

bai kristau demokratek eta bai sozialistek eskaintzen zuten gauzarik
baliotsuena seguridadea zelako / HE37,103
sozialistek, kristau-demokratekin erdi ezkerreko gobernua osatzeko /
HE37,106

lasai-berde

vicitza lasai-berde = vida licenciosa / EC48,612

latz-gogor

bide latz-gogor onetarako / HE13,13
baña zuk usteko dezu neke oriek, beren ondasun guziekin ere, neke latz-
gogorrak dirala? / HE13,139

Jaungoikoak daki noiz kentzen den orduko zure ezin-egona ta mindura latz-
gogorra / HE13,116

latz-gogorren

jaunen artean cein da latz-gogorrena? / HE20,172

latz-min

ta, Egiptoko egun latz-miñak gogoan arturik, an egotea / HE13,39

leun-arin

artzen dutenentzat guztiz leun-ariña, ta guztiz ondragarria / HE13,143

lohi-desonesto

loi-desonesto = desonesto / EC48,133

lohi-sats

entzunda daukot txarri, zikin, loi-sats, urde, iguingarria dala / HE21,61

luze-emankor

urte luze-emankorren buruan baizik ez ahal zaio etorriko / HE27,401

luze-gaizto

etzen erraz bide ain luze-gaistoan guzietatik ura gordetzea / HE13,11

luze-labur

ez da erraz besteren hitzei eta darabilen hizkuntzari leial irautea, berak
ohi duen bezala, obraren luze-labur osoan / HE33,19

luze-zabal

geroko landare luze-zabal anitzek / HE27,354

ezurrez, luze-zabal; ta bizkarrez, guri / HE18,32

luze-zabal(ean)

gorputzkeran, ibilleran, abotsean, luze-zabalean, oin-neurritan, denean
ide-ideko / EJ03,28

luze-zabalean handitu ez ezik, loditu ere egin omen dira / HE27,328

maitari-minbera

Jesusek, zer penak ... izain zituen ... bere biotz maitari-minberean /
HE13,26

minkor-minbera

mincor-mimbera = sensible / EI31,67

miragarri-jentil

amore bat ukhen dizit miragarri jentilik / EH01,90

more-beltz

alako more-beltzak jazten ditu, lore gorri zena ubel biurtzen da / HE34,27

nabar-gorri

eguzkiak elurra jo du nabar-gorri / HE18,122

nagi-epel

guztiz nagui epelic, ganga baga, arraucica, erdi lo, albora adi, barreca,
barriquetan, fede apur baga / EC61,86

on-eder

dirua ugaritu danean, bere doai on-ederrik asko ta asko galdu du
euskaldunak / HE25,13

on-maitagarri

nere Jesus on-maitagarria / HE13,31

on-zuzen

anitz gauza ta, besteen artean, bi guztiz on-zuzenak / HE13,7

oso-bete

oso-bete = perfecto / ED46,126

oso bete = total, perfecto / ED46,134

oso-bete = pleno / ED46,157

oso-prestu

oso-prestu = totalmente dispuesto / EC48,328

prestu-oso

prestu-oso = totalmente dispuesto ? / EC48,508

samur-bigun

izotza galazten du ta izotzak lore samur biguñetan egin lezazkiken kalteak
/ EF92,13

santu-santa

ez duk, ez, hemen mezarik ez ere saindu-santarik / EJ53,77

erregutu ta sarritu escariac Jangoicoari, Jesus biotzecoari, bere Ama
maite, angueru zain, ta ceure bitarteco santu-santai / EC61,18

erregutu angueru gordetzálleari, ceuré izenecó santuari, egun atacoari,
eté bitartecotzat artú dozuzan santu-sántai / EC61,80

sor-gor

cerren itsu sorgor jaquiñez bat nas / EC61,125

txiki-borobil

erreboilloarentzat lagungarririk onenak, lusagar txiki-borobillak dira
noski / EJ64,67

txiki-erraz

gauza chiki-errazak ere balio andizko gauzak badira, diran bezala /
HE13,138

txiki-mehar

Ejiptotik Mesopotamiara goazela, bide nabar pasatzen dugu eskualde txiki-
mear bat / EC70,24

zahar-gazteak

zar-gazteac / HE08,114

zahar-helduak

an biltzen ziran eguinquizun au zegoquien guizon zar-eldu eta besteac /
HE45,206

zahar-pardel

neure kotxare zar-pardela larga eta ura artu / HE29,97

zaur(i)tu-osatu

bidaztia lipar hartan gizaiso hau, neu nintzan, erromes zaurtu-osatu,
amesti-pakegintzan / EJ50,156

zehatz-garbi

bere sujetaren berri zeatz-garbia jakiteko ordua pasatu zaiolako / EC70,42

zikin-ats

ciquin-ats = maloliente? / ED46,43

zindo-fin

biotza quezcaturic eta arriscuz beteric dagan atseguña ezta cindo-piña /
HE20,102

zuri-beltz

zakur zuri-beltz hori beti ate aitzinean dagoenez / HE52,9

iru edo lau uletxu zuri-baltz eukazan buru soil zetakaz betean, zutin
zutiñik / EJ59,93

etxe-zokoak illun dagoz oraiño, sabel zuribeltzez dugu laiño ibarretan /
EJ50,115

zuri-gorri

brusa urdiña bizkarrean da, matralla txuri-gorriak / HE25,88

kolore xuri-gorri politak etorri zitzaizkion / HE27,328

ondorerik gabeko amets xuri-gorriak iruten ihardun zuena / HE27,298

batzuek zuri-gorriak eta besteak ori-moreak / HE16,84

mutiko ttentte, xurigorri, piña diat / HE17,18

Garazi zuri-gorri, ille beltza dirdai / HE18,29

ba duk iretzat nunbait neska zuri-gorri / HE18,40

oin-lepo mehar, larru xuri-gorri, etzuen itxuraz deusen eskasik / HE59,100

agur zuri bere, Estiriako ibar zoragañi atatik gure lankide andi

Schuchardtek zakusazan eguzki eder, goizaldeko eguzki, keriza-lorak
bezain zuri-goñi agertuz euskera / EJ06,76

aingerukerien izarretako amets hutsak, odolez zipristindutako bizi baten
arrosa zuri-gorriak baizik / EJ68,12

ez naiz xuri gorria, egia diozu / HE60,186

begiyak beltxak, musu biribill, zuri-gorriya larrua, batek sudurra galanta
zuben, ai zer oliyo-jarrua! / EJ67,314

kale eta basarri, kolore zuri gorri, ederra franko badezu; San Estebanez da
erromeriya, ikusi nai badituzu / EJ67,167

zuri-gorri-urdin

txapel txuri gorri urdiñak / HE50,24

DVANDVAK 3: Adizlagun- eta aditzondo-dvandvak

aitzin-gibel

noruntz io, esker-eskuin edo, aintzin-gibel, zure berri izateko? nik neuk ezin iakin / EJ50,112

aitzin-gibelka

aintzin-gibelka, atze-aurreka, joku horrek ez ginduen ehorat ere eroaiten / HE58,63

arin-zur(ean)

orra, azaletik eta arin-zurrean agertu / HE28,58

atze-aurreka

atze-aurreka, joku horrek ez ginduen ehorat ere eroaiten / HE58,63

atzera-aurrera

adierazoten emoten dabe, atzera-aurrera edo dilijentzia batzuk egin bear dirala / HE21,43

bihar-etzi(e)(tako)

bihar-etzitako euskaldunei begira / HE27,343

lehen orainak ditut begien aurrean soil-soilik bihar-etzitakoei nolabait ere artzemango badiet / HE27,392

buru-belarri

Amasa jakintsua ere hantxe ikusten dugu lanean, buru belarri / HE33,91

buru-belarri sartuak gaude ain nabarmen txarkerira / EJ69,57

hartan Loyolara nahi luke, Basilikako elizgintzan buru-belarri ari den diruzainaren lagun / EJ00,179

buruz-buztanka

kantuan egiazki buruz-buztanka ezarri bearra da / HE38,162

ezker-eskuin

Manex jalgi zen zut-zuta, ezker eskuin deuseri behatu gabe / EJ72,64

Ayuntamiento etxeak ezker eskui baditu terraza bi / HE23,17

ezker eskui ere inguratzen giñuzten / HE23,30

Gamiz sabandoarrak utzi zuen bertso-bilduma osorik, ezker-eskuin (erdaraz nahiz euskaraz, alegia) / EJ00

goitik bera luze, ezker-eskuma aña-erdi edo lau bat atz ingurukoak / EJ06,72

jarriko gaituk gu ezker-eskubi eta hamabi bat urrats-bidean egingo diagu / EJ53,123

noruntz io, ezker-eskuin, edo, aintzin-gibel, zure berri izateko? Nik neuk ezin iakin / EJ50,112

erdi-erdian badu gurutze ederra, eta ezker-eskuin izen marrak iru lerrotan
/ EJ65,24

ezker-eskuin(e)(ta)(ra)

guela-nagusi edo sala, ezker-eskubitara bi ate, erdian beste bat, sei jar-
leku edo silla inguruetan / EJ07,3

eta ezker-eskubitara, bi aldeetako mendi-egaletan, beste ballara oiek
dauzka / EJ49,31

anilloa askaturik an zijoan ezker-eskubira, lekua nasturik eta aldaturik /
EJ60,154

zortzi edo amar metro ezker-eskubira erori aldatu, eta andik ekin berriz
ere / EJ60,154

ezker-eskuin(e)(tan)

orregatik ezker eskubitan bide zai batzuek gora bera zebiltzan iñor bidean
arkitze ote zan / EJ81,54

gainazpi (aldatu)

funtsezko eginkizuna du kulturaren egoera hori gainazpi aldatzea / EI94,60

gain-behe(iti)

trapu tzar bat bezala inguruka gain-beheiti jausten nintzela / EJ72,29

gainbehera

ekainean eguzkia goren dagoen garaian edo gainbehera hastean arkitzen diren
sineskerak / EB87,46

makil luze hura hartzen du bi eskuz, eta kask! gain-behera Murtutsi /
EJ72,66

kamiun dorpia kargaturikan gainbehera doalarik, arrasta hautsi zitzaionean
/ EJ68,92

begi okerrak ikustean laguna gain-bera zijoala, ala diyo / HE61,174

yoan daneko otsalla gain-behera aisia zalarik / HE17,28

gauzak gainbera dijoaz nere bidean / HE57,114

iguzkiak erre nahi baininduen gain behera / HE59,31

poxiaren buruari emanak zitzaizkon gain-behera lau aldetarik / HE59,66

gainbehera(ka)

gisa da talde hori gainbeheraka datorrenez gero, kulturak ere bide bera
jarraitzea / EI94,22

gainbehera(tu)

ez dugula oraindik "ghetto" espiritu hori gainberatu / EI94,82

garesti-zur(rean)

merkatariak janari txarra garesti zurrean saltzen dute / HE28,59

gau (e)ta egun

zordunekiko jardukitzea, gau-ta-egun nekatu bearra, edo betiko lan-izerdi-
neke / HE13,117

nere maitia Donostiyan dago juan dan aspaldiyan, gau eta egun arkitutzen
naiz beti aren memoriyan / EJ76,66

ecusten dezu, sandia gau, ta egun dabillega mutillen billa / HE07,210
gau, ta egun ari dira cembatezcoa billatzen / HE07,286

emendic betico su, eta garren artean erortzeco zorian, gau ta egun
arquitzea / HE07,360

pentamentutan ler zoriz nabil sarritan gau eta egun / EJ69,32

gau ta egun, ibarrak, mendiak, lorak eta txori menditarrak gorrotau beyez
anai txar orren indarrak / EJ77,106

altzan tokian gau ta egun lan egiñez batzuetan, eta saltegi aundi batean
bestetan / EJ81,21

baña geyago ta agiriago gau ta egun loratsuetan / EJ77,57

gau-egun

gau egunez, gogoeta nago! / HE60,165

Zerume anaiekin gau-egunaz kantuz / EJ50,96

hainbeste nintzen lanez beterik, gau-egun okupatua / EJ68,37

bere barrena palakatu naiagatik, ezin burutuz ibilli oi da gau-egun, ta
anitz aldartez / HE13,117

eguiteko berean dabil gau-egun, ta beti; ta bein batetik, guero bertzetik /
HE13,125

gaur egun

gaurregun teoria honek mendebalean berriro duen arrakasta ez da, beraz,
miresteko / EB20,18

"euskal populu" kontzeptua gaurregun honela mugatu behar dela uste dut /
EJ52,10

gaur egun(ean)

gaur egunean ere ala da / EJ67,107

gaur-egunean barriz, ondo dakizu adiskidea / EI99,151

gaur-bihar(retako)

beldur naiz ez ote garen beti ibiliko gaur-biharretako munduan tanquam
aduenae et peregrini / HE27,303

gaugero

eguin baneza gaur-guero nik, onetan zuk gaur adirazten ta erakusten didazun
guzi-guzia! / HE13,42

gaugero mutikoak eiten diote irri, erabilliz errian txori-mozorro orri /
HE18,127

guisa berean eguin uste ditut gaugueroko nere gauzak edo eguitekoak? /
HE13,34

ez ote dut utzi bear gaur gueroko nere denboretan? / HE13,121

goian-behean

oik dituk oik! elurra goien-bean ari zula-ta, nora zijoazen? / EJ79,89

goien-barren

sainduari behatzen dio goihen-barren, hasarrereak gorritzen diola arpegi guzia / EJ72,66

goiti(k) behera

hotsaren uhinek darabiltzate izaiki guztiak goiti behera / EJ50,60

gora-behera, goiti-beheti

baiña tira, hori gora behera, albiste zuzen askoren iturri da liburu au / EC70,45

eztirauskue bada izkuntzarijak eurak, erderatiko itzok gora-bera, iztegijen arotz-tasuna gora-bera izkeraak eztabela galtzen euren nortasunik? / EJ06,81

enda bereko seme geranez, (dalako muga izun ori gora-bera) ezkil dun-dunari iratxirik bezela gaude betiro / EJ03,39

baitzerabilan hausko handiaren goiti-beheitia / HE59,67

buruko dohainek eman dezaguketen alapide guzietan, lur-azalaren, goiti-beheiti / HE59,101

huntan baita maiz osasunaren gora-behera guzia / HE59,77

agertu gabe bidatzen du maiz lanetako goiti-beheitian / HE59,106

Sabandon menderatu zuena darabil, zenbait xehetasun gora-behera, bestelakorik ere aurkitzen baita noraezean / EJ00

ez uste izan, au gora-bera umie ikusi eztodanik / EI99,164

Donostian bere gitși bat gora-bera beste onenbezte iazoarren, aurten alde-zaarreko kaleai izen barriak ezarri dautsez / EI99,161

diru asko ekarrela zabalduaz gora-bera / EI99,141

ezberdintasun bat edo beste gora-behera irudi berbera dago kopla bietan / EJ00,183

Diamantarenean da erresuma edozoinen gora-behera / HE59,119

munduaren goiti-beheitia xeheki bezala osoan ezagutzen ez duguno / HE59,110

siñeste ontan datza kristau izatearen gorabehera guztia / EC70,31

zenbat olako gora-bera izaten dan gerran! / EJ49,154

gora bera ibilli zan, txandaka kopet eta kokotza eskuz jo ta elduaz / EJ81,31

au gora-bera zaarra etše-zalea zan, kaleratia gaztea / EI99,163

"Anaitasuna"rekin izan zuen gorabehera zakarra salbu / EJ51,87

aita santu onec dotriña liberal au bere gorabera, josi-ascatu, iraulqueta / HE40,40

ez da euskeraren gora-bera bakarrik / EJ65,52

hizkera batu horren gora-behera guztia ez dago "h" letran, noski / EJ56,89

iya berrogei urte gutxi gora bera igaroak izango dira / EJ81,7
 onetan eztago escumen bat gende lotsagabec eta erreinuaren goraberan
 aimbeste parte izateco iñola ere diña eztanac / HE40,213
 gai onetan gure icusteco moduaren eta liberalenaren arteco alde eta gora-
 bera dago / HE40,105
 bai gusto asko eman ere, duro batzuk gora-bera / EJ62,50
 dotriña liberalac sufritu dituen gora-bera guciac / HE40,211
 án emanendá nori bérea, emén ez bezála, ta bueltabat, gora bera /
 EJ55,188
 arritzeko gora-bera izan zan benetan / EJ60,71
 berak artzean esango didazu eta baita ere zuen lan orren gorabera guziak /
 EJ05,166
 txanpon batzu gora-bera, emazu gipuzkeraz / EJ05,153
 bi eltze osoak, zarrak badira ere, eskuetan artzen omen ditu ta elkar-jo-
 erazita, guchi gora-bera esaten omendu / EJ07,1
 eztirauskue bada izkuntzalarijak eurak, erderatiko itzok gora-bera,
 iztegijen arotz-tasuna gora-bera, izkeraak ezabela galtzen euren
 nortasunik? / EJ06,81
 gutxi gora-bera ezagutzen genduen / HE50,59
 hori gora-behera, ezin ahantz dezake inork / HE27,392
 hori gora-behera eta hitzak hizpidea ekarri duenez / HE27,371
 Itziar'ko apustu ura izan zan 1905'ean, urte bat edo bi gora-bera / HE29,41
 nik neuk auxe uste baitut gutxi gora beera / HE38,165
 orduko nagusiak ... oraingoxeak berak ditugu, gutxi gora-behera / HE33,31
 jausten zan edurra gora-bera or agertu ziran ainbeste mutil txiki / HE21,37
 bi neurkingoa gutxi gora-bera luzean / HE50,44
 uxatu beitez Euzkadin dagozan guztiok gu gorabera / HE21,74
 gauzak ... alderantziz dira, Durkheim gora-behera / HE27,396
 zortzi bat gutxi gora-bera / HE57,113
 gutxi gorabera / HE55,45
 gutxi gora behera, honela planteatzen ziren gauzak / EI94,73
 liberalen legueac sufritzen dituzten gora-bera murri-aldi eta quendu-
 ipiñiac aimbeste dira / HE40,24

gora-behera, (gutxi-)

tankera emango iozu gutxi gora-bera; zuretzat gelditzen da kantuzko
 bandera / EJ79,59
 noizbait bizi izandu zirela, eta gutxi gora behera zein mendetan sortu eta
 il ziren / EC70,100
 250 gnean. gutxi gora behera / EC70,75

- Pagotxiki inguruetan zenbat talo, gutxi gora-bera, erre ituan guretzat? /
EJ49,30
- ona emen gutxi-gora-beera ta euskeraturik Bardají jaunaren eskutitza /
EJ64,43
- guéro itzúltzea Nazarétha, án vicitzea oguitamárr úrteac árteo gúti
górabéra / EJ55,152
- bide au maite duenak, gutxi gorabehera onako au esango dizu / EC70,30
- lehen ikaskuntzak gutxi gorabehera nolakoak izaten ziren badakigu / EJ80,8
- Errioja, dio gutxi-gora-behera, Euskal Herriko atal bat da / EJ51,77
- zenbat kilo zan gutxi gora-beera esan zuan, ta zenbat diru balio zuan ere
bai / EJ66,36
- gutxi-gora-behera, egin duen azterketa Lapurdiko egoerari buruzko
azterketatzat har daiteke / EJ51,79
- are ederragoak dira eta mamiz joriagoak. Hona zer dioten gutxi gorabehera /
EJ80,12
- sei-bat lagunentzako, bosteun gramo gutxi-gorabera / EJ64,52
- euskaldun bat baño geiago ere mintzatu oi da gutxi-gorabera onelatsu /
EJ64,20
- txaloak bukatu ziranean, onela kantatu nuan gutxi gora-bera / EJ60,27
- euskeraz esan bear bagendu, onela izango litzake gutxi gora-bera / EJ62,102
- an etorri zitzaidan, bi gorputz aiek gutxi gora-bera nun zeuden galdezka /
EJ49,122
- gu jakiñaren gañean geunden, gutxi gora-bera, batek logalea zer ordutan
izaten zuan / EJ49,64
- eta au bera zor zaie guchi gora bera mirabeai ere / HE70,74
- ogei ta zazpi ontza gutxi gora-bera, diferentzi onetan ebilliyak gera /
EJ67,289
- astean edo illean cembat bider botaco cinduan guchi gora bera? / HE70,35
- olaxe genduan, gutxi gora-bera, Bordaberri basarria / EJ62,9
- gaztaren erdia jango nuan, gutxi gora-bera / EJ49,76
- beste oyen aldean onek irugarren zati bat geyago izango du gutxi gora bera
/ HE61,27
- baña bai guchi gora bera, esaitzu guchi gora bera onequin, eta asco da au /
HE70,286
- eta era ortara ospatu zan gutxi gora-bera 1829ko Donosti-eguna / EJ51,22
- au zan Donostia gutxi gora bera / EJ51,19
- gutxi gora-bera geu be idazleak geraldarik / EJ05,163
- nere aldetik, gutxi gora-bera egiña det / EJ05,193

gora-behera (ibili)

orregatik ezker eskubitan bide zai batzuek gora bera zebiltzan iñor bidean
arkitze ote zan / EJ81,54

gora-behera(k)

aitak gehiago jakiten dau ta zuhurragoa izaten da bizitzako gorabeheretan /
HE44,13

hona hemen Paristar jabeen kopuruaren arabera ilaran jarriak ondasun horien
gorabeherak / EJ51,80

izaten zituen arek ere bere bizi-moduan gora-berak, eta etzitzaizkan gauza
danak ondo atera / EJ79,14

bañan bakoitzak bere gora-berak ere izaten ditu / EJ60,16

goraberaren bat bazuan beti gertatu berria edo gertatu zarra / EJ60,9

ondoren, liburuaren gorabera guzia nere gain zetorren / EJ60,15

ari bere goraberak esan da bertsoak jarri erazi / EJ62,84

izkeriari jagokozan onetariko gora-bera guztijak izkuntzalari begi-
zoñotzenari ere sañi ondo ikusten gaitz jakon / EJ06,85

aisa igartzen zaizkio bertsoetako gora-beherok / EJ00,185

Enperadoreen egiñak, sendagaillak eta gorabeherak kontatzen dira bertan /
EC70,53

gerra aren gora beherak eta azken beltza Flavio Josefok kontatu izan digu.
/ EC70,89

oiturak, gora beherak, judu erriaren bikaintasunak / EC70,46

politikako gora beheretan, gerra-kontuetan eta enperadoreen egite
ospetsuetan / EC70,49

Palestinaren egoera, oiturak eta gora-beherak, lehenbiziko mendean, oso
dira ezagunak / EC70,25

gora-beherak

onelako gora-berak ikusten dira gerretan / EJ49,153

egun hartako gora-beherak gure artean ihardukiz / HE59,84

haurren gora-beherak beren haurrekin etxean ikasiak lituzketen gizon eta
emazte batzu / HE59,63

mutiko gazteek apezgoko gora-beherak apezten ahotik ikas ditzaten seminario
handietan / HE59,61

elizako gora-beherak dauzkitzute ikertzen oroz gainetik / HE59,46

zoin, mintzaien gora-beherer dagona / HE59,56

eta Kaximiro eldu zenean, galde ta galde ekin zioten Prantziko berri jakin
gale, batipat gerrako gora beraz / EJ03,53

Prantziko bizimodua nolako, gerrako gora-berak, etorkizun-kezka, gizarte-
arazo, askatasun-eskubide eta abar / EJ03,43

Azurmendik bertatik jarraitzen ditu gure herriko eta munduko marxismoaren gorabeherak / EJ51,54

nahiz gaia -mistika gorabeherak eskuarki- ez oso gure gogokoa izan / EJ51,26

gorabeherak = asuntos / EC16,190

bioi deitzen zigun, frenteko gorabeheren berri jakitearren / EJ49,60

famili guzitan izaten dira beren goraberak, eta gure bertsulariak ere izan zuen "ñika" zerbait etxean / EJ65,30

gorri-beltz

etxeak seaska batzuek ziduriten, egoa sutuba, lañuak gorri beltz zeuden / EJ81,9

hala-ho(ne)la

lantegia hala-hulakoetarik zuen / HE59,65

Erreterria, hala-holako murriz inguraturik sortu zenez gero, ez da inoiz baserria izan / HE33,21

han-hara

mintzoa haizeak hanharat zeraman / HE56,7

han-hemen

an-emen ta toki guztietan, euskal-soroak dauzkagu atxurraren zai / EJ05,184

egun-erdian, uda beroan zeruan urdin zabala. An-emen bakan odei-mordoak orduak mintzo dirala / EJ50,29

asi Napañoa'tik eta Araba'ko atzenmuga bitartean, an emen, an emen / HE24,65

an-emengo lizarretan itsu ark oztopo / HE18,48

han-hemengo aldizkarietan argitara eman dituen artikulu banakak / HE27,296

han-hemen(ka)

alorrean an-emenka txoxetan eraiki / HE18,45

han-hemenka aurkitu den zenbait zati osagaitz / HE36,7

han hemenka iguzkiaren erreiñu horiak oihanaren barnean sartzen ziren / HE32,18

an-emenka ibilli ondoren egoitza jakiñik gabe / HE28,80

han-hemenka axalegi zitzaiola aitor zuen / HE59,11

han hemenka barreiaturik ... / HE52,17

han hemenka bizkitartean pentoka / HE59,26

bizkitartean, han-hemenka urrunxko joanik / HE59,19

baratxuri xixter batzu han hemenka sartuak / HE59,30

han hemenka baditugu hitz batzu / HE59,23

han-hemen(ka)

an-emenka artutako beste sail bat bildu nuen / EJ65,63

han-hemenka ibai-zola ere kraskatu zen / EJ72,56

kantu bakoitzaren aurretik, han hemenka gutunetan emanak diren argibideak sartu ditut / EJ68,12

arkitzen dira beraren orrialdietan, an-emenka, euskal-itz jator eta egokiak / EJ64,18

berebat, r-ren ondoan; han hemenka aurki daitezke carcela, versu-, ehorcia, / EJ80,30

emen daudenak ere an-emenka bilduak dira / EJ65,87

gorátus géndea gendeain cóntra, terremótuac án eménca góseac, pésteac / EJ55,190

ogi landa eta mahasti zenbeit halaber, han hemenka / HE59,90

hartakotz zaut bada eder bezain aipagarri Frantzian bai eta Eskual-Herrian ere han hemenka / HE59,76

erdia Provence deitu eskualdean dut egina, han hemenka / HE59,89

baditu ordea, an-emenka, orrialde bizi-samar eta jasoak / EJ64,86

zaticaturíc aráqui sandugáiec, ta usturíc odóles balsatuartáño lúrrean án eménca / EJ55,163

an-emenka arkitzen dira, berebat, esakera ernagarriak ere / EJ64,40

eta, han-hemenka, mendi-mazeletan eta bide-ertzetan, kilikondoan lore horiak / EJ51,91

han-hemenka, bakan, iduk bitza gobernamentuak / HE59,60

han hemenka aditzen ziren bakar batzu ditxo eta pertsu moldatzen artzen zirenak / EJ04,85

han-hor

iru gelditu giñanok an-or gabiltza bakan; zurekin bildu gaitzen luzatu gaberik an / EJ50,72

bañan an-or sakabanatuta arkitzen ziran bertso batzuek / EJ67,57

handik-hemendik

andik emendik deia ugari badu oraingo boladan / EJ79,96

aize nâsiak andik emendik gogor dardaratzen bail

hango (e)ta hemengo

ango ta emengo ezkillak ditugu elkarren poz-negar aldi adierazle, otoiz-dei, anai-arteko giro sortzaille / EJ03,39

hantxe-hementxe

berexten dira, hantxe hementxe / HE56,29

hara (e)ta hona

an ibilli giñan ara ta onera / EJ66,35

hara-hona

ea cer chedec othe çabilçaten goicetic arraxerainocoan çure hara hunetan / HE06,70

hara huna ziabilak haize kontraz luietan, eztuk, ordean, sekulan galduko
uhinetan / EJ80,121

munduaren harat-hunat izigarriari / HE59,58

sal-erospen, tratu, diruaren harat-hunat, lagungo / HE59,75

harantz-honantz

or dakustzit, batzorde-lagunen artetik aruntz-onuzka / HE17,24

inguru begira ta arontz-onontz ibil / HE18,36

600 toneladako ontzi bat egin zuen berarentzat eta bertan itsasketatu zen
harutz honuzka / HE33,99

haruntz-honunzko guzi hoietan, bere semea eraman oi zuen alboan / HE33,73

goxo-kozko bat erakutsi besterik gabe haruntz-honuntz erabil zitekeen /
EJ00,181

Pello altxa ta gelako aruntz-onuntzak iraganaz eta aitu zitun berriak
beregana garbi-jarri naye / EJ81,31

harat-honat, harat-hunat

Tolosako xoko maiteetan gogoz elgarrekin berriz ibil, harat-hunat ahalgerik
gabe edozer aipa / HE59,98

harat-hunat ibiltzen zen / HE32,20

ostatu xoko batean jendearen harat-hunatari so / HE32,10

harat hunat zoazin librotasunean .. / HE51,34

nola besoaren harat-hunat / HE59,11

zaldizko andana bat zalapartaka harat-hunat zabiltzala / HE59,35

zenbat urrats holakoetan harat-hunat / HE56,26

or dabiltz ega ariñez arat-unaka, eraman-ekarki, itxuraz jostagale /
EJ03,11

geroztikan Californian nabil harat-honat beti / EJ68,52

gendeac escapaturúies arát onát, ta ezin escápa, flacurraturíc /
EJ55,190

harat hunat ikus zazu hegaldatzen paluma / EJ03,75

jenden artean harat hunat, zerbeit eskas zutenez galdeginez edo berdin irri
pollit bat erakutsiz / EJ04,91

zilar urreak harat-hunat derabiltzate / HE59,40

hain baitziren pollitak eta maitagarri beren zango ñimiñoen gainean harat-
hunat ibilki / HE59,86

Beterrak xori gorriño batzuen kide bazabiltzan harat-hunat, ernerik /
HE59,79

harat-honatak

juduen oiturak eta festak, Jesusen arat-unatak / EC70,88

biziari dauden harat-hunatetan jendearen argitzea / HE59,60

aren lagungarri erloiu-zintzaila arat onataka / EJ50,36

harat-hunat guztiak nahasten baitituzte / HE32,10

batzu bertzeekin solasean beren abereez, laborantzaz, harat-hunatez /
HE59,37

ez dugu bere harat-hunatetan segituko / HE59,14

gogora heldu zaizkion joanden urthe horietan ibili harat hunatak / HE32,24

adimenduak gauzen harat-hunataz eman dezakedan ohartze laburra / HE59,51

ba, hik laster egiten dituk harat hunatak / EJ04,25

eremu gutiago du hartzen pilotaren harat-hunatak / HE59,42

hain ontsa ezagutzen ginintuela haren izaite ala hurat-hunatak (sic) /
HE59,100

landareen itxura, kabalen harat-hunat hain gurenen iduriko / HE59,101

munduaren harat-hunat izigarriari / HE59,58

sal-erospen, tratu, diruaren harat-hunat, lagungo / HE59,75

hemen edo han

egiten badu emen edo an modu ortako kalterik, ez dauka iñork alkateakin
justizia egiterik / EJ78,78

hezur eta mami

edo ta ezur eta mami liberal diranen dotriñatic datocenac cen diran arguiro
ezagutzeco / HE40,158

honenbeste-hainbeste

len-agiri bat izendu bezate, onenbeste-ainbeste eman-agiria sendotzen
dutelarik / HE17,69

hor (e)ta hemen

ori da azkatasuna, oyuka or ta emen entzuten doguna / EJ77,88

hor-hemen

celan alde eguin ilunetaco or emen jausteac argui baga? / EC61,2

eraman daramaz ekaitzak or-emen, nireak ziraden zenbait egats-txatal /
EJ50,14

eta astiro zagozala, badabil or emen gogoia, ez ichi escu arteric libruchu
au / EC61,19

hizkuntzak horr-hemen bilhatzen dituen hitzak hartu ohi ditu / HE26,286

or-emen zebiltzan, iñon egon-lecuric artu gabe / HE45,219

iguesari bereala eman zioten, eta or-emen, ara-onara zebiltzala, lau milla
il ziran / HE45,192

or-emen jira bira asco eguin arren / HE45,198

sakabanatuko dira or-emen / HE16,23

hor-hemen(ka)

zugatz asko ageri dira or-emenka / HE15,5

alperrak alperragotzeko or-emenka mendi-egaletan ditukan guezalaga edo
urastegui edo bañuecheak / EJ07,1

horrantz-honantz

trumoi orruaz bat batera asi ziran orruntz onuntz / HE19,56

hortik-hemendik

ortikemetikoa da, zakaña da, aña da, yatuna da, txotxolo bat da... eta onelantxe norberaren ao-gozagañi ta iñoren belañi-mingañi direan beste eun itz / EJ06,74

hortxe-hantxe

Axular'en eta gañerakotan agertzen zaizkigunak ortxe-antxe / HE28,73

irri-barre(ka)

arrdaoa amaitu-ezkero zutunduten dira, irribarreka laurak alkarri begira / EJ70,89

itzul amilka

itzul amilka igarotzen da mundu ontako denbora / HE25,54

itzul-iraul(ka)

danboliñari itzul-iraulka bakan asten dira aurrenik / HE18,87

jo (e)ta ke

an ibiltzen ziran, jo ta ke beti, esate baterako asnasik artzeko betarik ere gabe / EJ60,17

armik txarrenak ugarituaz etenik gabe jo ta ke / EJ69,30

asi gera jo ta ke / EJ49,103

labur-zur(rean)

egin dezagun orain labur-zurrean Etxeberri'k bere liburutan darabilen euskeraren azterpenaldi bat / HE28,62

lan onetan labur-zurrean ari gaituzu / HE28,72

laztan-musu(ka)

bustarrtuta alan doaz guztiak laztan-mosuka bidean berrogei bidarr alkarri esaten noiz eskonduko direan / EJ70,116

luze-labur(rean)

ezin konpara ditezke ez luze-laburrean eta ez joritasunean ere / EC70,56

negar-zotin(ka)

bai, ama, zuhaitzetik erori bainaiz ekin zion mutil koskorak negar-zotinka / EJ48,26

orain-gero

uso oriek orai-gero diote mokoa / HE18,59

sarri-asko(tan)

larberé sarri-ascotan jausi nas; damu dot biotz guztiric parquesca nagotzu / EC61,8

su (e)ta gar

zure aita, bere etxea su ta gar zegola, bere oyetic atera zun gizon ongillea etxe ontara nerekiñ etorri zan / EJ81,27

etxe eder ta aundi bat su ta gar zegon / EJ81,10

uda (e)ta negu

maite zaitugu uda ta negu, urteko sasoi danetan / EJ77,57

kanpotik zaparrarak maiz dira sartutzen, gu uda eta negu bañubak artutzen /
EJ78,27

DVANDVAK 4: Adizki-dvandvak

ager-gorde

mî ikara ager-gorde ta bi begiak su / HE18,32

mizto ager-gordeak eman bailezo min / HE18,106

aurki-idorontza

arqui-idorontza = invención (hallazgo) / EI31,74

bada-ezpada

tanborradaren jatorria ez da bada-ezbadakoa / EJ51,20

nik naiago diat, bada-ezpada ere, sabela ondo beteta iltzea / EJ49,57

belarrak ere sasoiean jarri ziran, da eguzkiaren etorrera etzan bada-ezbadakoa / EJ62,59

baldiñ bere utseguña bada-ezpadacoa bada, ipiñi bear dira contuan aurreragoco bere buruzaguiac / HE40,141-142

berezi-gelditu

berezi-guelditu = retener / EI31,271

bildur-ikaratu(rik)

larri-izuturic, bildur-icaraturic, conorte baga, ta zorabiaturic egongonas / EC61,23

bota-(j)aurtiki

bot-aurtiqui = arrojar / EI31,332

eraman-ekar(ki)

or dabiltz ega ariñez arat-unaka, eraman-ekarki itxuraz jostagale / EJ03,11

esan-egin(ak)

esan-eguin guzietan zoro garbi-garbia zegoala icusiric / HE45,216

ceren oituren eta esan-eguiñen zucenbide edo erreglac / HE40,18

eliz-guizon bat edo bestearen esan-eguiñac eta iritziac / HE40,134

oyec beren esan-eguiñaquin egunetic egunera galtzeco perillean ipintzen dutela paque... / HE40,81

eta ceruetaraño goratzenda bere liburu eta esan-eguin guciac galgarri edo bicio limuri... / HE40,93

zuec ceron esaneguiñaquin ceron buruac beltztuta gueratzten cerate / HE40,105

onela gure liberaltzar beti arrigarriac, beren esan-eguiñaz... / HE40,116

beren esaneguiñaz arrituta gueratzearen, berai laguntzearen / HE40,121

beren esan-eguin guciac cembait aldiz irudi litezquean bezañ izugarri / HE40,123

liberalen esan-eguiñai orrelaco gauzachoac esatea, gauza gogorreguia dala
/ HE40,128

ayen antzeco ez izatera al guciatz sayatu bear dirala, ala beren esan-
eguiñetan, nola beren jazqueran / HE40,146

oitura ónen contraco esan-eguin guciatz zabaltasun osoa ematera / HE40,153
agur ba; esan-eguiñak barkatu / HE16,20

bere esan-eguin, eta ibilleretan ez-jaquin ta moldacaitz bat zan / HE45,199

esan-egiteak

ardurá andi bate-gaz arteztu gaurco esa-eguite guztiac / EC61,25

irabazteco becatariac ceure berba, erregu, adibide ta esa-eguite onacaz /
EC61,38

zuzenduteco ceure esa-eguite guztiac / EC61,71

celán joan dirian ceuré gogo, lan, esa-eguiteac / EC61,81

eskari-eskainiak

"inflationary gap" deritzan zuloa edo tartea sortzen da eskari-eskainien
artean / EB20,22

eztabaida

orrelako eztabaidarik eztala noizik-bein yarri bear gure artean? / HE17,56
beste ezta-baida geijenak beingo baten eta bear dan legez amaitzea /
EJ06,80

ezdabaida = discusión? / EI31,112

ezbaida = instante / EI31,281

eztabada = discusión / EC16,30

eta azquenengo dembora oyetan beraren gañean ezta-baida eta disput andiac
eguin baitiran / HE40,114

oyec erejeaquin iduqui cituzten ezta-baida edo disputetan iñolaco
beguiramentugabe usatu cituzten / HE40,103

eta berau diot, ezta-baida, edo disputetan usatzen dan, escribitzeco modu
gogor-antzecoaz / HE40,208

artu bear duela parte chit indartsu eraguillea erligioaren gañeco ezta-
baida, leya edo disputetan / HE40,186

erligioco gaucen gañeco ezta-baida edo disputetara añ guchi emanac /
HE40,182

irteten diran aimbete liburu liberaletacoren baten gañean sortzen diran
ezta baidetan ori goratzen eta abatzen / HE40,161

iazo zan gure arteko eztabaidatêu au / EI99,150

galdu-gorde(an)

egitekoak egitekotan direnean, galdugordean dabiltzanean / HEAX,143

len eta gero galdu-gordean zer estadutan dabiltzan / EJ78,80

galdu-gorde(ko)

galdu-gordeco gure jocoia izatera datorren modua / HE40,90

gorri-zuritu

hunen muturra suan ezartzea, han idukitzea gorri-zuritu artio / HE59,66

harreman

Españiako guda amaitu berria, alkarrekin ar-eman aundirik gabe bizi dira mugaldeko erriak / EJ03,40

beko zuloak goikoarekin ba du iñolaz ar-emana / HE18,77

baña bai Jesus ezagutu zutenekin ar-emana izandakoak / EC70,99

harremanak

hasi ginen har-hemanetan kezka berdintsuak elkarrengana gertu arazitako zenbait gazte / EI94,54

gizarteko har-emanetan sendo baino sendoago erroturik / HE27,395

har eman ugariak dituzte heien artean / HE35,3

haien arteko harremanak hertsit ziren / HE36,17

katolikoekin harreman ideologikoak hasiko dira / EI94,76

harreman handiak zituzten erdi-haroan Zuberoarekin eta Aragoa Garaiarekin / EJ51,96

menperaketa eta subordinaketaren harremanak finkatzen ari den botere politikoa dugu / EJ52,53

udara honetantxe izango dira horretarako harremanak, hain zuzen, gauzak zehatz jartzeko / EJ51,63

nola gobernutu zira zeure ar-emanetan? / EJ65,90

handik aurrera gure arteko har-emanak era hontan ereman genituen / EJ04,13

Mattinen etxeak eta bion arteko har-emanak bide nabar azalduaz / EJ04,13

hartu-eman

idazleak presuna bera ezagutu baldin badu, arekin artueman izan badu / EC70,72

kontzientziya garbiya, entendimentu argiya; posada y café artu-emana dauka ikaragarriya / EJ67,275

Joxepa Antoni Xenpelarren illoba, arekin artu-eman aundia izan baitzuan / EJ67,74

ez gueuc joateco, ezpada eruateco artu emona daucagun andiqui edo abadeen echera / HE20,104

ez dauca oneec orrelango artu emonic gaisquiñacaz / HE20,155

ez dakit, ortaz, nor den, ezta zer artueman izan dituzten ere / HE34,66

erdaldunacaz artu-emonic etzan demporetan / HE20,196

hartu-emanak

aditzera eman zidan bertsulariak elgarren arteko artu-emanak izaten dituztela / EJ65,102

gure eta gaisotegien alde diru geyenak jarrita artu-emanak utzi / EJ81,21
 Alderdia'rekin Orixe'k izan zituen hartu-emanak, gonbarazio baterako /
 EJ51,28

geure artu-emonak apur bat argitzeko / EJ05,158
 cere artu-emanac garbitzeco, eta lagun urcoarequin naspillaric ez izateco /
 HE07,326

entierroko artu-emanak meza-diruarekin antxe bota zituzten / HE29,42
 bañan ez genduan artu-emanik izan / EJ60,9

bañan Txirrita eta Frantzes-txikiaren artu-emanak etziran beti orren
 txorrotxak izan / EJ79,58

Oiartzun ta Errenteria'ko garai bateko artu-emanak etziran gaurkoak bezin
 goxo ta legunak / EJ67,116

Gamizen liburuekikoan, bere alde argienetako bat: liburu-inprimatzaileekiko
 hartu-emanak / EJ00,182

hartu-emanek, ordea, konfiantza eta adiskidegoa darie berez berez /
 EJ00,187

onelacoac dira artu-emanen gañeco tratabideac / HE40,86

gende arteco artu-emanac beren bidean joan ditecen / HE40,86

saldu-erosietan, artu-emonetan pisu, ta neurrian, joco, ta beste
 onelacoetan / EC61,137

gure artu-emonak / EI99,160

geren artu-emanak berritu / HE50,13

lenbizi epeltzen eta gero ozten joan ziran, elkarren artu-emanetan /
 HE57,122

zerbait geigo aurreratzea idazten eta artu-emanetako kontuak zerbait
 ikasten / HE50,80

lagunarteko hartuemanak, famili bizitzak etab. osatzen duten eguneroko
 bizitzan / EI94,51

bere aberria beste nazioekin lotzen dituen lokarriak eta hartuemanak,
 zerbait bederen, ezagutu / EI94,35

munduarekin eta besteekin dituen hartuemanak osatzen dute kultura / EI94,44

Jainkoarekiko hartuemanak ere hor sartzen dira / EI94,44

hartu-utzi

eskutan atzera artu, artu-utz milla bidar / HE18,106

hasi-utzi(ka)

hasi-utzika, tarteka-marteka jardun du gehienetan, gogoeta desberdinez /
 EJ00,185

hasi-utzika jardun zuen, tartemarteka / EJ00,208

ikusi-entzunak

ikusi-entzunak, gure ezpainek hurrupatuak eta ahoan murtxatuak / HE56,9

ikusmira

astia ikusmiran eta pentsaketan alferrik eman gabe / HE27,382

ikus-mirak mugiturik, jakin nai zuan gabaz santuak zertan igarotzen ote zuan denbora / HE54,153

ikusmira(tu)

ideiak eta balioak erroetaraino ikusmiratu nahi dituzte / HE27,303

ikusmiratu zer eguiten duen emakumeak goizetik gabera / EJ07,1

isil-ohostuka

Ezekielek isil-ostuka atzetik orratz batez paper andi bat itsatsiko dio amabiari / HE15,20

itaun-erantzunak, itaun-erantzuteak

concienciaren itaune-erantzuteak / EC61,68

itxi-ireki

begui ichi edegui bateco icustia gueijago da icasteco / HE20,133

beguien ichi-idiqui bat / HE08,80

ardo ori itxi-idikian / HE18,101

itzul-irauli

itzul-iraulirik naiko egiña naukazu nere burutxo ontan / HE17,12

jan-edan

jan-edanaz gehixeago / HE27,368

jan-edanik, ele-eder bertsoetan da asi / HE18,133

maiz aitatzen zuten jan-edan gaiak idazten zuten egilleak / EJ64,37

zuek esaten dezuen bezala, "txoko"-ko jan-edan mota guziak / EJ64,43

ardo-ogi horiek ziren haren izpiritu jostaria bazkatzeko jan-edan aukerakoak / EJ00,184

noiz batuten dira emakumeak, gizonezko barik, ian edanetan? / EI99,163

elizkarietako jan-edanak / EJ07,1

jan edanak ongi eginik, kantuzko lana ere egin zuten deus ez balitz bezala / EJ04,105

beti jan edanak ausarki bazituzten / EJ04,87

euskaldunok jan-edan kontu auetan atzera samar ibilliak izatea / EJ64,19

ikazgina, jan-edan zalea, inoiz tximiniatik sartuta sutondoan berotzen dena / EB87,21

bai nik eta ene emazteak jan-edanak negurturik behar ditugu / EJ68,51

jan edan tzarretarik begiratzeko baizen, zer luke balio, erradazut (sic), gure biziak?.. / HE59,96

baina, gurean beintzat bere alde onak agertzen dira jan-edanetan / EB87,34

A. Arrue naro jarduna da hontaz, bereziki "Egan" aldizkariako "Jan-edanak" sailean / EB87,27

euren buruari lotsea emoten dakielako daukez euren arteko batzarrak eta
 beñ edo beingo ian-edantsuak / EI99,163

entzun eta irakurri degu, jan-edanerako zaletasun eragabea degula
 euskaldunok / EJ64,15

Naparroa'ko jan-edan jator bereziak baizik ez dira serbitzatuko / EJ64,99

onetarikoše ian-edanetara bere Prakaman barrezka barrezka sartuten zan /
 EI99,163

ez bakarrik elikatura edo ian-edana / EI99,140

ohartuago gizona, eta beldurtiago duzu jan-edan soberatik kalte har /
 HE59,97

baiño jan-edanetik jan-edanera alde aundia zegok / EJ07,1

ezteietako jan-edanagatik askocho ta burua zerbait arintzekoa bada ere,
 'eztiat nik ezer esango / EJ07,1

uraren inguruan orditu-arte barrenak artuala jan-edanak eguiteari? / EJ07,1

nik jan-edana bear diat, negarrezko ibar onetan farra ere noizbait eguiteko
 / EJ07,1

haren ondoan egon zen, jan edan gabe, begia tristerik / EJ04,73

jan-edana = alimento / EC48,349

janedan = alimento / EC48,219

janedan = comida y bebida / EC48,229

ebac atçu jan edaneco sobraina guciac, eta errechquiago garaituco ditutçu
 haraguiaren bertce guticiac / HE06,83

erritar mutil asko, aurreguneko jan edan geitxoagaitik eta lo gitxitxo
 egin ebielako / EJ59,63

adiskide ta bazkarraldoakaz maian jarten diranean, eragin mutillak jan
 edanari / EJ59,48

jan-edanean igaro, edo orditu bazara; edo jaquinic gach eguingo deutsula
 artu; edo besteai artuerazo badeutsazu jan edan caltegarriric / EC61,134

jan-edan edo sustentu = sustento / ED46,199

izen au, aukeran, eta gure jan-edanerako joera adierazteko, egokiagoa
 derizkiogu / EJ64,15

jan(go)-edan(go)

tori ta tati, picher-ogitik eta saski-ardotik jango-erango genukenean
 utzirik / EJ00,194

joan-etorri

horregatik egin dute horrenbeste joan-etorri ospetsu / HE33,113

eta gainera abioitxo bana eskolara joan etortzeko / HE39,72

gehienez ere untziren bat edo beste alde batetik bestera joan-etorria
 egiteko / EJ53,55

pauso berdineko egunen joan-etorrian bat izan zuen Gamizek / EJ00,178

- zenbat joan-etorri egin zuen argitalpen hoietan, berak bakarrik daki /
EJ00,182
- joan-etorri haietan ez zuen Gamizek asko pentsatzen / EJ00,182
- bañan Donosti'ra joan-etorria egiteko gauza ez aiek; potoloegiak / EJ78,46
- nere lagunai, joan-etorria egiten oso denbora gutxi pasako nuala esan nien
/ EJ49,150
- egun aietan añ bero eta aotan cebillen joan-etorri hura piztutzea / HE40,7
- asteroko joan-etorriak diru asko eskatzen, eta bear-ainbat sortzen ez /
EJ07,2
- amaika joan etorri egindako ontzia geure San Pedro zarra! maiteago genduan
a.. / EJ59,87
- joan-etorri = viaje? / EI31,112
- halaz ere, eta bidesketako joan-etorriarik ezak, ba dute beren aurpegi
itsusia / EJ51,49
- or bururatu zaio Bilbao'ra joan-etorri bat egin bear degula / EJ49,94
- Gaztelurako-bidean eta Zubigain-kalean joan-etorri bizia zegoen / EJ51,21
- ango berbotsa, ango joan etorri ta gora berea, ango ankeai ta besoai
eragitea zer zan! / EJ59,61
- joaten dira Arranondora jira-bira edo joan-etorri ori ikusteko asmoetan /
EJ59,44
- elizatik urten da kalean zear egiten dan joan-etorri edo jira-bira itzala /
EJ59,44
- batean, joan etorria egin eta, kartera (portafulla) falta nuela ohartu
nintzen / EJ04,10
- baña guciz sarritan modu batera edo bestera teologiac erabaqui bear duen
joan-etorri bat / HE40,78
- liberalen joan-etorrien gañean itzeguiteco billtoqui, liberalen dotriñac
eracusteco escola / HE40,77
- oni biciro gogoco zaizca liberalen joan etorrien gañean pensatzeco eta
itzeguiteco / HE40,82
- ¿cer dago, bada, joan-etorri onen gañean? / HE40,100
- cristau eguiazcoen paper eta liburuen erasotzeco modua gogorra dala,
deadarca dioten joan-etorri onen gañean / HE40,105
- bada joan-etorri onen corapillo eta buruauste gucia itz orietan dago /
HE40,105
- joanetorri onetan liberalac beti maisu aunditzat egon diran ezquero /
HE40,118
- escribitzeco gure moduaren gañean dacargun disputaren gañeco joan-etorri
onetan gucian caltartuen irteten gueranac gu ezquerala / HE40,119

elizác jaquinde andiaz ipiñiac utzi oi ditu bacoitzác bere bicimoduco
 joan-etorrietan zucen joateco / HE40,159
 ona emen liberalac añ aotan darabilden laicismoaren joan-etorri onen gañean
 dagoen gucia / HE40,188
 orañ mundua nastua darabille joan-etorri edo aucibide au oso eta bici eguiñ
 oi diran lánen gañeco da / HE40,191
 gobernuco joan-etorrientzat azqueneco arnasenerañoco gucia / HE40,197
 erriarentzat ori da erreinua gobernatzearen gañeco joan-etorri gucia /
 HE40,199
 gobernuco joan-etorrietan izpiric sartu nai eztet / HE40,198
 ecer ez erreinuaren gobernuco joan-etorrien gañean / HE40,201
 eta berarentzat au beste joan-etorric eztago / HE40,199
 gobernuco joan-etorrien gañean itzeguingo eztuela / HE40,199
 botoen gañeco joan-etorria bera / HE40,211
 dotriña galgarria nora dijoacen añ argui ta garbi señalatua dagoen joan
 etorri batean / HE40,71
 onetan joan-etorri au arguiro ezagutzen dutenac / HE40,71
 dotriña liberalaren gañeco joan-etorri onetan / HE40,71
 beste joan-etorri bat biciro piztu da gure egunetan / HE40,167
 ¿eciñ izan liteque au joan-etorri izugarri au berealatic oso erabaquia
 uzteco nai aibat eta gueyago arrazoi? / HE40,182
 batera eta bestera joan-etorrian itxasoa bijilatzen zebillena / EJ49,69
 bada onela erreinuco joan-etorrietan icusquizunic eztaucan erritarrac /
 HE40,26
 joan etorri hoién bitartez, Mari, Mattinen andrea ere ezagutu nuen noski /
 EJ04,10
 oraíndic bear becela beguiratu ezta joan-etorri au, noble eta prestuena
 ezpada ere / HE40,36
 Erromaco Aita Santuari joan-etorri au erabaquico duen azqueneco epai edo
 sententia escatu diote / HE40,141
 eta orretaraco artzen dituzu berarequin joan-etorri hura zucentzeco bidéac
 / HE40,146
 eta sayatzen cerate alic ongüen alcar aditu, eta darabiltzuten joan-
 etorriaren gañean compontzera / HE40,146
 edo batarén eta bestearén interesen joan-etorriagatic onelaco gobernu
 gaiztoaquin / HE40,147
 eguiten ditu béraquin alde biai dagozquien joan-etorrien gañeco tratu edo
 conciertoac / HE40,147
 estudioac, icasquizunac, erreinuaren gobernuari dagozquion joan-etorriac /
 HE40,153

joan-etorri au cer persónacgandic sortzen dan, arretaz eta contuz
beguiratzea / HE40,160

dotriñan negargarri cutsutuen dotriñez betetaco liburu, paper, lan eta
beste joan-etorriac eman bear dituztela / HE40,160

zeta benetan artzen dezu liberalen leguearen gañeco joan-etorri ori? /
HE40,13

lenengo beguiratuan itzen joan-etorri utsa dirudien onen pisutasuna /
HE40,63

erreinua gobernatzearen gañeco orrelaco joan-etorri eta manérac liberalen
erejiazco... / HE40,54

erligioco joan-etorrietan gogoac dion becela pensatzen duena / HE40,52

erreinu batec bestearen joan-etorrietan sartuquizunic eztaucalaco
dotriña / HE40,46

elizaren contra alchatzeco joan-etorri onetan deabruaren lenengo languille
/ HE40,135

jikusgarriya da noski ainbeste indiyotarren juan-etorriya! / EJ81,53

Buruntza'kó joan-etorria pake-pakean egiten utzi ninduten / EJ60,39

gau artan ere Urbina aldera gure joan-etorria eginda, onela dit
Etxeberria'k / EJ49,53

josi-askatu

dotriña liberal au bere gorabera, josi-ascatu, iraulqueta... / HE40,40

kendu-ipini(ak)

liberalen legueac sufritzen dituzten gora-bera murri-aldi eta quendu-
ipiñiac aimbeste dira / HE40,24

larri-izutu(rik)

larri-izuturic, bildur-icaraturic, conorte baga, ta zorabiaturic egongo
nas / EC61,23

nekatu-tristatu

nekatu-tristatu = apenarse / EI31,71

onest-maitatu

onest-maitatu = amar / EI31,98

ordain-kitatu

lan-neque guichi au orde-quitutuco deust, beti iraungo daben zoriontasunaz
/ EC61,65

sal-erosi

iokatzen, danzatzzen, ezkontzen, sal-erosi egiten / HEAX,71

eñlea ez dala diruz sal-erosi beañ dan gauza, eñi batzuetan diote /
HE24,53

sal-erosiak

saltegitira jextxi, sal-erosiyak nola egun artan zijuazen jakin / EJ81,39

mercataria bada, salerosien gañeco gauzaz ezpada, gende oyequin ez itzeguitea / HE40,86

nik plazan sal-erosiak egin bitartean / HE22,57

sal-erosketa

erdi-Bedayoren sal-erosketa / HE50,22

sal-erosketa artan / HE50,23

eta gañera, zuretzat, sal-erosketarako ona eztan gauzea ezta iñoiz be ona izango / EJ59,103

sal-erosketak

abereak ez balira ez lirake izango ere gintza asko ta berrietatik datozen sal-erosketak / EF92,69

Enrike III k. eskubidea ematen die nafar merkatariei hiriko portutik beren sal-erosketak egiteko / HE33,33

sal-erosle(ak)

Salerosleak agurtzen baitu jende ezaguna perian? / HE18,76

lehen ere esana dugu nola egin zuen honek, Matxin Errenteri-ko lagun zuelarik, egiune bat nafar salerosleekin / HE33,81

baseñietan egiten diran abonoak eta sindikato ta salerosle-etxeetan saltzen diranak / EF92,19

diñoenez, salerosleak (merkataria) euren liburuetan yoanak ezarten ditue auretik / EJ06,71

sal-erospen(ak)

laborantzako zurruburru, sal-erospen, tratu / HE59,75

presidentaren izendatzeak sal-erospen guziak baratzen ditik / HE59,115

leihorrez bezala sal-erospenez hauier josia duk / HE59,117

zein kemen gaitza duten beren sal-erospenetan .. / HE52,18

bertzerenetan gure sal-erospenak behehituz doazila / HE59,55

agertu gabe bidatzen du maiz lanetako goiti-beheitian, sal-erospenetan / HE59,106

sal-eroste(ak)

ez zakien auto gidatzen ez bazka erosten, ez beste sal-erostetan; lan berriak ziren / EJ68,22

saldu-erosi

orain paratu gaitu kolera biziyan, trata-biria on da saldu erosiyan / EJ67,174

saldu izandu zien bere anaia, Jose au, saldu-erosian zebiltzan ismaelita batzuei / EH13,133

saldu-erosiya amaitzera. Nai dezu? / EJ81,43

deitutako guztiak alkartuta, berealase saldu-erosiya antolatu zuten / EJ81,44

saldu-erosi = negozio (compra-venta) / EI31,112

saldu-erosi = compraventa, negozio? / EC48,630

saldu-erosi = negozio / EC48,484

saldu-erosi = negozio / EC48,458

beste batzuentzat jocoa; batzuentzat saldu-erosia; besteentzat alperqueria
/ HE07,329

saldu-erosi(ak)

saldu-erosietan, dibersio eta jostaquetetan, bisitetan, bear bada / HE40,84

liberálac bezañ culpagarri eguiten da, onelaco saldu-erosietan / HE40,77

saldu-erosietan, artu-emonetan pisu, ta neurrian, joco ta beste onelacoetan
/ EC61,137

beren salduerosiyen diruak / EJ81,75

beste saldu-erosi batzuek ere izaten zituzten plazetan / HE29,45

sar-atera

an diranak legortzeko sar-atera dabil / HE18,46

sar-irten(ka)

gelan sar-irtenka zebilan saguzaharra laguntzat jo ezik / HE39,84

sar-irtenbide

lur barrukoen sar-irtenbide izan zedin / HE33,21

sar-jalgi

sar-jalgi = sartu-irten / EC16,159

sartu-atera

gure lenbiziko sartu-aterea Bar Chaval'en egin genduan / EJ49,94

bide batez kanposantura sartu-atera egingo diagu; lore batzuk eraman ere
genitzakek izebaren baratzetik / EJ03,69

bañan ango sartu-aterea adiskidetasunarengatik egiten genduan geien-bat /
EJ49,94

sartu-atera(k)

putzuan iru sartu-atera eguiñ nizkion / EJ07,2

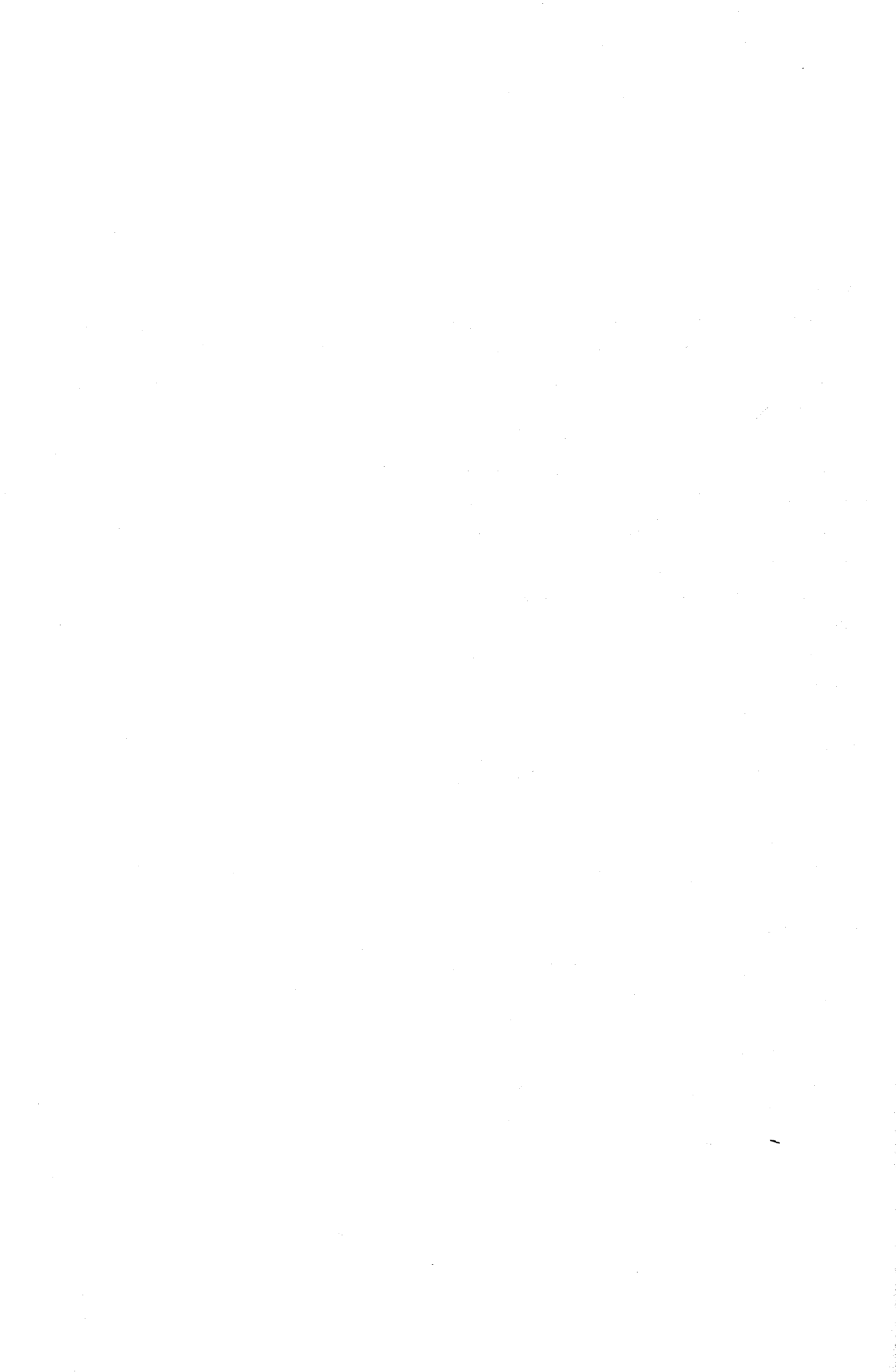
zurekin egoteak, zurekin jostatzeak, zurekin edateak, edo zure dantzak,
itzak, sartu-ateriak, edo bertze zerbaitek ematen dio norbaiti sua /
HE13,14

putzuan iru sartu-atera egiñ zizkion / HE16,54

sartu-irten

Ultzamako bentan sartu urten bat, aruntzakoan / HE31,72

sartu-urten eta zalaparta andia / HE21,68

DVANDVAK 5: Zenbatzaile-dvandvak

asko edo gutxi

baña pasarte, gaur dagoen moduan, asko edo gutxi aldatua legoke / EC70,48

bat-bi

koskor abek banatuta egoten dira ta esnea merkatuan bat-bi erosle bakañei
saltzen bazaie / EF92,94

bederatzi-hamar

sano eraman diyo (sic) bere alderdiyak, paluak ziruriten aren belarriyak,
beatzi-amar gizon eizaren guardiyak / EJ67,83

bi-hiru

bi-iru itz / HE17,14

aiton arek bertso batzuk kantatzen zizkion Patxikori ta onek beste bi-iru
bertsorekin erantzun / EJ66,67

eta geroztik ere jakin diat bi-iru txandetan inguru oietan ibilli aizela,
nere esanari kasorik egin gabe / EJ60,107

bizpahiru

bizpahiru lerrotan, gainka elgarri / HE59,39

axalean gelditu gabe mamiaren hurrupatzeko, bizpahiru aldiz arra leitu
beharko dut / EJ54,742

hortarik har bizpahiru xorta / HE59,95

azkenean, dituela bizpahiru hilabete / HE59,119

desiretan egon naiz errekontratzeko, bizpairur arrazoinen esplikatzeko /
EJ65,74

bizpahiru aldiz uki eta jaso zuen burua / EJ53,108

nik bizpairu oar egin nahi ditut bakarrik / EJ65,103

hor zagon zut-zuta, bizpahiru ogi-bihi ezpainen artean, zotz eta mutu! /
EJ72,62

bizpahiru bertsotan / EJ80,27

bizpalau

bizpalau mutikok berehala husten dute plaza zola / HE59,39

urarekin batean bizpalau pint'arno ixuririk / HE59,84

bizpalau aldiz ideki zuen ahoa xoriño batek bezala / HE59,123

bizpalau lerro hok badaukete gure amets guzia / HE59,63

bospasei

bospasei urte, ez niakikek xuxen erran ... / HE56,13

bortzpasei hunki daizkiatzie barda / HE59,32

tarrotuxeak ziren ordukotz, bortzpaseira urte / HE59,86

bi urteen buruan zinitzak emanda, beste bost-bat-sei iraun zuen Galiziako uriburu hartan / EJ00,178
 errient eta errientsak bortz-pasei haurrer buruz / HE59,55
 ehunka exenplu aipa daitezke; ikus bospasei adibide gisa / EJ80,28

bost-sei

bost-sei urte izango dira Julian Bandaormaetxea adiskide minari Gabon kanta polit bat entzun niona / EB87,33
 gu, geienetan, bost-sei lagun joaten giñun / EJ62,60

gutxi-asko

Naparroa'n ere, gutxi-asko, Iruña-aldean gertutzen dute / EJ64,22
 euskaltzale geijenok gutxi-asko maite dogun eskola okeñaren irakatsijak bide ontzat artu / EJ06,79
 pasarte hori kristau batek idatzia edo beintzat gutxi asko orraztua edo apaindua / EC70,47
 ezin esan, euskaldun geienok, gutxi-asko, mai zabalerako gurarik ez degunik / EJ64,16

hamabi-hamalau

an aurkitzen ziran ... amabi-amalaren bat notin / HE21,73
 eta esaiezu amabi-amalau urteko neska-mutikoei amor eman dezatela / EJ03,16

hamabost-hogei

amabost-ogei urteotan egindako lan etengabea / HE17,65

hamabost-hogeitsu

olerkirik gutxi: amabost-ogeitsu / HE17,33

hamahiru-hamalau

aurrak ezitze garaian, amairu-amalau urte inguruko ori da arretaz zaindu bearrenekoa / EJ03,30

hamar-hamabi

amar-amabi milla ale ez ote-ditezke saldu? / HE17,67

hamar-hamaika

amar-amaika ordu oean egin ondoren, nolatan geldirik egon, anima salbo-ta bi moxal biurri aiek / EJ03,29

hamar-hogei

euneko amar-ogei (beti berdin ez da izaten) bitarteko azido fosforikoa ba'du / EF92,33

hamasei-hamazortzi

amasei-amazortzi urte eukazala unai gazteak / HE31,29

hamazortzi-hogei

mutil orrek amazortzi-ogei urte eukazala gertau ei-jakon / HE31,26

hiru-lau

iru-lau seme jartzen bazaitzu amasei urtez gorontza / HE25,88

len ere galazi dizkit iru-lau bat golpe / HE29,88

hiru-lau mila urteko dolmenak, ostera, guziak ditugu ekialdera begira /
EB87,42

iru-lau bertso moldatu gabe ezin lasaitu barrenik / EJ69,92

iru-lau euskaldun antxe giñan alkarrekin, gu ere berezita / EJ66,116

hirurehun-laurehun

artalde eder bat bazegoan an, irureun-lareun bat ardi zuana / EJ66,43

hiruzpalau

hiruzpalau aldiz zenbait euskaltzale bildu ginen / EI94,33

Etxeparegan inoiz ere gertatzen ez dena: hiruzpalau bertsoan zesura ez
dago bi hitzen artean / EJ80,26

hiruzpalau kilometrotara, behean -eta ez Larrasketak zion zazpi-
zortzitara- / EJ51,70

lau-bost

eztarria lau-bost bat eztul eta karrazpioz garbitu ta bere indar guziak
bilduta, esan zion / HE57,123

lau-bostengatik kendu nairikan berez degun zoriona / EJ60,103

izan ere, lau-bost beiekin zer nai dezute? / EJ62,89

bi edo iru metro zabal, ta lau-bost metro altuak, eta antxe sartu / EJ66,66
oker dabiz, bada naikoa da lau bosten bat ats lur, sustraia asten dan
lekutik gora / EJ07,2

lauzpabost

garagarril-erdian, gudarako ustean, lauezpabortz gudari, ta danok batean /
EJ77,100

pare bat hiru bat

pare-bat iru-bat kanonikuk ere badakije / HE31,77

sei-zazpi

gañera, auzoko mutiko au sei-zazpi kilo gizenbata etorri zan / EJ62,75

zazpi-zortzi

zer gertatu da bada, azken zazpi-zortzi urteotan / EB20,43

eta ez Larrasketak zion zazpi-zortzitara / EJ51,70

zortzi-bederatzi

orain esango dodana or zortzi-bederatzi urte da jazo zala / HE21,73

egungo zortzi-bederatziek hileta trixtea jo arazten diote bertako jende
larriari / EJ00,176

zortzi-hamabi

ni beintzat zortzi-amabi urtekoa nintzala, egunean bost bidar ibiltan
nintzan auzkaka / EJ06,73

zortzi-hamar

zortzi-amar astokraziako erdaltzaleei atsegin egitearren / HE21,81

nere xantza heldu orduko zortzi-hamar urte joanen zela / EJ68,19
zortzi-hamar ehize-zakur zihoazen urduri eta zaunkalari aztarna bila usnaka
/ EJ48,11
itz egiten eban bakoitzean zortzi-amar bidar, nondik edo andik ekañita,
enderazko "absolutamente todos" aotan artu bear izaten eban / EJ06,73
zortzi-amar bat lagun bageunden ta txandan-txandan aritu giñan / EJ66,21

DVANDVAK 6: Galdekari-dvandvak

zein-nolako

Leninen galderari erantzutekoan jakin dezakegu estatuaren izakera eta klase-funtzioa zein-nolakoa den / EJ52,56

zelan-halan

geitxoago balio duen liburu bat bialduko deutsut zeure epaikari lana zelan-alan ordaintzeko / EJ05,163

geitxoago balio duen liburu bat bialduko deutsut zeure epaikari lana zelan-alan ordaintzeko / EJ05,163

zer-nola

zer nola erantzun nion / HE50,21

aitak zer nola lantzen zuen / HE50,28

zer-nola(ko)

erreguearen bidea zer nolakoa izan da? nai ta ez guztiz ona, ta ondrazkoa! / HE13,129

zer nolako artikulu jakingarriak dakarzki! / EJ05,173

a ze nolako lanbidea utzi bear dizudan; bakarrarentzat soberaxko / EJ03,47
Buda edo Zoroastro, esate baterako, zer-nolakoak izan ziren jakiteko / EC70,99

gizonagan beragan zer-nolako oiñatzak eta ezaupideak utzi zituen berak / EC70,9

gertaera onek ezin-da obeto adierazten digu Xenpelarrek zer-nolako barrena zeukan / EJ67,117

ortik pentsa genezake, zer-nolako bertsolaria izan zan / EJ67,60

eta bide bera? zer-nolakoa? luzea beinik bein / HE13,10

esne-emanen, emeak berez aal lezakeanez gañera, gizonak zer-nola egiten duan esnedunak geiago eman dezake / EF92,91

zer-nola(tan)

bi gorputz aiek gutxi gora-bera nun zeuden galdezka, zer nolatan atera bear genituen asmatzearren / EJ49,122

SINBOLISMO FONETIKO ETA HOTS-UZTARDURAK

aiko-maiko

ez ibili emen aiko-maikoetan / HE21,72

aiko-maiko naiko / HE26,247

aitzaki-maitzaki

San Antoniorekin etorrita-edo, aitzaki-maitzaki, su eman da bigarren egunera, emen gertatu ituan / EJ62,21

Lurdes aitzaki-maitzaki, kuartoetara joan zan erropak txukuntzen lana bazeukala eta / EJ62,39

aita, aitzaki-maitzaki, etzan etorri bazkaltzera / EJ62,45

zanja-zulo artatik laister alde egin zigun txabolara, aitzaki-maitzaki, amaiketakoa egitera / EJ49,56

aitzaki-maitzakia (iz.)

aitzaki-maitzaki ugari / HE26,247

anju-unju(ak)

an ziran anju unju eta unju anjak! / EJ49,152

armiarma

bañenean anka luzedun armi-armaren antzeko orban txiki goñia dabilena ikusten zaie / EF92,98

arra-arra

izerdia arra-arra erori / HE26,249

auzi-mauzi

Urkixo jaunaren iritzian politikako auzi-mauziak omen tartean / HE28,69

bala-bala

elurra bala-bala erori / HE26,249

bar-bar

jendea asi da, bar-bar, izketan gogara / HE18,32

Baraibar, laiñoa bar-bar / HE18,61

barra-barra

hizkera ikasi eta barra-barra egiteko / HE27,363

afrontuak aurrez azotatzen zuen leiho zaharra, zirrituetatik ura barra barra sartuz gelara / HE39,14

sozialismo hitza barra barra dabilenez gero jendea zertaz mintzatzen den konturatu dadin / EI94,87

bestean dirua barra-barra / EI94,23

asko eta askotan, biltzar aurrean eta ondoan, Orixe barra-barra entzun dut erderaz / EJ51,27

baina oraindik ere euskaltzale erdaldunak barra-barra ari dira erdaraz biltzarretan / EJ51,14

orain barra-barra kantatzen diran zenbait doñu / EJ67,58

ta jendea barra-barra dator Juanito Kojua'ren etxera / EJ64,85

berak barra-barra idazterafio ez bada ere, firmatzen beintzat jakin ez balu
/ EJ67,149

berlin-berlon

berlin berlon / EJ03,10

bildur-mildur

geiegikeri bildur-mildurra kitatzen âl dezu / HE17,14

bilin-bolaun(ka)

arri aundi batzuk etorri ei-ziran bilin-bolaunka goitik bera / HE31,28

bilin-boloka

bilin-boloka / HE26,246

binbi-banba

ta alaxen biak binbi-banba nola zijoazten / HE50,59

binbilin-banbala

binbilin-banbala, egiten dute arrabots poliki soldaduek kupelen artean /
HE52,21

bir-bir-bir

zenbat mila xinaurri sentitzen nituen bir-bir-bir zabiltzala nere
parrapioetan!... / EJ72,26

bizi-mizi

liburuai esker bizi-mizi dakuz / EJ06,72

bol-bol-bol

bol-bol-bol irakiten egoten ziran aiek / HE29,127

bor-bor

nahigabeak agortu zion olermena, duela hamabi urte borborrean lehertua /
EJ00,190

bris-bris

guretzat utzi ditu? -galdetu zuan Patxik begiak bris bris egiten ziotela /
HE19,36

briu-brau

hitz bat erran gabe, briu, brau, pulatzen hasten da / HE32,49

dal-dal-dal

solas hoiek bere nagusiari erratean, dal-dal-dal, beldurrez nagusia
bortizki asaldatuko zen / EJ72,46

dan-dan

lo artzeko nengoala, dan-dan atea jotzen digute, "Iñaki Iñaki" esanaz
gañera / EJ49,98

dar(t)-dartu

ik entzungo dok errudun gizon dart dartuen erabagia / EJ70,31

dar-dar

frantzia dar-dar zegon politikaren astiñaldiak eraginda / HE28,77

mutil bat, buruz dar-dar, ozkatuz ezpaiñak / HE18,23
 ezpaiñak dar-dar eta barrunbea asarre / HE18,40
 bikoak egin-garai da ... biotzen bat dar-dar / HE18,57
 itz onek dardar eragin dio / HE18,78
 dar-dar egurrak ein du; joan da kolpean / HE18,137
 dardar eragin = sacudir / EC48,423
 otzak ixoztu daroz maite-itzak abuan eta dardar dixuri barrero kolkuan /
 EJ63,18
 ardi bildurtti batzuek bezela alkartu ziran, eta alde batetik bestera
 ikarez, dar-dar zebiltzan / EJ81,73
 hontzaren oihua ezaguna bazuten ere, dardara egiten zien eta bihotza
 kokiltzen gaueko bakardadean / EJ53,26

dar-dar-dar

danak olaxe: dar-dar-dar... ibiltzeko ere ez giñan gauza gu / EJ66,64

dardar(a)

Periko naiko arpegi-gorritu zan, da, eskuetan dar-dar piska bat zuala,
 karta osoa irakurri zuan / EJ62,90
 da beraren larritasun da dardarra oartuaz, itzegin tziyon esanaz / EJ81,11
 otzak eta bildurrak dardaraka geunkazan, ta amabi amairu edo amalau orduan
 egon bear alantxe! / EJ59,95
 hotzak dardaraz, inoiz sinestuko ez zuen portaera ikusi zuen bere begiekin
 / EJ53,80

dardar(ka)

abereak, ikulluetan lotuta zeudenak, irrintzi, ojuz ta marruka asi ziran;
 dardarka guztiak, izerdiz beteak eta iya txorabiatubak geyenak / EJ81,7
 olan iñardun gastiak orbel betezko bidian; azken orrija dardarka lurreratu
 zan axian... / EJ63,34
 ezer ez, amatxo -dio neska gaisoak ikaraz dardarka / EJ48,27
 menditik yatort leunkiro abots baten intzira. Dardarka zeru zabalean
 galtzen da naro-naro / EJ63,38

dardar(ti)

ezintasunaren ots dardartia darion barne-miña / HE28,57

dart-dart

dart-dart biotzak egin deust bere leku sakonenean uste barik entzun
 dodazanean negarren otsak / EJ77,78

dilin-dilin

azkar eztira joaten txarteletara, elizako ezkillatxoak dilin dilin
 luzarokoan dei egiñarren / EJ59,42

dilin-dolon

amar-amarretan, kanpaiak dilin dolon atsegintsuan da zotz-egalariak,
goietara igonda / EJ59,49

dinbi-danba

dimbi! damba! aditu ziran tiro bi / HE19,73

dir-dir

dir dir egiten zion / HE51,34

dir-dir(ka)

ala dir-dir jartzen da neskaren aurpegi / HE18,122

bigarren au ateratzekoan, Pintto, erneagotu bailitz bezela, aurtxoaren
alboan zen jarri, burua ttente, mingaña kanpo, begitxoak dir-dirka /
EJ03,61

dir-dir-dir

eta gero, ondoratzean ikusi nuen bezala, barneko seda leguna, dir-dir-dir
egiten zuena / EJ72,7

dirdir

dirdir revolverra, gibelean berehala gorde baitzuen / HE59,33

euriyak ez nau bustitzen ez ere sakon beltzean iresten arrats illunak,
dirdira baitet soñean / EJ50,22

orri-ikararik ez lertzun ta urkijetan, garrak dirdir-begi suteko tresnetan.
/ EJ63,6

ipiñi egurrak naiko sukaldian; sugarrak dirdira dagijan artian / EJ63,6

"ez dago hitz-neurlarien bihotzean behar dan goiargiaren dirdir
haundirik"... / EJ00,209

dirdira

josi-aire emaiten duen salunetako dirdira lilluragarrien artean / HE59,19

erlisioneke zerek ez lukete nahi argi dirdira sobera... / HE59,80

diz-diz

izpi-zurbillak dizdiz dagije baso erdijan, ilargi orrek eztau itxartu
artzain-zolija / EJ63,38

beren traje eder, korbata eta zapata diz-diz egiten zutenakin / EJ49,60

diz diz alaxen egiten dezu nola izarrak zeruan / HE61,67

izarrak diz diz egiten dute zeruko urdin puruan / HE61,67

nere pentsamentuan egiten du diz diz / HE61,140

diz-diz (egin)

lijarekin pin-pin legundutakoa, diz-diz egiten zuana / HE29,47

dizdiz(ari)

izarra bezin dizdizariya, txoriya bezin airosa / HE61,104

ezkata zuri dizdizariz beterikako sare luze bustia / EJ59,42

dizdiz(ka)

eguzki beroa ur bizi kiskurtuaren gañean diz-dizka, ibai zabalaren ertz
bietan / EJ59,58

dizdizara

dizdizara klarozko izar doratua / HE61,100
une artan or ikusten degu gure parean, eguzkiaren dizdizara / EJ49,144

draka-draka

ura asi zan jaten draka-draka / HE29,30

dran-dran

dran-dran jo zuen gero ukabilez / HE15,23

dringilin-dron

dringilin dron, gaur gabon, sabela betea daukat eta besteak hor-konpon /
EB87,31

dsist eta dsaust

kaiuak goitik bera, dsist eta dsaust, sartuten dira arrain pilloaren erdian
/ EJ59,41

duda-muda

dudamударik gabe ninduen / HE51,38
duda-mudak eta zalantzak ezinbestekoak dira / HE27,372
duda-mударik gabe / HE14,153
halere pondu batzu gelditzen zaizku duda-mudan / HE43,14
Eusebiok, ikusi dugunez, duda mudan bezala dio apokalipsis ez ote den /
EC07,81
zalantzan eta duda-mudan bezala, baiña bere burubidea agertzen du haatik /
EC07,81
ez ziren gehiegi fida azeriaz beste bi lagunak eta dudamudan ibili
ondorean, berari galdetzea erabaki zuten / EJ53,37
duda-mudan egonik, zera zioen / EJ53,142
pixka bat duda-mudan egon eta gero / HE61,149
duda-mudan egon ondoren, galdera bera egitea erabaki zuen / EJ53,44
oitura dut, jauna, -esaten dio-, nere duda-muda guztietan zugana jotzea /
EC07,50
beintzat aren esistentzia duda-mudan ipintzen, asi ziran / EC07,36
duda-mudazko izan zitezkeen (eta euskaltzain osoek birrets ditzaten arte,
daitezkeen) / EJ56,23
otsoak ez du gupidarik, baina duda-mudan jarri zen ahariak aienka ikustean
/ EJ53,123

dun-dun

laister, Hendaya'ko ezkillaren dun-dunak mezu larria digu aidatuko /
EJ03,40

enda bereko seme geranez, (dalako muga izun ori gora bera) ezkil dun-dunari
iratxirik bezela gaude betiro / EJ03,39

durdo-durdo

eskuak eta dana bal-baltzak eukazan, ezpanak durdo durdo, agiñak zuri zuri
ta kiskur kiskur ulea / EJ59,88

ele eta mele

oraiño ba ditute. (sic) ele ta meleak / HE18,107

elur-melur

elur melur, ez nauk ire beldur / HE18,45

erran-merran

iendea, alferkeriari, ian-edanari, erran-merranei, eta aisiak dekhazkeien
gaixtakeria suerte guztiei emanen zeziela / HEAX,29

esamesa

esamesac / HE20,228

laster zabaldu zan inguruan esanmesa / HE07,310

esamesarik izan eztediñ / HE16,26

folklore-ikaskuntzak antziñako eñlijio, oitura eta esamesen beñiak
azaltzen dizkigu / HE24,70

ba-zan gazte artean esamesa ta jakiteko azkurea / HE57,149

ez zan sustarrik gabeko esamesa / EC70,53

iñolaz ere, aoberokeriak dira esamesa auek / EJ64,15

bear bada esamesaren bildurretic, edo familiari beguiratzetic / HE40,25

eta cer da cer miretsi esanmesac izateaz? / HE07,339

egoten dira, eta ez orregatic esanmesaric izaten / HE07,340

emendic etorri ciran esanmesa andiac, eta utzi zan guchica confesio aguiri
au / HE07,343

bere becatuarequin ipiñi cituan esanmesa andiac / HE07,324

batzuec erriz erri dabilta guerrarien ondoren, esanmesa andiac ipintzen
dirala / HE07,230

gordebide oriec artugabe, dio esamesaraco bide andia emango luqueen /
HE40,174

pisaberdintzen du esamesa eta masiaren bildurra / HE40,155

etzaitecela joan araco eche artara, ceren esanmesa gaiztoac zabaltzen
dituzun / HE07,69

becaturaco bidea esan mesagabe eciñ bota badite bereala / HE07,332

fiut-fiut

fiüt fiüt zakurrei txistu egiñaz, jetxi ziran mendiyak bera / HE19,44

flix-flax

ximista etengabeen distirek flix-flax argitzen zuten gela / HE39,111

izar harrikadek fiiin! ziztu eta flix flax argi egiten zuten / HE39,111

gal-gal

biotz barnean gal-gal ari zaizkion sentipenok / HE28,84

gal-gal dirakien euskalkien arteko gerra / HE27,377

gal-gal-gal

non zegoan gal gal gal egosten topinkada bat baba / HE19,64

gol-gol-gol

gol-gol-gol irakiten ari zen bertzaren parean zakua ireki eta nun joaten
zaion harria urera / EJ53,86

errekan sartu eta hasi zen otsoko gol-gol-gol egarririk gabe ura edaten /
EJ53,26

handi-mandi

jauregira iritsi orduko agintari eta handi-mandi asko joan zitzaizkion
agurtzera / EJ53,118

handi-mandi(keria)

ohoreak eta handimandikeriak bazterrera utziz / HE52,5

harroska-marroska

arroxka-marroxxak / HE26,249

hasi-masi(ak)

lantxo oni zuzenen dagokion izena zuen arteko batzuen ezpanetan pil-pil
erakori nairik aldabil: asimasiak (erderazko rudimentos) / EJ06,71
gure asimasi onek zeuek burutuko dituzue / EJ06,76

hautsi-mautsi

hautsi-mautsi = acuerdo? / EC16,10

herrixka-merrixka

beheraka doan herrixka-merrixka, halere, Sabando / EJ00,176

hinki-hanka

hinki-hanka ibiltzeaz ez da ahalge / HE56,12

eta hinki-hanka dabila gutartean bere pilda hitsekin / HE56,12

hinki-hanka, hor gaindi dabila eta mintzo da / HE56,10

hitz eta pitz

jaioterriaz itz da pitz ari zitzaizun gudari-talde bat / EJ49,136

hizka-mizka

hizka-mizka luzearen ondoren Jonek golkoan sartu zizkion / HE39,86

ika-mika(ka)

au gogorra izan zan gero; ika-mikaka asi eta iñor abiatu ez! / EJ49,17

iker-miker(ka)

haga luze batekin iker-mikerka, sailduak etsiturik bere burua ito bazuen
ere / EJ72,62

ikusimakusi

zeuen eliztarren pozgarrirako ipuiñak eta igarkizunak eta ikusi-makusiak sakristauari ikasi-eragin / EI99,154

inguru-minguru

oro dakus ustelik bere inguru-minguruan / HE28,59

beronen inguru-minguru abarkaren lokarri luzeak biltzen zirelarik / EJ48,8

inji-anju

gau ura dan-dana ezer gelditu gabe lanean pasa ondoren, or asi zaigu moro-jendea inji-anju egiñaz / EJ49,126

irriparrez lañezturik eta beren inji-anju guziekin arrotu egingo zirala / EJ49,126

ipi-apa

mirakuiluak ta abar, oso xeheki, ipi apa xume eta aitzingibel askorekin kontatzen ditu / EC70,85

Jesusen bizitzako xehetasun eta ipi-apa txiki guztiak kontatzeak ez dio ajola / EC70,63

aitortu bear da guk ezin dugula gaur aien liburuak osatu ipi-apa guztietan / EC70,96

ez gera emen asiko bana-banaka eta ipi-apa guztiekin oiek denak arrotzen / EC70,30

iritzi-miritzi

iritzi-miritzi aritu / HE26,250

isilka-misilka

baña ez isilka-misilka, gogor eta goitik baiño / HE21,73

ixilka-mixilka aritu / HE26,250

ixilka-mixilka ... (zebiltzan) / HE16,31

itsumustu

itsumustuan begiz joa izan da / HE27,360

ixtorio-mixterio

hixtorio-mixterio honetan liburu-jabea nor zen Loiolako artxibuzain bat konturatu zen lehenengo / EJ00,176

hixtorio-mixterio / EJ00,175

izkirimiri

izkirimiriak / EI99,151

izkutu-mizkutu(ka)

zer zatozkit, bai, oñak narras, izkutu-mizkutuka / HE17,40

jira (e)ta bira

jira ta bira plaza berrira, aurtxo politik ara juango dira txit pozez / EJ26,42

orra bestia lazarez, zapataria da berez, jira ta bira beti or dabil gauaz
ta egunez / EJ67,238
kaio zuriak, eundaka, jira ta bira nekusan goizetik gabera / EJ59,83

jira-bira

eusqueran leguezco gira birarik / HE20,200
jirabiran ibili ziran bere inguruan / HE31,30
gero rue des Alpes hartzen du, bere jira birakin enparantzatik behera /
HE35,97
or-emen jira bira asco eguin arren / HE45,199
joaten dira arranondora jira-bira edo joan-etorri ori ikusteko asmoetan /
EJ59,44
elizatik urten da kalean zear egiten dan joan-etorri edo jira-bira itzala /
EJ59,44
batera ta bestera begira ibilli zan saretxalopan jira-bireak iraun eban
arte guztian / EJ59,59
badaezpada ere, aurrena bi aldeetara jira-bira bat egin nuan / EJ60,146
eman dute zenbait jira-bira / HE61,82
Tolosa'n jira-bira batzuk eman da Donosti'ratuko zirala esanez / EJ62,103
trezak bertan utzita etxera abiyen, jira-bira egiñik guztiak iya-iyen /
EJ78,91
zergatik ez dek gurekin jirabira bat egin nai izaten? / EJ49,50
legoñtu baño len ermitari iru jira-bira eman ezkeru / HE24,47

jira-bira(ka)

saltoka ta jira-biraka iges egiten zion eskuen artetik / HE33,5
ontz itsusiak eta saguzahar nazkagarriak leihotik sartuta bere inguruan
jira-biraka ibiliz / EJ48,29

jira-bira(keta)

Etxeberrria eta biok, naiz busti-busti egon, Urbina aldera jira-biraketa bat
egin genduan / EJ60,133

kako-mako

eta onetaraco beren arteco guizon audien caco-maco eta esanac
beguietaratuaz / HE40,37
paper oyen asieran lengo beren cacomacoai lengo eranzuerac bérac ematea /
HE40,119
batzuec besteacgandic, eta guciac, zucen, eta ez caco-maco modura /
HE40,215
muralla edo parpetotzat artu dituen caco-maco illun oyec cerbait arguitzeco
derech egoquia au da / HE40,209

kar-kar-kar

non hasten baita kar-kar-kar irriz, eta, krik! hor heldu zaiok ahora
zintzurreen gelditua zuen / EJ72,38

erakutsiz behatzak eta ukabilak, bertze bi emaztekiak irriz kar-kar-kar
zarotzilarik (sic) / EJ72,21

orgabideaz bertze aldeko sasi baten xokoan, irriz kar-kar-kar zagotzila /
EJ72,26

kask, kask, kask

jotzen ditek atean kask,kask,kask, Mattinek idekitzen dik atea / EJ72,49

kask-kask

noiz eta ere aditzen baitut kask-kask, norbaitek jotzen duela eskolako
atean / EJ72,31

kaxk-kaxk

kašk-kašk jo zuen ta inork etzion erantzun / HE15,22

Landolako atean kaxk-kaxk yota / HE17,71

keinu-meinu

aitortzen dut keinu-meinu hoiak urrundik ikusten nere buruarekin egon
nintzela / EJ72,7

kikili-makal

ezbaida kikili-makal ibiltzen diran oietakoa, bere pardela gertatzen ari
zaigu / EJ03,16

kikili-makala

bere iñe luzeak kikili-makala / HE24,141

kili-kili

latza dago, guilli guilli eguiten deust / HE20,117

arpegi-larri ta esteak gili-gili estuan / HE31,63

geldi zegon an, berari giñi-giñi egiten / HE24,121

kilikili bizia egiten dit beatzean / HE34,65

kili-kolo

euskeraz irakurten kilikolo dabiltzanen batzuk izan leitekez / HE21,70

kinkiri-kunkuru

kinkiri-kunkuru / HE60,192

kirkir

eta kukua entzun nezan urrunean; eta kirkirraren maite-deia zabal zedin
belardietan / EJ51,101

kaiñaberazko kaiioletan bezela, beretan kirkirrak elikatzeko? / EJ07,1

kirri eta karra

sagu eta arratoi ikaragarriak kirri eta karra zurari aginka / EJ48,29

kirriki (eta) karraka

berealaxe asi zitzaidan sabela, filarmonika bezela kirrika eta karraka /
EJ60,55

kirris(k)-karrask

ortzetan kirris-karrask egiten duan azal kiskalduarekikoa / EJ64,49

kirris-karras

kirris karras andiaz ioan zirean altara-ondoraiño / EI99,149

kiskili-maskili

kiskili-maskili itzegin / HE26,250

klik-klik

sabel jan-gabeak klik-klik / HE15,15

klin-klan

errota tšikiak klin-klan / HE15,15

klun-klun-klun

egiten dutenian arduak botillan klun klun klun / HE61,128

kris-kras

beren ormetako arriak kris-kras-ka puskatzen, argiak itzali, etxe batzuek
urratu / EJ81,8

krisk-krask

krisk krask hogeit eta bost berdeak mila zati egin zituen / HE39,86

kuku

kukuak kuku pago gainetik / HE51,50

kukuak oker jo zigun guri geiegi amor emanda / EJ69,38

kukuak oker jo zizuten orduan / EJ62,68

kukua alferra da / EJ53,14

kulun-kulun(ka)

Bidasoak (aspaldiko almitxu edo lamitxu?) kulun-kulunka daragio
Ondarribiari / EJ03,11

kux-mux

gure gazte ôk kux-mux ditugu irauliz zerbait gogoko / HE18,90

mara-mara

elurra mara-mara ari zuan / EJ62,93

mendian elurra mara-mara ari zuen / EJ53,141

marmar

errosario marmarra elizan ... / HE57,137

askatasun bidean direnen marmar hotsa / HE27,339

agopetik mar-marra dariola doa / HE18,44

da artu eban len eroian abiadea, mar-mar bere artean jardunaz / EJ59,16

marmar egin zien nagusiak / EJ53,14

eta ura begiratuaz arren marmar-ots eta farrastaz oarturik txorabiatu
zeiken bat / EJ81,54

marmar(ka)

idazkaria hortzak garrazkatuz marmarka hasi arte / HE39,61

hortz artean marmarka ekiten zion / HE39,53

mur-mur

pozarren dakust mur mur egiñaz ona datorren ur leun garbia / EJ77,39

oi yakun samurra, suteko murmurra! artega su-motots bixijak / EJ63,6

mendiotatik mur mur dator ur ederra... / EJ77,95

nahas-mahas

moral-erakuspidea ta kinismoa nahas-mahas somaturik / HE28,69

nahas-mahas gugan daramazkigu / HE56,9

paperak nahas-mahas, liburuak betaren zai, mila asmo ezin inolaz ere
obraturik / EJ51,12

nahaste-borraste

zerbait nahaste-borraste badelarik Frantziarekin / HE52,21

iritziari dagoquienez, guezurrezco iritzien naste-borraste bat / HE40,14

legue zucenaren contraco iritzi ayen nai edo ezeco lánen naste-borrastezco
lan-pilla bat / HE40,14

naste-boñaste oneen deuseztasun eta makaltasunaren zustraija izkerakijen
zabalgoa aintzat ez artzetik, sortzen da / EJ06,79

ñir-ñir

ñir-ñir, mendizka baten azpitik sortzen dena erasian / HE59,45

begiak zeru kolore, malezia ñirñira batekin / HE59,71

pafa-pafa

kea pafa-pafa egotziz gozoro ola egiten dut nigan gogoeta / EJ50,75

parra-parra

berrogeita-amar idazti atera baietz parra-parra / HE17,72

zuk diñozun legez parra-parra irakurten eben bertsoetan egoan gustija /
EJ05,187

baeietozen txalopak, parra parra, patxada onean, ekaitzik eztagon egunetan
etortzen diran gisara / EJ59,91

pil-pil

nungo pil-pillean, Pelix? / HE57,147

kaixo, aingeru! pil-pillean al-abil? / HE57,147

zuek ikustean pil-pil bat sentitzen det / HE24,140

bereala jartzen dituk pil-pilean / HE35,58

ego-aize atsegiña mandioan pil-pil / HE18,46

betilleak dar-dar eta bulartea pil-pil / HE18,57

ta su txikian "pil-pil" ordu erdi baten irakiten euki / EJ64,111

"bakallaoa pil-pil-erara" ta "bakalloa Busturia-erara" / EJ64,42

lantxo oni zuzenen dagokion izena zuen arteko batzuen ezpanetan pil-pil

erakori nairik aldabil: asimasiak (erderazko rudimentos) / EJ06,71

jarrai ortan. Buru zut, biotza eusko maitasunez pil-pil / EJ05,153

bihotza beldurrarekin pil pil / HE59,44

pil-pil-pil

izerdi hotz bat buruaren kaskotik zangoen zolaraino xurrutan pil-pil-pil

jausten zitzatarik / EJ72,26

pilpil(ka)

bakallaoa pil-pil'ka / EJ64,80

"pozez-pilpilka" natorkizu nere olerki sortatxo batekin / EJ05,180

pinpi-panpa

haga luze bana eskuetan, eta hantxe hasten pinpi-panpa jo eta jo / EJ72,38

pinpipi-panpapa

ta, kañoiak-eta etortzean, pinpipi-panpapa... joaten giñan eta iñor ere ez

/ EJ66,71

pir-pir

orduko pir-pir dago zartagin gibela / HE18,126

plin-plan

gero txurrun plin-plan, arda ta paitarra / EB87,29

plisti-plasta

harro zetorren abere larrien aurretik eta plisti-plasta sartu zen lokatza

mugituz / EJ53,18

po-po-po

elurra po-po-po zuri-zuri, bañan zuritu gabe orduan ere / EJ66,82

po-po-pot

ta aiek tuk-tuk-tuk beren pausoan bueltaka dabiltzala, po-po-pot po-po-pot

ura aidoso beetik gora / EJ66,35

prapapa-prapapa

asi zait katalanez erritan aiton ori: prapapa-prapapa... / EJ66,125

pui puiit puiit

pui puiit! puiit! / EJ53,7

pun-pun-pun

gaztañak surtan pun pun pun / HE61,128

purpurpur

purpurpur higitzen dira beharien lerroak / HE59,40

purra-purra

hona heldu jendekiak purra purra / HE52,17

puska-muska

arekin inguruko puska-muskak nai-tu / HE18,125

raka-raka

raka-raka edan / HE26,249

asi nintzan ta raka-raka ederki igeri / EJ66,110

paketea atera, raka-raka eman ta erretzen zuten / EJ66,94

saka-saka

Joanaño eta Maitek, saka-saka, beharreri emana zioten azken aldi bat /
HE32,48

saski-naski

Bergara'ra "saski-naski" "Eusko-Ikaskuntza"-k deitu zulakoan nago / HE17,53

surmur

nor ote zan surmurra asi zan / HE45,216

tafla-tafla

tafla, tafla harri lau bati mailuka / HE52,12

taka-taka

or aritzen zaigu egun osoan taka-taka / HE57,136

taka-taka ta ... taka-taka, ta ... / HE57,102

taka-taka lan egin / HE26,249

taka-taka, taka-taka

berdin-berdin, bañan gizonakin: taka-taka, taka-taka bat bestearen gañean /
EJ66,66

taka-taka-taka

Astigarraga'ko kalean barrena taka-taka-taka Txandrene aldera, ta Olegariok
esan omen zion / EJ79,84

tal-tal

baño baita ere biurtzen diote aizeari tal-tal luřetik ostotara igo zan
ura / EF92,10

talán ... talán

talán... talán... Aloña'ren maldan / EJ50,24

talán... talán... Aloña'ren maldan, antziña zaarraren altzo-altzotikan /
EJ50,23

tan-tan-tan

tan, tan, tan, ari zan joten Abe Maritakoa San Blasko kanpaia / HE19,85

apaltzen ari zala, tan tan tan, jo zuten atean / HE22,25

tanka-tanka

amaren makilak, eskuetan gogor, tanka-tanka azantz egiten zuen / HE32,36

tanpa-tanpa

bihotza tanpa-tanpa senditu nuen / HE32,37

tapa-tapa

tapa tapa atetik barrura sartzen ... / HE57,110

tapa-tapa joan / HE26,249

zutituko zan ta tapa-tapa, geldi-geldi, jarraituko zion bere bideari /
EJ79,103

tapa-tapa-tapa

despeira egin gendun, da ni tapa-tapa-tapa. An etzegoan urari iges
egiterik / EJ79,114

tarra-tarra(ta)

esandako mendigain ortatik eun metro falta ez genduala, tarra-tarrata
ametralladorarekin / EJ49,121

tarraka-tarraka

artu papera ta batere pentsatu gabe tarraka-tarraka eskribituta berari eman
/ EJ66,24

tarteka-marteka

hasi-utzika jardun zuen, tartekamarteka / EJ00,208

hasi-utzika, tarteka-marteka jardun du gehienetan, gogoeta desberdinez /
EJ00,185

taup-taup

neskak entzun ezkerro banbolinen otsa taup taup bularr-barruan dauke euren
biotza / EJ70,73

tenga-tenga

pipeari tenga tenga obeto biztuten da ke batzuk botaten egoan bitartean; /
EJ59,25

tilika-talaka (ibili)

tilika-talaka ibilli / HE26,250

tinki-tinka

haurrak ixilik zauden, eskuz-esku, tinki-tinka / HE32,19

tinkiti-tanka

makil txiki bat eramaten zuan kapitanak eskuan ta asi da arekin
prisioneroai burutik beera tinkititanka joka / EJ66,103

tinpiti-tanpa

tinpiti-tanpa ez da gelditzen / HE55,53

tipi-tapa(ka)

zotz-egalariak, goietara igonda, tipi-tapaka asten diranean / EJ59,49

tipiti-tapa

ta gu tipiti-tapa asi giñanean, Prantzi aldera joango ziran aiek / EJ66,81
gabero tipiti-tapa asten ziran ta ¡fuego! / EJ66,84

egun batean, bagoaz aurrera ta tipiti-tapa tiroka asi zaizkigu mendi koskor
batetik / EJ66,102

tipust-tapast

aita nola tipust-tapast hil zitzaigun klinika batetan / HE56,8

tira-bira

ezkontza eta etxeke tira-bira / HE43,6

ez da batere segur familiako tira-birak eta pena handiak haste-hastetik gertatu zirela / HE43,7

ta eztozu bein be tirabirarik egin? / EJ59,89

batek bakarrik egin eieban tira-bira, urriñean / EJ59,91

bere tirabirak zelangoak izan ziran esan eiala eskatu eutsen entzuleak / EJ59,92

eta hortaz tirabiran aspaldi nintzen egoki: bizi osoz bizi nahi eta ez jakin nun aurki / EJ50,95

bi joera bortitz horien arteko tira-biren ispilu edo errainu izan da Arregiren ekarria / EJ51,84

iru aldiz egin dot tirabira. Lenengoan, arno atzean, besigutan gengozala / EJ59,94

poesia, bakoitzaren bizitzeak dakarren tirabiraren gunea dirudi / HE56,10

tira-bira(ka)

amuitzak tirabiraka darabilten egurraren antzera gabiltz / EJ03,25

tititi-tata

an balazoa tititi-tata euria bezela, ta al zuanak al zuan tokira korritzen zuan / EJ66,84

tottel-motel

tottelmotelko mintzoz ..., ala zioak / HE17,17,18

traka-traka

traka-traka, traka-traka bagoi abandonatua / HE35,13

trimin-trimin

gabico oneec daruez trimin trimiñ eguitera / HE20,138

triska-triska

trisca trisca eguinda / HE20,138

ttapa-ttapa

ttapa, ttapa badoa chendrari behera / HE51,55

ttunttun

ttunttun-otsa / HE17,16

ttunttuna aparitara etxez-etxe doa / HE18,39

ttunttunak jotzen zuan ain zuzen onela / HE18,23

Ortzi'ren ttunttuna / EJ50,60

Ortzi'ren ttunttuna dabil soinutan, ezereza gainti rhythmua heda / EJ50,60

huna ttunttunaren dantza-hotsetan ezereza uhin bilhakatu da / EJ50,60

Oletako besta eder hortan bazirela xirola, ttunttuna eta xirribika ere / EJ72,35

tuut tut tuuut

tuut tut tuuut! / EJ53,7

txau-txau

yausi zatxataz altzotik, eta tototxu, zeure laguna, txau txau asi yat
bertotik / EJ77,27

tximist

gora, urrun, batzuetan apalik, ximixta bezala / HE59,41

asi ciran turmoyac, chimistac, eta trompeten otsa bezala / HE07,6

etzan tximistik ikusten, ala ere turmoyak, bata bestea baño bertago
aitzentziran / EJ81,8

ekaitzen tximistak eginbeñiak, ta gai oiek on aundia egiten diete artzen
dituzten landare egañitueri / EF92,10

ximizta bezala bide laburrez firrindan erreka-zolara jautsirik / EJ72,6
sartu zion ta it̄sua t̄simistez bete ta asi zen diadarka / EI99,164

txinta-minta

chinta minta guzier baizauden begira / EJ65,53

txintxin

lanaren astunak aki edo txintxinaren soinuak oki dezanean, olerkigintzara
joko bai du atsedean bila / EJ00,178

txio-txio(ka)

kortetako soloetan kardantxulo ta txindorrak, txepetxak eta txirriskilloak
txio txioka / EJ59,40

txipli-txapla

beste batzuk urertzean, "txipli txapla" olatuakaz jolastuten / EJ59,66

txirri-birri

uko egin ote zien ordurarte ohiko bertso-gaiei, eta aritze-aldera ari ote
zen txirribirri hauetan? / EJ00,190

txirri-mirri

ainbeste txirri-mirri / HE26,247

txitean-fitean

ondorengo oharretan txitean fitean aitatu beharko bait da olerki liburu hau
/ EJ00,211

txitean-pitean

txitean-pitean dagoz emakumeak bide bazterretan / HE21,28

txoko-moko

plaza hartako xoko moko eta zimardika guziak / HE59,40

txor-txor

txor-txor bildu / HE26,249

Gorozikako bide ondoetan txor txor ebiltzan zozo-birigarroak, sasirik sasi
/ EJ59,40

txurrute-murrute

txurrute-murrute asko / HE26,247

txutxu-mutxu

eta ari ziran ikazgiñak txutxu mutxu alkarri belarrira itz egiñaz / HE19,64

txutxu-putxu

arte andiaren azpian egozan notiñen (personen) batzuk txutxu-putxu
alkarregaz itz egiten / HE21,53

uka-muka

uka-muka aundirik bage lotu da lanari / HE18,49

unju-anja(k)

an ziran anju unju eta unju anjak! / EJ49,152

unju-anju-anju

oraintxe ia allegatuta, arkaitz-tartetik or asi zaizkigu unju-anju-anju eta
tiroka moroak / EJ49,151

xirri-xirri

txirriaren xirri-xirri jarraitua / HE34,60

xurru-xurru

Orexain erreka. Xurru xurru beian. Ez da gaur entzuten ontzaren ulurik /
EJ50,37

zafla-zafla

arranoa etorri zitzaion zafla-zafla hegoetako elurrari eraginez / EJ53,141

zar-zar-zar

zipotz zorrotz ari sartuz, su gañean jarri zuan, zar zar zar erretzen
koipea zeriola / EJ79

zara-zara

egalean, erdi makurrik, ura zara zara zerion / HE39,96

zarra-zarra

gelaria lur-sagar xuritzen ari zen zarra-zarra / EJ72,64

zarta, zarta, zarta

nik barriz erdera ura legez ikasi neuen, da erantzuten asi nintzen zarta,
zarta, zarta / EI99,166

zeharka-meharka

ez du garbi erantzun nai izandu, zearka-mearka baizik / HE34,35
baso-aldapetan zeharka-meharka hamar bat kilometro eginik jotzen da Sabando
/ EJ00,176

zehatz-mehatz

hona zehatz-mehatz nola gertatu zen guzia / HE33,61
zeatz-meatz esaten du bertan nolakoa zen Jesus / EC70,43

zingun-zangun

antxe ari bear izaten du alper-ordutan ernal-ziridun enbor gainean jarri ta
zingun-zangun egurtzea egiten nagusiaren etxerako edo salketarako /
EJ03,23

zipirti-zaparta

ximixtek, bat bertzearen ondotik, sutan emaiten dute, zipirti-zaparta, aire
ilhuna / HE32,49

zipli-zapla

zipli zapla zubia purrukatu genien / HE23,43

ziri-zara

errapea bigundu eta ba ziharduen ziri zara / HE39,14

zirriborro

hitzaurre sarrera edo dena delako zirri-borro-pilo hau egiten / EJ00

zirripi-zarrapa

emen ez dek giro, motell! au dek zirripi-zarrapea! / EJ62,50

zirt edo zart

zirt edo zart egin beza geroak / EJ65,104

zirt edo zart izan dedin, bertsoak galdu ziran erabat / EJ67,69

zirt-zart

ba zekien zirt-zart plantatu ezik ez zegoela harekin zer eginik / HE39,80

zirti-zarta(k)

bigarreanean pizten diote erdal bertso bikotea Sanjoan suaren zirti-zartek
eta kantuen oihartzunek / EJ00,183

zis-zas

balak nun nai ziz zas zebiltzan / HE23,94

zisti-zasta

zisti-zasta elurretan barna / HE52,15

zizka-mizka

zenbait zizka-mizka ta izkirimiri / HE17,39

bost pezetaz bazkari au egin zuala: zizka-mizka, otarraifia ta ollaskoa /
EJ64,75

zizt eta... zazt

belarri zulotik zizt eta izterretik zazt / EJ53,24

zoko-moko

inguru haietako zoko-moko zakarretan barrena bi urte luzez ibilita /
HE33,87

zoko moko guziak oihanez estaliak ziren / HE32,15

zurru (e)ta purru

¿beronek dšaten dau ba edozer da edozelan, zurru ta purru? / EI99,156

zurru-burru

egun guzietako zurruburru arruntez bertzerik deus / HE59,12
 elizako oroitzapen zurruburruez mihia trabatua / HE59,104
 laborantzako zurruburru, sal-erospen tratu / HE59,75
 ofizioari bakarrik dagozin zurruburruetan hetsia baitaukate eta itoa! /
 HE59,57

zurru-murru

nola zegoan Ezkurran zurru-murrua / HE19,38
 asi zan zurrumurru bat / HE16,30
 zurru-murru egin ta praka zarrak jantzi / HE16,100
 bi gazte ezkon aurrean, au duk zurru-murru / HE18,43
 Anzuelan asi duk zurru murra bat on aundirikan egingo ez dirana / HE19,97
 besteren bat ba ote-zuan zurrumurrua ba-zebillen mingain luze batzuen
 artean / HE57,122
 zurrumurru batean, onela esan du / HE57,108
 ba dakizu nola egitekorik ez bait dute behi zurrumurruen bilha joaiten dira
 / EJ61,10
 eta aidean etengabe nahasirik, funikular-makineriaren zurrumurrua, beti ari
 eta ari / EJ57,93
 eta haize-balak, zurrumurru leun igarokorretan, zuhaitzen hosto berrien
 artetik itzal zitezen / EJ51,101

ASTAPUTZ

ardauzuri

gizadi ona, gazteri indartsua: Ardauzuri, Gatzbako, Moldakatx, Artobero,
Kaiua, bere seme Anjel / EJ59,25

artabero

mutil avek beti artabero / HE57,146

oakit emendik, artabero! / HE57,150

artaburu

"artaburu, morokil, borono, arlote" ta holako lora mingarriak bota
deutsaguzala / HE44,13

Txorierriko baserritar kokolo artaburuak gehiago dira oraindino / HE44,14

artobero

gizadi ona, gazteri indartsua: Ardauzuri, Gatzbako, Moldakatx, Artobero,
Kaiua, bere seme Anjel / EJ59,25

zein dabil bada bertan? Artobero. Ondo ixillik euki dozu / EJ59,29

artobero-usain

artobero-uxai omen-naiz / HE17,54

asta-putz

asta-putza ondo eldu baño samurragoak / HE19,22

astakirten

gu beste guztiok astakirtenak garala / HE21,33

astaperra

¿ilean bi ala iru astaperra? / HE15,19

astapistola, -o

asto pistolo oiek gerrara ekartea ere! / HE21,66

astaputz

nolako moduz jaurtitzen ditek astaputz oiek? / HE21,66

gu gaituk asta-putzak / HE25,37

astaputz, arroško! guk ere bazekiagu irabazten / HE15,16

jaiean esan aldik ba? asta-putza / EJ07,4

astolerdo

guk, ostera, bera astolerdo bat dala esaten dogu / HE21,89

astotzar

etsai oyetaco cembait engañatzalle gaizquille, sator itsu, astotzar /
HE40,131

sator itsu, astotzar, arro puztu, guezur somatzalleen icenaz deitzen ditu /
HE40,131

baba-lore

artatik galdu zan, zoritxarrez, bi urte laburren buruan, -Eketa zarraren
itzez esateko- "asteroko papertxu maitagarri, baba-lore baizen / EJ07,2

begi-txiki

iskanbilla galanta atera zuana, Astiasu'ko Ondartza'k eta Astigarraga'ko
 Begi-Txiki'k jokaturakoa izan uken / EJ62,83
 ni oker ez banago, bi orduko lanean Ondartzak Begi-Txikiren doble belar
 ebaki bear zin / EJ62,83

demontre eltzekirten

i erguelagoa aiz, demontre eltzekirtena / EJ07,3

eder-ispilu

orra gure eder-ispillu / HE57,149

eltzekirten

i erguelagoa aiz, demontre eltzekirtena / EJ07,3

esnepel

Esnepelek ikusi eidau azkenengo... ezta, Lapikotxu? / EJ59,24
 Nik eztot ezer ikusi- erantzun eban Lapikotxu, Esnepelen txalopakoak /
 EJ59,24

gezur-hitz

Arruitz, gezur-itiz / HE18,61

goldemutur

"Goldemutur" deritzon urlirenekoak erretuliska asten du / HE18,22

haizeputz

"Makil" aize-putz ori goitu bearrean / HE18,36

handiputz

sinisten det, andiputztxoa da ta / HE16,86

harroputz

amaika ergel arroputz ... ibilli oi da jo zak hemen, jo zak hor / HE33,5
 gizona arroputz eta aundinaia izanarren maixko / HE28,82

harropuztu

ez genduke honenbestez iñoren herrizalekeria arropuztu nai / HE33,83
 astotzar, arro puztu, guezur somatzalleen icenaz deitzen ditu / HE40,131

hitzontzi

gizonak eztu bear izan aiñ itzontzi / HE16,16
 au mutil itzontzia! ... / HE57,150
 hitz-ontzi = charlatán / EI31,182
 ni itzontzi bat naizela badakizu ta askotan berriketan asten banaiz, utzi
 nazazu ajolik gabe / EJ81,42

hitzontzi(keria)

ezta liberalen erausi eta itzontziqueria, mundua gueyen nastu eta irabiatu
 duena / HE40,191

kakanarru

ez dira kakanarru batzuk baiño / HE21,33

ogi-gaztak

zer arraiotara etorri dira hiru ogigaztae horik? / HE39,62

oilo busti

oilo busti eta zainik ez odol gorri xortik ez duten batzuek / HE14,156

olio-ontzi

Oliontzi deitzen genion / HE16,98

oliontzi, oliontzi, amari gorantzi / HE16,100

pitxi-lore

Zegamako pitxilore polit orrek / HE15,22

sardinzar

beste esanbear guztiak azturik, sardinzar da bere lagunen gañean ziran
ardantegietan / EJ59,23

Sardinzarrek, ardantegian, bere semea laster da ondo ezkonduko zala esan
eieban / EJ59,79

tipulaburu

eta hik tipula buru horrek jakin dezaan, harena duk edozein lehendakari
ganorazkok beretzat apartatzen duen birjina sail bat / HE39,105

tontotzar

baña irteten da bereala tontotzar edo liberala gauz andi bat balio becela
esanaz / HE40,145

txantxangorri

txantxangorri kantari melquiades da / HE17,23

txoriburu

gizon prestu bikaiña, baiña kemenik gabea, gazterik txori-buru gisa ibillia
/ EJ67,64

PERU ABARKA

Altza-Haundi

biok Altza'koak, eta ari Altza-Txikia eta neri Altza-Aundia esaten /
EJ66,16

Altza-Txiki

biok Altza'koak, eta ari Altza-Txikia eta neri Altza-Aundia esaten /
EJ66,16

Amantoni Toberako

erantzun biezak Amantoni Toberakok edo trumoika ari den galtza-zaharrek /
HE39,26

Anton Deabru

zer nai dok on be, Anton Deabru? / EJ07,2

Anton Ixkiña

liburu onek Anton Ixkiña-ri deitzen diran bertsoak sartu egiten ditu /
HE61,26

Anton Kaiku

"Anton Caicu" (M. Soroa, 1882) / AA63

Antoni Errota

Antoni Errota da -esan eban- Mari Errotaren alaba bakarra / EJ59,78

Argin-Txiki

Don Enrique Otegui, de la antigua casa "Argin-Txiki" / HE61,167

Arta Manuel

"Arta Manuel" askok jaten dute ogia / HE25,48

Domingo Kanpaña

se titula "Domingo Kanpaña" / HE61,166

Domingo Kanpañari botatako bertso famatu ura bat bateko izan zala / HE61,17

mando baten gañian Domingo Kanpaña / HE61,169

laneko bi lagunak izenak badakizkigu: Domingo Kanpaña famatua / HE61,12

Erramun Moko

Domingo Kanpaña famatua ta Erramun "Moko" / HE61,12

komoda bat txarolatzeke agindu zuben nagusiyak Erramun "Moko"-ri eta
Bilintxi / HE61,173

Frantses-Txiki

da an bertsoetan ezagutu nitun Saiburu, Txirrita ta Frantzes-Txikiya /
EJ79,55

Gaxuxa Mokobipil

Gaxuxa moko biphil, Gaxuxa kokina / HE60,166

Harry azkar

Harry Azkarra izeneko magelanitar batek / HE58,70

Haurra-Mari

Haurra-Marik salbe petik, botoila arnoz betherik / HE60,192

Inazio Motz

Inazio motza, Arrua'ko kalekoa / HE29,75

Indalezio Moko

orregatik "Moko" edo "Indalezio Moko" esaten zioten / HE61,12

Indalexio "Moko" ezurrak autsi arte ez aut nik lagako / HE61,170

Indalexio Moko, uste al dek, uste al dek / HE61,170

Joan Manuel Haundi

Joan Manuel "Aundie" ta bere emaztea / HE50,18

Joan Martin Motz

Joamartiñ Motzak egiten zuena goxoagoa zala / HE50,54

Joanagorri

Joanagorri laisterkariak jazten zuela / HE50,25

Joane Talotxu

Talotxuren semeari ezarritako izena Joane bada, Joane Talotxu esango jako /
EJ59,31

Joanito Zaparro

Joanito Zaparro / HE29,139

Jose Errota

bañan Txirrita ere an gertatu Jose Errotaren tabernan, eta bertso au bota /
EJ79,70

"Joxe Errota" batek firmatzen duan artikulo batetik / HE53,31

Jose Mari Haundi

Joxe Mari "Aundiek" (Jazku-beeko baserrikoa) / HE50,71

Juanito Koju(a)

auk dira Juanito Kojua'ren izen-deitura egiazkoak / EJ64,80

Katalingorri

hiru ahurtara Kattalin gorri / HE32,44

orai ez nezaken Kattalin gorri bat ere hil / HE32,44

Kosepa koipe

(Kose Kustok Kosepa-koiperi) Ama: Iñesatsuk ontse be azur da guzti dšan
dau kerišia / EI99,156

(Kosepa-koipek beren koiñatu Batširi) Maalen guria itšusidšä edo ezaiña
dala esan dabenari gorantzidšak emon / EI99,155

Lazkao Txiki

Lazkao-Txiki / HE55,30

Lazkao-Txiki gaztia / HE55,32

Madalen bonbila

Maalen-bonbiña esango-tse, zugaz ezkonduen baldin bada / EI99,156

Manu Txurрут

Mañu Txurрут-ek ura poza! / HE22,45

Manuel za(ha)r

izena Manuel zuan; baiña Manuel zarra esaten zioten / HE29,21

Mari Errota

Antoni Errota da -esan eban- Mari Errotaren alaba bakarra. / EJ59,78

Mari Urrika

Osaba Bartekez oroitu zen. Mari Urrika, Mari Urrika. Albokea gaizki hago /
HE39,72

Mari-atso

hango emakumeteria pintatzekoan iguin eta Mari-atsoetatik aukera
handi samarra eginaz / EJ00,187

Mari-Begibakar

Mari-Begibakarra, ken zan besteko makarra / HE18,92

Mari-maite

la e-/cho acer Gose Cassaos frances y su muger el año 1796".
(Marimaite) / EJ65,16

Mari-mutiko

Mari-mutikó arin horiek hola hoztu behar dira / HE60,183

Mari-puntta

bi Mari-puntta moda-modakoak / HE57,132

Mari-tente

alboko Mari-tente orren makiña otsarekin, belarriak gortuta / HE57,137

Mari-xukalde

Mari-xukaldeen euskararen mailatik irten diren guztiek dakiten bezala /
EJ51,77

Marigorri

Marigoñi'k eta Marije taletukok elkañen antza badute / HE24,54
Marigorri zomorro txiki bat da / HE24,54

Martin Kaiku

Aizarna-ko Martin "Kaiku" baño azkarragorik ez / HE22,55

Mateo Txistu

Mateo Txistu, gaueko eiztari entzute aundiko ori / HE24,56

Mikel Eleder

berriz igo da Mikel Eleder lêngo ondoaren gaiñera / HE18,73

Patxi Bakailo

Patxi Bakallo Txirritaren lengusua / HE50,10
Patxi Bakallo bertsolaria Erretereria'n jaioa zan / EJ67,95
Patxi Bakalloren argibide ta bertsoak, Auspoa'ren 66'gn. liburuan arkituko
ditu irakurleak / EJ67,95
bañan Patxi Bakallori erantzunez bialdu zizkion bertsoan, onela dio
Xenpelarrek / EJ67,149

Patxi Gezur

Batŕi guzur / EI99,140,165

Batŕi-guzur bizi zan-baserri oskolean / EI99,151

Batŕi-guzurren guzur da egiak obeto adierazoteak / EI99,141

Batŕi-guzur esaten eutsen / EI99,140

Brako birreskuen erdian Batŕi-guzur ikusi ebenean / EI99,141

Patxiko txerren

Patxiko txerren / HE19,15

Pello Errota

Mendiague, Pello Errota, Iparraguirre,... / HE50,10

ala eman zigun Pello Errotaren alaba Mikela zanak / HE53,32

bein batez, Andoain'en edo, Pello Errota ta Txirrita bertsoan ari ziran. /
EJ79,11

orduaz esan zuten, Gaztelu betik eta Pello Errota goitik, zerbait kantatzen
asteko. / EJ79,23

batzuek Udaregirena dala diote, beste batzuek Pello Errotarena / EJ67,79

Pello Errotaren alabarena, aitaren bizitza kontatuaz / EJ60,11

Pepa Negar

Zuri ... ez lanzurdea, baizikan Pepa-Negar jarri bear zizuten izena /
HE19,118

Pepakin mozkor

onen emazteari, "Pepakiñ mozkorra" denak / HE50,17

Peru Abarka

Peru Abarka hor dugu, gainera, zera frogatzeko / EI94,29

Praixka mutur

Praixka mutur / HE16,100

Telleri-Txiki

onoko gertaera ta bertso auek, Telleri-Txikiren illoba zan... / EJ79,33

Tomas Katxo

Tomas Katxo, nere garai artako lagunaren berriak / HE50,60

Tomasa Handi

Anjelek txibi korañak egiten ziarduala, bere ama Tomasa Andia, etxe
arazoetan ebillen / EJ59,77

Txanton Piperri

geienok, tripazai ta Txanton Piperri batzuk baizik ez gerala. / EJ64,15

Zorion Potolo

Urazurrutian bizi den Zorion Potolori / HE44,14

BIBLIOGRAFIA

- ALZO, Diego B. de: "El superlativo absoluto en el Euskera Hablado", in: **BRSVAP**, VIII (1952), 239-257. orr.
- ALZO, Diego J. de: **Estudio sobre el Euskera Hablado**, Graf. Izarra, Donostia, 1961.
- ASKOREN ARTEAN: **Wortbildung, Syntax und Morphologie**, Mouton, The Hague, 1968.
- ARONOFF, M.: **Word formation in generative grammar**, MIT, Massachusetts, 1975.
- AZKUE, R.M. de: "Morfología Vasca", in: **Euskera**, 1923-25, (LGEV, Bilbo, 1969).
- BENVENISTE, E.: **Problèmes de linguistique générale**, Ed. Gallimard, Paris, 1966. (Gaztelaniazko itzulpena, Siglo XXI editores, 1971).
- BRUGMANN, K.: **Abrégé de Grammaire Comparée des Langues Indo-européennes**, Libr. Klincksieck, Paris, 1905.
- DARMESTER, A.: **Traité de la formation des mots composés dans la langue française comparée aux autres langues romanes et au latin**, Lib. Honoré Champion, Paris, 1967.
- DELBRÜCK, **Vergl. Synt.**.
- ECHAIDE, I.M. de: **Tratado de sufijación, prefijación y composición en el idioma euskaro**, Tolosa, 1931².
- EUSKALTZAINDIA (Gramatika Batzordea): **Euskal gramatika: Lehen urratsak**, Euskaltzaindia, Bilbo, 1985.
- EUSKALTZAINDIA: "Idatz arauak. (III: puntuazio marka batzuk non, noiz eta nola jarri)", in: **Euskera**, XVI, 1971, 150-153. orr.
- EUSKALTZAINDIA: **Maileguzko hitz berriei buruzko Euskaltzaindiaren Erabakiak**, Euskaltzaindia, Bilbo, 1986.
- FLEISCHER, W.: **Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache**, Niemeyer, Tübingen, 1975⁴.
- GÉZE, L.: **Eléments de Grammaire Basque**, Baiona, 1873. (Hordago/Lur, Donostia, 1979).
- GIURESCU, A.: **Les mots composés dans les langues romanes**, Université de Bucarest/Mouton, The Hague, 1975.
- GRIMM, J.: **Deutsche Grammatik**. Neuer Vermehrter Abdruck, 1878².
- HENZEN, W.: **Die Bezeichnung von Richtung und Gegenrichtung im Deutschen**, Niemeyer, Tübingen, 1969.
- HOLMER, N.: "A historic-comparative analysis of the structure of the basque language", in: **Fontes Linguae Vasconum**, II (1970), 5-38. orr.
- HOLMER, N. M.: **El Idioma Vasco Hablado**, Gipuzkoako Foru-Aldundia, Donostia, 1964.
- IRAZOLA, J.M.: **Hitz konposatuak. Aurrizkibidea. Atzizkibidea. Ariketak**, Hizkuntza Eskola Ofiziala, Bilbo, 1985.
- IRIGOIEN, A.: **Hitz elkarketaz**, 1987.
- ITHURRY: **Grammaire Basque**, Baiona, 1895. (Hordago/Lur, Donostia, 1979).

- JACOBI, H.: **Compositum und Nebensatz. Studien über die Indogermanische Sprachentwicklung**, Friedrich Cohen, Bonn, 1897.
- KAMIÑAZPI (Etxaburu'tar J.M.): "Ar eman ala artu eman?", in: **Euskera** XXIV, 1979-2, 737-741. orr..
- KOZIOL, H.: **Handbuch der englischen Wortbildungslehre**, Carl Winter, Heidelberg, 1972².
- LAFITTE, P.: **Grammaire Basque**, Elkar, Donostia, 1979².
- LARZABAL, P.: "Ots-izenez oharren zenbait", in: **Euskera**, XX (1975), 293-300 or.
- LEES, R.B.: **The Grammar of English nominalizations**, Indiana University, Mouton, The Hague, 1963 (1968²).
- LEVI, J.N.: **The Syntax and Semantics of Complex Nominals**, Academic Press.
- LOPEZ MENDIZABAL, I.: **La Lengua Vasca**, Ekin, Buenos Aires, 1943 (Auñamendi, 1977).
- MARCHAND, H.: **The categories and types of present-day english word-formation. A synchronic-diachronic approach**, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1960.
- MARCHAND, H.: "Synchronic analysis and Word-Formation", in: **Cahiers Ferdinand de Saussure**, 13 (1955), 7-18. orr.
- MARCHAND, H.: "Die Länge englischer komposita und die entsprechenden Verhältnisse im Deutschen", in: **Anglia**, 78 (1960), 411-416. orr.
- MARCHAND, H.: "On the Analysis of Substantive Compounds and Suffixal Derivatives not Containing a Verbal Element", in: **Indogermanische Forschungen**, 70 (1965), 117-145. orr.
- MARCHAND, H.: "The Analysis of Verbal Nexus Substantives", in: **Indogermanische Forschungen**, 70 (1965), 57-71. orr.
- MICHELENA, L.: "Notas lingüísticas a 'Colección diplomática de Irache'", in: **Fontes Linguae Vasconum**, I (1969), 1-59. orr.
- MICHELENA, L.: "Sobre algunos nombres de parentesco", in: **Fontes Linguae Vasconum**, I (1969), 113-132. orr.
- MUJIKÁ, L.M.: **Hitz konposatu eta eratorrien morfo-fonetika**, Ed. Vascas, Donostia, 1982.
- PAUL, H.: **Deutsche Grammatik**, Niemeyer, Tübingen, 1920.
- SCHUCHARDT, H.: **Litbl. für germ. und rom. Philologie**, 1919.
- TIETZE, G.O.A.: **Einführung in die Worthbildung des heutigen Englisch. Typen und Prozesse**, Niemeyer, Tübingen, 1974.
- TOVAR, A.: **Geminados semánticos en vascuence**, Università degli studi di Napoli, Istituto di Glottologia, Napoli, 1959, 365-371. orr.
- UHLENBECK, C.C.: "Caractère de la Grammaire Basque", in: **RIEV**, II (1908).
- UHLENBECK, C.C.: "Quelques observations sur les noms composés en basque", in: **RIEV**, V (1911), 5-9. orr.
- UHLENBECK, C.C.: **RIEV**, XIII (1922), 489-490 orr.

- URTEL, H.: "Zur baskischen Onomatopoesis", in: **Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften**, 1919, XIII.
- VILLASANTE, L.: **Palabras vascas compuestas y derivadas**, EFA, Oñati, 1974.
- WACKERNAGEL, J.: **Altindische Grammatik. II.1. Einleitung zur Wortlehre. Nominalkomposition**, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1905.
- WANDRUSZKA, U.: **Probleme der neufranzösischen Wortbildung**, Niemeyer, Tübingen, 1976.
- WHITNEY, W.D.: **Sanskrit Grammar**, Harvard University Press, Cambridge, 1964.
- ZATARAIN, A.: "Zubittoa noiz?" in: **Euskera**, XXIII (1978-2), 667-670. orr.
- ZYTSAR, Yu Vl.: "Sobre los geminados semánticos de A. Tovar", in: **Euskera**, XXX (1985-1), 439-444. orr.

